

UCHWAŁA NR XIV/176/2021

RADY GMINA TUCHOMIE

z dnia 10 marca 2021

**w sprawie uchwalenia zmiany studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania
przestrzennego Gminy Tuchomie**

Na podstawie art. 12 ust. 1 i art. 27 ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (t.j. Dz. U. z 2020 r. poz. 293 z późn. zm.), i art. 18 ust. 2 pkt 5 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (t.j. Dz. U. z 2020 r., poz. 713 z późn. zm.), w związku z Uchwałą Nr III/34/2019 Rady Gminy Tuchomie z dnia 22 lutego 2019 r. w sprawie przystąpienia do sporządzenia zmiany studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Tuchomie, Rada Gminy Tuchomie uchwala co następuje:

§1.

1. W wyniku zmiany polityki przestrzennej gminy na terenie dz. nr 117/53 we wsi Masłowice Tuchomskie oraz dz. nr 288/2 we wsi Trzebiatkowa, uchwala się zmianę studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Tuchomie, zatwierdzonego uchwałą Nr III/18/2002 Rady Gminy Tuchomie z dnia 30 grudnia 2002r. z późniejszymi zmianami.
2. Zmiany dotyczą części tekstowej studium stanowiącej załącznik nr 1 oraz rysunku studium stanowiącego załącznik nr 2.
3. Zmiany zostały wyróżnione kursywą, kolorem pomarańczowym i czcionką ARIAL w części tekstowej pt. „Zmiana studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego” oraz zostały wyróżnione na rysunku studium pt. „Zmiana studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego”.

§2.

Celem przedmiotowej zmiany Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Tuchomie jest zwiększenie obszaru przeznaczonego pod rozwój przestrzeni produkcyjnej we wsi Trzebiatkowa oraz wskazanie terenu z przeznaczeniem na cele publiczne we wsi Masłowice Tuchomskie.

§3.

Integralną częścią niniejszej uchwały są załączniki:

- 1) CZĘŚĆ TEKSTOWA „Zmiana studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego”, stanowiąca załącznik nr 1 do niniejszej uchwały,
- 2) RYSUNEK „Zmiana studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego”, w skali 1:20 000, stanowiący załącznik nr 2 do niniejszej uchwały,
- 3) Bilans terenów przeznaczonych pod zabudowę, stanowiący załącznik nr 3 do niniejszej uchwały,
- 4) Rozstrzygnięcie o sposobie rozpatrzenia uwag złożonych do projektu zmiany studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Tuchomie, stanowiące załącznik nr 4 do niniejszej uchwały,
- 5) Dane przestrzenne, o których mowa w art. 67a ust. 3 i 5 ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym, stanowiące załącznik nr 5 do uchwały.

§4.

Wykonanie uchwały powierza się Wójtowi Gminy Tuchomie.

§5.

Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

Przewodniczący
Rady Gminy Tuchomie
Wiesław Bezmuśko

Uzasadnienie
do uchwały nr XIV/176/2021 Rady Gminy Tuchomie z dnia 10 marca 2021 r.
w sprawie uchwalenia zmiany studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania
przestrzennego Gminy Tuchomie

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy jest dokumentem planistycznym, określającym politykę zagospodarowania przestrzennego gminy, sporządzonym dla całego obszaru gminy. W odróżnieniu od miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego studium nie stanowi prawa miejscowego. Jest zobowiązaniem władz gminy do działań zgodnie z wyznaczonymi kierunkami. W dokumencie tym formułuje się zasady polityki przestrzennej, integruje dokumenty programowe i wizje związane z rozwojem gospodarczym i społecznym. Studium stanowi zbiór zapisów ustalonych i uzgodnionych jako nienaruszalne uwarunkowania i kierunki zagospodarowania przyjęte za podstawę do opracowania miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego.

W okresie od ostatniej zmiany studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Tuchomie do siedziby Urzędu Gminy wpłynął wniosek od osoby fizycznej, dotyczący zmiany przeznaczenia gruntów rolnych pod zabudowę produkcyjną oraz wniosek pod inwestycję związaną z przeznaczeniem terenu pod cele publiczne. W związku z brakiem spójności zgłoszonych wniosków z polityką przestrzenną gminy określoną w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Tuchomie, wystąpiła konieczność sporządzenia zmiany studium, umożliwiającej docelowo opracowanie planów miejscowych dla ww. terenów. Jednocześnie podjęcie prac nad zmianą studium dla wspomnianych terenów, uzasadniały potrzeby rozwoju społeczno-gospodarczego gminy i spodziewane korzyści z tym związane.

Mając na uwadze powyższe, Rada Gminy Tuchomie podjęła uchwałę:

- uchwała nr III/34/2019 z dnia 22 lutego 2019 r. w sprawie przystąpienia do sporządzenia zmiany studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Tuchomie. Teren objęty zmianą obejmuje dwie działki o nr: 117/53 we wsi Masłowice Tuchomskie oraz działki nr 288/2 we wsi Trzebiatkowa.

Na podstawie art. 9 ust. 2 ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym z dnia 27 marca 2003 r. (t.j. Dz.U. 2020r. poz. 293 z późn. zm.) Wójt Gminy Tuchomie sporządził projekt zmiany studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Tuchomie dla całego jej obszaru i przeprowadził procedurę planistyczną określoną w art. 11 ww. Ustawy. Projekt studium uzyskał niezbędne uzgodnienia i opinie oraz został wyłożony do publicznego wglądu. Po wyłożeniu do publicznego wglądu nie wpłynęły uwagi.

Z uwagi na treść art. 55 ust. 3 ustawy z dnia 3 października 2008 r. o udostępnieniu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz ocenach oddziaływania na środowisko, załącza się pisemne podsumowanie zawierające uzasadnienie w następującym zakresie:

- a) W projekcie studium zostały uwzględnione ustalenia zawarte w prognozie oddziaływania na środowisko,
- b) W projekcie studium zostały uwzględnione uwagi organów uzgadniających i opiniujących,
- c) Do projektu studium nie wpłynęły uwagi,
- d) Transgraniczne oddziaływanie ustaleń studium nie zostało przeprowadzone, gdyż jak wynika z prognozy oddziaływania na środowisko nie wystąpią niekorzystne oddziaływania transgraniczne,
- e) Monitoring skutków realizacji studium będzie prowadzony zgodnie z art. 32 ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym.

Projekt studium przedłożony do uchwalenia Radzie Gminy z formalnego punktu widzenia odpowiada wymaganiom stawianym przez przepisy art. 11 ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym i wskazuje na możliwość jego uchwalenia.

W związku z powyższym, podjęcie uchwały w sprawie uchwalenia zmiany części studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Tuchomie uznaje się za uzasadnione.

palubka wiersz

Załącznik Nr 1 do Uchwały Nr XIV/176/2021
Rady Gminy Tuchomie
z dnia 10 marca 2021 r.

GMINA TUCHOMIE

ZMIANA STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO

Tekst studium

Ujednolicony tekst „Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Tuchomie”, uchwalonego uchwałą Nr III/18/2002 Rady Gminy Tuchomie z dnia 30 grudnia 2002 roku, z wprowadzonymi zmianami obejmującymi obszar w granicach administracyjnych gminy Tuchomie - tekst jednolity z 2009 r.; zmianami studium dla obrębu geodezyjnego Zagony - tekst jednolity z 2014 r.; zmianami w związku z budową napowietrznej dwutorowej linii elektroenergetycznej NN 2 x 400 kV Gdańsk Przyjaźń - Żydowo Kierzkowo - tekst jednolity z 2014 r. **oraz wprowadzonymi zmianami dla części obszaru gminy obejmującego działki nr 505/5 i 505/6 położone w obrębie geodezyjnym Tuchomie oraz wprowadzonymi zmianami dla terenu działki dz nr 117/53 we wsi Masłowice Tuchomske oraz działki nr 288/2 we wsi Trzebiatkowa.**

W celu wyodrębnienia z ujednoliconego tekstu „Studium...” zapisów pochodzących (w dużym stopniu) z tekstu „Studium...” z 2002 r., tekst ten został zapisany kursywą.

Gdańsk - Tuchomie, 2019 r. / zmiana 2020 r.

Opracowanie planistyczne p.t. „ZMIANA STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY TUCHOMIE” stanowi ujednolicony projekt studium, na który składa się:

CZĘŚĆ TEKSTOWA

ujednolicony **tekst studium**, stanowiący:

**Załącznik Nr 1 do Uchwały XIV/176/2021 Rady Gminy Tuchomie
z dnia 10 marca 2021 r.**

CZĘŚĆ GRAFICZNA

ujednolicony **rysunek studium** „Gmina Tuchomie - zmiana studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego” w skali 1:20 000 stanowiący:

**Załącznik Nr 2 do Uchwały Nr XIV/176/2021 Rady Gminy Tuchomie
z dnia 10 marca 2021 r.**

BILANS TERENÓW PRZEZNACZONYCH POD ZABUDOWĘ

na podstawie art. 10 ust. 5 ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (tj. Dz. U. z 2018 r. poz. 1945 z późn. zm.) stanowiący:

**Załącznik Nr 3 do Uchwały Nr XIV/176/2021 Rady Gminy Tuchomie
z dnia 10 marca 2021 r.**

k

Wprowadzone zmiany w niniejszym opracowaniu dotyczą dz nr 117/53 we wsi Masłowice Tuchomske oraz działki nr 288/2 we wsi Trzebiatkowa.

CKK Architekci,
ul. Świętojańska 87/14, Gdynia
0-58 62 000 92
biuro@ckkarchitekci.pl

Główny projektant, kierownik zespołu: mgr inż. arch. Małgorzata Ossowska
Pomorska Okręgowa Izba Urbanistów nr wpisu g-155/2003

Zmiany zostały oznaczone kursywą, kolorem pomarańczowym i czcionką ARIAL.

Opracowanie ZMIANY STUDIUM z 2019 r. dla działki nr 505/5 i 505/6 w obrębie geodezyjnym Tuchomie.

mgr inż. arch. Marek Buraczyński - główny projektant
uprawnienia urbanistyczne nr 1427/94

Serwis Architektury i Urbanistyki CONTRACTOR
80-299 Gdańsk ul. Heleny 15/6 tel. 501086459 e-mail: contractor.mb@wp.pl

Wprowadzone zmiany zostały oznaczone pogrubioną kursywą i kolorem niebieskim

OPRACOWANIE ZMIANY DLA OBRĘBU GEODEZJNEGO ZAGONY:

CKK Architekci,
ul. Świętojańska 87/14, Gdynia
0-58 62 000 92
biuro@ckkarchitekci.pl

Główny projektant, kierownik zespołu: mgr inż. arch. Małgorzata Ossowska
Pomorska Okręgowa Izba Urbanistów nr wpisu g-155/2003

Wprowadzone zmiany w niniejszym opracowaniu dotyczą obrębu geodezyjnego Zagony, który został włączony do Gminy Tuchomie z dniem 1 stycznia 2010 r.

Zespół autorski ZMIANY STUDIUM z 2009 r.

mgr mgr inż. arch. Marek Buraczyński - główny projektant
uprawnienia urbanistyczne nr 1427/94
członek Okręgowej Izby Urbanistów w Gdańsku
nr wpisu G-028/2002

mgr inż. Michał Szymański

inż. Grzegorz Jakuszczyński

Serwis Architektury i Urbanistyki CONTRACTOR

80-299 Gdańsk ul. Szalupowa 3F tel. 0585545732 e-mail: contractor.mb@wp.pl

współpraca - opracowania projektowe:
mgr inż. arch. Wiesława Buraczyńska

mgr. inż. arch. Mikołaj Batruch
Pracownia Architektury PEJZAŻ
80-299 Gdańsk ul. Szalupowa 3F

współpraca - opracowania graficzne:
mgr Bartosz Palarczyk
Studio Graficzne DANEX s.c.
81 - 853 Sopot Aleja Niepodległości 702

Zespół autorski STUDIUM z 2002 r.

Lp.	Realizacja zagadnienia w całości opracowania	Imię i nazwisko
1.	URBANISTYKA - zagadnienia kształtowania zagospodarowania przestrzennego	mgr inż. arch. Bogumiła Beneda - główny projektant
2.		inż. Danuta Górską
3.	Zagadnienia społeczno-gospodarcze	mgr Krystyna Grabska
4.	Środowisko kulturowe	mgr inż. arch. Anna Biernat
5.	Infrastruktura techniczna	mgr inż. Piotr Gajewski
6.	Komunikacja	mgr inż. Alina Poznerowicz
7.	Środowisko przyrodnicze	mgr Małgorzata Grechuta
8.	Opracowanie graficzne	inż. Danuta Górską mgr Joanna Lemańczyk

1. INFORMACJE OGÓLNE**2. PODSTAWOWE INFORMACJE O GMINIE**

2.1 Położenie, obszar, liczba ludności

2.2 Plan zagospodarowania przestrzennego województwa pomorskiego - jako element polityki przestrzennej Państwa na obszarze gminy Tuchomie,

2.3 *Nowy plan zagospodarowania przestrzennego województwa.***3. UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE ZE STANU I FUNKCJONOWANIA ŚRODOWISKA PRZYRODNICZEGO**

3.1 Położenie

3.2 Budowa geologiczna

3.3 Rzeźba terenu

3.4 Surowce naturalne

3.5 Warunki hydrograficzne

3.5.1 Sieć rzeczna

3.5.2 Zbiorniki wodne

3.5.3 Wody podziemne

3.6 Warunki klimatyczne

3.7 Warunki glebowe

3.8 Szata roślinna

3.8.1 Zbiorowiska roślinne

3.8.2 Lasy ochronne

3.9 Ogólna charakterystyka fauny

3.10 Obszary i obiekty chronione na podstawie przepisów szczególnych

3.11 Położenie na tle europejskich uwarunkowań w dziedzinie ochrony przyrody

3.12 Obszary i obiekty wskazane do objęcia ochroną prawną

3.12.1. Planowane rezerваты przyrody

3.12.2. Planowane użytki ekologiczne

3.12.3. Planowane zespoły przyrodniczo – krajobrazowe

3.12.4. Planowane pomniki przyrody

3.13 Stan środowiska

3.13.1. Stan czystości wód

3.13.1.1 Stan czystości rzek

3.13.1.2 Stan czystości jezior

3.13.2 Stan czystości powietrza atmosferycznego

3.13.3 Przekształcenia litosfery

3.13.4 Gospodarka odpadami

3.13.5 Potencjalne źródła nadzwyczajnych zagrożeń środowiska

3.13.6 Oddziaływanie hałasu

3.13.7 Oddziaływanie pól elektromagnetycznych

4. UWARUNKOWANIA ROZWOJU DEMOGRAFICZNEGO

4.1 Główne czynniki wzrostu ludności

4.2 Struktura demograficzna

4.3 Rozmieszczenie ludności na terenie gminy

4.4 Struktura jednostek osadniczych

5. UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE Z JAKOŚCI ŻYCIA MIESZKAŃCÓW

5.1 Warunki mieszkaniowe

5.2 Infrastruktura społeczna

6. CHARAKTERYSTYKA DZIAŁALNOŚCI GOSPODARCZEJ (POZAROLNICZEJ)**7. ZATRUDNIENIE****8. TURYSTYKA I REKREACJA**

9. **UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE Z ZAGOSPODAROWANIA ROLNICZEJ PRZESTRZENI PRODUKCYJNEJ**
  - 9.1 Warunki glebowe
  - 9.2 Użytkowanie gruntów
  - 9.3 Struktura gospodarstw rolnych
  - 9.4 Lasy i gospodarka leśna
  - 9.5 Wody i gospodarka rybna
  - 9.6 Zewnętrzne uwarunkowania gospodarki rolnej
10. **UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE ZE STANU INFRASTRUKTURY TECHNICZNEJ**
  - 10.1 Zaopatrzenie w wodę
  - 10.2 Odprowadzenie i oczyszczanie ścieków
  - 10.3 Ciepłownictwo
  - 10.4 Gazownictwo
  - 10.5.1 Energetyka elektryczna
  - 10.5.2 Energetyka wodna
  - 10.6 Telekomunikacja
  - 10.7 Ochrona przeciwpowodziowa i regulacja stosunków wodnych
  - 10.8 Odpady komunalne
  - 10.9 Linie radiowe
11. **KOMUNIKACJA**
12. **UWARUNKOWANIA KULTUROWE**
  - 12.1 Materiały wyjściowe
  - 12.2 Charakterystyka ogólna
  - 12.3 Tereny i obiekty związane z ochroną dziedzictwa kulturowego - charakterystyka szczegółowa
  - 12.4 Archeologia
  - 12.5 Charakterystyka miejscowości
  - 12.6 Zasady ochrony konserwatorskiej
  - 12.7 Ustalenia w zakresie ochrony archeologicznego dziedzictwa kulturowego
13. **UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE Z PRZEPISÓW SZCZEGÓLNYCH**
14. **KONFLIKTY FUNKCJONALNE**
15. **SILNE I SŁABE STRONY GMINY**

- I. CELE ROZWOJU
- II. KIERUNKI POLITYKI PRZESTRZENNEJ W ZAKRESIE OCHRONY I KSZTAŁTOWANIA ŚRODOWISKA
- III. PROGNOZA ROZWOJU DEMOGRAFICZNEGO
- IV. PROGNOZA ROZWOJU BUDOWNICTWA MIESZKANIOWEGO
- V. KIERUNKOWY SYSTEM OBSŁUGI LUDNOŚCI
- VI. KIERUNKI ROZWOJU TURYSTYKI I REKREACJI
- VII. KIERUNKI ROZWOJU ROLNICTWA I LEŚNICTWA
- VIII. ZASADY KSZTAŁTOWANIA ROZWOJU FUNKCJONALNO - PRZESTRZENNEGO
- IX. INFRASTRUKTURA TECHNICZNA
  - IX.1 ZAOPATRZENIE W WODĘ
  - IX.2 ODPROWADZENIE I OCZYSZCZENIE ŚCIEKÓW
  - IX.3 SPOSOBY UTYLIZACJI ŚCIEKÓW W BUDOWNICTWIE ROZPROSZONYM
  - IX.4 GAZOWNICTWO
  - IX.5 CIEPŁOWNICTWO
  - IX.6 ENERGETYKA ELEKTRYCZNA
  - IX.7 ODPADY KOMUNALNE
  - IX.8 GOSPODARKA WODAMI OPADOWYMI
  - IX.9 ENERGETYKA WIATROWA
- X. KOMUNIKACJA
- XI. KIERUNKI PLANOWANYCH DZIAŁAŃ W ZAKRESIE DÓBR KULTURY
- XII. ZASADY OKREŚLANIA TERENÓW DLA KTÓRYCH SPORZĄDZENIE MIEJSCOWYCH PLANÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO JEST OBOWIĄZUJĄCE W MYŚL USTAWOWYCH PRZEPISÓW.
- XIII. WYKAZ MATERIAŁÓW WYJŚCIOWYCH DO "STUDIUM ... Z 2002 R."
- XIV. MATERIAŁY PLANISTYCZNE WYKORZYSTANE NA POTRZEBY PROJEKTOWANYCH ZMIAN W STUDIUM
- XV. MATERIAŁY PLANISTYCZNE SPORZĄDZONE NA POTRZEBY PROJEKTOWANYCH ZMIAN W STUDIUM
- XVI. SYNTEZA USTALEŃ ZMIANY STUDIUM I UZASADNIENIE PRZYJĘTYCH ROZWIĄZAŃ

ANEKS DO ZMIANY STUDIUM

(działka nr 117/53 we wsi Masłowice Tuchomskie oraz działka nr 268/2 we wsi Trzebiatkowa)

Załącznik Nr 2

RYSUNEK STUDIUM 1:20 000

Załącznik Nr 3

BILANS TERENÓW PRZEZNACZONYCH POD ZABUDOWĘ

1. INFORMACJE OGÓLNE.

Rada Gminy Tuchomie w dniu 22 lutego 2019r. podjęła uchwałę Nr III/34/2019 w sprawie przystąpienia do sporządzenia zmiany studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Tuchomie. Teren objęty zmianą obejmuje dwie działki o nr: 117/53 we wsi Masłowice Tuchomskie oraz 288/2 we wsi Trzebiatkowa.

Zmiany zostały oznaczone kursywą, kolorem pomarańczowym i czcionką ARIAL.

Rada Gminy Tuchomie w dniu 13 października 2016 r. podjęła uchwałę Nr XII/144/2016 w sprawie przystąpienia do sporządzenia zmiany studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Tuchomie dla części obszaru gminy obejmującego działki nr 505/5 i 505/6 położone w obrębie geodezyjnym Tuchomie. Przedmiotowa zmiana studium bazuje na obowiązującym Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Tuchomie, przyjętym w dniu 30 grudnia 2002 r. przez Radę Gminy Tuchomie uchwałą Nr III/18/2002, z wprowadzonymi zmianami: uchwałą Nr XXIV/259/2010 z dnia 19 marca 2010 r.; uchwałą XXIII/277/2014 z dnia 12 czerwca 2014 r.; uchwałą Nr III/15/2015 z dnia 2 marca 2015 r.

Rada Gminy Tuchomie w dniu 01 lutego 2013 r. podjęła uchwałę Nr XV/177/2013 w sprawie przystąpienia do sporządzenia zmiany studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Tuchomie dla obrębu geodezyjnego Zagony oraz uchwałą Nr XIX/239/2013 z dnia 08 listopada 2013 r. w sprawie zmiany uchwały Nr XV/177/2013 Rady Gminy Tuchomie z dnia 01 lutego 2013 roku w sprawie przystąpienia do sporządzania zmiany studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Tuchomie dla obrębu geodezyjnego Zagony. Do zmiany Studium przyjętego uchwałą Nr III/18/2002 Rady Gminy Tuchomie z dnia 30 grudnia 2002 r. wraz ze zmianami przyjętymi Uchwałą Nr XXIV/259/2010 Rady Gminy Tuchomie z dnia 19 marca 2010 roku, przystąpiono w związku z włączeniem obrębu geodezyjnego Zagony do Gminy Tuchomie z dniem 1 stycznia 2010 r.

Rada Gminy Tuchomie w dniu 30 października 2006 r. podjęła uchwałę Nr XXVIII/278/2006 w sprawie przystąpienia do wprowadzenia zmian w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Tuchomie.

Przedmiotowa zmiana studium bazuje na obowiązującym Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Tuchomie, przyjętym w dniu 30 grudnia 2002 r. przez Radę Gminy Tuchomie uchwałą Nr III/18/2002, zwanym w dalszej części opracowania „Studium ... z 2002 r.”.

Obszar wprowadzonych zmian w „Studium ... z 2002 r.” stanowi teren Gminy Tuchomie w jej granicach administracyjnych.

Niniejsze opracowanie stanowi ujednolicone w 2009 r. studium z wprowadzonymi zmianami do „Studium ... z 2002 r.” i zostało nazwane „Zmiana Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Tuchomie”.

Po uchwaleniu przez Radę Gminy Tuchomie „Zmiany Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Tuchomie” - „Studium ... z 2002 r.”, jako materiał planistyczny wykorzystany na potrzeby projektu zmiany studium, pozostaje materiałem pomocniczym, stanowiącym źródło informacji przy pracach planistycznych sporządzanych przez Wójta Gminy.

Na podstawie przeprowadzonej analizy i oceny aktualności określonych w „Studium ... z 2002 r.” uwarunkowań rozwoju gminy wynikających z diagnozy stanu oraz czynników zewnętrznych i wewnętrznych mających wpływ na możliwości kształtowania polityki przestrzennego rozwoju gminy, w tym obowiązujących podstawowych dokumentów:

- strategii rozwoju i planu zagospodarowania przestrzennego województwa,
- strategii rozwoju gminy,

uznaje się dotychczas ustalone główne cele i kierunki rozwoju przestrzennego Gminy Tuchomie za nadal obowiązujące.

Zmiany w studium, zgodnie z podjętą w dniu 25 października 2006 r. uchwałą Rady Gminy Tuchomie w sprawie przystąpienia do ich wprowadzenia, stanowią uzupełnienie „Studium ... z

2002 r." o pojedyncze ustalenia, o których mowa w art. 10 ust. 2 ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. nr 80, poz. 717 z późn. zm.) wyróżnione w ujednoliconym studium.

W tekście ujednoliconym „Zmiany Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Tuchomie”, stanowiącym Załącznik Nr 1 do uchwały o uchwaleniu studium z wprowadzonymi zmianami, **wyróżnia się** z zapisów, pochodzących w dużym stopniu z tekstu „Studium ... z 2002 r.” (w celu wyodrębnienia zapisanego kursywą), **następujące wprowadzone zmiany**:

- korekty związane z niezbędną aktualizacją niektórych podstawowych informacji o gminie,
- korekta związana z aktualizacją Planu zagospodarowania przestrzennego województwa pomorskiego - jako elementu polityki przestrzennej województwa na obszarze gminy,
- aktualizacja podstaw prawnych i zasad ochrony przyrody i krajobrazu w obrębie otuliny Parku Krajobrazowego „Dolina Słupi”
- uzupełnienie ustaleń wynikających z położenia gminy na tle europejskich uwarunkowań w dziedzinie ochrony przyrody o obszary chronione w ramach sieci Natura 2000,
- aktualizacja stanu projektowanych pomników przyrody,
- korekta informacji związana z uwarunkowaniami w zakresie aktualnego stanu i prognozą rozwoju demograficznego,
- korekta informacji związana z uwarunkowaniami w zakresie aktualnego stanu jakości życia mieszkańców i prognozą rozwoju systemów obsługi ludności,
- korekta ustaleń związana z uwarunkowaniami w zakresie aktualnego stanu infrastruktury technicznej i dalszymi kierunkami rozwoju infrastruktury technicznej,
- uzupełnienie ustaleń o uwarunkowania i kierunki rozwoju na obszarze gminy energetyki wiatrowej,
- uzupełnienie o wykaz materiałów planistycznych sporządzonych na potrzeby projektowanych zmian w studium,
- uzupełnienie o wykaz materiałów planistycznych wykorzystanych na potrzeby projektowanych zmian w studium,
- uzupełnienie o syntezę ustaleń zmiany studium i uzasadnienie przyjętych rozwiązań.

Na rysunku ujednoliconym „Zmiany Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Tuchomie”, stanowiącym Załącznik Nr 2 do uchwały o uchwaleniu studium z wprowadzonymi zmianami, **wyróżnia się** z elementów, pochodzących w dużym stopniu z rysunku „Studium ... z 2002 r.” (w celu wyodrębnienia oznaczenia legendy dotyczące elementów, których nie zmieniono - zapisano kursywą oraz dla których wprowadzono wyłącznie korekty i uzupełnienia - zapisano kursywą i oznaczono *.), **następujące wprowadzone zmiany**:

- korekta granic administracyjnych gminy,
- oznaczenie granic obrębów geodezyjnych/sołectw,
- określenie granic terenów zainwestowania osiedleńczego, dla których gmina zamierza sporządzić miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego,
- określenie granic terenów lokalizacji elektrowni wiatrowych, dla których gmina zamierza sporządzić miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego,
- określenie granic terenów rozwojowych wsi Tuchomie i Kramarzyny, dla których gmina zamierza sporządzić miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego,
- aktualizacja terenów zainwestowania osiedleńczego (istniejących i projektowanych),
- korekta granic gruntów stanowiących wody powierzchniowe, z uwzględnieniem obszarów planowania ochrony przed powodzią,
- korekta granic lasów (gruntów leśnych i zadrzewionych), z uwzględnieniem terenów projektowanych do zalesienia,
- określenie terenów rolniczych, związanych z lokalizacją elektrowni wiatrowych - wyłączonych z zabudowy mieszkaniowej,
- weryfikacja granic udokumentowanego złoża kruszywa naturalnego „Ciemno”,
- korekta granic terenów postulowanych do zainwestowania na cele mieszkalnictwa, usług nieprodukcyjnych, rekreacji i turystyki,
- korekta granic terenów postulowanych do zainwestowania na cele gospodarcze, produkcji i usług produkcyjnych,
- weryfikacja granic otuliny Parku Krajobrazowego „Dolina Słupi”,
- aktualizacja stanu projektowanych pomników przyrody,

- określenie obszarów chronionych w ramach sieci Natura 2000,
- oznaczenie aktualnej numeracji dróg publicznych,
- weryfikacja tras cyfrowej i analogowej linii radiowej oraz granic pasów ochronnych wzdłuż ich przebiegu,
- weryfikacja stanu i aktualizacja oznaczeń w zakresie gospodarki wodno-ściekowej,
- aktualizacja stanu w zakresie gazownictwa - rezygnacja z oznaczenia trasy projektowanego gazociągu wysokiego ciśnienia,
- weryfikacja stanu i aktualizacja oznaczeń w zakresie gospodarki odpadami,
- aktualizacja lokalizacji stacji bazowych telefonii komórkowej,
- określenie rejonów potencjalnej lokalizacji wież elektrowni wiatrowych.

„Zmianę Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Tuchomie, w odróżnieniu od „Studium ... z 2002 r.”, opracowano w wersji w pełni edytowalnej elektronicznie na bazie map topograficznych w skali 1:10 000 uzyskanych z państwowego zasobu geodezyjnego i kartograficznego (Wojewódzkiego Ośrodka Dokumentacji Geodezyjnej i Kartograficznej Urzędu Marszałkowskiego Województwa Pomorskiego w Gdańsku) w wersji elektronicznej. Dodatkowo wprowadzenie na rysunku studium podziału podstawowego arkusza mapy na oznaczone sekcje umożliwia edycję (w tym wydruk dla celów uzyskania wypisów ze studium na formacie A3) poszczególnych fragmentów/sekcji rysunku w oryginalnej skali 1:10 000.

Kolejna zmiana studium (zgodna z Uchwałą Nr XXII/259/2014 z dnia 21 lutego 2014 r.) obejmuje lokalizację schematu przebiegu napowietrznej dwutorowej linii elektroenergetycznej NN 400 kV Gdańsk Przyjaźń – Żydowo Kierzkowo w gminie Tuchomie. Poza wyżej wymienionymi zagadnieniami, ustalenia zawarte w treści obowiązującego studium (Uchwała Nr XXIII/277/2014 z dnia 12 czerwca 2014 r.) pozostają bez zmian.

Zmiany w studium, zgodnie z podjętą w dniu 13 października 2016 r. uchwałą Rady Gminy Tuchomie w sprawie przystąpienia do ich wprowadzenia, stanowią uzupełnienie „Studium ...” o pojedyncze ustalenia dotyczące działek nr 505/5 i 505/6 w obrębie geodezyjnym Tuchomie - o których mowa w art. 10 ust. 2 ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (tj. Dz. U. z 2018 r. poz. 1945 z późn. zm.). W tekście ujednoliconym, stanowiącym Załącznik Nr 1 do uchwały - zostały wprowadzone zmiany (dodane zapisy oraz wykreślenia), które w celu ich wyodrębnienia wyróżniono z zapisów pogrubioną kursywą i kolorem niebieskim czcionką Arial. Na rysunku ujednoliconym, stanowiącym Załącznik Nr 2 do uchwały - zostały określone granice zmiany studium z 2019 r. i wprowadzono następujące zmiany na części obszaru gminy obejmującego działki nr 505/5 i 505/6 położone w obrębie geodezyjnym Tuchomie:

- *określenie granic obszaru o kierunku w przeznaczeniu terenów postulowanych do zainwestowania „na cele mieszkalnictwa, usług nieprodukcyjnych, rekreacji i obsługi turystyki”,*
- *określenie granic obszaru o kierunku w przeznaczeniu terenów postulowanych do zainwestowania „na cele gospodarcze, produkcji i usług produkcyjnych”,*
- *korekta granic określonych na rysunku studium „terenów rolniczych związane z lokalizacją elektrowni wiatrowych - wyłączonych z zabudowy mieszkaniowej”,*
- *uzupełnienie określonych w studium elementów infrastruktury technicznej o stację zgazowania skroplonego gazu ziemnego LNG.*

2. PODSTAWOWE INFORMACJE O GMINIE:

2.1. Położenie, obszar, liczba ludności

Gmina wiejska Tuchomie położona jest w zachodniej części województwa pomorskiego, w powiecie bytowskim i rejonie Zachodnich Kaszub, ok. 100 km na zachód od Gdańska i 60 km na południe od Słupska.

Gmina Tuchomie sąsiaduje z następującymi gminami:

- Borzytuchom,
- Bytów,
- Lipnica,
- Miastko,
- Kołczygłowy.

Bogactwo lasów, jezior oraz czystego powietrza nieskażonego obecnością przemysłu powoduje, że region ten jest jednym z najpiękniejszych zakątków północnej Polski. Pod względem powierzchni (110,20 km²) gmina jest najmniejszą gminą w skali powiatu, zajmując około 5% jego powierzchni. Gmina posiada 13 sołectw, 13 obrębów wiejskich, które obejmują 14 miejscowości. Teren gminy zamieszkuje ogółem 4 170 osób – dane na rok 2011 wg Urzędu Satysfakcyjnego w Gdańsku.

Średnia gęstość zaludnienia w gminie jest przeciętna, wynosi ok. 38 osób/ km² i jest niewiele mniejsza od średniej wielkości dla obszarów wiejskich województwa pomorskiego (41 osób/ km²) oraz niewiele większa od średniej wielkości zaludnienia w gminach wiejskich powiatu bytowskiego (35 osób/km²).

W skład gminy wchodzi trzynaście sołectw:

- Ciemno,
- Kramarzyny,
- Masłowice Trzebiatkowskie,
- Masłowice Tuchomskie,
- Masłowiczki,
- Modrzejewo,
- Nowe Huty,
- Piaszno,
- Tagowie,
- Trzebiatkowa,
- Tuchomie,
- Tuchomko,
- Zagony.

Ziemia Tuchomska to teren tzw. pogranicza kulturowego, na którym przez wiele stuleci ścierały się elementy kultury kaszubskiej, polskiej i niemieckiej. Najstarszymi mieszkańcami tych terenów są Kaszubi, którzy przez setki lat żyli wśród ludności niemieckiej, a po 1945 r. również ukraińskiej.

Droga krajowa nr 20, przy której leży Tuchomie, umożliwia dogodnie połączenie gminy z Miastkiem i Bytowem – ośrodkami różnorodnych powiązań i dostępności do usług ponadlokalnych.

2.2. Plan zagospodarowania przestrzennego województwa pomorskiego - jako element polityki przestrzennej Państwa na obszarze gminy Tuchomie.

Wg **dotychczasowych** ustaleń planu zagospodarowania województwa (uchwalonego Uchwałą Nr 639/LXVI/02 Sejmiku Województwa Pomorskiego z dnia 30 września 2002 r.), gmina Tuchomie posiada szczególne predyspozycje dla rozwoju gospodarczego opartego o rolnictwo ekologiczne powiązane z agroturystyką oraz o turystykę poznawczą i rekreacyjną opartą na bazie walorów przyrodniczych i kulturowych.

W planie województwa cały obszar gminy Tuchomie znalazł się na terenach proponowanych do

objęcia ochroną przyrody w formie powiększenia istniejących i utworzenia nowych parków krajobrazowych i obszarów chronionego krajobrazu.

W grupie zasobów naturalnych wskazanych do ochrony odnotowane są kruszywa naturalne w Ciemnie. Jednocześnie ten sam rejon oznaczony jest jako fragment zlewni rzek o podwyższonej wrażliwości.

W dziedzinie infrastruktury plan województwa nie przewidywał żadnych działań ponadlokalnych poza przeprowadzeniem przez teren gminy Tuchomie gazociągu wysokoprężnego z Bytowa do Miastka. Gazociąg ten nie znalazł się w wniosku do "Studium..." złożonym przez Polskie Górnictwo Naftowe i Gazownictwo Regionalny Oddział Przesyłu w Gdańsku, w którym zaproponowano gazyfikację gminy z gazociągu DN 300/250 relacji Bytów - Słupsk.

Gmina Tuchomie jest zaliczana do grupy gmin o dobrym poziomie zaopatrzenia w wodę, w którym przewiduje się modernizację i rozbudowę wodociągów, a w kwestii realizacji systemów kanalizacji sanitarnej odnotowano w planie 3 lokalne wnioski dotyczące budowy oczyszczalni i kolektorów sanitarnych.

W gospodarce odpadami planowane jest objęcie gminy zasięgiem obsługi przez zakład unieszkodliwiania odpadów przewidziany do realizacji w Sierżni gm. Bytów.

W systemie transportowym przyjęto, że droga krajowa nr 20 jest korytarzem regionalnym POJEZIERNYM. Przewiduje się modernizację tej drogi nie przewidując jednak realizacji obwodnic.

W ramach sieci tras rowerowych do realizacji w pierwszej kolejności wskazana jest "Trasa Tysiąca Jezior - Pojezierza" schematycznie poprowadzona wzdłuż drogi krajowej.

W związku z zaliczeniem gminy Tuchomie w obszar wymagający najbardziej aktywnej polityki regionalnej w zakresie dóbr kultury proponuje się utworzenie "Parku Kultury Ziemi Bytowskiej".

Szczegółowe - aktualne do sporządzenia w 2007 r. projektu „Zmiany Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Tuchomie” elementy polityki przestrzennej województwa pomorskiego na obszarze gminy, zawierają informacje i wnioski z planu zagospodarowania przestrzennego województwa i opracowań regionalnych przekazane przez Urząd Marszałkowski Województwa Pomorskiego w Gdańsku, uzupełnione w trakcie sporządzenia opracowania o ustalenia „Projektu zmiany planu zagospodarowania przestrzennego województwa pomorskiego”, przyjętego uchwałą Nr 11/175/09 Zarządu Województwa Pomorskiego z dnia 12 stycznia 2009 roku.

Na terenie objętym zmianą Studium (obręb geodezyjny Zagony), obowiązuje Uchwała nr 1004/XXXIX/09 Sejmiku Województwa Pomorskiego z dnia 26 października 2009 r. w sprawie zmiany Planu zagospodarowania przestrzennego województwa pomorskiego.

2.3. Nowy plan zagospodarowania przestrzennego województwa pomorskiego.

Od dnia 29 grudnia 2016 r. obowiązuje nowy plan zagospodarowania przestrzennego województwa pomorskiego – przyjęty przez Sejmik Woj. Pomorskiego uchwałą Nr 318/XXX/16 (Dz. Urz. Woj. Pom. z 2017 r. poz. 603).

Plan zagospodarowania przestrzennego województwa pełni funkcję stanowiącą – wynikającą z roli dokumentu w zakresie kształtowania przestrzeni województwa w oparciu o jego zapisy zawarte w tekście i uwzględnione w części graficznej będące ustaleniami ściśle obowiązującymi:

- * wiążącymi gminy przy sporządzaniu Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego oraz miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego,

- zarząd województwa przy uzgodnianiu projektów w/w dokumentów; należą do nich m.in. inwestycje celu publicznego o znaczeniu ponadlokalnym zgodnie z art. 39, ust. 58 ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym.

Wybrane cele i kierunki polityki przestrzennego zagospodarowania województwa odnoszące się do gminy Tuchomie:

1. Zasada kształtowania zrównoważonej struktury funkcjonalno-przestrzennej sieci osadniczej poprzez przyjęcie hierarchii, określającej rangę i wynikającą z niej rolę poszczególnych ośrodków (miejscowość gminna Tuchomie określono jako potencjalną do rozwoju jako ośrodek krystalizujący sieć osadniczą na poziomie lokalnym).
2. Zasada pierwszeństwa wykorzystania obszarów istniejącego zagospodarowania oraz ograniczania rozwoju osadnictwa na terenach otwartych.
3. Zasada kształtowania zwartych przestrzennie jednostek osadniczych, minimalizująca terenochłonność oraz potrzeby związane z ich obsługą, ograniczająca ich negatywny wpływ na środowisko oraz sprzyjająca rozwijaniu więzi społecznych docelowej liczby mieszkańców, dla której możliwe będzie zaprogramowanie i zapewnienie odpowiedniej obsługi, polegająca na koordynacji rozwoju osadnictwa z realnymi możliwościami.
4. Zasada zapewnienia odpowiedniej dostępności terenów mieszkaniowych; podstawowych usług publicznych; transportu zbiorowego; przestrzeni publicznych, w tym przestrzeni otwartych.
5. Zasada określania w planowaniu lokalnym standardów dostępności przestrzennej do podstawowych usług publicznych.
6. Zasada zapewnienia odpowiedniej dostępności terenów mieszkaniowych do infrastruktury technicznej (w szczególności do sieci wodociągowej, kanalizacyjnej oraz energetycznej) warunkującej poziom życia zgodny ze współczesnymi standardami cywilizacyjnymi w tym budowę urządzeń służących do zaopatrzenia w wodę realizowaną jednocześnie z rozwiązaniem spraw gospodarki ściekowej, w szczególności poprzez równoczesną budowę systemów kanalizacji zbiorczej i oczyszczalni ścieków.
7. Zasada realizacji nowych lub dostosowania istniejących obiektów i urządzeń usług publicznych z uwzględnieniem potrzeb wszystkich użytkowników, w tym osób o ograniczonej mobilności i percepcji, zgodnie z wymogami projektowania uniwersalnego.
8. Zasada harmonijnego kształtowania zagospodarowania rekreacyjnego i wypoczynkowego, realizowana między innymi przez: uzależnienie rozwoju nowych terenów budownictwa letniskowego od ich wyposażenie w infrastrukturę ochrony środowiska; uwzględnianie naturalnych właściwości terenu i ograniczanie negatywnego oddziaływania zagospodarowania rekreacyjnego i jego następstw na zasoby przyrodnicze, kulturowe i krajobrazowe.
9. Zasada kształtowania ponadregionalnych i regionalnych tras rowerowych; szlaków wodnych.
10. Zasada kształtowania struktury ponadregionalnej i regionalnej sieci transportowej województwa w oparciu o korytarze transportowe.
11. Zasada hierarchizacji sieci dróg ponadregionalnych i regionalnych.
12. Zasada rozmieszczenia obszarów pod lokalizację biogazowni (z wyłączeniem biogazowni rolniczych) o mocy powyżej 0,5 MW, z uwzględnieniem ich strefy ochronnej o szerokości nie mniejszej niż 300 metrów od istniejącej i planowanej zabudowy mieszkaniowej, z uwzględnieniem warunków wietrznych. Każde odstępstwo (in minus) od wyżej określonej odległości wymaga indywidualnego uzasadnienia w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy.
13. Rozbudowa, przebudowa i budowa sieci przesyłowych, dystrybucyjnych oraz stacji energetycznych dla wyprowadzenia mocy z nowych systemowych (budowa linii 400 kV).
14. Zasada zachowania i kształtowania spójności regionalnego systemu ekologicznego, w skład którego wchodzi istniejące obszary chronione oraz obszary potencjalne do objęcia ochroną (cenne przyrodniczo), a także system płatów i korytarzy ekologicznych.
15. Zasada zachowania ciągłości przestrzennej i funkcjonalnej ekosystemów leśnych i dolinnych (zwłaszcza w obszarach korytarzy ekologicznych) w miejscach przecięcia z infrastrukturą transportową o charakterze barier antropogenicznych.

16. Zasada bezwzględnej zachowania trwałości gruntów leśnych oraz naturalnych cieków i zbiorników wodnych, w granicach korytarzy ekologicznych, przy zachowaniu ich dotychczasowego gospodarczego wykorzystania, z uwzględnieniem uzasadnionej potrzeby ich przeznaczenia na cele publiczne.
17. Uwzględnianie w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin korytarzy ekologicznych - ponadregionalnych, regionalnych i subregionalnych oraz uszczegóławianie ich granic i wyznaczenie korytarzy rangi lokalnej, stosownie do skali dokumentu planistycznego.
18. Określanie w dokumentach planistycznych na poziomie lokalnym zapisów / wytycznych / wskaźników gwarantujących zachowanie ciągłości przestrzennej korytarzy ekologicznych.
19. Zasada określania w treści studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin, obszarów i obiektów o wysokich wartościach kulturowych, proponowanych w Planie do objęcia ochroną w postaci pomników historii i parków kulturowych. Brak woli określenia tych obszarów wymaga indywidualnego uzasadnienia w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy.
20. Zasada ograniczania stosowania indywidualnych systemów zbierania i oczyszczania ścieków bytowych na obszarach aglomeracji ściekowych.
21. Zasada uwzględniania w dokumentach planistycznych gmin uwarunkowań wynikających z planu gospodarki odpadami dla województwa pomorskiego.
22. Tworzenie właściwych warunków funkcjonowania systemu gospodarki odpadami, w tym przez realizację inwestycji, wynikających z obowiązującego Planu gospodarki odpadami oraz dokumentów go realizujących.

Na terenie objętym zmianą Studium (działka o nr: 117/53 we wsi Masłowice Tuchomskie oraz działka nr 288/2 we wsi Trzebiatkowa) obowiązują ustalenia zawarte w Planie zagospodarowania przestrzennego województwa pomorskiego Uchwała Nr 318/XXX/16 Sejmiku Województwa Pomorskiego z dnia 29 grudnia 2016 r. (Dz. U. Woj. Pom. z 2017 r. poz. 603);

3. UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE ZE STANU I FUNKCJONOWANIA ŚRODOWISKA PRZYRODNICZEGO

3.1. Położenie

Gmina Tuchomie położona jest w zachodniej części województwa pomorskiego, w powiecie bytowskim, graniczy z pięcioma gminami - od północy z gminą Borzytuchom, od zachodu - z gminami: Kołczygłowy i Miastko, od południa z gminą Lipnica, a od wschodu z gminą Bytów.

Powierzchnia gminy wynosiła wg stanu na 2002 r. 10647 ha (Rocznik statystyczny województwa pomorskiego, WUS, 2000 r. Aktualnie powierzchnia gminy wynosi 11 020 ha.

Według fizycznogeograficznej regionalizacji Polski J. Kondrackiego (1980) gmina Tuchomie leży w obrębie Pojezierza Bytowskiego, będącego częścią makroregionu Pojezierza Zachodniopomorskiego. Gmina charakteryzuje się bardzo silnie urozmaiconą rzeźbą terenu, która stanowi podstawę jej walorów krajobrazowych. Różnice wysokości dochodzą do 131 metrów. Najwyższym punktem jest góra w okolicach Piaszna: 237,6 m.n.p.m, najniższym punktem jest tafla jeziora Chotkowskiego: 106 m.n.p.m. O wybitnej wartości przyrodniczej obszaru decyduje fakt, że sąsiadują tu ze sobą skrajnie różne ekosystemy: jeziora, rzeki, lasy, torfowiska, łąki.

3.2. Budowa geologiczna

Na tle ogólnej struktury głębokiego krystalicznego podłoża Polski, omawiany obszar obejmuje część obniżenia perybaltyckiego. Depresję tę wypełnia pokrywa osadowa składająca się z dwóch pięter strukturalnych: dolnego - paleozoicznego oraz górnego - mezozoicznego i kenozoicznego. Powierzchnia podczwartorzędowa na obszarze Pojezierza Bytowskiego jest skomplikowana i w zasadniczy sposób odbiega od ukształtowania współczesnej powierzchni terenu. Ogólnie powierzchnia ta nachylona jest łagodnie, w kierunku północno - zachodnim. Zgodnie z dotychczasowym stanem rozpoznania strop utworów podścielających utwory czwartorzędowe tworzą w przewadze piaski mioceni. Badania przeprowadzone podczas realizacji Szczegółowej Mapy Geologicznej w skali 1 : 50 000 dowiodły, że często strop utworów podczwartorzędowych na tym obszarze tworzą osady znacznie starsze: oligoceni i eoceni.

W wyniku kilkakrotnego nasunięcia się w plejstocenie lądolodu i licznych oscylacji jego czoła, urozmaiconą erozyjnie powierzchnia podczwartorzędowa została przemodelowana i pokryta osadami. Miąższość pokrywy czwartorzędowej jest zróżnicowana i waha się od około 50 m do około 200 m.

Decydującą rolę rzeźbotwórczą na obszarze Pojezierza Bytowskiego, w tym i obszaru gminy odegrało ostatnie zlodowacenie - baltyckie. Brak powiązania dzisiejszej rzeźby terenu z budową geologiczną podłoża jest wynikiem typowego dla obszarów młodoglacjalnych rozwoju geologicznego, gdzie niemal wyłączną siłą rzeźbotwórczą była erozyjna i akumulacyjna działalność zlodowaceń plejstoceni.

Wśród utworów akumulacji lodowcowej najczęściej występują gliny zwałowe, pod warstwą których znajdują się osady piaszczyste lub piaszczysto - żwirowe. W południowo - wschodniej części gminy występują osady piaszczysto - gliniaste strefy czołowomorenowej, które ku południowi przechodzą w utwory piaszczysto - żwirowe akumulacji wodno - lodowcowej. Utwory te zalegają w postaci nieregularnych płatów, których depozycja uwarunkowana była ukształtowaniem powierzchni pierwotnej terenu.

Z epoką holoceni wiąże się występowanie, zwłaszcza w dolinach rzecznych i w rynnach polodowcowych, torfów, których miąższość wynosi około 1 - 2 m. W niewielkich ilościach występują gytie tworzące drobne wysepki wśród glin zwałowych.

3.3. Rzeźba terenu

Obszar gminy, ukształtowany przez najmłodsze stadia ostatniego zlodowacenia baltyckiego oraz późniejszą działalność wód polodowcowych charakteryzuje się występowaniem wielu zróżnicowanych, zarówno morfologicznie, jak i genetycznie form terenu. Najwyższy punkt terenu

gminy, zlokalizowany w okolicach wsi Piaszno ma wysokość 237,6 m n.p.m. Najniżej położone obszary znajdują się w północnej części gminy (poziom jeziora Chotkowskiego - 122,4 m n.p.m.).

Dominującą powierzchniowo formą ukształtowania terenu na obszarze gminy Tuchomie jest wysoczyzna morenowa, którą tworzy **morena denna falista lub pagórkowata** zbudowana najczęściej z gliny zwalowej, będąca wynikiem deglacjacji i osadzania się materiału niesionego przez lądolód. Ponad powierzchnię moreny dennej wznoszą się **moreny czołowe** łobu bytowskiego, wykształcone najczęściej w postaci wzgórz, pagórków czy wałów o wysokościach względnych dochodzących do kilkudziesięciu metrów. W ich strukturze dominują zaburzone utwory fluwioglacjalne, zwykle grubszych frakcji. Moreny czołowe, przeważnie należące do typu moren spiętrzonych występują na obszarze gminy w kilku rejonach: na południowy - wschód od Tuchomia, w części zachodniej gminy - w okolicach Masłowic i Kramarzyn, a także na południowy - wschód od Piaszna, gdzie stanowią fragment najwyższych wzniesionych form czołowomorenowych na obszarze Pojezierza Bytowskiego z kulminacją Siemierzyckiej Góry (położonej już poza obszarem gminy). Wysokości bezwzględne moren czołowych na obszarze gminy przekraczają 200 - 230 m n.p.m., przy czym najwyższymi są wzgórza okolic Piaszna.

W wielu miejscach wały moren czołowych porożciniane są przez głęboko wcięte w powierzchnię wysoczyzny morenowej **rynny subglacjalne**, które powstały w trakcie deglacjacji lądolodu. Na terenie gminy Tuchomie najlepiej wykształconą jest rynna jeziora Kamieniczno i rzeki Kamienicy. Mniejsze rynny subglacjalne, najczęściej o przebiegu zbliżonym do południkowego, o zróżnicowanych głębokościach wypełnione są przez liczne jeziora i rzeki.

Wzdłuż lub u wylotu rynien subglacjalnych rozciągają się powierzchnie sandrowe będące wynikiem działalności wód roztopowych osadzających materiał piaszczysto - żwirowy. Na terenie gminy sandry występują w części wschodniej gminy (fragment większego sandru towarzyszącego rynnie jezior Kamieniczno) oraz w części północnej gminy - na wschód od Tągowia.

Zarówno na wysoczyźnie morenowej, jak i na obszarach sandrowych występują liczne **wytopiska** powstałe w wyniku wytapiania się brył martwego lodu. Zagłębienia te najczęściej nie posiadają odpływu powierzchniowego, są podmokłe lub wypełnione wodą.

3.4. Surowce naturalne

Na terenie gminy Tuchomie znajduje się jedno udokumentowane złożo kruszywa naturalnego piaszczysto-żwirowego "**Ciemno**". Znajduje się ono w południowo - wschodniej części gminy na gruntach wsi Ciemno. Złożo "**Ciemno**" zostało rozpoznane kartą rejestracyjną opracowaną przez Kombinat Geologiczny "Północ", Zakład Projektów i Dokumentacji Geologicznych, Oddział w Gdańsku. Karta rejestracyjna została zatwierdzona Decyzją Urzędu Wojewódzkiego w Słupsku Nr 235/79 z dnia 19 czerwca 1979 r.

Zasoby geologiczne bilansowe ustalone kartą rejestracyjną wynoszą: kruszywo naturalne o średniej zawartości frakcji o średnicy poniżej 2,0 mm - 1055 tys. ton, kruszywo naturalne o średniej zawartości frakcji o średnicy powyżej 2,0 mm - 1244 tys. ton. Złożo składa się z dwóch pól. Obecnie złożo nie jest eksploatowane.

Obecność na terenie gminy wyrobisk (np. w Masłowiczkach) świadczy o eksploatowaniu przez okolicznych mieszkańców na własne potrzeby surowców, zwłaszcza piasków.

Na terenie gminy sporadycznie występuje nielegalna eksploatacja kopalin, do której nie należy dopuszczać. Nielegalna eksploatacja kopalin narusza racjonalną gospodarkę surowcami mineralnymi, a także powoduje straty w środowisku, dochodzi bowiem do niszczenia przyrody oraz degradacji gleb, wód podziemnych i powierzchniowych. Nielegalne wyrobiska poeksploatacyjne mogą z czasem przeobrazić się w nielegalne wysypiska odpadów albo wylewiska ścieków, a te stanowią potencjalne ogniska zanieczyszczeń dla wód podziemnych, zasilających ujęcia wody pitnej.

3.5. Warunki hydrograficzne

3.5.1. Sieć rzeczna

Wszystkie rzeki na terenie gminy Tuchomie należą do zlewniska Morza Bałtyckiego i obejmują następujące zlewnie:

- Zlewnia Słupi (przeważająca część gminy):
  - rzeka Kamienica
  - rzeka Poleśnica
  - rzeka Jutrzenka
- Zlewnia Wieprza (południowo zachodnia część gminy):
  - rzeka Wieprza
  - Struga Kramarzynska
- Zlewnia Brdy (południowa część gminy).

W zlewni Słupi głównym ciekim jest Kamienica, będąca lewobrzeżnym dopływem Słupi. Kamienica wypływa z jeziora Kamieniczno, płynie w wąskiej i głębokiej dolinie. W jej zlewni dominują piaski lodowcowe oraz płyty glin zwałowych. W swym biegu rzeka przyjmuje szereg dopływów, z których największym jest Poleśnica. Wzdłuż Poleśnicy i fragmentu Kamienicy biegnie zachodnia granica gminy. Od ujścia Poleśnicy Kamienica płynie w wyraźnie wykształconej dolinie położonej wśród lasów. Zlewnia Kamienicy jest na tym odcinku uboga w sieć rzeczna. Północno – wschodnia część gminy odwadniana jest przez rzekę Jutrzenkę, mającą swe źródła koło wsi Tuchomko. Rzeka ta przepływa przez jezioro Chotkowskie, leżące już poza obszarem gminy. Jutrzenka opuszcza teren gminy przy północnych wybudowaniach Tągowia. System cieków wodnych w zlewni Słupi uzupełniony jest przez liczne rowy odwadniające, zlokalizowane głównie w dolinie Kamienicy i początkowym odcinku Jutrzenki.

Rzeka Wieprza, według „Podziału hydrograficznego Polski”, wypływa z jeziora Białego, leżącego na granicy gmin Tuchomie i Lipnica. Wpada do niej Struga Kramarzynska, która wypływa z jez. Trzebiatowskich. Rzeka ta w górnym biegu przyjmując liczne dopływy z mokradel położonych między Masłowiczkami i Kramarzynami, tworzy pętle, otaczając od południa i zachodu Kramarzyny, przepływa przez Kramarzynki i już po opuszczeniu terenu gminy kieruje się na północny – zachód.

Dział wodny I rzędu oddziela zlewnie Słupi i zlewnie Wieprza od zlewni Brdy, do której według „Podziału hydrograficznego Polski” zaliczono południowy fragment gminy. W tej części gminy, zaklasyfikowanej do zlewni Pradzony (Pradzona – Chocina – Brda) nie ma wyraźnie wykształconej sieci rzecznej.

Położenie gminy Tuchomie w strefie wododziałowej powoduje, że na wielu terenach, zwłaszcza zlewni Wieprza i Brdy sieć hydrograficzna stanowią drobne strumienie, rowy i małe jeziora bezodpływowe.

3.5.2. Zbiorniki wodne

Na terenie gminy Tuchomie występuje 35 jezior o powierzchni powyżej 1 ha. Wykaz największych jezior przedstawia tabela.

Tabela 1. Jeziora w gminie Tuchomie.

	Nazwa jeziora	Powierzchnia	Maks. głębokość [m]	przepływowe
1	Gwodny	0,94	b.d.	nie
2	Borowe	4,57	5,0	nie
3	Wilków (Wilków)	6,10	b.d.	tak
4	Długie (część W)	10,04	5,0	nie
5	Tucholskie	3,4	2,5	tak
6	Piaszno	24,08	5,0	nie
7	Krumer	7,21	6,0	nie
8	Bagno	5,6	5,5	nie
9	Spore	5,78	2,5	nie
10	Naleton Duży	14,18	b.d.	tak
11	Naleton Mały	11,12	b.d.	tak
12	Przytarnia	7,77	b.d.	tak
13	Kamieniczno (całkowicie)	29,54 (całk. 132,1)	14	tak
14	Białe	9,52	b.d.	nie

Największym, a zarazem najgłębszym jeziorem jest Kamieniczno. Posiada ono charakterystyczny dla jezior rynnowych wydłużony kształt i skomplikowaną topografię dna. Do grupy jezior wytopiskowych należy m.in. jezioro Piaszno, zbiornik płytki (śr. głęb. 2,9 m) o wyrównanej linii brzegowej.

Część zbiorników wodnych powstała prawdopodobnie w wyniku eksploatacji torfu (Krumer, Bagno, Naleton i in.).

Na całym obszarze gminy, zwłaszcza w obniżeniach dolinnych i bezodpływowych zagłębieniach terenu licznie występują małe śródleśne i śródpolne oczka wodne oraz bagna i torfowiska. Odgrywają one dużą rolę w gospodarce wodnej, stanowiąc obszary naturalnej retencji wód i z tego względu powinny być objęte ochroną.

3.5.3. Wody podziemne

Dotychczasowe badania wykazały, że w obrębie utworów czwartorzędowych występuje szereg poziomów wodonośnych.

Poziom gruntowy występuje w płaskach i żwirach dolin rzecznych, sandrów oraz lokalnie moren czołowych. Zróżnicowanie genetyczne powoduje zmienność przestrzenną występowania tego poziomu i jego parametrów. Budują go najczęściej piaski, od pylastych do średnioziarnistych. Lustro wody swobodne zalega na różnych głębokościach: w dolinach rzecznych około 1 m ppt, na wysoczyznach od 3 do 25 m ppt, a w strefach krawędziowych nawet do 40 m ppt. Poziom zasilany jest przez infiltrację opadów atmosferycznych, a drenowany przez cieki i jeziora. Jakość wody tego poziomu jest najczęściej niska, co jest związane z brakiem izolacji i dopływem zanieczyszczeń z powierzchni terenu.

Poziom międzyglinowy - górny tworzą osady piaszczysto-żwirowe o miąższości rzędu 10 - 15 m zalegające pomiędzy glinami zwałowymi zlodowaceń bałtyckich i środkowopolskich. Na terenie gminy występuje on powszechnie, za wyjątkiem dolin rzecznych oraz niektórych partii wysoczyzn. Często łączy się z poziomem wód gruntowych i wówczas tworzy pierwszą warstwę wodonośną. Jakość wód jest średnia, co jest związane z niepełną izolacją i dopływem zanieczyszczeń z powierzchni terenu, podobnie jak w przypadku poziomu gruntowego.

Poziom międzymorenowy - środkowy budują piaski od drobno- do gruboziarnistych i piaski ze żwirem zalegające pomiędzy glinami. Mają one miąższość najczęściej od 10 do 20 m, lokalnie w obrębie dolin interglacialnych, przekraczają 50 m. Wody są średniej jakości. Poziom jest dość dobrze izolowany od powierzchni terenu.

Poziom podglinowy charakteryzujący się wodami najlepszej jakości, występuje najczęściej w zagłębieniach powierzchni podczwartorzędowej, gdzie osiąga miąższość od 15 do 30 m. Budują go piaski, najczęściej drobno- i średnioziarniste zalegające poniżej osadów zlodowaceń południowopolskich lub pomiędzy glinami zlodowaceń południowopolskich.

Punktowo rozpoznano także trzeciorzędowe piętro wodonośne. Budują je piaski, głównie drobnoziarniste o zróżnicowanej miąższości i rozprzestrzenieniu.

3.6. Warunki klimatyczne

Według klasyfikacji Gumińskiego gmina Tuchomie położona jest w obrębie Pomorskiej Dzielnicy Klimatycznej. Obszar ten leży w strefie ścierania się wpływu mas powietrza morskiego i kontynentalnego, co w dużym stopniu decyduje o warunkach klimatycznych opisywanego obszaru.

Średnia temperatura roczna wynosi tu 6,5 - 7,2°C. Najchłodniejszym miesiącem jest luty, ze średnią temperaturą -3,0°C, najcieplejszym - lipiec z temperaturą 16,8°C. Okres wegetacyjny jest dość krótki i trwa przeciętnie poniżej 200 dni. Długość okresu zimowego wynosi 70 - 100 dni. Średnia liczba dni z pokrywą śniegową waha się od 55 do 70.

Opady atmosferyczne uzależnione są od napływających zachodnich mas powietrza i ukształtowania terenu. Suma opadów atmosferycznych wynosi 650 - 750 mm rocznie. Największe opady są w okresie maj - lipiec i wynoszą 190 - 210 mm.

Na obszarze gminy przeważają wiatry z sektora zachodniego. Ich udział przekracza 60%, duży jest udział ciszy wynoszący 26% w roku.

Urozmaicona rzeźba terenu i zróżnicowanie zbiorowisk roślinnych powodują występowanie lokalnych mikroklimatów. Największe różnice zauważa się pomiędzy strefą wzniesień czołowomorenowych, a dnem rynien i w podmokłych, zabagnionych obniżeniach terenu, gdzie panują najbardziej niekorzystne warunki klimatyczno - zdrowotne.

3.7. Warunki glebowe

Gleby w gminie Tuchomie należą do gleb słabych. Około 60 % wszystkich gruntów rolnych na terenie gminy stanowią gleby najslabsze V i VI klasy bonitacyjnej, wykształcone z utworów piaszczystych, małowrodzajnych o zbyt niskim poziomie wody gruntowej.

Szczegółowe informacje o warunkach glebowych podane są w rozdziale dotyczącym rolnictwa.

3.8. Szata roślinna

3.8.1. Zbiorowiska roślinne

Poniższa charakterystyka występujących na obszarze gminy Tuchomie zbiorowisk roślinnych została opracowana w oparciu o "Inwentaryzację i waloryzację przyrodniczą gminy Tuchomie" (BDiOP 2000).

Lasy łęgowe porastają gminę nielicznymi i niewielkimi płatami, głównie w dolinie Kamienicy i na brzegach jezior. Drzewostan łęgów buduje olsza czarna z niewielką domieszką jesionu. Ich stan zachowania jest zróżnicowany. Najlepiej zachowane są powierzchnie omawianego zbiorowiska nad jeziorem Chotkowskim.

Lasy dębowo-bukowo-grabowe (grądy) i żyzne buczyny występują dość często w gminie, choć nigdzie nie zajmują dużych powierzchni. Ich płaty kartowano na całym omawianym obszarze; w licznych przypadkach w postaci niewielkich kęp drzew, np. na południowy - zachód od Modrzejewa nad Kamienicą, czy koło Masłowic Tuchomskich. Drzewostan grądów jest wielogatunkowy i wielowarstwowy. Budują go dęby, grab, lipa, a w żyzniejszych i bardziej uwilgoconych postaciach zbiorowiska - także olsza czarna, jesion i klony. W silnie rozwiniętej warstwie podszytów dominuje leszczyna i odnowienie drzew. Stan zachowania omawianych zbiorowisk jest z reguły zły. Ich siedliska często obsadzone są drzewami iglastymi, wielokrotnie też, do niedawna, użytkowane były rolniczo. Nieco lepiej zachowane są płaty buczyn, a wśród fitocenoz grądów wyróżnia się niewielka ich powierzchnia na łąkach między Masłowicami Tuchomskimi, a Jabłońcem, projektowana do ochrony w formie użytku ekologicznego.

Kwaśne buczyny i lasy dębowo-bukowe dominują przestrzennie w leśnych kompleksach w gminie. Występują one na wysoczyźnie morenowej, zarówno w okolicach Masłowiczek i nad jeziorem Kamienicznym, jak i na północy gminy - w pobliżu jeziora Borowego i jeziora Witków. Podstawowym gatunkiem budującym drzewostan odnawianych zbiorowisk jest buk. Warstwa podszytów tworzona jest z reguły przez kruszynę i jarzębinę.

Bory mieszane w gminie Tuchomie występują niemal wyłącznie w północnym kompleksie leśnym. Zajmują one znaczne powierzchnie na sandrze Kamienicy. Bory mieszane cechują się dość silnym rozwojem warstwy podszytów. Podobnie jak w lasach dębowo-bukowych tworzą go jarzębina i kruszyna, a najbardziej widoczne jest to w wilgotnych postaciach tych zbiorowisk. Stan zachowania płatów jest zły.

Zbiorowiska olsów porzeczkowych i związane z nimi zarośla wierzbowe są częstym układem ekologicznym w gminie, choć prawie nigdzie nie zajmują większych powierzchni. Występują one na obszarze całej opisywanej jednostki, m.in. na łąkach koło Porębów, w okolicach Masłowiczek, Masłowic Tuchomskich, Kramarzyna, Tagowia, nad jeziorem Witków, a także w niecce osuszonego

jeziora Tuchornskiego. Zbiorowiska te często występują w kompleksach, a także tworzą małopowierzchniową mozaikę z wilgotnymi łąkami i szuwarami trzcinowymi, pałkowymi i turzycowymi. Drzewostan olsów buduje niemal wyłącznie olsza czarna, w warstwie podszytów dominuje kruszyna i kilka gatunków wierzb.

Zbiorowiska brzezin bagiennych rozwijające się na pokładach torfów przejściowych i na murszach torfowych nie należą do rzadkości w omawianej gminie. Ich największe i najliczniejsze płaty występują w kompleksie leśnym w okolicach Masłowiczek i Kramarzyn, a ponadto były kartowane na obszarze całej jednostki, np. w pobliżu Modrzejewa i Tagowia. Drzewostan budują dwa gatunki brzozy - omszona i brodawkowana. Sporadycznie uczestniczy w nim także sosna, a niekiedy nasadzony świerk. Bujna warstwa podszytu tworzona jest głównie przez kruszynę, a w runie dominują paprocie i wilgociolubne trawy.

Nasadenia drzew na gruntach porolnych stanowią istotny element krajobrazu gminy. Rejestrowano je na całym obszarze jednostki, ale największe ich powierzchnie skupiają się na skrajach kompleksów leśnych, z reguły w pobliżu wsi i osad. Na siedliskach porolnych powstało również szereg zbiorowisk leśnych, np. lasy dębowobukowe czy bory mieszane. Najczęściej nasadzonym gatunkiem jest sosna. Rzadziej notowano świerka, modrzew, brzozę i osikę. Zupełnie sporadyczne są nasadenia dęba i buka.

Zbiorowiska szuwarowe są pospolite na terenie całej gminy. Najczęściej tworzą niewielkie fitocenozy w silnie uwodnionych zagłębieniach terenu; wykształcają się również wokół oczek wodnych, jezior, a także w dolinach rzecznych. Najbardziej rozległe powierzchnie zajmowane przez zbiorowiska szuwarowe kartowano w dolinie rzeki Kamienicy wokół miejscowości Tuchomie. Powierzchniowo dominuje tam szuwar trzcinowy, który porasta m.in. znaczną część jeziora Tuchomskiego. Mniejsze płaty, na obrzeżach doliny Kamienicy, tworzy szuwar pałki szerokolistnej, a na południe od Tuchomia, koło Choćmierza, dość rozległe fitocenozy budują turzyce.

Zbiorowiska torfowiskowe są dość częstym elementem szaty roślinnej omawianego terenu, a zwłaszcza jego południowej części. Występują one w zagłębieniach bezodpływowych i zasilane są przez wody opadowe oraz oligo- lub mezotroficzne wody gruntowe. Do najbardziej interesujących zespołów roślinnych występujących na kilku torfowiskach w pobliżu Trzebiatkowej i Kramarzyn należą: mszar dolinkowy oraz mszar przygielkowy. Na najbardziej interesujących torfowiskach występuje szereg gatunków uznanych za rzadkie, ginące lub objęte ochroną prawną np. grązeł drobny, grązeł żółty, grzybienie białe, rosiczka okrągłolistna, modrzewnica zwyczajna, pływacz drobny, bobrek trójlistkowy.

Największe **fitocenozy łąkowe** na omawianym terenie występują w dolinie rzeki Kamienicy. Ciągą się one od wsi Ciemno w południowo-wschodniej części gminy, poprzez Tuchomie, aż do wsi przysiółka Porąbka na północno-zachodnim krańcu gminy. Zbiorowiska, które się tam wykształciły reprezentują w większości łąki wilgotne, właściwe dla siedlisk żyznych i przynajmniej okresowo wilgotnych. Najlepiej zachowane płaty zbiorowisk łąkowych notowano w dolinie Kamienicy koło wsi Ciemno, w pobliżu Chocimierza oraz wokół jeziora Tuchomskiego. Stosunkowo duże powierzchnie układów łąkowych występują także koło jeziora Chotkowskiego, wokół wsi Kramarzyny oraz na północ i na południe od przysiółka Jabłowiec. Mniejsze fitocenozy rozproszone są na całym obszarze gminy. Ich stan zachowania jest na ogół, słaby, gdyż podlegają one takiej samej presji antropogenicznej, jak łąki w dolinie Kamienicy.

Murawy naplaskowe na obszarze gminy występują rzadko. Notowano je na kilku stanowiskach, np. koło wsi Ciemno, Kramarzyny, Trzebiatkowa, Masłowiczki. Wszystkie płaty nie przekraczają powierzchni 1-2 hektara.

Zbiorowiska te wykształcają się na siedliskach ubogich, suchych i piaszczystych. Zwykle mają charakter zastępczy, rozwijając się w miejscach, w których zniszczona została pokrywa roślinna, często wraz z warstwą gleby, np. na terenach dawnych żwirowni (Ciemno - Młyn), poboczach piaszczystych dróg, nasypach kolejowych (Trzebiatkowa) i niektórych porębach.

Zbiorowiska segetalne, czyli chwastów, wykształciły się na polach uprawnych. Ich zróżnicowanie zależy od warunków siedliskowych, rodzaju upraw, a także od formy i intensywności stosowanych zabiegów agrotechnicznych. W fitocenozach segetalnych notowano kilka gatunków roślin uznanych za rzadkie, m.in. złocień polny, który na terenie gminy występuje dość często i na licznych stanowiskach (np. koło Trzebiatkowej, Modrzejewa czy Tagowia).

Zbiorowiska ruderalne wykształciły się w ogródkach przydomowych, na przydrożach, lokalnych wysypiskach odpadów, składowiskach nawozów organicznych, w pobliżu zabudowań mieszkalnych i gospodarczych oraz na innych podobnych siedliskach charakteryzujących się dużym trofizmem, a zwłaszcza zasobnością w substancje azotowe. W zależności od uwarunkowań siedliskowych i presji wywieranej na nie przez człowieka, fitocenozy ruderalne wykazują duże zróżnicowanie florystyczne i morfologiczne. W miejscach narażonych na deptanie, np. wzdłuż dróg i na podwórkach dominują gatunki roślin odpornych na urazy mechaniczne, a pokroju płożącym, tworzące gęste murawy. W ogródkach przydomowych, przy płotach itp. przeważają okazałe byliny i pnącza.

Notowane na kilku stanowiskach **uprawy traw** (w pobliżu Trzebiatkowej, Tuchomia, Tuchomka Wybudowania, Masłowic Trzebiatkowskich) zakładane są przeważnie na terenach porolnych, czasami również na łąkach. Mają one charakter zbliżony do upraw zbożowych. Są to przeważnie monokultury lub zbiorowiska kilku wysokoprodukcyjnych gatunków traw. Fitocenozy takie wykorzystywane przez szereg lat jako łąki kośne lub kośno-pastwiskowe upodabniają się do bardziej naturalnych układów łąkowych.

3.8.2. Lasy ochronne

Część lasów Nadleśnictwa Osusznica (Decyzja Nr 13 Ministra Środowiska z dnia 7 lipca 2000 r.) oraz Nadleśnictwa Bytów (Zarządzenie Nr 74 MŚZNIŁ z dnia 10 marca 1995 r.) została uznana za lasy ochronne.

Do **lasów glebochronnych** spełniających głównie funkcję ochrony przed procesami erozyjnymi zaliczono lasy rosnące na stromych zboczach doliny Kamienicy, na południe od miejscowości Tuchomie (Nadl. Osusznica, Obręb Osusznica, w oddziale 23).

Lasy wodochronne utworzone w celu ochrony siedlisk wilgotnych i zachowania ich zdolności retencyjnych występują w kilku miejscach na terenie gminy, m. in.:

- w północnej części gminy - w dolinie rzeki Kamienicy (Nadl. Bytów, Obręb Borzytuchom, w oddziałach 296, 301, 302, 304, i 305)
- w zachodniej części gminy - w okolicach Masłowiczek i Kramarzyn (ceglarnia) (Nadl. Osusznica, Obręb Osusznica, w oddziałach 50, 51 i 56)
- w części wschodniej gminy - na zboczach rynny jeziora Kamieniczno (Nadl. Osusznica, Obręb Osusznica, w oddziałach 67 i 69).

Na obszarze gminy licznie występują **śródlęsne nieużytki**. Według Zarządzenia nr 11A Dyrektora Generalnego Lasów Państwowych z 1999 r. śródlęsne nieużytki w postaci np., bagien, trzęsawisk, mszarów, torfowisk i in., wraz z ich florą i fauną w celu ochrony pełnej różnorodności biologicznej powinny być zachowane w stanie nienaruszonym.

Szczegółowe informacje dotyczące m. in.: charakterystyki nadleśnictw, opisu siedlisk i zbiorowisk roślinnych, walorów przyrodniczo-leśnych, form ochrony przyrody, zagrożeń środowiskowych, planu działań z zakresu ochrony przyrody i in. zawierają Plany Urządzania Lasu Nadleśnictw Osusznica i Bytów oraz Program Ochrony Przyrody Nadleśnictwa Osusznica (stan na 01.01. 2000) sporządzony przez firmę Urządzanie Lasu - Usługi S.C. Tadeusz Pędziwiatr i Spółka, Toruń, 2000 r.

Aktualną charakterystykę użytków leśnych na terenie gminy Tuchomie z uwzględnieniem problematyki ochrony środowiska (na podstawie danych „Gminnego Programu Ochrony Środowiska na lata 2008 - 2011 z perspektywą na lata 2012-2014 dla Gminy Tuchomie” - oprac. Zespół firmy Albeko, Opole 2008 r.) przedstawiono poniżej.

Lasy łęgowe stanowią w gminie Tuchomie dosyć rzadki składnik szaty roślinnej. Występują one z reguły w dolinach cieków wodnych, ale też na brzegach jezior – nad jeziorem Chotkowskim, w niecce jeziora Tuchomskiego oraz nad rzeką Kamienicą. Drzewostan żegów stanowi głównie olsza czarna z niewielką domieszką jesionu.

Zbiorowiska lasów dębowo – grabowych są dość częste w gminie, choć prawie nigdy nie zajmują większych powierzchni. Lokalizowano je na całym obszarze, w licznych przypadkach w postaci niewielkich kęp drzew, np. na południowy zachód od Modrzejewa nad Kamienicą, czy koło Masłowic Tuchomskich. Nieco większe powierzchnie występują w północnym kompleksie leśnym, gdzie występują na skarpach Kamienicy. Do drzewostanu grabów, oprócz dębów i grabów zauważa się również lipę i klony. W silnie rozwiniętej warstwie podszytów dominuje leszczyna i odnowienie drzew. W skład runa wchodzi gatunki roślin żywnych lasów liściastych, np. gwiazdnica wielokwiatowa, gajowiec żółty, zawilec gajowy i inne. Stan zbiorowisk leśnych jest z reguły żyły – ich siedliska często obsadzone są drzewami iglastymi, wielokrotnie też do niedawna użytkowane były rolniczo.

Kwaśne buczyny i lasy dębowo-bukowe dominują w leśnych kompleksach w gminie, występując w morenach dennych zarówno w okolicach Masłowiczek i nad jeziorem Kamienicą, jak i na północy w pobliżu jeziora Borowego i jeziora Witków. Podstawowym gatunkiem w tej grupie jest buk, towarzysza mu najczęściej dęby i sosna, niekiedy świerk. Stan zachowania tego drzewostanu jest silnie zróżnicowany. W kompleksie w pobliżu Masłowiczek płaty buczyn wyróżniały się do niedawna starymi drzewostanami, które niestety obecnie zostały zagospodarowane rębniami. Lasy dębowo-bukowe są znacznie silniej zniekształcone, nastąpiło zborowienie zbiorowiska, poprzez coraz większy udział sosny i świerka. Liczne powierzchnie mają obecnie młody, jednowiekowy drzewostan.

Bory mieszane skupiają się niemal wyłącznie w północnym kompleksie leśnym, zajmując znaczne powierzchnie na sandrze Kamienicy. Cechują się dość silnym rozwojem warstwy podszytów, w skład, których wchodzi głównie jarzębina i kruszyna, w składzie runa dominują borówka czernica i śmiałek pogięty.

Brzeziny bagienne i fragmenty borów bagiennych, rozwijających się na pokładach torfów przejściowych, nie należą do rzadkości w gminie Tuchomie. Największe płaty występują w kompleksie leśnym w okolicach Masłowiczek i Kramarzyn, w pobliżu Modrzejewa, Tagowia, czy przy drodze nr 20 Tuchomie – Kramarzyny (okolice przystanku PKS Dalekie). Brzeziny bagienne występują z reguły na obrzeżach torfowisk, czasem zajmują też całe niecki terenowe wypełnione płytkimi złożami torfów przejściowych. W gminie Tuchomie proces eksploatacji torfów był do niedawna bardzo intensywny i prowadzony na dużych powierzchniach. Widoczne to jest np. w okolicach Masłowiczek i Kramarzyn. Jego efektem jest niemal całkowity brak borów bagiennych i relatywnie duże powierzchnie brzezin lub młodszych stadiów degeneracyjnych zarastających brzoza.

Nasadenia drzew na gruntach do niedawna użytkowanych rolniczo stanowią istotny element krajobrazu gminy. Największe ich powierzchnie skupiają się na skrajach kompleksów leśnych, z reguły w pobliżu osad i wsi. Najczęściej nasadzonym gatunkiem jest sosna, rzadziej notowano świerka, modrzew, brzozę i osikę, zupełnie sporadyczne są nasadenia dębu i buka. Drzewostany te znajdują się w niskich klasach wieku, wartość fitocenotyczna jest niska, natomiast posiadają znaczenie krajobrazowe, głównie w centralnej, rolniczej części gminy.

Na terenie gminy Tuchomie spośród układów leśnych największe znaczenie przestrzenne mają lasy bukowe, tworząc kilka większych kompleksów leśnych koło Tuchomia i przy zachodniej oraz południowo-wschodniej granicy gminy. Znaczny udział mają także lasy na siedliskach hydrogenicznych: brzeziny bagienne oraz łęgi w dolinie Kamienicy. Duże powierzchnie zajmują również lasy sosnowe, głównie na siedliskach porolnych. Stan zachowania zbiorowisk leśnych jest zróżnicowany, dominują układy silnie lub umiarkowanie zniekształcone. Największą przyczyną ich degradacji są rębnie prowadzone na dużych obszarach, protegowanie sosny na siedliskach lasów liściastych lub mieszanych oraz osuszanie siedlisk hydrogenicznych. W południowej części gminy

występują dość liczne torfowiska o charakterze wysokim i przejściowym. Wyróżniają się one dobrym stanem zachowania właściwych dla nich zbiorowisk oraz interesującą florą.

3.9. Ogólna charakterystyka fauny

Poniższe informacje dotyczące charakterystyki fauny pochodzą z "Inwentaryzacji i waloryzacji przyrodniczej gminy Tuchomie" (BDiOP 2000).

Bogata szata roślinna, liczne jeziora i rzeki tworzą dogodne warunki bytowania dla licznych gatunków zwierząt. Na terenie gminy stwierdzono występowanie 7 gatunków płazów (m. in. traszka zwyczajna, ropucha szara, żaba wodna, kumak nizinny), 4 gatunków gadów (m.in. jaszczurka zwinka i żyworodna, padalec zwyczajny, żmija zygzakowata), 113 gatunków ptaków, w tym 102 objęte całoroczną ochroną, 3 (sroka, wrona siwa i gawron) chronione okresowo oraz 8 gatunków łownych. Podczas penetracji terenowych spotkano 5 gatunków ssaków chronionych: jeża wschodniego, wiewiórkę, kreta, lasice i wydrę. Wśród ssaków na terenie gminy występują również dziki, sarny, jelenie, lisy, kuny domowe i leśne, zające szaraki i in.

Ogółem na obszarze gminy stwierdzono występowanie 119 gatunków kręgowców podlegających ochronie prawnej. Gatunek minoga, gatunek ssaka oraz 3 gatunki ptaków umieszczone są w "Polskiej czerwonej księdze zwierząt". W randze gatunków najwyższego ryzyka znajdują się gatunek minoga, 2 gatunki ryb. W gminie gniazdują 4 gatunki ptaków zagrożone globalnie, 11 zagrożonych w Europie, 6 w kraju i 10 w regionie.

Pod względem faunistycznym wyróżnia się:

- Jezioro Tuchomskie, jako teren ważny dla płazów i ptaków,
- sztuczny zbiornik wodny na południe od Tuchomia (działka nr 543 obrębu geodezyjnego Tuchomie) znaczące godowisko płazów i miejsce występowania ptaków wodno-błotnych,
- czapliniec na południe od Nowych Hut (działka nr 56P obrębu Masłowice Tuchomskie), gdzie występuje 30 gniazd czapli siwej w zadrzewieniu śródpolnym.

3.10. Obszary i obiekty chronione na podstawie przepisów szczególnych

Obszarem chronionym prawnie jest otulina Parku Krajobrazowego "Dolina Słupi", która na terenie gminy zajmuje powierzchnię około 7795 ha, co stanowi ok. 70,73% ogólnej powierzchni gminy.

Strefa ochronna (otulina) parku krajobrazowego nie jest formą ochrony w rozumieniu ustawy o ochronie przyrody. Jest utworzona dla zabezpieczenia parku przed szkodliwym oddziaływaniem czynników zewnętrznych. Otulina PKDS utworzona została przede wszystkim dla zabezpieczenia przed napływem zanieczyszczeń wnoszonych wodami z obszaru zlewni Słupi oraz dla zabezpieczenia walorów parku. Granica otuliny nawiązuje do przebiegu wododziału zlewni Słupi.

Park Krajobrazowy "Dolina Słupi" wraz z otuliną utworzono uchwałą nr X/42/81 WRN w Słupsku z dnia 8 grudnia 1981 roku w celu ochrony połodowcowego krajobrazu środkowego biegu rzeki oraz jej dorzecza.

Rozporządzeniem Wojewody Słupskiego nr 10/98 z dnia 21 sierpnia 1998 roku dostosowano uchwałę WRN z 1981 roku do wymagań ustawy z dnia 16 października 1991 roku o ochronie przyrody. Rozporządzenie to nie zmieniło granic parku ani jego otuliny. Dokument ten określił zasady gospodarowania jedynie na terenie parku i na obszarach chronionego krajobrazu. Do czasu jego opracowania i zatwierdzenia działania te należało prowadzić zgodnie z przepisami miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego.

Prawie cały obszar objęty zmianą Studium (obręb geodezyjny Zagony) znajduje się w otulinie Parku Krajobrazowego „Dolina Słupi”, dla którego obowiązuje Uchwała Nr 146/VII/11 Sejmiku Województwa Pomorskiego z dnia 27 kwietnia 2011 r.

Zasady ochrony przyrody i krajobrazu w obrębie otuliny Parku Krajobrazowego „Dolina Słupi” reguluje:

- Rozporządzenie Nr 58/06 Wojewody Pomorskiego z dnia 15 maja 2006 roku w sprawie Parku Krajobrazowego "Dolina Słupi" (Dziennik Urzędowy z 1 czerwca 2006 r. Nr 58 poz. 1195),
- Rozporządzenie Nr 15/2003 Wojewody Pomorskiego z dnia 23 czerwca 2003 roku w sprawie ustanowienia Planu ochrony Parku Krajobrazowego "Dolina Słupi" (Dziennik Urzędowy z 30 czerwca 2003 r Nr 83 poz. 1362).

Szczegółowe zasady gospodarki zasobami przyrody i gospodarki przestrzennej oraz zakazy obowiązujące na obszarze otuliny Parku określają zapisy Planu ochrony:

- w odniesieniu do powyższych zapisów prawa na terenie otuliny Parku zabrania się lokalizowania obiektów i podejmowania przedsięwzięć mogących degradować walory przyrodnicze i krajobrazowe Parku,
- wytyczne wskazane w planie ochrony Parku są wiążące na etapie sporządzania miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego.

Na obszarze gminy Tuchomie ochroną prawną objętych jest 5 pomników przyrody (w tym 3 drzewa i 3 głazy). Wykaz pomników przyrody zawiera tabela.

Tabela 2. POMNIKI PRZYRODY ZATWIERDZONE

Lp	Numer według rejestru Woj. Konserwatora Przyrody	Przedmiot ochrony. Gatunek drzewa	Obwód /m/	Lokalizacja	Podstawa prawna	Uwagi
1	57	głaz narzutowy	11,70 (w ewidencji obwód wykazany- 13,6 m)	Nadl. Osusznica Obręb Osusznica leśn. Kramarzyny oddz. 50a.	Orzeczenie nr 9/195 Prezydium WRN w Koszalinie z dn.20.10.1971	
2	58	głaz narzutowy	5,6	Nadl. Osusznica Obręb Osusznica leśn. Kramarzyny oddz. 50A.	Orzeczenie nr 9/195 Prezydium WRN w Koszalinie z dn.20.10.1971	Głaz oznakowany jest w terenie błędnie (inf. wg arkusza ewidencyjnego pomnika) Głaz objęty formalnie ochroną to pomnik nr 58A
	58A	głaz narzutowy	9,70	Nadl. Osusznica Obręb Osusznica leśn. Kramarzyny oddz. 50A.		
3	134	brzoza brodawkowata	3,14	Nadl. Bytów Obręb Borzytuchom oddz. 303j	Rozporządzenie Wojewody Śląskiego Nr 51/95 z dn.28.08.1995	
4	609	brzoza brodawkowata	2,55	Nadl. Bytów Obręb Borzytuchom oddz. 299j	Rozporządzenie Wojewody Śląskiego Nr 51/95 z dn.28.08.1995	
5	610	lipa drobnolistna	3,70	Nadl. Bytów Obręb Borzytuchom oddz. 299m	Rozporządzenie Wojewody Śląskiego Nr 51/95 z dn.28.08.1995	

Aktualne (uzupełniające) informacje o istniejących na terenie gminy pomnikach przyrody na podstawie „Gminnego Programu Ochrony Środowiska na lata 2008 - 2011” przedstawiono w tabeli.

Tabela 2. Pomniki przyrody na terenie gminy Tuchomie.

Miejscowość	Lokalizacja	Rodzaj
Modrzejewo	Nadleśnictwo Bytów, obręb Borzytuchom; oddz.303j	Brzoza brodawkowata; obw.3,30m; wysokość 27m; wiek 120 lat
Modrzejewo	Nadleśnictwo Bytów, obręb Borzytuchom; oddz.299j	Brzoza brodawkowata; obw.2,55m; wysokość 29m; wiek 100 lat
Modrzejewo	Nadleśnictwo Bytów, obręb Borzytuchom; oddz.299j	Lipa drobnolistna; obw. 3,70m; wysokość 27m; wiek 300 lat
Kramarzyny	Nadleśnictwo Osusznica, leśnictwo Kramarzyny; oddz.50a	Głaz narzutowy; obwód 11,7m
Kramarzyny	Nadleśnictwo Osusznica, leśnictwo Kramarzyny; oddz.50a	Głaz narzutowy; obwód 5,6m
Kramarzyny	Nadleśnictwo Osusznica, leśnictwo Kramarzyny; oddz.50a	Głaz narzutowy; obwód 9,7m

Na terenie objętym zmianą Studium (obwód geodezyjny Zagony), w jej południowo zachodniej części, znajduje się obszar Natura 2000 PLH 220062 „Ostoja Masłowiczki” – jedna z form ochrony przyrody zgodnie z ustawą o ochronie przyrody z dnia 16 kwietnia 2004 (*tj. Dz. U. z 2018 r. poz. 1614 z późn. zm.*).

3.11. Położenie na tle europejskich uwarunkowań w dziedzinie ochrony przyrody

Według koncepcji krajowej sieci ekologicznej **ECONET - POLSKA** opracowanej w ramach europejskiego programu Międzynarodowej Unii Ochrony Przyrody - IUCN gmina Tuchomie znalazła się w Obszarze Pojezierza Kaszubskiego stanowiącego w sieci obszar węzłowy o znaczeniu międzynarodowym (symbol 09M), charakteryzujący się wysokim stopniem różnorodności biologicznej i krajobrazowej oraz korzystnymi uwarunkowaniami przestrzennymi dla zachowania siedlisk i osłoi gatunków o znaczeniu krajowym i europejskim. W obrębie obszaru węzłowego wyznaczono biocentra, które stanowią obszary nagromadzenia największych walorów przyrodniczych. W granicach obszaru węzłowego Obszar Pojezierza Kaszubskiego, jedno z

wyznaczonych biocentrów „Okolice Bytowa” obejmuje zachodni fragment gminy Tuchomie (rejon Kramarzyn i Masłowiczek).

Według projektu „Koncepcja sieci NATURA 2000 w Polsce”, trwała weryfikacja zaproponowanych wcześniej obszarów, żaden z terenów położonych w gminie nie znalazł się wśród obszarów proponowanych do włączenia do europejskiej sieci ekologicznej NATURA 2000. Najbliższe tereny proponowane do włączenia do sieci znajdowały się w strefie pięciokilometrowej od wschodniej granicy gminy Tuchomie. Były to: „Pływające Wyspy pod Rekowem” oraz „Borzyszkowy”. Obszary te charakteryzujące się wyjątkowymi w skali europejskiej walorami naturalnymi stanowią również ostoje przyrody według europejskiego programu koordynacji informacji o środowisku **CORINE**.

Poniżej przedstawiono położenie na tle europejskich uwarunkowań w dziedzinie ochrony przyrody wg stanu na 2009 r.:

Europejska sieć ekologiczna Natura 2000

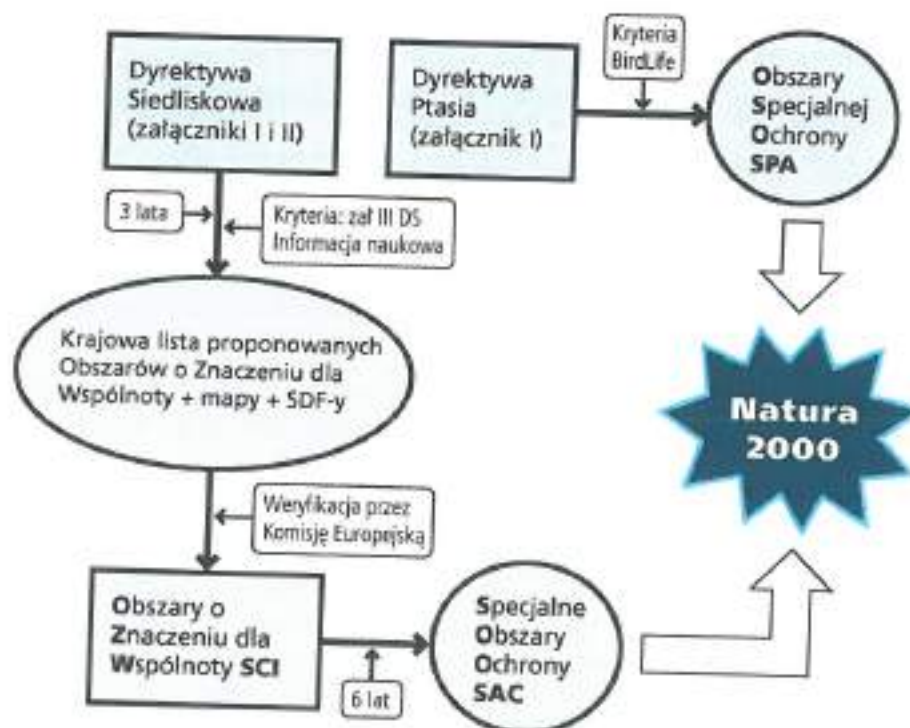
Natura 2000 to spójna europejska sieć ekologiczna, celem wprowadzenia której jest zachowanie rodzajów siedlisk przyrodniczych oraz gatunków ważnych dla Wspólnoty.

Rodzaje siedlisk przyrodniczych oraz gatunki będące przedmiotami ochrony są wymienione w odpowiednich załącznikach:

- Dyrektywy 92/43/EWG w sprawie ochrony siedlisk naturalnych oraz dzikiej fauny i flory (tzw. Dyrektywy Siedliskowej) - zał. 1 siedliska, zał. 2 gatunki,
- Dyrektywy 79/409/EWG w sprawie ochrony dzikich ptaków (tzw. Dyrektywy Ptasiej) - zał. 1 gatunki.

Sieć Natura 2000 składa się z dwóch typów obszarów:

- specjalne obszary ochrony (SOOS – pOZW), tworzone na podstawie Dyrektywy Siedliskowej dla ochrony:
  - typów siedlisk przyrodniczych,
  - siedlisk gatunków roślin i zwierząt
- obszary specjalnej ochrony ptaków (OSOP), tworzone na podstawie Dyrektywy Ptasiej dla ochrony siedlisk ptaków.

Biorąc pod uwagę powyższą procedurę możemy mieć doczynienia z czterema typami obszarów Natura 2000:

- istniejące ostoje ptasie (ustanowione na mocy Rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 1 lipca 2004 w sprawie obszarów specjalnej ochrony ptaków NATURA 2000),
- projektowane ostoje ptasie (zgłoszone do Komisji Europejskiej),
- projektowane ostoje siedliskowe zgłoszone do KE przez rząd i będące w trakcie konsultacji,
- projektowane ostoje siedliskowe będące w trakcie konsultacji międzyresortowych lub na Shadow List.

Kluczowe akty prawne i dokumenty związane z siecią Natura 2000 w Polsce:

- ustawa z 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (*tj. Dz. U. z 2018 r. poz. 1614 z późn. zm.*),
- Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 1 lipca 2004 w sprawie obszarów specjalnej ochrony ptaków Natura 2000,
- Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 30 marca 2005 w sprawie trybu i zakresu opracowania projektu planu ochrony dla obszaru Natura 2000,
- „Podręcznik interpretacji siedlisk przyrodniczych” wydany przez Rozporządzeniu Ministra Środowiska z dnia 16 maja 2005 r. w sprawie typów siedlisk przyrodniczych oraz gatunków roślin i zwierząt, wymagających ochrony w formie wyznaczenia obszarów Natura 2000.

Sieć Natura 2000, a prawo krajowe (art. 6 ust.1 ustawy z 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (*tj. Dz. U. z 2018 r. poz. 1614 z późn. zm.*)):

„1. Formami ochrony przyrody są:

- 1) parki narodowe;
- 2) rezerваты przyrody;
- 3) parki krajobrazowe;
- 4) obszary chronionego krajobrazu;
- 5) obszary Natura 2000;
- 6) pomniki przyrody;
- 7) stanowiska dokumentacyjne;
- 8) użytki ekologiczne;
- 9) zespoły przyrodniczo-krajobrazowe;
- 10) ochrona gatunkowa roślin, zwierząt i grzybów.

„Art. 25.

1. Sieć obszarów Natura 2000 obejmuje:

- 1) obszary specjalnej ochrony ptaków
- 2) specjalne obszary ochrony siedlisk

2. Obszar Natura 2000 może obejmować część lub całość obszarów i obiektów objętych formami ochrony przyrody, o których mowa w art. 6 ust. 1 pkt 1-4 i 6-9.”

Artykuły: 26 - 39 w/w ustawy odnoszą się wyłącznie do sieci Natura 2000.

Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 16 maja 2005 r. w sprawie typów siedlisk przyrodniczych oraz gatunków roślin i zwierząt, wymagających ochrony w formie wyznaczenia obszarów Natura 2000:

- 76 typów siedlisk w tym 14 priorytetowych,
- 44 gatunki roślin w tym 10 priorytetowych,
- 89 gatunków zwierząt w tym 12 priorytetowych,
- kryteria oceny letnich i zimowych schronisk nietoperzy.

W przypadku ptaków spośród gatunków wymienionych w zał. I DP w Polsce występuje 267 gatunków (przy 407 stwierdzonych w ogóle).

Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 1 lipca 2004 w sprawie obszarów specjalnej ochrony ptaków Natura 2000:

- 72 Obszary Specjalnej Ochrony ptaków.

Udział gminy w procesie tworzenia sieci Natura 2000 i planowania ochrony obszarów:

- art. 27 w/w ustawy mówi o tworzeniu projektu sieci Natura 2000, w ust. 2 tego artykułu jest zapisane: „Projekt, (...) wymaga zasięgnięcia opinii właściwych miejscowo rad gmin. Niezłożenie opinii w terminie 30 dni od dnia otrzymania projektu uznaje się za brak uwag.”,
- „Projekt planu ochrony obszaru Natura 2000 sporządza sprawujący nadzór nad obszarem w terminie 5 lat od dnia wyznaczenia tego obszaru, w uzgodnieniu z właściwymi miejscowo radami gmin.” (art. 29, ust. 2),
- obszary Natura 2000 powinny znaleźć się w opracowaniach strategiczno-planistycznych gminy: pzp, poś, studium, oprac. ekofizjograf, prl.

Obszar objęty studium (w granicach administracyjnych gminy Tuchomie) znajduje się częściowo w granicach Specjalnych Obszarów Ochrony Siedlisk (SOO) Europejskiej Sieci Ekologicznej Natura 2000:

- „Dolina Słupi” (kod obszaru [PLH220052](#)),
- „Lasy Rekowskie” (kod obszaru [PLH220098](#)),
- „Ostoja Masłowiczki” (kod obszaru [PLH220062](#)).

W związku z zapisami art. 33 ustawy o ochronie przyrody na terenie projektowanego obszaru Natura 2000 (do momentu podjęcia decyzji przez KE) obowiązują takie same zakazy i rygory ochronne jak w obszarze istniejącym.

Obszar NATURA 2000 [PLH220052](#) „Dolina Słupi”

Powierzchnia obszaru ogółem: 6 991,5 ha.

Dolina Słupi charakteryzuje się dużą bioróżnorodnością. W obszarze zidentyfikowano 21 typów siedlisk przyrodniczych, zajmujących blisko 50% powierzchni obszaru. Obszar chroni także szereg gatunków z załącznika II Dyrektywy Siedliskowej: 5 gatunków bezkręgowców, 6 gatunków ryb, 3 gatunki płazów i gadów, 3 gatunki ssaków.

Szczegółowa identyfikacja, położenie, informacja przyrodnicza i opis obszaru zawarta w standardowym formularzu danych dla obszarów specjalnej ochrony (OSO), dla obszarów spełniających kryteria obszarów o znaczeniu wspólnotowym (OZW), dla specjalnych obszarów ochrony (SOO). Dolina Słupi [PLH220052](#). Ministerstwo Środowiska.

Na podstawie w/w materiałów granice obszaru naniesiono na rysunek studium.

Obszar Natura 2000 [PLH220098](#) „Lasy Rekowskie”

Powierzchnia obszaru ogółem: 2 288,5 ha.

Ostoja obejmuje jedno z cenniejszych zgrupowań jezior lobeliowych w krajobrazie morenowym Pojezierza Bytowskiego. Najlepiej zachowanym i najbardziej reprezentatywnym jeziorem lobeliowym ostoi jest Płoczyca.

Szczegółową identyfikację, położenie, informację przyrodniczą i opis obszaru zawiera standardowy formularz danych dla obszarów specjalnej ochrony (OSO), dla obszarów spełniających kryteria obszarów o znaczeniu wspólnotowym (OZW), dla specjalnych obszarów ochrony (SOO). Lasy Rekowskie [PLH220098](#). Ministerstwo Środowiska.

Na podstawie w/w materiałów granice obszaru naniesiono na rysunek studium.

Obszar Natura 2000 [PLH220062](#) „Ostoja Masłowiczki”

Powierzchnia obszaru ogółem: 1 680,0 ha.

Obszar obejmuje fragment „bytowskiego skupienia torfowisk kotłowych” - krajobraz morenowy z bardzo licznymi zagłębieniami wytopiskowymi wypełnionymi torfowiskami lub brzezinami bagiennymi. Unikatowa mozaika brzezin bagiennych i lasów (głównie buczyn) na gruncie mineralnym. Ostoja wchodzi w skład większego obszaru, który pod nazwą „Pojezierze Bytowskie” został zaproponowany (Kucharski i in. 2008) na Czerwonej Liście Obszarów Wodno-Błotnych w Polsce i potencjalnie do ujęcia w Spisie Obszarów Wodno-Błotnych Ramsar.

Szczegółową identyfikację, położenie, informację przyrodniczą i opis obszaru zawiera standardowy formularz danych dla obszarów specjalnej ochrony (OSO), dla obszarów spełniających kryteria

obszarów o znaczeniu wspólnotowym (OZW), dla specjalnych obszarów ochrony (SOO). Ostoja Masłowiczki **PLH220062**. Ministerstwo Środowiska.

Na podstawie w/w materiałów granice obszaru naniesiono na rysunek studium.

Planowane zainwestowanie, nie może wpływać negatywnie na stan siedlisk przyrodniczych oraz siedlisk gatunków roślin i zwierząt, a także w znaczący sposób negatywnie na gatunki, dla których ochrony zostały wyznaczone w/w obszary Natura 2000 oraz na tereny Natura 2000 znajdujące się w sąsiedztwie gminy Tuchomie:

- zgodnie z art. 33 ust. 1 ustawy z dnia 3 października 2008 r. o zmianie ustawy o ochronie przyrody oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. 2008, Nr 201, poz. 1237) zabrania się podejmowania działań mogących, osobno lub w połączeniu z innymi działaniami znacząco negatywnie oddziaływać na cele ochrony obszaru Natura 2000,
- szczególną uwagę należy zwrócić na skumulowane oddziaływanie planowanego zainwestowania na stan wód, dna i brzegów rzek oraz na pozostałe tereny wodno-błotne wraz z występującą na nich roślinnością i siedliskami przyrodniczymi, a także na gatunki ptaków związanych z obszarem specjalnej ochrony ptaków Natura 2000 „Dolina Słupi” (dotyczy potencjalnych lokalizacji elektrowni wiatrowych),
- maksymalną ochroną należy objąć tereny wodno-błotne, a w szczególności Ostoję Masłowiczki, która wchodzi w skład „Pojezierza Bytowskiego” - obszaru proponowanego do wpisu na Czerwoną Listę Obszarów Wodno-Błotnych w Polsce i do ujęcia w Spisie Obszarów Wodno-Błotnych Ramsar:
  - dla tej ostoi niezwykle ważne jest zachowanie prawidłowych stosunków wodnych w terenie oraz ograniczenie spływu biogenów do jezior oraz terenów o podłożu torfowym,
- poziom wody występującej w gruncie jest też warunkiem istnienia coraz rzadziej spotykanych lasów łęgowych, lasów bagiennych oraz grądów występujących na obszarach Natura 2000 objętych granicami gminy,
- na terenie gminy istotna jest też ochrona wód, dna i brzegów rzeki Kamienicznej:
  - dopływu rzeki Słupi stanowiącej ważne tarlisko ryb lososiowatych i lipienia,
  - dolina rzeczna powinna zachować dotychczasowy charakter, oraz zachować funkcje lokalnego korytarza ekologicznego i migracyjnego,
  - należy dokonać wszelkich starań, żeby nie pogarszać stanu wód rzeki,
  - wszelkie ingerencje w dno i brzozi rzeki w postaci urządzeń hydrotechnicznych, powinny być poddane odpowiedniej procedurze oceny oddziaływania na środowisko,
- dla obszarów Natura 2000 - szczególnie dla terenów wodno-błotnych, jezior i lasów ważne jest również ograniczenie nadmiernej presji rekreacyjnej i turystycznej, które to zjawiska powodują bardzo poważne i często nieodwracalne szkody w cennych przyrodniczo ekosystemach, które powinny zachować charakter ostoi różnorodności biologicznej,
- teren potencjalnych lokalizacji elektrowni wiatrowych w północnej części gminy znajduje się w bliskiej odległości z obszarem Natura 2000 „Dolina Słupi” PLH220052:
  - z uwagi na specyfikę i wpływ elektrowni wiatrowych na przyrodę dla każdej potencjalnej lokalizacji turbin należy wykonać niezależny monitoring przedrealizacyjny ze szczególnym uwzględnieniem awifauny i nietoperzy, tak aby zebrane dane w pełni i jednoznacznie odzwierciedlały stan faktyczny.

Korzyści z istnienia obszaru NATURA 2000 - płatności dla obszarów Natura 2000 oraz związanych z wdrażaniem Ramowej Dyrektywy Wodnej (PROGRAM ROZWOJU OBSZARÓW WIEJSKICH na lata 2007–2013).

Cele działania:

- utrzymanie właściwego stanu siedlisk przyrodniczych i ostoi gatunków roślin, zwierząt, w tym ptaków, wymienionych w rozporządzeniu Ministra Środowiska z dnia 16 maja 2005 r. (Dz.U. nr 94, poz. 795) na obszarach Natura 2000.

Opis działania:

Działanie polega na udzielaniu rekompensat producentom rolnym, których działalność rolnicza jest ograniczana w związku z:

- 1) zakazem podejmowania działań mogących w istotny sposób pogorszyć stan siedlisk przyrodniczych oraz siedlisk gatunków roślin i zwierząt, a także w istotny sposób wpłynąć negatywnie na gatunki, dla których ochrony został wyznaczony obszar Natura 2000,
- 2) ustaleniami planów ochrony zatwierdzonymi dla obszarów Natura 2000 w drodze rozporządzenia.

Schemat I

Schemat I składa się z dwóch pakietów rolnośrodowiskowych (wariant 3.2 w ramach pakietu 3: ekstensywne trwale użytki zielone i pakiet 4: ochrona cennych siedlisk przyrodniczych), których celem jest zachowanie dobrego stanu siedlisk przyrodniczych i ostoi gatunków programu Natura 2000. Liczba pakietów rolnośrodowiskowych w tym Schemacie może ulec rozszerzeniu, stosownie do ustaleń planów ochrony.

Forma i wysokość pomocy.

Producent rolny wnioskując o pomoc Schematu I, realizuje zobowiązanie przez okres 5 lat.

Pomoc jest wypłacana corocznie, po wykonaniu określonego zestawu zadań zgodnie z wymogami danego wariantu. W przypadku, gdy producent rolny, obok płatności na obszarach Natura 2000, wnioskuję o płatności rolnośrodowiskowe, składa wniosek rolnośrodowiskowy z zaznaczeniem, że wnioskuję o płatność na obszarach Natura 2000.

Pomoc będzie wypłacana razem z płatnością rolnośrodowiskową, natomiast finansowanie będzie pochodziło z dwóch działań. Pomoc stanowi rekompensatę za utracone dochody, dodatkowe koszty i koszty transakcyjne związane ze sporządzeniem dokumentacji siedliska lub dokumentacji ornitologicznej. Pomoc jest powiększona w stosunku do płatności wynikającej z kalkulacji o 20%, ze względu na utracony dochód wynikający ze spadku wartości gruntów rolnych, które zostały włączone do obszarów Natura 2000.

Budżet zarezerwowany w PROW na lata 2007–2013 na działanie - płatności dla obszarów Natura 2000 oraz związanych z wdrażaniem Ramowej Dyrektywy Wodnej wynosi 550 000 000 euro.

3.12. Obszary i obiekty wskazane do objęcia ochroną prawną

3.12.1. Planowane rezerваты przyrody (według „Inwentaryzacji i waloryzacji przyrodniczej gminy Tuchomie” MOP 2000)

- **Trzebiatowskie Bagno** (pow. 7,68 ha) - położone około 1400 m na północny - zachód od miejscowości Trzebiatkowa. Jest to torfowisko kotłowe; w zachodniej części z mszarami: przygielkowym i dolinkowym, i licznymi cennymi gatunkami roślin, takimi jak: przygielka biała, bagnica torfowa, rosiczka okrągłolistna, modrzewnica zwyczajna, bobrek trójlistkowy, czermień błotna i bagno zwyczajne. Oddzielona mineralną groblą wschodnia część obiektu jest bardziej zeutrofizowana, nosi też liczne ślady eksploatacji torfu. Występują tam m.in. grązeł żółty, grązeł drobny, grzybienie białe i przygielka biała.
- **Trzebiatowski Moczar** (pow. 3,48 ha) - położony około 1500 m na północny - wschód od Trzebiatkowej. Torfowisko kotłowe z bardzo licznymi dystroficznymi oczkami powstałymi po eksploatacji torfu oraz podmokłym okrajkiem. Dominują tu fitocenozy mszaru dolinkowego oraz mszaru przygielkowego. Poza wymienionymi gatunkami występują tam również: rosiczka okrągłolistna, modrzewnica zwyczajna, a w miejscach silnie uwodnionych: pływacz drobny, grzybienie białe, czermień błotna, bobrek trójlistny i siedmiopalecznik błotny.
- **Torfowisko Trzebiatowskie** (pow. 11,84 ha) - położone około 1200 m na północny - wschód od Trzebiatkowej. Torfowisko wysokie typu kotłowego, z cennymi zbiorowiskami roślinnymi, m.in. mszarem przygielkowym, mszarem dolinkowym i mszarem kępkowym oraz interesującą florą. Występują tam np. turzycza błotna, bagnica torfowa, przygielka biała, rosiczka okrągłolistna, modrzewnica zwyczajna, pływacz drobny, grzybienie białe, bobrek trójlistkowy. Torfowisko częściowo pokrywa inicjalna postać boru bagiennego.
- **Rozjazd** (pow. 6,36 ha) - dobrze zachowane torfowisko przejściowe w pobliżu miejscowości Kramarzyny (cegielnia). W przeszłości zapewne częściowo eksploatowane, obecnie torfowisko żywe, narastające, dobrze uwodnione. Znaczne powierzchniowo płaty mszaru przygielkowego. Na dawnych groblach bór bagieny.

W opracowaniu "Torfowiska województwa słupskiego" (Jasnowski M., Markowski S., Wolejko T., 1987, Szczecin) zaproponowano ochronę w formie rezerwatu dwóch obiektów położonych na terenie gminy Tuchomie: "Rozjazd" i „Torfowisko k/Trzebiatkowej”. Postulowane obszary pokrywają się z koncepcją objęcia ochroną rezerwatową tych terenów, zaproponowaną w "Inwentaryzacji i waloryzacji przyrodniczej gminy Tuchomie"

3.12.2. Planowane użytki ekologiczne (według „Inwentaryzacji i waloryzacji przyrodniczej gminy Tuchomie” BDiOP 2000)

- **Jezioro Gwodny** - zbiornik dystroficzny otoczony silnie uwodnionym płem torfowym. Na płę dość rzadko występują karłowate sosny. Stanowisko szeregu rzadkich i chronionych gatunków roślin naczyniowych.
- **Masłowiczki Grądzik** - mineralna "wyspa" na rozległym obszarze torfowym, opanowanym obecnie przez zbiorowiska łąkowe. Drzewostan bukowo-grabowo-lipowy z pojedynczymi dębami i silnymi podszytami leszczynowymi. Stanowisko kilku rzadkich gatunków roślin m.in. kokoryczki okółkowej. Realizując zasadę utrzymania bioróżnorodności, na terenie Nadleśnictwa Osusznica i Bytów (w tym na terenie gminy Tuchomie) wyłączono z zabiegów gospodarczych lub wskazano jako obiekty zasługujące na wyłączenie z użytkowania: bagna, moczary i torfowiska. Niektóre z wyłączonych z użytkowania biotopów dają podstawę do wnioskowania o uznanie ich jako użytki ekologiczne.

Szczegółowa lokalizacja bagien, moczarów i torfowisk (np. w całym Nadleśnictwie Osusznica wyróżniono ogółem 321 tego typu obiektów) przedstawiona jest w "Programie ochrony przyrody" Nadleśnictwa Osusznica lub w materiałach znajdujących się w Nadleśnictwie Bytów.

3.12.3. Planowane zespoły przyrodniczo - krajobrazowe (według „Inwentaryzacji i waloryzacji przyrodniczej gminy Tuchomie” BDiOP 2000)

- **Jezioro Chotkowskie** (część) - rozległe obniżenie na południe od jeziora Chotkowskiego z przewagą zbiorowisk łąkowych i ziołoroślowych; źródła rzeki Jutrzenki; cmentarz ewangelicki, znaczne walory krajobrazowe.
- **Dolina Kamienicy** (część) - skarpa nad środkowym biegiem rzeki Kamienicy z grądem pomorskim i dolną terasą z dobrze zachowanymi płacami łągu przystrumykowego, miejscami źródlika, ruiny dawnej śluzy.
- **Jeziora Trzebiatowskie** - zespół trzech zbiorników wodnych - jezior Naleton Duży, Naleton Mały i Bagno; mineralna "grobla" oddzielająca oba jeziora Naleton; fragment gminy o bardzo urozmaiconej rzeźbie terenu, o znacznych walorach krajobrazowych.

3.12.4. Planowane pomniki przyrody

W "Inwentaryzacji i waloryzacji przyrodniczej gminy Tuchomie" zaproponowano objęcie ochroną prawną 18 okazów drzew, 3 grupy drzew i 1 głazu narzutowego, które kwalifikują się do uznania jako pomniki przyrody. Wykaz projektowanych pomników przyrody zawiera tabela.

Tabela 3. POMNIKI PRZYRODY PROJEKTOWANE

Lp Numer na mapie	Przedmiot ochrony	Obwód [m]	Lokalizacja
1	buk zwyczajny	3,32	Nadl. Bytów, Obręb Borzytuchom
2	dąb szypułkowy	3,08	Porąbka
3	jarząb pospolity	2,03	Porąbka
4	brzoza brodawkowata	2,74	Porąbka
5	buk zwyczajny	3,02	Modrzejewo
6	dąb szypułkowy	3,82	Tagowie
7	brzoza brodawkowata	2,54	Tagowie
8	brzoza brodawkowata	2,64	Masłowice Tuchomskie

9	buk zwyczajny - 2 szt.	2,98 i 2,83	Jasłowiec
10	buk zwyczajny	2,95	Masłowice, koło Jeśn. Buki
11	buk zwyczajny	3,70	Masłowice, koło Jeśn. Buki
12	buk zwyczajny - 5 szt.	3,85; 3,40; 3,20; 3,00; 2,55	Masłowice, koło Jeśn. Buki
13	dąb szypułkowy	3,00	Masłowice Tuchomskie
14	lipa drobnolistna	3,45	Tuchomie
15	kasztanowiec zwyczajny	3,80	Tuchomie
16	lipa drobnolistna - 5 szt.	brak danych	Tuchomie-cmentarz
17	głaz narzutowy	7,00	Tuchomko Wybudowanie
18*	kłon pospolity	4,81	Pleszno
19	dąb bezszypułkowy	3,40	Pleszno
20	buk zwyczajny - 9 pni, forma odrosła	0,80-2,35	Pleszno
21	kłon zwyczajny	2,93	Kramarzynki
22	wierzba biała	3,07	Kramarzynki

Źródło: „Inwentaryzacja i waluizacja przyrodnicza gminy Tuchomie” BDiOP 2000

* drzewo nieistniejące (podlegało ochronie aż do samoistnego, całkowitego rozpadu).

3.13. Stan środowiska

3.13.1. Stan czystości wód

Głównymi zagrożeniami dla stanu czystości wód powierzchniowych na terenie gminy Tuchomie były wg stanu na 2002 r. m.in.:

- jeszcze nie w pełni uporządkowana gospodarka wodno - ściekowa (rozbudowa i modernizacja oczyszczalni w Tuchomiu, budowa oczyszczalni w Tągowiu) - aktualnie wg stanu na 2008 r. w realizacji,
- nieuporządkowana gospodarka odpadami, w tym nie spełniające wymogów ochrony środowiska i nielegalne wysypiska odpadów i wylewiska nieczystości płynnych (potencjalne źródło zanieczyszczenia wód podziemnych) - aktualnie wg stanu na 2008 r. składowiska odpadów zamknięte, nie zrekultywowane,
- spływ powierzchniowy zanieczyszczeń z użytkowanych rolniczo pól i pastwisk
- rekreacyjne wykorzystanie wód w sezonie letnim.

Wody podziemne stanowią podstawowe źródło zaopatrzenia w wodę pitną. Wielkość oddziaływania zanieczyszczeń na środowisko wodne jest bezpośrednio związana z poziomem intensywności użytkowania gleb i stopniem koncentracji produkcji zwierzęcej w poszczególnych rejonach – obszarach zlewni. Do środowiska wodnego dostają się niespożytkowane przez uprawy składniki nawozów mineralnych i naturalnych oraz inne substancje używane aktualnie w produkcji rolniczej.

Poważnym problemem są także nieskanalizowane wsie i ścieki bytowo-gospodarcze gromadzone w szambach, odprowadzane wprost do cieków poprzez szczątkowe kanalizacje burzowe a także do szeregu obniżeń, oczek wodnych i stawów, które w efekcie końcowym wpływają na jakość wód podziemnych.

Monitoring jakości wód podziemnych w sieci krajowej prowadzony jest przez Państwowy Instytut Geologiczny. Wyznaczane są również sieci regionalne. W województwie pomorskim monitoring regionalny prowadzi Państwowy Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Gdańsku. Celem badań w sieci krajowej jest obserwowanie jakości wód podziemnych poza rejonami zagrożeń.

Ocenę jakości wód podziemnych przeprowadza Państwowy Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Gdańsku. Ocenę przeprowadzono w oparciu o rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 11 lutego 2004 r. w sprawie klasyfikacji dla prezentowania stanu wód powierzchniowych i podziemnych, sposobu prowadzenia monitoringu oraz sposobu interpretacji wyników i prezentacji stanu tych wód (Dz. U. Nr 32/2004 poz.284). Rozporządzenie to zmieniał dotychczasowy sposób oceny jakości wód podziemnych określony w klasyfikacji jakości zwykłych wód podziemnych dla potrzeb monitoringu środowiska na podstawie oceny wskaźników fizycznych i chemicznych (PIOS 1995), który zakładał podział wód na cztery klasy jakościowe. W rozporządzeniu wprowadzono także nowy sposób prowadzenia monitoringu wód powierzchniowych i podziemnych. Zmiany w klasyfikacji wód spowodowały, że w poniższej ocenie nie ma odniesienia do wyników badań uzyskanych w latach poprzednich.

Sieć regionalna obejmuje obszary Głównych Zbiorników Wód Podziemnych, obszary zagrożeń typu antropogenicznego lub geogenicznego.

Północny skraj gminy Tuchomie położony jest w sąsiedztwie GZWP 117 (miedzymorenowy zbiornik Bytów, podścielony dolina kopalna) o szacunkowych zasobach dyspozycyjnych 150.000 m³/d., o powierzchni 514 km².

3.13.1.1. Stan czystości rzek

Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w 1998 roku w ramach monitoringu rzek skontrolował stan czystości rzeki Słupi i jej dopływów w 31 punktach kontrolnych, w tym jeden znajdował się nad rzeką Kamienicą w miejscowości Tuchomie.

Zakres badań obejmował zestaw ponad 40 wskaźników fizyko - chemicznych, określających m.in. zawartość substancji organicznych, mineralnych, biogennych, metali i substancji specyficznych oraz 3 wskaźniki biologiczne, określające zawartość bakterii coli typu fekalnego oraz skład gatunkowy i ilościowy organizmów planktonowych.

O złej jakości Kamienicy decydował stan bakteriologiczny. Zawartość bakterii coli typu fekalnego niemal na całym odcinku rzeki osiągała wartości nie odpowiadające normom. Jedynie część środkowego biegu zakwalifikowano do III klasy czystości. Wyników w I klasie nie stwierdzono na całej kontrolowanej długości rzeki.

Dla badanych wskaźników określających fizyko - chemiczną jakość wód rzeki Kamienicy nie stwierdzono obecności wyników pozaklasowych, a niewiele z nich odpowiadało III klasie czystości. Ogólna zawartość fosforu kwalifikowała wodę na całej długości rzeki do II klasy czystości, przy przewadze wyników w I klasie.

Procentowy udział stężeń w II klasie malał wraz z biegiem rzeki (Raport o stanie środowiska województwa pomorskiego, Gdańsk 1999).

Do złej jakości wody w profilu Tuchomie przyczynić się mogła jeszcze nie w pełni uporządkowana gospodarka wodno - ściekowa w Tuchomiu oraz w innych mniejszych miejscowościach, a także zanieczyszczenia pochodzące z rolnictwa.

Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Gdańsku Delegatura w Słupsku w 1998 i 2003 r. wykonał badania jakości wód rzeki Kamienica. Następne badania mają zostać wykonane w 2009 roku. W 2006 roku skontrolował stan czystości 12 rzek województwa pomorskiego, w 69 punktach kontrolnych. Zakres i częstotliwość wykonywanych badań ustalono zgodnie z rozporządzeniami wykonawczymi do ustawy Prawo wodne. Zakres badań obejmował łącznie ponad 50 wskaźników:

- wskaźniki fizyczne
- wskaźniki tlenowe
- wskaźniki biogenne
- wskaźniki zasolenia
- metale (w tym metale ciężkie)
- wskaźniki zanieczyszczeń przemysłowych
- wskaźniki biologiczne
- wskaźniki mikrobiologiczne.

Rozporządzenie MS zakłada podział na 5 klas jakości wód:

- klasa I - wody o bardzo dobrej jakości;
- klasa II - wody dobrej jakości;
- klasa III - wody zadowalającej jakości;
- klasa IV - wody niezadowalającej jakości;
- klasa V - wody złej jakości.

Stan czystości rzeki Kamienicy był dobry i na całości jej kontrolowanego fragmentu spełniał normatywy II-klasowe. Jakość wód odpowiadała I, względnie II klasie czystości. Stan sanitarny wód, określany w oparciu o miano Coli typu feralnego, przedstawiał się mniej korzystnie, jednak nie wykroczył poza obowiązujące normy. Wartości wskaźnika bakteriologicznego odpowiadały w znacznej mierze II klasie czystości.

3.13.1.2. Stan czystości jezior

Spośród jezior gminy Tuchomie badaniami stanu czystości wód objęte było jezioro Kamieniczno, położone tylko częściowo w gminie. W 2000 roku jezioro posiadało wody odpowiadające II klasie, ich stan sanitarny spełniał wymogi I klasy. O gorszej jakości wód świadczył niemal całkowicie odutleniony hypolimnion (tylko w jego górnych partiach obserwowano niewielką koncentrację tlenu) oraz zasobność w substancje biogenne. W warstwie powierzchniowej zawartość związków azotu i fosforu kształtowała się generalnie na poziomie I lub II klasy, nad dnem ich stężenia wzrosły natomiast do wartości odpowiadających III klasie, a nawet pozaklasowych.

Jezioro Kamieniczno należy do zbiorników umiarkowanie podatnych na wpływy z zewnątrz (II kategoria podatności na degradację). Jego najmniej korzystną cechą naturalną jest niewielka zdolność rozcieńczania zanieczyszczeń spływających z obszaru zlewni bezpośredniej. Różnorodność jej zagospodarowania, z przewagą lasów stanowiących prawie 60%, ogranicza jednak spływ potencjalnych zanieczyszczeń obszarowych. Za największe potencjalne zagrożenie dla czystości wód akwenu można uznać spływy obszarowe związane z nieprzestrzeganiem zasad prowadzenia gospodarki wodno - ściekowej w obiektach położonych nad jeziorem (głównie zabudowa rekreacyjna) oraz spływy z terenów upraw rolnych.

W roku 1994 badano stan czystości wód jeziora Chołkowskiego leżącego w gminie Borzytuchom tuż przy północnej granicy gminy Tuchomie. Badania wykazały wówczas III klasę czystości zarówno pod względem fizyko - chemicznym, jak i bakteriologicznym oraz II klasę podatności jeziora na degradację.

W 2006 roku w ramach monitoringu krajowego i regionalnego Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Gdańsku przebadali stan czystości 14 jezior województwa pomorskiego o łącznej powierzchni 3036 km², położonych w zlewniach rzek: Wdy, Raduni, Słupii, Wieprzy i Gwdy. Ze względu na unikatowy charakter jezior, w szczególności specyfikę wody i flory, od wielu lat w województwie badane są jeziora łobeliowe.

Badania prowadzono zgodnie z „Wytycznymi Monitoringu Podstawowego Jezior”, a oceny jakości wód dokonano w oparciu o zespół wskaźników fizyko-chemicznych i biologicznych. Znaczenie weryfikujące miały te z nich, które poważnie zagrażają biocenozie jeziora i zdrowiu jego użytkowników. Badania prowadzono na wybranych stanowiskach, w warstwach wody na głębokości 1m pod powierzchnią i 1m nad dnem.

Wynikiem przeprowadzonych badań jest stwierdzenie:

- stan sanitarny wszystkich badanych jezior odpowiadał I klasie czystości
- przewagę stanowiły zbiorniki o wodach odpowiadających II klasie czystości.

Jednakże na terenie gminy Tuchomie nie było badane żadne jezioro w powyższym systemie monitoringu przeprowadzanym w roku 2006. Jedyne badania czystości wód dotyczą tylko jeziora Kamieniczno, przeprowadzane w latach 1996- 2006.

Reasumując, badania jezior w gminie i jej pobliżu wykazują:

- przewagę stanowią zbiorniki o wodach odpowiadających II klasie czystości,
- latem wody w zbiornikach były na ogół wysoko natlenione,
- wody zbiorników charakteryzowały się na ogół niską lub umiarkowaną zawartością rozpuszczonych substancji mineralnych, materii organicznej i substancji biogennej w warstwie powierzchniowej,
- wody jezior charakteryzowała najczęściej podwyższona lub umiarkowana produkcja biologiczna,
- stan sanitarny wszystkich badanych jezior odpowiadał I klasie czystości.

3.13.2. Stan czystości powietrza atmosferycznego

Stan czystości powietrza w roku 1999 badany przez WIOŚ w Słupsku w wybranych miejscowościach na terenie Parku Krajobrazowego „Dolina Słupii” i jego otuliny był zadowalający. W Tuchomiu średnioroczne stężenie dwutlenku azotu wynosiło 4,8 µg/M³ (przy wartości dopuszczalnej równej 40 µg/M³). Opad pyłu ogółem wyniósł w miejscowości Tuchomie w roku 1999 33,2 g/m²/rok (przy wartości dopuszczalnej - 200 g/m²/rok).

W roku 2000 badania stanu czystości powietrza atmosferycznego na terenie gminy Tuchomie wykazały, iż średnioroczne stężenie dwutlenku azotu wynosiło około 40% normy i poniżej.

Na terenie gminy nie ma większych zakładów przemysłowych, które stanowiłyby znaczące źródło zanieczyszczenia powietrza. Potencjalnym źródłem zanieczyszczenia powietrza w gminie, są paleniska indywidualne (wzrost zanieczyszczeń w sezonie grzewczym), komunikacja samochodowa oraz nawożenie pól.

Na terenie gminy Tuchomie monitoring powietrza prowadzony jest przez Pomorski Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Gdańsku. Pomiary dwutlenku azotu wykonywane były metodą pasywną w punkcie pomiarowym - Tuchomie.

Gmina Tuchomie jest gminą o charakterze wiejskim, tak jak miejscowość, w której prowadzony był monitoring. W związku z tym można przyjąć, że wyniki odzwierciedlają stan powietrza atmosferycznego w całej gminie.

Oprócz ww. emisji również emisja związana z ruchem samochodów ma obecnie znaczący wpływ na stan jakości powietrza, w gminie Tuchomie szczególnie wzdłuż głównego traktu komunikacyjnego – drogi nr 20, ze względów takich np. jak brak płynności ruchu drogowego, czy zły stan nawierzchni jezdni. Zanieczyszczenia pochodzące z ciągów komunikacyjnych są trudne do wyeliminowania, zwłaszcza wobec ciągłej rozbudowy szlaków komunikacyjnych i rozwoju transportu samochodowego.

Obecnie najpoważniejszym zagrożeniem dla środowiska są drobni wytwórcy energii cieplnej w sektorze komunalnym. W paleniskach domowych znaczącym surowcem energetycznym jest drewno, które zastępuje paliwo węglowe. Węgiel spalany ze zbyt małą sprawnością jest największym zagrożeniem dla powietrza atmosferycznego, zaś niskie kominy są znaczącymi źródłami zanieczyszczenia powietrza określanego „niska emisja”. Dla poprawy sytuacji należy dążyć do eliminacji starych, nieefektywnych kotłów oraz pieców i zastąpienie ich nowoczesnymi urządzeniami grzewczymi na paliwa ekologiczne. Gmina Tuchomie poczyniła już pierwsze kroki, zastępując kotłownię tradycyjne kotłowniami opalnymi olejem w Gminnym Ośrodku Zdrowia i w budynku Urzędu Gminy.

Drugim istotnym czynnikiem ujemnego wpływu na jakość powietrza atmosferycznego są procesy niekontrolowanego spalania odpadów, a w szczególności coraz powszechniej występujące zjawisko spalania śmieci z indywidualnych gospodarstw domowych w piecach węglowych, czy po prostu w stosach przed domem.

Ustawa z dnia 27.04.2001 r. Prawo ochrony środowiska (*tj. Dz. U. z 2018 r. poz. 799 z późn. zm.*) ściśle określa unormowania pod względem uzyskania pozwolenia na wprowadzanie gazów lub pyłów do powietrza. Pozwolenia wydaje starosta z wyjątkiem przedsięwzięć zaliczanych do mogących znacząco oddziaływać na środowisko, dla których organem kompetentnym jest wojewoda. W przypadku zwykłego korzystania ze środowiska przez osoby fizyczne właściwym organem jest wójt.

Zgodnie z obowiązującymi zasadami oraz dopuszczalnymi wartościami poziomów substancji w powietrzu gmina Tuchomie (wchodząca w skład strefy bytowsko - chojnickiej) zalicza się do klasy A zarówno pod względem ochrony zdrowia jak i kryterium ochrony roślin.

3.13.3. Przekształcenia litosfery

Przejawem przekształceń litosfery na obszarze gminy są tereny poeksploatacyjne wymagające rekultywacji (okolice Ciemna, Masłowiczek, Tuchomia).

Przekształcenia litosfery dotyczą także zniszczeń geomechanicznych zboczy dolin i terenów przyjeziornych wykorzystywanych dla celów rekreacji jak np. okolice jeziora Kamieniczno) Zagrożeniu, głównie w wyniku wydeptywania i wygniatania podłoża, przez poruszanie się użytkowników i pojazdów mechanicznych ulegają: szata roślinna, gleby, a także inne komponenty środowiska.

3.13.4. Gospodarka odpadami

Jednym z istotnych problemów dotyczących stanu środowiska w gminie jest gospodarka odpadami.

Na obszarze opracowania funkcjonowało (wg stanu na 2002 r.) sześć wysypisk: w Tuchomiu, w Kramarzynach, w Trzebiatkowej, w Modrzejewie, w Tagowiu i w Ciernie.

Większość z tych wysypisk to obiekty nadzorowane, ale nieposiadające w pełni uregulowanego stanu formalno - prawnego jak np. m. in. wysypisko w Tuchomiu i w Trzebiatkowej), inne - to wysypiska nielegalne ("dzikie"), jak np. obiekt w Tagowiu, położony w pobliżu starego, poniemieckiego cmentarza.

W maju 2002 roku Zarząd Gminy Tuchomie zaproponował następujący tryb rozwiązania problemów gospodarki odpadami w gminie:

- do 30 czerwca 2003 roku planuje się zlikwidować i zrehabilitować składowiska nie ujęte w planie zagospodarowania przestrzennego gminy zlokalizowane w miejscowościach: Trzebiatkowa i Tagowie
- do 31 grudnia 2004 planuje się zakończyć likwidację z rekultywacją składowisk w: Modrzejewie, Kramarzynach i Ciernie
- w 2005 roku planuje się oddanie do użytku w pełni zalegalizowanego składowiska odpadów w Tuchomiu (rozważana jest propozycja powstania międzygminnego składowiska odpadów w Tuchomiu).

Sprawy gospodarki odpadami w gminie Tuchomie reguluje uchwała Rady Gminy Tuchomie Nr XIV/118/2004 z dnia 6 sierpnia 2004 r., którą to przyjęto „Gminny Plan Gospodarki Odpadami dla Gminy Tuchomie na lata 2004-2007”.

Dnia 27 października 2008 r. Rady Gminy Tuchomie przyjęła uchwałę Nr XV/142/2008 „Gminny Plan Gospodarki Odpadami na lata 2008 - 2011 z elementami programu likwidacji azbestu dla Gminy Tuchomie”.

Aktualizację planu gospodarki odpadami dla Gminy Tuchomie opracowano zgodnie z Polityką Ekologiczną Państwa, Krajowym Planem Gospodarki Odpadami 2010 (KPGO 2010), Planem Gospodarki Odpadami dla Województwa Pomorskiego 2010 (PGOWP 2010).

Plan gospodarki odpadami obejmuje:

- opis aktualnego stanu gospodarki odpadami, zawierający informacje dotyczące:
  - rodzaju, ilości i źródeł pochodzenia odpadów, które mają być poddane procesom odzysku lub unieszkodliwiania,
  - posiadaczy odpadów prowadzących działalność w zakresie zbierania, odzysku lub unieszkodliwiania odpadów,
  - rozmieszczenia istniejących instalacji do odzysku lub unieszkodliwiania odpadów,
  - identyfikacji problemów w zakresie gospodarowania odpadami,
- prognozowane zmiany w zakresie wytwarzania i gospodarowania odpadami,
- cele w zakresie gospodarki odpadami z podaniem terminów ich osiągnięcia,
- system gospodarowania odpadami,
- zadania, których realizacja zapewni poprawę sytuacji w zakresie gospodarowania odpadami,
- rodzaj przedsięwzięć i harmonogram ich realizacji,
- instrumenty finansowe służące realizacji celów w zakresie gospodarki odpadami, zawierające następujące elementy:
  - wskazanie źródeł finansowania planowanych działań,
  - harmonogram rzeczowo-finansowy planowanych działań zmierzających do zapobiegania powstaniu odpadów lub ograniczenia ilości odpadów i ich negatywnego oddziaływania na środowisko oraz prawidłowego gospodarowania nimi, w tym ograniczenia ilości odpadów ulegających biodegradacji zawartych w odpadach komunalnych kierowanych na składowiska,
- system monitoringu i sposób oceny realizacji celów w zakresie gospodarki odpadami.

Szacuje się, że w 2007 r. w gminie Tuchomie wytworzono ok. 491 Mg odpadów komunalnych. Ilość wytworzonych odpadów komunalnych w latach 2004-2006 utrzymywała się na zbliżonym poziomie (ok. 486 Mg), co wynikało ze znikomych zmian w liczbie ludności. Natomiast w 2007 r. ilość wytworzonych odpadów komunalnych zwiększyła się o ok. 1% w stosunku do 2006 r., przy wzroście liczby ludności o ok. 0,9%.

Ilość wytworzonych odpadów ulegających biodegradacji w latach 2004-2006 r. wyznaczona została na poziomie ok. 210 Mg, co oznacza, że na statystycznego mieszkańca gminy przypadło wówczas ok. 53 kg/rok. W 2007 r. ilość wytworzonych odpadów ulegających biodegradacji wyznaczono na poziomie ok. 212 Mg - na jednego mieszkańca gminy przypadło wówczas również ok. 53 kg/rok. Szacunkowo odpady ulegające biodegradacji w analizowanych latach stanowiły ok. 43% ogólnej ilości wytworzonych odpadów komunalnych.

Przyjmuje się, że większość odpadów ulegających biodegradacji wykorzystywana jest przez mieszkańców gminy we własnym zakresie do kompostowania, spalania w paleniskach domowych oraz skarmiania zwierząt.

Na koniec 2007 r. zorganizowaną zbiórką odpadów komunalnych objęte było ok. 70% mieszkańców gminy Tuchomie (nie były podpisane 233 umowy). Regulamin utrzymania czystości i porządku na terenie gminy przyjęto dnia 29 grudnia 2005 r. uchwałą Rady Gminy Tuchomie Nr XXIV/226/2005.

Odbiór odpadów komunalnych od właścicieli nieruchomości z terenu gminy Tuchomie, realizuje obecnie Miejskie Przedsiębiorstwo Komunalne Sp. z o.o., na podstawie umowy nr 43/2004 z dnia 29 listopada 2004 r.

Jedyną metodą unieszkodliwiania odpadów komunalnych wytworzonych na terenie gminy Tuchomie jest składowanie. Do końca 2002 r. w gminie funkcjonowało 7 składowisk odpadów zmieszanych, zlokalizowanych w miejscowościach: Tagowie, Tuchomko, Modrzejewo, Tuchomie, Ciemno, Trzebiatkowa i Kramarzyny. Powyższe składowiska nie spełniały wymogów prawnych i z zakresu eksploatacji składowisk. Dnia 21 czerwca 2002 r. Pomorski Wojewódzki Inspektor Ochrony Środowiska w Gdańsku wydał decyzję nr 37/II/2002 dotyczącą zamknięcia wszystkich składowisk. W dniu 1 stycznia 2003 r. zamknięto składowiska w Tagowie, Trzebiatkowej i Tuchomku, natomiast 1 stycznia 2005 r. w Modrzejewie, Tuchomiu, Ciemnie i Kramarzynie. Wszystkie wymienione składowiska wymagają rekultywacji.

Obecnie na mocy umowy zawartej dnia 31 grudnia 2004 r. pomiędzy Gminą Bytów, a Gminą Tuchomie, zmieszane odpady komunalne przyjmowane są na składowisko Zakładu Zagospodarowania Odpadów Komunalnych w Sierźnie.

Ilość odpadów komunalnych zebranych z terenu gminy Tuchomie i wywiezionych na składowisko w Sierźnie w 2007 r. wyniosła 189,56 Mg.

Selektywna zbiórka odpadów prowadzona na terenie gminy Tuchomie obejmuje segregację papieru, szkła oraz tworzyw sztucznych. Organizacja selektywnej zbiórki zajmuje się MPK Sp. z o.o. w Bytowie. System zbiórki wspomnianych odpadów prowadzony jest na dwa sposoby:

- „u źródła” – system zbiórki odpadów przez mieszkańców w kolorowych workach,
- system wielkopojemnikowy – ustawione w czterech punktach na terenie gminy (Tuchomie, Kramarzyny, Tagowie, Trzebiatkowa) kolorowe pojemniki o poj. 1100 l przewidziane do selektywnej zbiórki odpadów typu: szkło, tworzywa sztuczne i makulatura.

W szkołach na terenie gminy prowadzona jest zbiórka zużytych baterii:

- w Szkole Podstawowej i Gimnazjum w Tuchomie od 2005 r.,
- w Szkole Podstawowej i Gimnazjum w Kramarzynie od 2007 r.

Zebrane baterie odbierane są przez Organizację Odzysku REBA z Warszawy.

Poziom selektywnej zbiórki odpadów przeznaczonych do odzysku, w stosunku do wytworzonych odpadów komunalnych, utrzymany jest na wysokim poziomie i w ostatnich latach zmienił się następująco:

- 2004 r. – ok. 7,2%,
- 2005 r. – ok. 11,5 %,
- 2006 r. – ok. 15,9 %,
- 2007 r. – ok. 16,4 %.

Gmina Tuchomie w celu realizacji zadań z zakresu gospodarki odpadami komunalnymi (zbieranie, transport, unieszkodliwianie i odzysk) na bazie Zakładu Zagospodarowania Odpadów Komunalnych w Sierźnie, zawarła porozumienie międzygminne wraz z 10 następującymi gminami: Borzytuchom, Bytów, Dziemiany, Kołczygłowy, Konarzyny, Lipnica, Lipusz, Miastko, Parchowo i Studzienice. Na początku 2008 r. Gmina Tuchomie nabyła udziały w kapitale zakładowym ZZO Sierźno Sp. z o.o., jednocześnie zobowiązała się do objęcia udziałów w podwyższonym kapitale zakładowym Spółki w przyszłości.

Gmina Tuchomie rozważa możliwość budowy kompostowni na swoim terenie, w celu zagospodarowania wytwarzanych osadów ściekowych. Powstające osady ściekowe, zamiast trafiać na składowisko, mogłyby być poddane odzyskowi poprzez kompostowanie, a następnie wykorzystane np. w rolnictwie do rekultywacji zdegradowanych terenów. W najbliższym czasie ważnym celem będzie usuwanie wyrobów zawierających azbest na obszarze gminy Tuchomie w związku z realizacją krajowego programu usuwania wyrobów zawierających azbest. Do 2018 r. zakłada się sukcesywne osiąganie celów, które zostały określone we wcześniej wspomnianym programie - przewidzianym do 2032 r. Na podstawie przeprowadzonej inwentaryzacji, obliczono że na terenie gminy Tuchomie występuje 66 725 m² wyrobów azbestowych (w postaci płyt falistych azbestowo-cementowych), czyli 953,2 Mg (1 Mg płyt azbestowych/170 m²). Przewidywany koszt usunięcia azbestu z obiektów na terenie gminy Tuchomie (bez rur azbestowych) wyniesie ok. 2,002 mln zł, co przy założeniu okresu 23 lat (lata 2009 - 2032), daje ok. 87 033 zł/rok.

Zidentyfikowano następujące problemy w zakresie gospodarki odpadami komunalnymi:

- brak objęcia wszystkich mieszkańców gminy zorganizowanym systemem zbiórki odpadów komunalnych, co świadczy o tym, iż część odpadów wytwarzanych przez właścicieli nieruchomości nieposiadających umów zagospodarowywana jest w sposób nielegalny (deponowanie na tzw. „dzikich wysypiskach”),
- brak wdrożonej selektywnej zbiórki odpadów ulegających biodegradacji, odpadów wielkogabarytowych oraz na większą skalę odpadów niebezpiecznych,
- problemem jest spalanie odpadów w paleniskach domowych,
- wykorzystanie popiołów (ze spalania m.in. odpadów) do użyźniania gleby.

W „Gminnym Planie Gospodarki Odpadami na lata 2008 - 2011 z elementami programu likwidacji azbestu dla Gminy Tuchomie”, uchwalonym uchwałą Nr XV/142/2008 Rady Gminy Tuchomie z dnia 27 października 2008 r., przyjęto następujące cele główne do realizacji w gminie Tuchomie:

- zapobieganie i minimalizacja ilości wytwarzanych odpadów;
- zwiększenie udziału odzysku, zgodnego z wymaganiami ochrony środowiska;
- zmniejszenie ilości wszystkich odpadów kierowanych na składowisko odpadów;
- wyeliminowanie praktyki nielegalnego składowania odpadów;
- bieżąca aktualizacja bazy danych o gospodarce odpadami;
- objęcie wszystkich mieszkańców zorganizowaną zbiórką odpadów komunalnych;
- rozwój selektywnego zbierania odpadów: niebezpiecznych w strumieniu odpadów komunalnych, wielkogabarytowych oraz budowlanych;
- wspieranie edukacji ekologicznej mieszkańców gminy;
- zmniejszenie ilości odpadów komunalnych ulegających biodegradacji kierowanych na składowiska;
- dalsze zwiększanie efektywności selektywnego zbierania odpadów opakowaniowych;
- ograniczenie składowania komunalnych osadów ściekowych, od 2015 całkowite wyeliminowanie składowania;
- usunięcie azbestu i wyrobów zawierających azbest do 2032 r.

W kolejnych latach należy uwzględnić realizację zadań ujętych w planie, dla których cykl osiągnięcia efektu jest wieloletni. Realizacja celów i zadań określonych w GPGO oceniana będzie w oparciu o wykonywane sprawozdania.

Na terenie objętym zmianą studium (w obrębie geodezyjnym Zagony) zasady gospodarki odpadami komunalnymi reguluje ustawa z dnia 14 grudnia 2012 r. o odpadach *(tj. Dz. U. z 2019 r. poz. 701 z późn. zm.)* oraz stosowne uchwały Rady Gminy Tuchomie.

Plan gospodarki odpadami dla Gminy Tuchomie wymaga aktualizacji w zgodności z opracowaniami szczebla krajowego i regionalnego.

Krajowy plan gospodarki odpadami 2022 (Kpgo)

- *Uchwała nr 88 Rady Ministrów z dnia 1 lipca 2016 r. w sprawie Krajowego planu gospodarki odpadami 2022 została opublikowana 11 sierpnia 2016 r.*
- *Dokument, który będzie obowiązywał do 2022 r., obejmuje zakres działań niezbędnych dla zapewnienia zintegrowanej gospodarki odpadami w kraju.*
- *W Kpgo, oprócz kontynuacji dotychczasowych zadań, ujęto nowe cele i zadania, które dotyczą 6 kolejnych lat, a perspektywicznie okresu do 2030 r.:*
  - *głównym celem dokumentu jest określenie polityki gospodarki odpadami zgodnej z hierarchią sposobów postępowania z odpadami, wpisującej się w działania gospodarki o obiegu zamkniętym,*
  - *zgodnie z założeniami Kpgo, przede wszystkim należy zapewnić realizację działań znajdujących się najwyżej w hierarchii sposobów postępowania z odpadami - a więc zapobiegać ich wytwarzaniu oraz stworzyć niezbędną infrastrukturę do selektywnego zbierania odpadów u źródła, tak aby zapewnić ich efektywny recykling i osiągnąć założone cele.*

Plan Gospodarki Odpadami dla Województwa Pomorskiego 2022 (PGOWP 2022)

- Uchwała Nr 321/XXX/16 Sejmiku Województwa Pomorskiego z dnia 29 grudnia 2016 roku w sprawie przyjęcia Planu Gospodarki Odpadami dla Województwa Pomorskiego 2022:
- Plan Gospodarki Odpadami dla Województwa Pomorskiego 2022 – załącznik nr 1 do Uchwały Nr 321/XXX/16 SWP z dnia 29.12.2016 r.
- Plan Inwestycyjny – załącznik do PGOWP 2022
- Podsumowanie strategicznej oceny oddziaływania na środowisko – załącznik do PGOWP 2022.
- Głównym celem spośród wielu wyznaczonych w zakresie gospodarki odpadami jest ograniczenie ilości wytwarzanych odpadów oraz jak najszersze wykorzystanie materiałowe odpadów (w tym odpadów komunalnych), co wymaga zaangażowania mieszkańców i odpowiedniego systemu selektywnego zbierania odpadów oraz inwestycji w tym zakresie.
- Celem jest również maksymalne ograniczenie składowania odpadów – stąd odpady, których nie można wykorzystać materiałowo będą spalane – z odzyskiem energii, jeśli jest to tylko możliwe.
- Zmniejszenie ilości powstających odpadów komunalnych powinno opierać się m.in. na ograniczeniu marnotrawienia jedzenia np. poprzez tworzenie banków jedzenia, dokonywaniu świadomych zakupów, kupowaniu produktów w opakowaniach ekologicznych, wielokrotnego użytku oraz o dłuższym czasie użytkowania, upowszechnieniu ponownego użycia produktów poprzez tworzenie punktów napraw oraz punktów wymiany rzeczy używanych, tworzeniu systemów zwrotu opakowań wielokrotnego użycia oraz wdrażaniu zasad tzw. zielonych zamówień publicznych.
- W zakresie gospodarowania pozostałymi odpadami, wskazano potrzebę propagowania w przedsiębiorstwach zasad „czystej produkcji” oraz dalszego rozwoju selektywnego zbierania odpadów.

Zgodnie z PGOWP 2022 gmina Tuchomie zlokalizowana jest w regionie zachodnim i właściwymi dla niej regionalnymi instalacjami do przetwarzania odpadów komunalnych (RIPOK) są: RIPOK Bierkowo, RIPOK Sierżno, RIPOK Wodociągi Słupsk. Plan Gospodarki Odpadami dla Województwa Pomorskiego 2022 nie przewiduje budowy nowego składowiska na terenie gminy Tuchomie.

Z terenu objętego zmianą studium (dwie działki o nr: 117/53 we wsi Masłowice Tuchomskie oraz 288/2 we wsi Trzebiatkowa) zgodnie z Planem zagospodarowania przestrzennego województwa pomorskiego przyjętego Uchwałą Nr 318/XXX/16 Sejmiku Województwa Pomorskiego z dnia 29 grudnia 2016 r. (Dz. U. Woj. Pom. z 2017 r. poz. 603) wszystkie odpady komunalne z uwagi na położenie w zachodnim rejonie gospodarki odpadami komunalnymi mogą być wywożone do właściwych dla niej regionalnych instalacji do przetwarzania odpadów komunalnych (RIPOK), którymi są: RIPOK Bierkowo, RIPOK Sierżno oraz RIPOK „Wodociągi Słupsk” Sp. z o.o.

3.13.5. Potencjalne źródła nadzwyczajnych zagrożeń środowiska

Istotnym źródłem zagrożenia są wypadki i awarie w transporcie drogowym materiałów niebezpiecznych. Główne trasy transportu materiałów niebezpiecznych w województwie pomorskim nie przebiegają przez gminę Tuchomie, nie stwarzając w ten sposób potencjalnego zagrożenia. Najbardziej zagrożona jest bezpośrednia okolica przebiegającej przez gminę drogi krajowej nr 20, choć nie jest to główny trakt przewozu materiałów niebezpiecznych w województwie. Z tego powodu prawdopodobieństwo poważnej awarii związanej z ruchem drogowym jest znikome.

Nadzwyczajne zagrożenia środowiska mogą wystąpić w przypadku awarii drogowych (samochodowych). Metodyka postępowania w przypadku wystąpienia awarii określona jest w tytule IV dział I ustawy Prawo ochrony środowiska.

Przez teren gminy nie przebiegają rurociągi przesyłowe produktów naftowych oraz innych substancji stwarzających zagrożenie dla środowiska.

X

W okolicach Tuchomia istniał wyłączony z eksploatacji mogilnik, w którym w latach 70-tych zagrzebano pestycydy w ilości ok. 2000 kg oraz opakowania po pestycydach. Mogilnik zlokalizowany był na działce 89/20, której właścicielem jest Agencja Nieruchomości Rolnych, wykonany w postaci 20 zbiorników z kręgów betonowych, izolowanych lepikiem. W rejonie mogilnika nie były prowadzone badania wód i gleby, za wyjątkiem badań jakości wód jeziora Piaszno, w którym nie stwierdzono obecności pestycydów. Po kontroli mogilnika w 1993 r. przez WIOS w Słupsku zabezpieczono go i postawiono tablice ostrzegawcze. Według Wojewódzkiego Planu Gospodarki Odpadami dla Województwa Pomorskiego na lata 2003-2006 z początkiem 2003 r. planowano rozpoczęcie inwestycji likwidacji mogilników na terenie województwa. Mogilnik w Tuchomiu został zlikwidowany oraz objęty rekultywacją w 2009 r. i nie jest zagrożeniem dla środowiska.

W zakresie zagrożenia poważnymi awariami przemysłowymi na terenie gminy Tuchomie nie identyfikuje się zakładów przemysłowych stwarzających zagrożenie poważnymi awariami przemysłowymi. Najbliższe tego rodzaju punkty (3 punkty) znajdują się w sąsiedniej gminie, w Bytowie.

Zadania koordynacji m.in. prac związanych z poważnymi awariami i ewentualnie powstałymi zagrożeniami regulują stosowne procedury na szczeblu powiatowym, w powiązaniu z działaniem służb ratowniczych (straż pożarna, policja, pogotowiem ratunkowym, pogotowiem energetycznym, pogotowiem gazowym, pogotowiem wodociągowo-kanalizacyjnym). Powinny być one zawarte w Powiatowym Planie Reagowania Kryzysowego.

Na terenie objętym zmianą studium (w obrębie geodezyjnym Zagony) należy przeprowadzić rekultywację terenów zdegradowanych przez nieurządzone wysypisko śmieci (zamknięte). Obiektem, który może negatywnie oddziaływać na środowisko (pod względem hałasu i odpadów) jest tartak zlokalizowany w centrum miejscowości (obecnie nieczynny). Zarządzający zakładem są zobowiązani do stosowania rozwiązań technicznych ograniczających hałas lub stosowanie zabezpieczeń akustycznych (np. zieleni izolacyjnej, ekrany akustyczne).

3.13.6. Oddziaływanie hałasu

Przez teren gminy Tuchomie przebiega droga krajowa nr 20, biegnąca przez Tuchomie i Kramarzyny. Pozostałe drogi na terenie gminy posiadają charakter lokalny, charakteryzując się mniejszym natężeniem ruchu. Z jednej strony oczywistym jest, że harmonijny rozwój transportu i komunikacji jest warunkiem decydującym o rozwoju gospodarczym danego obszaru, z drugiej strony, rozwój motoryzacji, oddziałuje negatywnie na środowisko, zwłaszcza, gdy nie jest związany z modernizacją i rozwojem stanu technicznego dróg. W ostatnich latach, statystycznie biorąc, liczba pojazdów samochodowych zwiększała się w kraju o około 10% rocznie. W swoich skutkach powoduje to systematyczny wzrost poziomu zagrożenia hałasem drogowym.

Na poziom hałasu drogowego w pobliżu zabudowy mieszkalnej mają wpływ przede wszystkim:

- natężenie ruchu komunikacyjnego,
- udział transportu ciężkiego w strumieniu ruchu,
- odległość zabudowy mieszkalnej od drogi,
- prędkość ruchu pojazdów (ze wzrostem prędkości hałas rośnie),
- typ i stan techniczny pojazdów,
- nachylenie drogi,
- stan nawierzchni oraz płynność ruchu.

Klimat akustyczny na terenie gminy kształtuje w znacznej mierze ruch komunikacyjny. Pomorski Wojewódzki Inspektorat Środowiska w Gdańsku prowadzi kontrolne badania hałasu komunikacyjnego. Dotyczy to również najważniejszego traktu drogowego w gminie, drogi krajowej nr 20, uwzględnionej na mapie dobrego natężenia.

Realizując zadania monitoringu w zakresie ochrony przed hałasem Wojewódzki Inspektor Ochrony Środowiska w Gdańsku w roku 2006r wykonał badania hałasu komunikacyjnego w wyznaczonych punktach na terenie województwa pomorskiego (Tczew, Pruszcz Gdański, Słupsk). Teren gminy Tuchomie nie zakwalifikowano do przeprowadzenia pomiarów, przez teren gminy przebiega jedna droga krajowa nr 20 o umiarkowanym natężeniu ruchu, wobec czego na terenie gminy nie były

przewodzone takie pomiary. Z wymieniona droga krajowa nr 20 związane są największe na terenie gminy uciążliwości związane z hałasem komunikacyjnym, występujące głównie w najbliższym otoczeniu drogi.

Brak jest również informacji o oddziaływaniu hałasu przemysłowego. Obecnie na terenie gminy nie obowiązuje żadne pozwolenie na emitowanie hałasu do środowiska wydane przez Starostę Bytowskiego na podstawie obowiązującego prawa art. 230 ust. 1 ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska (*tj. Dz. U. z 2018 r. poz. 799 z późn. zm.*).

3.13.7. Oddziaływanie pól elektromagnetycznych

Z punktu widzenia ochrony środowiska istotne znaczenie mają źródła promieniowania elektromagnetycznego emitującego fale o częstotliwości 0,1 – 300MHz i mikrofałe w zakresie 300 – 300 000MHz.

Najpowszechniej występującymi instalacjami będącymi źródłami pól elektromagnetycznych które mają istotny wpływ na ogólny poziom pól w środowisku są:

- linie elektroenergetyczne
- instalacje radiokomunikacyjne (stacje bazowe telefonii komórkowej, stacje radiowe i telewizyjne).

Przeprowadzone w 2005 roku pomiary wielkości pól wokół największych masztów nadawczych w województwie nie wykazały przekroczeń. W 2006 roku przeprowadzono pomiary m.in. wokół wytypowanych masztów telefonii komórkowych. Wybór stacji GSM do pomiarów zależał od ich położenia w pobliżu zabudowy mieszkaniowej bądź stanowił odpowiedź na skargi mieszkańców na usytuowanie anten. Podsumowując wyniki pomiarów, w żadnym punkcie pomiarowym nie stwierdzono przekroczeń dopuszczalnych poziomów wartości pól elektromagnetycznych.

Przez teren gminy Tuchomie przebiegają linie wysokiego napięcia 110kV i jedna linia 220kV. Nie występują stacje nadawcze radiowe i telewizyjne. Przez teren gminy przebiegają również trasy dwóch radiolinii oraz zlokalizowane są trzy maszty stacji przekaznikowych telefonii komórkowej (w Tuchomiu, w Kramarzynie i w Zagonach). W związku z przebiegającymi trasami radiolinii występują obszary ograniczonego użytkowania, określające maksymalną wysokość zabudowy w pasie przebiegu linii.

4. UWARUNKOWANIA ROZWOJU DEMOGRAFICZNEGO

4.1. GŁÓWNE CZYNNIKI WZROSTU LUDNOŚCI

W latach 1992 – 2001 gmina Tuchomie wykazywała znaczną dynamikę rozwojową, która dla tego okresu wyniosła 106,7 %

W poszczególnych latach liczba ludności w gminie kształtowała się następująco:

1992 r.	-	3 644 osób	-100,0%
1993 r.	-	3 684 osób	-101,1 %
1994 r.	-	3 705 osób	-101,7%
1995 r.	-	3 723 osób	-102,2%
1996 r.	-	3 753 osób	-103,0%
1997 r.	-	3 767 osób	-103,4%
1998 r.	-	3 774 osób	-103,6%
1999 r.	-	3 820 osób	-104,8%
2000 r.	-	3 887 osób	-106,6%
2001 r.	-	3 890 osób	-106,7%

Rzeczywisty przyrost ludności gminy w tym okresie wyniósł 246 350 osób, oznacza to, że średnioroczne tempo przyrostu wynosiło 0,67 %.

W tabeli przedstawiona została liczba ludności gminy, Tuchomie w podziale na wsie obrębowe w latach 1998, 1999, 2001 i 2002. Średni wskaźnik dynamiki rozwojowej dla tego okresu wynosi 102,0 %.

Największy przyrost liczby ludności odnotowuje się w 2 -ch wsiach obrębowych - w Kramarzynach (47 osób) i Tuchomiu (28 osób), mniejszy we wsiach Nowe Huty (4 os.), Piaszno (7 os.), Modrzejewo (12 os.).

We wsiach: Masłowice Trzebiatkowskie i Trzebiatkowa liczba ludności utrzymuje się na niezmienionym poziomie, natomiast we wsiach pozostałych miał miejsce nieznaczny spadek.

Tabela 4. Główne czynniki wzrostu ludności tj. przyrost naturalny i saldo migracji od 1992 r. – 2000 r. kształtowały się następująco:

Lata	Urodzenia	Zgony	Przyrost naturalny	Saldo migracji
1	2	3	4	5
1992	79	22	57	- 48
1993	brak materiałów			
1994	61	41	20	- 8
1995	71	18	53	- 23
1996	74	27	47	- 14
1997	57	21	36	- 8
1998	55	30	25	- 12
1999	53	32	21	6
2000	72	26	46	10

W analizowanym okresie liczba urodzeń zdecydowanie przewyższała liczbę zgonów, a więc przyrost naturalny był dodatni. Jedynie w latach 1997 - 99 zaznaczyła się tendencja malejąca, zwłaszcza po stronie urodzeń.

W badanym okresie - w latach 1992 - 1998 - odnotowano ujemne saldo migracji, co prawdopodobnie było skutkiem transformacji gospodarczej w kraju - likwidacji państwowych i spółdzielczych gospodarstw rolnych.

Po 1998 r. nie odnotowuje się odpływu ludności z gminy, co można wiązać z rozwojem działalności podmiotów gospodarczych na terenie gminy Tuchomie.

4.2. Struktura demograficzna

W gminie Tuchomie, podobnie jak i w innych gminach powiatu bytowskiego, odnotowuje się mniejszy udział kobiet niż mężczyzn w ogólnej liczbie mieszkańców.

Liczba kobiet przypadająca na 100 mężczyzn w gminie Tuchomie wynosi 94,0. Analogiczny wskaźnik dla gmin wiejskich powiatu bytowskiego wynosi 97,0 - dane na koniec 2000 r.

Tabela 5. Gmina Tuchomie - ludność według ekonomicznych grup wieku w latach 1992 - 2000 r.

Lp.	Lata	Ludność w wieku			Wskaźnik produkcyjności
		przedprodukcyjnym	produkcyjnym	poprodukcyjnym	
1	2	3	4	5	6
1	1992	1 318	1 987	339	83,4
2	1993	brak danych			
3	1994	1 294	2 088	323	77,4
4	1995	1 288	2 107	328	76,7
5	1996	1 284	2 132	337	76,0
6	1997	1 252	2 178	337	73,0
7	1998	1 231	2 201	342	71,5
8	1999	1 224	2 243	358	70,5
9	2000	1 250	2 285	352	70,1

Źródło: Podstawowe dane statystyczne o gminach - Roczniki Statystyczne 1992, 1994 - 2000 r.

Tabela 6. Struktura ludności gminy według podstawowych grup wieku, na tle powiatu bytowskiego kształtuje się następująco:

Ludność w wieku	osób	%	powiat Bydów (%)
- przedprodukcyjnym	1 250	32,1	30,0
- produkcyjnym	2 285	58,8	59,4
- poprodukcyjnym	352	9,1	10,6
ogółem:	3 887	100,0	100,0

Źródło: Rocznik Statystyczny Województwa Pomorskiego 2001 r. - stan na koniec 2000 r.

Struktura wieku ludności w gminie Tuchomie - w odniesieniu do przeciętnej w powiecie bytowskim - wygląda tu korzystnie pod względem udziału najmłodszej grupy wiekowej w całości populacji. Jest to tendencja typowa dla ludności gmin wiejskich i świadczy o prężności biologicznej.

W gminie Tuchomie odnotowuje się wyraźnie dodatni przyrost naturalny.

Udział osób w wieku produkcyjnym jest nieco niższy od średniej w powiecie. Znajduje to odzwierciedlenie w niekorzystnym wskaźniku produkcyjności, gdzie w gminie na 100 osób w wieku produkcyjnym przypadało ok. 70 osoby w wieku nieprodukcyjnym. Analogiczny średni wskaźnik w powiecie bytowskim był niższy i wynosił ok. 68, a w woj. pomorskim ok. 62.

Odsetek osób wieku poprodukcyjnego jest korzystnie niższy od średniego w powiecie.

4.3. Rozmieszczenie ludności na terenie gminy

Szczegółowe rozmieszczenie ludności na terenie gminy Tuchomie przedstawione zostało graficznie w tabeli - w podziale na wsie obrębowe wraz z miejscowościami wchodzącymi w skład obrębu.

Analizując liczbę ludności (wg stanu na 31 marca 2002 r. i dla miejscowości Zagony z 01.01.2010) w poszczególnych obrębach wiejskich - wyodrębniono następujące 4 - ry grupy:

- miejscowości o liczbie poniżej 100 mieszkańców**

Masłowice Trzebiątkowskie (54), Masłowiczki (80), Nowe Huty (80) - ogółem 214 osób tj. 5,5 % ogółu mieszkańców gminy,

- miejscowości o liczbie 100 - 230 mieszkańców**

Masłowice Tuchomskie (139), Piaszno (146), Ciemno (204), Tągowie (218), Tuchomko (228), Zagony (102) - ogółem 1037osób tj. 24,0 % ogółem mieszkańców gminy,

- miejscowości o liczbie 380 - 580 mieszkańców**

Modrzejewo (376), Trzebiątkowa (441), Kramarzyny (580) - ogółem 1 397 osób tj. 35,9 % ogółu mieszkańców gminy,

- **mięscowości o liczbie powyżej 1000 mieszkańców**
Tuchomie (1 345) - tj. 34,6 % ogółu mieszkańców gminy.

Należy tu zwrócić uwagę, że jedna miejscowość tj. wieś gminna Tuchomie koncentruje ok. 35,0 % ogółu mieszkańców gminy.

4.4. Struktura jednostek osadniczych

Obszar gminy Tuchomie podzielony jest obecnie na 13 obrębów wiejskich, które obejmują 13 miejscowości. Szczegółowy wykaz obrębów wiejskich, miejscowości i sołectw przedstawiono w tabeli nr 1.

Tabela 7. Liczba jednostek osadniczych według wielkości zaludnienia przedstawia się następująco:

Jednostki o liczbie ludności	liczba jednostek	odsetek mieszkańców gminy w jednostkach
powyżej 1 000	1	34,6
380 – 580 osób	2	35,9
100 – 230 osób	6	24,0
poniżej 100 osób	3	5,5
razem:	13	100,0

Na terenie gminy Tuchomie nie występuje osadnictwo rozproszone. Zdecydowanie przeważają jednostki małe i bardzo małe (ogółem 8 jednostek do 230 osób), w których zamieszkuje zaledwie 30 % mieszkańców gminy, a sama wieś gminna Tuchomie koncentruje ok. 35,0 % ogółu mieszkańców gminy.

Klasyfikacja funkcjonalna jednostek osadniczych przeprowadzona według kryteriów określających zaawansowanie procesów urbanizacyjnych (gęstość zaludnienia na 1 km²) pozwala stwierdzić, że:

- na terenie gminy Tuchomie nie występują jednostki urbanizujące się - tj. o gęstości powyżej 100 osób / km²,
- wieś gminna Tuchomie, gdzie gęstość zaludnienia wynosi 95 osób / km², jest bliska przyjętego kryterium dla obszaru urbanizującego się,
- na terenie pozostałych jednostek gęstość zaludnienia jest niska i bardzo niska.

Gęstość zaludnienia na obszarze gminy Tuchomie, w podziale na obręby wiejskie przedstawiona została na rysunku graficznym oraz w tabeli nr 3.

Według publikacji statystycznych (stan na koniec 2000 r.) średnia gęstość zaludnienia gminy Tuchomie wynosi 37 osób / km², a w gminach sąsiednich odpowiednio: Lipnica 16 osób / km², Miastko 19 osób / km², Kołczygłowy 25 osób / km², Borzytuchom 25 osób / km², Bytów 32 osoby / km².

Natomiast średnia gęstość zaludnienia w gminach wiejskich powiatu bytowskiego wynosi 35 osób / km².

Tabela 8. GMINA TUCHOMIE - Wykaz miejscowości

Lp.	Obręby wiejskie	Miejscowości wchodzące w skład obrębu wiejskiego	Sołectwa / wraz z miejscowościami wchodzącymi w ich skład /
1	2	3	4
1.	Ciemno	Ciemno	Ciemno
2.	Kramarzyny	Kramarzyny	Kramarzyny
3.	Masłowice Trzebiatowskie	Masłowice Trzebiatowskie	Masłowice Trzebiatowskie
4.	Masłowice Tuchomskie	Masłowice Tuchomskie, Sośnica	Masłowice Tuchomskie
5.	Masłowiczki	Masłowiczki	Masłowiczki
6.	Modrzejewo	Modrzejewo	Modrzejewo
7.	Nowe Huty	Nowe Huty	Nowe Huty
8.	Piaszno	Piaszno	Piaszno
9.	Tagowie	Tagowie	Tagowie

10.	Trzebiatkowa	Trzebiatkowa	Trzebiatkowa
11.	Tuchomie	Tuchomie	Tuchomie
12.	Tuchomko	Tuchomko	Tuchomko
13.	Zagony	Zagony	Zagony

Tabela 9. GMINA TUCHOMIE - Liczba ludności wg wsi obrębowych w latach 1998 -2002

Lp.	Nazwa wiejskiego oboru /z miejscowościami wchodzącymi w skład oboru/	Liczba ludności w latach				Wskaźnik dynamiki 1998 = 100
		1998*	1999*	2001*	2002**	
1	2				4	5
1.	Ciemno	213	210	206	204	95,8
2.	Kramarzyny	533	541	579	580	108,8
3.	Masłowice Trzebiatowskie	54	53	54	54	100,0
4.	Masłowice Tuchomske / Sośnica/	140	141	138	139	92,3
5.	Masłowiczki	82	82	79	80	97,6
6.	Modrzejewo	364	368	378	376	103,3
7.	Nowe Huty	76	77	80	80	105,3
8.	Piaszno	139	139	148	146	105,0
9.	Tagowie	220	223	217	218	99,1
10.	Trzebiatkowa	441	444	441	441	100,0
11.	Tuchomie	1317	1328	1342	1345	102,1
12.	Tuchomko	235	233	228	228	97,0
	Razem:	3 815	3 845	3 890	3 891	102,0

Źródło: *Urząd Gminy Tuchomie - stan na 31 grudnia

**Urząd Gminy Tuchomie - stan na 31 marca

Tabela 10. GMINA TUCHOMIE - Klasyfikacja struktur osadniczych

Lp.	Nazwa wiejskiego oboru	Liczba ludności w obrębie wiejskim *	Powierzchnia wiejskiego [ha]	Gęstość załudnienia osób/km2	Proponowane funkcje jednostek osadniczych
1	2	3	4	5	6
1.	Ciemno	204	891,6197	23	rekreacja
2.	Kramarzyny	580	1 507,1452	38	rolnictwo, rekreacja, leśnictwo, usługi
3.	Mysłowice Trzebiatowskie	54	330,1344	16	rolnictwo
4.	Masłowice Tuchomske / Sośnica/	139	592,8716	23	rolnictwo
5.	Masłowiczki	80	793,1373	10	rolnictwo, rekreacja, leśnictwo
6.	Modrzejewo	376	1 297,5116	29	rolnictwo
7.	Nowe Huty	80	714,6812	12	rolnictwo
8.	Piaszno	146	441,3559	33	rekreacja
9.	Tagowie	218	494,4198	44	rekreacja, rolnictwo
10.	Trzebiatkowa	441	1 548,5252	28	roln., produkcja, usługi, rekreacja
11.	Tuchomie	1 345	1 414,1746	95	usługi, produkcja, rekreacja
12.	Tuchomko	228	621,3855	37	rekreacja, rolnictwo
13.	Zagony	102**	356,4894	28	mieszkalnictwo, rekreacja, rolnictwo
	Razem:	3993	11003,451	36	

*stan na 31 marca 2002

**stan na 01 stycznia 2010

Źródło - opracowano na podstawie danych Urzędu Gminy Tuchomie.

Aktualne dane demograficzne wg materiałów GUS dostępnych w 2008 r.:

Tabela 11. LUDNOŚĆ (stan na 31.XII.)

2006	2005	2004	2003	2002	2001	2000	1999
2815	2803	2798	2755	2760	2750	2731	2712

Tabela 12. URODZENIA (stan na 31.XII.)

2006	2005	2004	2003	2002	2001	2000	1999
------	------	------	------	------	------	------	------

23	27	29	27	27	36	39	44
----	----	----	----	----	----	----	----

Tabela 13. ZGONY (stan na 31.XII.)

2006	2005	2004	2003	2002	2001	2000	1999
14	29	17	18	26	14	19	19

Tabela 14. MIGRACJE (migracja wewnętrzna – napływ) (stan na 31.XII.)

2006	2005	2004	2003	2002	2001	2000	1999
34	47	46	23	53	17	31	31

Tabela 15. MIGRACJE (migracja wewnętrzna – odpływ) (stan na 31.XII.)

2006	2005	2004	2003	2002	2001	2000	1999
49	29	15	27	51	22	38	39

W kolejnych latach liczba ludności w gminie kształtowała się następująco:

2002 r.	-	3 856 osób	-105,8%
2003 r.	-	3 884 osób	-106,6%
2004 r.	-	3 896 osób	-106,9%
2005 r.	-	3 910 osób	-107,3%
2006 r.	-	3 915 osób	-107,4%
2007 r.	-	3 994 osób	-109,6%

Wg danych Urzędu Gminy Tuchomie cała gmina liczyła na koniec 2007 r. 3994 mieszkańców.

Ilość mieszkańców w poszczególnych sołectwach przedstawiono w tabeli.

Tabela 16. Demografia gminy Tuchomie.

	Sołectwo	Liczba mieszkańców
1	Ciemno	201
2	Kramarzyny	621
3	Mysłowice Trzebiatowski	58
4	Mysłowice Tucholskie	132
5	Masłowiczki	83
6	Modrzejewo	422
7	Nowe Huty	81
8	Piaszno	164
9	Tagowie	206
10	Trzebiatkowa	459
11	Tuchomie	1345
12	Tuchomko	217
13	Sołnica	5
14	Zagony	102

Tabela 17. Rzeczywisty przyrost ludności gminy w okresie od 1990 r. - 2007 r. wyniósł 350 osób, tj. przyrost naturalny i saldo migracji od 1992 - 2006 r. kształtowały się następująco:

Lata	Urodzenia	Zgony	Przyrost naturalny	Saldo migracji
1	2	3	4	5
1992	79	22	57	- 48
1993	brak materiałów			
1994	61	41	20	- 8
1995	71	18	53	- 23
1996	74	27	47	- 14
1997	57	21	36	- 8
1998	55	30	25	- 12
1999	53	32	21	6
2000	72	26	46	10
2001	56	16	40	-44
2002	40	24	16	1
2003	53	35	18	10
2004	43	21	22	12

2005	45	32	13	7
2006	39	19	20	6

W latach 2002 - 2016 gmina Tuchomie wykazywała dynamikę rozwojową, która do tego okresu wyniosła 109,6%.

Średnia gęstość zaludnienia w gminie jest przeciętna, wynosi ok. 37 osób/ km² i jest niewiele mniejsza od średniej wielkości dla obszarów wiejskich województwa pomorskiego (41 osób/ km²) oraz niewiele większa od średniej wielkości zaludnienia w gminach wiejskich powiatu bytowskiego (35 osób/km²).

Do niekorzystnych aspektów niskiej gęstości zaludnienia należy niewątpliwie podniesienie kosztów dostępu do infrastruktury technicznej wsi (ok. 37 osób/ km² w gminie Tuchomie, przy 121 osobach/km² w całym województwie pomorskim).

Tuchomie jest jedną z 4 gmin powiatu bytowskiego posiadających dodatnie saldo migracji, związane głównie z rynkiem pracy.

Wg danych statystycznych od 5 lat liczba ludności wzrasta (jest to widoczne również na przykładzie danych z gminy Tuchomie), co wiąże się z ogólnokrajową tendencją spadku liczby ludności w miastach na rzecz społeczności wiejskich. Wg prognoz GUS ta tendencja utrzyma się w kolejnych latach.

Według danych GUS na terenie gminy Tuchomie w okresie ostatnich badanych 16 lat (2002 – 2017 r.) nastąpił wzrost liczby ludności z 3 865 do 4 268 osób tj. o 9,44 %. Na terenie gminy Tuchomie w okresie ostatnich badanych 15 lat (lata 2002 – 2017). Uwarunkowania rozwoju gminy mają odzwierciedlenie również w opracowanej „Prognozie demograficznej ludności w 2030 r. według gmin w województwie pomorskim” opracowanej przez GUS w lutym 2018 r., która na rok 2030 podaje liczbę mieszkańców gminy Tuchomie na 4453 osób tj. dalszy wzrost na poziomie 4,15%.

Aktualne uwarunkowania rozwoju demograficznego zawiera „Bilans terenów przeznaczonych pod zabudowę – ust. 6. Prognoza demograficzna” stanowiący Załącznik Nr 3 do ujednoliconego tekstu Studium, 2019 r.

5. UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE Z JAKOŚCI ŻYCIA MIESZKAŃCÓW

W celu oceny poziomu i warunków życia mieszkańców w gminie Tuchomie przeanalizowano (wg danych 2002 r.) szereg wskaźników zaspokojenia potrzeb społecznych w zakresie mieszkalnictwa infrastruktury społecznej, dostępności do usług, poziomu bezrobocia i rynku pracy.

5.1. Warunki mieszkaniowe

Na terenie gminy Tuchomie wykształciła się przede wszystkim zabudowa jednorodzinna i siedliskowa, skupiająca się głównie przy drogach.

Stan techniczny budynków można określić jako zróżnicowany.

Natomiast, nieliczna na terenie gminy zabudowa wielorodzinna to przede wszystkim osiem budynków 12 - rodzinnych, (realizowanych dla pracowników państwowych gospodarstw rolnych), które są zlokalizowane we wsi gminnej Tuchomie.

Rozmieszczenie istniejącej zabudowy mieszkaniowej w wyszczególnionych wsiach obrębowych przedstawione zostało w tabeli nr 4.

Tabela 18. Struktura własności istniejącej zabudowy mieszkaniowej znajdującej się na terenie gminy przedstawia się następująco:

wyszczególnienie	liczba budynków	%
- Należność Osusznica	2	0,28
- mienie komunalne gminy Tuchomie	50	7,30
- Skarb Państwa	4	0,58
- własność spółdzielcza	1	0,14
- własność prywatna	627	91,70
ogółem w gminie	684	100,00

Z załączonego tu zestawienia wynika, że dominuje tu zdecydowanie prywatna forma własności zabudowy mieszkaniowej, która stanowi ponad 90% w ogólnej strukturze własności.

Tabela 19. Na podstawie dostępnych materiałów statystycznych sporządzone zostało poniższe zestawienie, które posłużyło do przeprowadzenia analizy warunków mieszkaniowych w gminie Tuchomie:

lata	liczba mieszkań	liczba izb	pow. użytkowa mieszkań w tys. m ²
1992	805	3396	61,4
1993		brak materiałów	
1994	817	3433	62,2
1995	821	3454	62,6
1996	821	3454	62,6
1997	826	3481	63,2
1998	834	3524	64,3
1999	836	3535	64,6
2000	838	3547	64,8

Tabela 20. Podstawowe wskaźniki charakteryzujące warunki mieszkaniowe mieszkańców gminy przedstawiają się następująco:

lata	powierzchnia mieszkaniowa / osobę	osób/ mieszkanie	osób/ izbę
1992	16,9	4,53	1,07
1993		brak materiałów	
1994	16,8	4,53	1,08
1995	16,8	4,53	1,08
1996	16,7	4,57	1,09
1997	16,8	4,56	1,08
1998	17,0	4,53	1,07
1999	16,9	4,57	1,08
2000	16,7	4,64	1,10

W analizowanym okresie miał miejsce znikomy przyrost substancji mieszkaniowej - przybyły zaledwie 33 mieszkania tj. średniorocznie - na terenie całej gminy - przybywało mniej niż 4 -ry mieszkania.

Dodatkowo, dla porównania wybrane wskaźniki oceniające warunki mieszkaniowe na tle powiatu bytowskiego oraz sąsiadujących z Tuchomiem gmin wiejskich - przedstawione zostały w tabeli nr 5.

Ogólnie można stwierdzić, że przeciętne dla gminy Tuchomie mierniki nie odbiegają znacząco od mierników dla gmin sąsiednich tj. Bytowa, Lipnicy, Miałka, Kołczygłowych, Borzytuchomia. Porównanie z przeciętnymi wskaźnikami w powiecie bytowskim - w niektórych - wypada nawet nieco korzystniej dla gminy np. wskaźnik ilości izb przypadających w m² na jedno mieszkanie. Pozostałe mierniki są tylko nieco gorsze.

Tabela 21. GMINA TUCHOMIE - rozmieszczenie zabudowy mieszkaniowej

Lp.	Nazwa wsi obrębowej	Liczba budynków	
		w zabudowie wielorodzinnej	w zabudowie jednorodzinnej, siedliskowej
1	2	3	4
1.	Ciemno	1	56
2.	Kramarzyny	-	110
3.	Mysłowice Trzebiatowskie	-	15
4.	Masłowice Tuchomskie / Sońnica/	-	25
5.	Masłowiczki	-	17
6.	Modrzejewo	-	52
7.	Nowe Huty	-	20
8.	Piaszno	-	40
9.	Tagowie	-	40
10.	Trzebiatkowa	1	108
11.	Tuchomie	10*	150
12.	Tuchomko	-	39
13.	Zagony	-	22
	razem:	12	694

*w tym 8 budynków 12 rodzinnych

Źródło: Opracowano na podstawie materiałów i informacji uzyskanych w Urzędzie Gminy Tuchomie.

Tabela 22. GMINA TUCHOMIE - Wybrane podstawowe mierniki warunków mieszkaniowych 2000 r.

Lp.	Wyszczególnienie	Liczba ludności	Wskaźniki				
			osób/ izbę	osób/ mieszkanie	izb/ mieszkanie	pow. użytk. w m ² / osobę	pow. użytk. w m ² / mieszkanie
1	2	3	4	5	6	7	8
1	gm. Tuchomie	3 887	1,10	4,64	4,23	16,7	77,3
2	gm. Bytów	6 126	1,09	4,51	4,16	17,0	76,6
3	gm. Lipnica	4 822	0,97	4,44	4,56	19,9	88,5
4	gm. Miałka	8 892	1,06	4,01	3,78	16,6	66,7
5	gm. Kołczygłowy	4 326	1,06	4,27	4,02	16,7	71,2
6	gm. Borzytuchom	2 713	1,07	4,38	4,10	17,6	77,2
7	pow. Bytowski ogółem:	76 963	1,02	4,00	3,92	17,1	68,4

Źródło: Materiały Statystyczne Woj. Pomorskiego - Rocznik statystyczny 2001 r. (Stan w dniu 31.12.2000 r.)

Tabela 23. GMINA TUCHOMIE - Wybrane podstawowe mierniki warunków mieszkaniowych w 2017 r.

Lp.	Wyszczególnienie	Liczba ludności	Wskaźniki				
			osób/ izbę	osób/ mieszkanie	izb/ mieszkanie	pow. użytk. w m ² / osobę	pow. użytk. w m ² / mieszkanie
1	2	3	4	5	6	7	8
1	gm. Tuchomie	4 221	0,86	3,95	4,62	22,8	90,0
2	mieszkania ogółem				1080		
3	izby ogółem				4988		
4	powierzchnia użytkowa mieszkań				97 194 m ²		

Źródło: : opracowanie własne na podstawie GUS 2017 r.

Ocenę ruchu budowlanego na terenie gminy przeprowadzono analizując wykazy decyzji o warunkach zabudowy mieszkaniowej i zagospodarowania terenu oraz pozwoleń na budowę za okres 1999 - 2002 r.

W tym czasie wydano 44 decyzje o warunkach zabudowy mieszkaniowej i zagospodarowania terenu i 43 pozwoleń na budowę.

Decyzje o warunkach zabudowy dotyczyły możliwości realizacji: 24 budynków jednorodzinnych, 13 o charakterze siedliskowym oraz 4 wniosków o adaptację innego obiektu na mieszkanie, a także możliwości poprawy standardu zamieszkania poprzez rozbudowę, (por. tabela nr 6 - wykaz decyzji o warunkach zabudowy).

Rozmieszczenie 44-ch wydanych decyzji o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu kształtowało się następująco:

1. Ciemno	- 1
2. Kramarzyny	- 11
3. Masłowice Trzebiatowskie	- 2
4. Masłowice Tuchomskie	- 2
5. Masłowiczki	--
6. Modrzejewo	--
7. Nowe Huty	- 1
8. Piaszno	- 2
9. Tagowie	--
10. Trzebiatkowa	- 5
11. Tuchomie	-16
12. Tuchomko	- 4

Pozwolenia na budowę dotyczyły możliwości realizacji: 35 budynków jednorodzinnych o charakterze siedliskowym, 3 bud. jednorodzinnych z usługami oraz 5 dotyczących adaptacji innego obiektu na mieszkanie, a także poprawy standardu zamieszkania poprzez rozbudowę, (por. tabela nr 7 -wykaz pozwoleń na budowę).

Rozmieszczenie 43 - ch wydanych pozwoleń na budowę kształtowało się następująco:

1. Ciemno	- 2
2. Kramarzyny	-10
3. Masłowice Trzebiatowskie	- 4
4. Masłowice Tuchomskie	--
5. Masłowiczki	--
6. Modrzejewo	--
7. Nowe Huty	--
8. Piaszno	- 2
9. Tagowie	- 1
10. Trzebiatkowa	- 4
11. Tuchomie	-17
12. Tuchomko	- 2

Do adaptacji na okres perspektywy przyjmuje się całość istniejących zasobów mieszkaniowych. Zakłada się, że następować będzie stopniowa poprawa warunków mieszkaniowych poprzez modernizację i rozgęszczenie w zasobach istniejących oraz poprzez realizację nowej zabudowy.

Szacunkowe potrzeby, wynikające z rozgęszczenia w istniejącej substancji mieszkaniowej i realizacji nowej zabudowy dla aktualnych mieszkańców gminy - określono na ok. 60 - 65 * / nowych mieszkań - przyjmując wskaźniki: 18 - 20 m² powierzchni mieszkania /1 osobę i 4, 5 osoby na

mieszkanie - w tym ponad 40 nowych działek realizowanych na podstawie wydanych już pozwoleń na budowę.

Potrzeby terenowe określono na 6,0 - 6,5 ha, przyjmując średnio 1 000 m² / 1 działkę w zabudowie jednorodzinnej. Ponadto, przewidywany w okresie perspektywy 2017 r., wzrost liczby ludności wymagać będzie dodatkowego określenia potrzeb mieszkaniowych.

Na rysunku "Studium..." wskazano tereny rozwojowe poszczególnych obrębów wiejskich - w obszarze których - realizować się będą różnego rodzaju potrzeby inwestycyjne, w tym - mieszkaniowe.

Na ujednoliconym w 2009 r. rysunku studium określono aktualnie:

- tereny postulowane do zainwestowania na cele mieszkalnictwa, usług nieprodukcyjnych, rekreacji i obsługi turystyki,
- tereny postulowane do zainwestowania - na cele gospodarcze, produkcji i usług produkcyjnych.

Tabela 24. Gmina Tuchomie - Wykaz decyzji o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu wydanych w latach 1999 - 2002 - zabudowa mieszkaniowa, oraz wykaz decyzji o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu dla obręby deodacyjnego Zagony

Lp.	Nr decyzji	Rodzaj inwestycji	Lokalizacja miejscowości, nr działki
1	2	3	4
1	7/1999	adaptacja i rozbudowa byłej kuchni na budynek mieszkalny	Tuchomie - dz. nr 436
2	10/1999	budowa budynku mieszkalnego jednorodzinnego	Tuchomie - dz. nr 262/5
3	11/1999	budowa budynku mieszkalnego jednorodzinnego	Piaszno - dz. nr 213
4	14/1999	budowa budynku mieszkalnego jednorodzinnego	Tuchomie - dz. nr 270/23
5	15/1999	budowa budynku mieszkalnego jednorodzinnego	Tuchomie - dz. nr 270/22
6	21/1999	nadbudowa budynku mieszkalnego jednorodzinnego	Trzebiatkowa - dz. nr 221
7	27/1999	budowa domu jednorodzinnego	Tuchomie - dz. nr 647
8	29/1999	adaptacja budynku gospodarczego na budynek mieszkalny	Mysłowice Trzebiatkowskie - dz. nr 61/4
9	30/1999	budowa budynku mieszkalnego jednorodzinnego	Ciemno - dz. nr 21/1
10	32/1999	budowa budynku mieszkalnego	Tuchomko - dz. nr 210
11	33/1999	budowa budynku mieszkalnego jednorodzinnego	Tuchomie - dz. nr 261/4
12	37/1999	budowa budynku mieszkalnego jednorodzinnego	Tuchomie - dz. nr 396/2
13	2/2000	budowa budynku mieszkalnego jednorodzinnego oraz warsztatu mechaniki samochodowej	Tuchomie - dz. nr 515/1
14	3/2000	budowa budynku mieszkalnego jednorodzinnego oraz warsztatu mechaniki samochodowej	Tuchomie - dz. nr 515/1
15	6/2000	adaptacja strychu na lokal mieszkalny w budynku remizy OSP w Tuchomiu	Tuchomie - dz. nr 385/1
16	9/2000	budowa budynku mieszkalnego jednorodzinnego	Tuchomie - dz. nr 637
17	14/2000	budowa budynku mieszkalnego jednorodzinnego	Tuchomie - dz. nr 261/5
18	15/2000	rozbudowa budynku mieszkalnego	Piaszno - dz. nr 7
19	16/2000	budowa budynku mieszkalnego jednorodzinnego	Kramarzyny - dz. nr 299/8
20	18/2000	budowa budynku mieszkalnego jednorodzinnego	Kramarzyny - dz. nr 333
21	19/2000	budowa budynku mieszkalnego jednorodzinnego	Nowe Huty - dz. nr 130/1
22	20/2000	budowa siedliska rolniczego (budynek mieszkalny, budynek gospodarczy)	Tuchomko - dz. nr 217/2
23	23/2000	budowa siedliska rolniczego (budynek mieszkalny, budynek gospodarczy, stajnia)	Mysłowice Tuchomske - dz. nr 84
24	24/2000	budowa siedliska rolniczego (budynek mieszkalny, budynek gospodarczy)	Tuchomko - dz. nr 217/2
25	31/2000	budowa zagrody (budynek mieszkalny, dwa budynki gospodarcze)	Kramarzyny - dz. nr 256/1
12	37/1999	budowa budynku mieszkalnego jednorodzinnego	Tuchomie - dz. nr 396/2
13	2/2000	budowa budynku mieszkalnego jednorodzinnego oraz warsztatu mechaniki samochodowej	Tuchomie - dz. nr 515/1
14	3/2000	budowa budynku mieszkalnego jednorodzinnego oraz warsztatu mechaniki samochodowej	Tuchomie - dz. nr 515/1
15	6/2000	adaptacja strychu na lokal mieszkalny w budynku remizy OSP w Tuchomiu	Tuchomie - dz. nr 385/1
16	9/2000	budowa budynku mieszkalnego jednorodzinnego	Tuchomie - dz. nr 637
17	14/2000	budowa budynku mieszkalnego jednorodzinnego	Tuchomie - dz. nr 261/5
18	15/2000	rozbudowa budynku mieszkalnego	Piaszno - dz. nr 7

A

19	16/2000	budowa budynku mieszkalnego jednorodzinnego	Kramarzyny - dz. nr 298/8
20	18/2000	budowa budynku mieszkalnego jednorodzinnego	Kramarzyny - dz. nr 333
21	19/2000	budowa budynku mieszkalnego jednorodzinnego	Nowe Huty - dz. nr 130/1
22	20/2000	budowa siedliska rolniczego (budynek mieszkalny, budynek gospodarczy)	Tuchomko - dz. nr 217/2
23	23/2000	budowa siedliska rolniczego (budynek mieszkalny, budynek gospodarczy, stajnia)	Masłowice Tuchomskie - dz. nr 84
24	24/2000	budowa siedliska rolniczego (budynek mieszkalny, budynek gospodarczy)	Tuchomko - dz. nr 217/2
25	31/2000	budowa zagrody (budynek mieszkalny, dwa budynki gospodarcze)	Kramarzyny - dz. nr 256/1
26	38/2000	budowa budynku mieszkalnego	Kramarzyny - dz. nr 228
27	39/2000	budowa budynku mieszkalnego oraz modernizacja budynku gospodarczego	Kramarzyny - dz. nr 227
28	43/2000	budowa siedliska rolniczego (budynek mieszkalny, budynek gospodarczy)	Masłowice Tuchomskie - dz. nr 77/3
29	3/2001	budowa domu jednorodzinnego i garażu	Kramarzyny - dz. nr 314/5, 314/6
30	7/2001	rozbudowa siedliska - budowa domu jednorodzinnego	Trzebiatkowa - dz. nr 14/1, 14/2
31	11/2001	budowa budynku mieszkalnego jednorodzinnego	Kramarzyny - dz. nr 293/10
31	11/2001	budowa budynku mieszkalnego jednorodzinnego	Kramarzyny - dz. nr 293/10
32	15/2001	budowa siedliska rolniczego (bud. mieszkalny, bud. gospodarczy z garażem, wiatą, stajnią, budynki letnie)	Kramarzyny - dz. nr 42/1, 56
33	18/2001	budowa budynku mieszkalnego jednorodzinnego	Kramarzyny - dz. nr 291/8, 292/11
34	19/2001	budowa budynku mieszkalnego jednorodzinnego	Tuchomie - dz. nr 270/16
35	21/2001	rozbudowa siedliska - budowa budynku mieszkalnego jednorodzinnego	Tuchomko - dz. nr 204
36	22/2001	bud. siedliska rolniczego (bud. mieszkalny, bud. inwentarsko-sklad.)	Masłowice Trzebiatowskie - dz. nr 39/1
37	23/2001	budowa budynku mieszkalnego jednorodzinnego, garażu, zbiornika na gaz płynny	Kramarzyny - dz. nr 299/12
38	24/2001	nadbudowa domu mieszkalnego	Tuchomie - dz. nr 472/1
39	28/2001	rozbudowa siedliska - budowa budynku mieszkalnego jednorodzinnego	Trzebiatkowa - dz. nr 254/2
40	29/2001	budowa siedliska - budowa budynku mieszkalnego jednorodzinnego oraz obory	Trzebiatkowa - dz. nr 156/17
41	30/2001	modernizacja i adaptacja budynku magazynowego na budynek mieszkalny	Trzebiatkowa - dz. nr 289/1
42	2/2002	bud. dwóch siedlisk (bud. mieszkalny jednorodzinny, bud. gospodarczy - obora)	Trzebiatkowa - dz. nr 314/6
43	5/2002	budowa budynku mieszkalnego jednorodzinnego, garażu	Trzebiatkowa - dz. nr 103/4
44	6/2002	budowa siedliska rolniczego (bud. mieszkalny, bud. gospodarczy z garażem, wiatą, stajnią, dwa budynki dla osób przebywających w siedlisku)	Kramarzyny - dz. nr 42/1, 56
45	34/2007	rozbudowa istniejącego siedliska poprzez realizację budynku mieszkalnego i budynku inwentarskiego	Zagony - dz. nr 173/1 i 173/2
46	34/2007/2/08	zmiana decyzji nr 34/2007 w zakresie odprowadzania ścieków	Zagony - dz. nr 173/1 i 173/2
47	8/2004	Zmiana sposobu użytkowania poddasza nieużytkowego na cele mieszkalne w istniejącym budynku mieszkalnym	Zagony - dz. nr 167
48	6/2005	Realizacja siedlisk rolniczego	Zagony - dz. nr 138
49	14/04	Realizacja drogi dojazdowej na dz. nr. 139/2 w ramach podziału działki nr 139/2 oraz podziału działki nr 209	Zagony - dz. nr 139/2 i 209

Źródło: Materiały Urzędu Gminy

Tabela 25. Gmina Tuchomie - Wykaz pozwoleń na budowę nowych obiektów wydanych w latach 1999 - 2002- zabudowa mieszkaniowa.

Lp.	nr decyzji	rodzaj inwestycji	lokalizacja miejscowości, nr działki
1	2	3	4
1	7351/20/99	bud. mieszkalny	Tuchomie, ul. Ks. J. Hincy, os. nad Rzeką - dz. nr 274/6
2	7351/28/99	bud. mieszkalny	Tuchomie, ul. Polna 3 - dz. nr 554/2
3	7351/77/99	bud. mieszkalny	Tuchomie, ul. Wybickiego 22 os. Nad Rzeką - dz. nr 284/30
4	7351/116/99	bud. mieszkalny	Ciemno - dz. nr 149/5

5	7351/126/99	bud. mieszkalny i gospodarczy	Kramarzyny - dz. nr 65/2 L
6	7351/207/99	adaptacja i rozbudowa kuchni na bud. mieszkalny	Tuchomie, ul. Sobieskiego - dz. nr 436
7	7351/250/99	bud. mieszkalny	Piaszno - dz. nr 213
8	7351/279/99	bud. mieszkalny	Tuchomie - dz. nr 262/5
9	7351/312/99	bud. uslu.-mieszk.-magazynowy	Tuchomie, ul. Sportowa 1 - dz. nr 274/5
10	7351/349/99	bud. mieszkalny	Trzebiatkowa 55a - dz. nr 365
11	7351/386/99	bud. mieszkalny i garażowy	Tuchomie, os. Nad Rzeką - dz. nr 270/22
12	7351/516/99	bud. mieszkalny	Tuchomie - dz. nr 270/22
13	7351/563/99	bud. mieszkalny	Ciemno - dz. nr 21 1
14	40/00	adaptacja strychu na lokal mieszkalny w budynku remizy	Tuchomie, ul. Sobieskiego 14 - dz. nr 385/1
15	74/2000	bud. mieszkalny	Tuchomie - dz. nr 261/4
16	83/2000	bud. mieszkalny	Tuchomie, ul. Findera - dz. nr 647
17	110/2000	bud. mieszkalny	Tuchomie, ul. Łąkowa - dz. nr 396/2
18	134/2000	bud. mieszkalny	Tuchomie, ul. Sobieskiego - dz. nr 515/1
19	135/2000	bud. mieszk. i warsztat mech. pojazdowej	Tuchomie, ul. Sobieskiego - dz. nr 515/4
20	181/2000	bud. mieszkalny	Tuchomko 41 - dz. nr 210
21	200/2000	adaptacja bud. gospodarczego na mieszkalny (zab. bliźniacza)	Mysłowice Trzebiatowskie - dz. nr 61/4
22	201/2000	adaptacja bud. gospodarczego na mieszkalny (zab. bliźniacza)	Mysłowice Trzebiatowskie - dz. nr 61/4
23	235/2000	nadbudowa wraz z adaptacją bud. gospodarczego na mieszkalny	Piaszno - dz. nr 29 i 30
24		bud. mieszkalny	Nowe Huty - dz. nr 130/1
25		bud. mieszkalny	Kramarzyny - dz. nr 299/8
26		bud. mieszkalny	Kramarzyny - dz. nr 333
27		bud. mieszkalny	Tuchomie, ul. Findera - dz. dz. nr 261/5
28		bud. mieszkalny i trzy budynki gospodarcze	Kramarzyny 71 - dz. nr 256/1
29		bud. mieszkalny	Tagowie 22b - dz. nr 182/1
30		bud. mieszkalny	Kramarzyny - dz. nr 227
31		bud. mieszkalny i garażowo-gospodarczy	Mysłowice Tuchomskie - dz. nr 77/3
32		bud. mieszkalny	Kramarzyny - dz. nr 228
33		bud. mieszkalny	Trzebiatkowa - dz. nr 145/1, 142/2
34		bud. mieszkalny	Kramarzyny, ul. Pogodna - dz. nr 293/10
35		bud. mieszkalny i garażowo-gospodarczy	Kramarzyny - dz. nr 291/8
36		bud. mieszkalny	Kramarzyny - dz. nr 299/12
37		bud. mieszkalny	Tuchomko - dz. nr 204
38		bud. mieszkalny	Mysłowice Trzebiatowskie - dz. nr 39/1
39		bud. mieszkalny	Kramarzyny - dz. nr 314/5, 314/6
40		bud. mieszkalny	Tuchomie - dz. nr 637
41		bud. mieszkalny	Tuchomie - dz. nr 270/16
42		bud. mieszkalny	Trzebiatkowa 98 - dz. nr 254/2
43		bud. mieszkalny	Trzebiatkowa - dz. nr 103/4

Źródło: Materiały Urzędu Gminy

Tabela 26. Gmina Tuchomie - Wykaz pozwoleń na budowę nowych obiektów wydanych w latach 2003 - 2007.

L.p.	Data	Nr pozwolenia	Wnioskujący	Obręb	Dotyczy	Nr działki
1.	21.12.2007		Zofia Szada-Borzyszkowska	Tuchomie		380/3
2.	18.12.2007		Iwona i Andrzej Bieszkowscy	Tuchomie	budynek mieszkalny jednorodzinny i zbiornik bezodpływowy	610/9
3.	28.11.2007		Renata i Bogusław Małek	Ciemno	wewnętrzna instalacja centralnego ogrzewania	183
4.	30.11.2007		Gmina Tuchomie	Tuchomie	roboty budowlane związane z przebudową budynku ZOZ - dostosowanie dla osób niepełnosprawnych	319
5.	06.12.2007		Joanna i Wojciech Jents	Mysłowice Trzebiatowskie	rozbiórka budynku mieszkalnego jednorodzinne w	46/4

					zabudowie bliźniaczej	
6.	13.11.2007		Stanisław i Joanna Witk - Jeżewscy	Kramarzyny	budynek mieszkalny jednorodzinny przyłącze wodociągowe i kom. sanitarne	282/4
7.	16.11.2007		Gmina Tuchomie	Kramarzyny	rozbudowa szkoły podstawowej	368/7
8.	29.10.2007		Michał i Katarzyna Rucińscy	Trzebiatkowa	budynek mieszkalny jednorodzinny w istniejącym gospodarstwie	143/8
9.	31.10.2007		Franciszek Napiera	Tuchomko	budynek mieszkalny jednorodzinny i budynek gospodarczy	197/5
10.	23.10.2007		Marcin i Sylwia Żmuda-Trzebiatowscy	Trzebiatkowo	budynek gospodarczy w gospodarstwie rolnym	376/1
11.	24.10.2007		Gmina Tuchomie	Tuchomie	oświetlenie uliczne ul. Słoneczna	233/26, 233/37
12.	24.10.2007		Gmina Tuchomie	Tuchomie	oświetlenie uliczne ul. Brzozowa	250
13.	28.10.2007		Wiesław Maczacha	Tuchomie	dec. o zmianie na dobudowę hal przemysł.	
14.	02.10.2007		Michał i Katarzyna Rucińscy	Trzebiatkowa	zmiana decyzji 244/2005/T	141/2, 141/3
15.	10.09.2007		Gmina Tuchomie	Trzebiatkowa	przebudowa wraz ze zmianą sposobu użytkowania budynku gospodarczego na lokale socjalne	327/4
16.	31.08.2007		Bogdan Pluto-Prączyński	Ciemno	budynek inwentarski obora 75 DJP zbiornik na gnojówkę	120, 121/1
17.				Ciemno	budynek gospodarczy	59
18.	31.07.2007	277/2007/T	Gmina Tuchomie	Tuchomie	rozbudowa, dobudowa łącznika do ist. w Tuchomiu	272/9
19.	18.07.2007	256/2007/T	Barbara i Stanisław Świętek-Brzezińscy	Tuchomko	budynek mieszkalny jednorodzinny w zabudowie zagrodowej	107/7
20.	05.07.2007	243/2007/T	Zofia i Władysław Jutrzenka-Trzebiatowscy	Kramarzyny	nadbudowa, przebudowa, remont budynku mieszkalnego	340
21.	11.07.2007	245/2007/T	Telekomunikacja Polska	Trzebiatkowo, Ciemno	sieć teletechniczna z posadowieniem szafy ONU	165/4, 97, 165/1, 165/2, 165/3, 207
22.	20.06.2007	214/2007/T	Adam Depka-Prączyński	Masłowie Tuchomskie	zabudowa zagrodowa budynku mieszkalnego jednorodzinnego z dobudowanym garażem	91/1
23.	11.06.2007	193/2007/T	Wioletta Garbiak	Tuchomie	zmiana sposobu użytkowania części mieszkalnego na zakład fryzjerski	367/5
24.	11.06.2007	194/2007/T	Gmina Tuchomie	Tuchomie	oświetlenie uliczne	249/2, 270/14, 286, 284/36, 270/30, 270/11
25.	24.05.2007	154/2007/T	Jan Jaszul	Tuchomie	remont dachu dawnego zabytkowego dworku	423
26.	08.05.2007	123/2007/T	Grażyna i Edmund Żmuda-	Tuchomko	rozbudowa, budynku gospodarczo-	65

A

			Trzebiatowscy		inwentarskiego, budowa zbiornika na gnojówkę i pi	
27.	09.05.2007	127/2007/T	Krystyna i Kazimierz Kłoskowscy	Kramarzyny	budynek mieszkalny jednorodzinny, zbiornik bezodpływowy	194
28.	04.05.2007	137/2007/T	Renata Miąskowska	Tuchomie	nadbudowa budynku mieszkalnego wraz z wymianą konstrukcji dachu i pokrycia dachu	299
29.	19.04.2007	115/2007/T	Ewa Pałubicka	Tuchomie	zmiana sposobu użytkowania wraz z jego przebudową na sklep spożywczo-przemysłowy	298/10
30.	11.04.2007	102/2007/T	Janina i Henryk Lew-Kiedrowscy	Ciemno	przebudowa-remont budynku mieszkalnego	133
31.	14.03.2007	02/2007/T	Maciej Jaworczykowski	Masłowiczki	budynek mieszkalny, budynek gospodarczy	1/6
32.	16.03.2007	66/2007/T	Jacek i Barbara Wróblewscy	Tuchomie	budynek mieszkalny jednorodzinny z bud. garażem	284/33, 284/35
33.	19.02.2007	42/2007/T	Edmund Tandecki	Trzebiatkowa	budynek gospodarczo garażowy	103/2
34.	21.02.2007	47/2007/T	Marek i Agnieszka Wantoch- Rekowscy	Ciemno	rozbudowa zabudowy zagrodowej o budynek mieszkalny z dobudowanym garażem	223
35.	23.02.2007	49/2007/T	koncern Energetyczny ENERGA	Tuchomie	stacja transformatorowa, linia kablowa 15 i 0,4kV	610/1, 610/18, 610/19, 483/1
36.	28.02.2007	51/2007/T	Adrian i Lucyna Gościńscy	Kramarzyny	budynek mieszkalny jednorodzinny z garażem	306/5
37.	15.05.2008	163/2008/T	Janina i Krzysztof Pałubiocy	Tuchomie	budynek mieszkalny jednorodzinny	272/14
38.	30.04.2008	131/2008/T	Tadeusz Stoltman	Kramarzyny	budynek gospodarczy	256/3
39.	05.05.2008	133/2008/T	Gmina Tuchomie	Tuchomko	kanalizacja deszczowa	127, 125/1, 108/5, 155, 85/2
40.	11.04.2008	111/2008/T	Sławomir Lipiński	Kramarzyny	budynek mieszkalny jednorodzinny	314/4
41.	14.04.2008	113/2008/T	Lucyna i Zenon Chaniar- Ciemieński	Tuchomie	nadbudowa istniejącego budynku mieszkalnego wraz z wykorzystaniem poddasza na cele mieszkalne	426/2
42.	26.03.2008	96/2008/T	Małgorzata i Ireneusz Wnuk- Lipiński	Tuchomie	budynek mieszkalny jednorodzinny	610/3
43.	20.02.2008	55/2008/T	Gmina Tuchomie	Modrzejewo	przebudowa drogi gminnej	29, 279/10, 31/2, 53, 54, 39, 267, 280
44.	10.02.2008	48/2008/T	Gmina Tuchomie	Tuchomko	oświetlenie uliczne	125/1, 127, 128, 108/1
45.	18.02.2008	49/2008/T	Gmina Tuchomie	Kramarzyny	oświetlenie uliczne	260, 254/1
46.	19.02.2008		Gmina Tuchomie	Tuchomie	zaplecze socjalno- kulturowe wraz ze sceną widowiskową	279/9, 274/10, 274/11

						274/13
47.	31.01.2008	34/2008/T	Beata i Kazimierz Ringwelscy	Piaszno	budynek mieszkalny jednorodzinny	159
48.	08.01.2008	3/2008/T	Gmina Tuchomie	Tuchomie	rozbudowa i przebudowa istniejącego budynku wielofunkcyjnego (CMS)	377/2
2006						
49.	12.12.2006	380/2006/T	Piotr Sroka	Tagowie	budynek mieszkalny w sędziisku III etap	85/1
50.	13.12.2006	384/2006/T	Adam Labun	Tuchomie	budynek mieszkalny jednorodzinny wraz z garażem	346/13
51.	28.11.2006	366/2006/T	Jan i Jadwiga Kopp-Ostrowscy	Tuchomie	budynek inwentarski, płyta obornikowa, zbiornik na gnojowice	125/1
52.	30.11.2006	371/2006/T	Georg Chamier Głuchowski	Tuchomie	budynek mieszkalny jednorodzinny, zbiornik bezodpływowy	610/5, 483/1, 610/18
53.	30.11.2006	373/2006/T	Irena i Wiesław Maczuga	Tuchomie	przebudowa hal przemysłowych rozbudową budynku socjalno-biurowego	390
54.	16.10.2006	315/2006/T	Lucyna Kluk	Nowe Huty	wykonanie otworu okiennego bloku mieszkaniowym	158/5
55.	06.10.2006	298/2006/T	Urząd Gminy Tuchomie	Tuchomie	budowa parkingu z odwodnieniem	332/2, 332/1
56.	10.10.2006	300/2006/T	Gmina Tuchomie	Tuchomie	budowa budynku gospodarczego	375
57.	22.09.2006	274/2006/T	Tadeusz Spiczak-Brzeziński	Ciemno	rozbudowa budynku mieszkalnego oraz wymiana konstrukcji dachowej i pokrycia	110
58.	25.09.2006	276/2006/T	Jan Jaszul	Tuchomie	budynek mieszkalny jednorodzinny	259/1
59.	13.09.2006	262/2006/T	Gmina Tuchomie	Kramarzyny	budowa budynku gospodarczego przy istniejącej sali gimnastycznej	368/7
60.	12.09.2006	256/2006/T	Benedykt Hapka	Ciemno	zbiornik na gnojowice Z-168	184
61.	04.08.2006	203/2006/T	Gmina Tuchomie	Tuchomko	rozbudowa i dobudowa garażu do budynku sali gimnastycznej	117/1
62.	20.07.2006	178/2006/T	Piotr Sroka	Tagowie	budynek chlewni	85/1
63.	26.07.2006	187/2006/T	Monika i Stefan Miotk	Modrzejewo	budowa budynku mieszkalnego i zbiornik bezodpływowy	27
64.	07.07.2006	163/2007/T	Anna i Mariusz Wera	Tagowie	budynek mieszkalny jednorodzinny, budynek gospodarczy	53
65.	10.07.2006	166/2006/T	Marek i Ewa Ratka	Tuchomie	budynek mieszkalny jednorodzinny	351/1
66.	11.07.2006	169/2006/T	Jan Waldoch	Tuchomie	budynek mieszkalny jednorodzinny nadbudowa, rozbudowa, przebudowa	412
67.	28.06.2006	153/2006/T	Żaneta Dorawa	Nowe Huty	zmiana sposobu użytkowania budynku gospodarczego na mieszkalny wraz z dobudową wiatrolapu	169/2
68.	24.05.2006	121/2006/T	Małgorzata i Mirosław Mielnik	Ciemno	nadbudowa, rozbudowa budynku mieszkalnego	127
69.	24.05.2006	122/2006/T	Paweł Żmuda-Trzebiatowski	Masłowiczki	budynek mieszkalny i zbiornik na ścieki	43
70.	30.05.2006	127/2006/T	Wiesław	Tuchomie	sieć	311/5

			Maczacza		elektroenergetyczna napowietrzna-kablowa	311/3, 304/2, 354/5, 316, 315/1.308
71.	08.05.2006	103/2006/T	Wiesław Maczacza	Tuchomie	dobudowa parterowych budynków przemysłowych	390
72.	24.02.2006	41/2006/T	Zakład Energetyczny ENERGA	Trzebiatkowa	linia kablowa niskiego napięcia	219/3, 217, 165/3, 378, 376/1
73.	17.02.2006	28/2006/T	Tomasz Zbiewski	Tuchomie	budynek gospodarczy	346/20
2005						
74.	09.12.2005	382/2005/T	Ewa Wirkus	Ciemno	budynek mieszkalny jednorodzinny	146/4
75.	09.12.2005	394/2005/T	Marian Lass	Trzebiatkowa	budynek mieszkalny jednorodzinny	178/9
76.	05.12.2005	378/2005/T	Zakład Produkcyjno- Usługowy „Wirax” Wiesław Maczacza	Tuchomie	linia elektroenergetyczna	484, 361, 390
77.	03.11.2005	350/2005/T	Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa	Tuchomie	rozbudowa lokalu biurowego	377/2
78.	11.10.2005	324/2006/T	Janusz Hnatyszyn	Tuchomie	budowa tarasu dla lokalu mieszkalnego	348/6
79.	27.09.2005	303/2005/T	Henryk i Regina Singpiel	Tuchomko	nadbudowa budynku jednorodzinnego	159/4
80.	29.09.2005	309/2005/T	Gmina Tuchomie	Kramarzyny	budowa dróg osiedlowych wraz z budową sieci kanalizacji deszczowej	
81.	23.08.2005	264/2005/T	Józef Witkowski	Trzebiatkowa	2 budynki mieszkalne	128/2, 128/3
82.	26.08.2005	266/2005/T	Aleksandra i Mikołaj Makurat	Tuchomko	budynek gospodarczy, zbiornik bezodpływowy	217/2
83.	10.08.2005	244/2005/T	Katarzyna i Michał Rucińscy	Trzebiatkowa	budynek inwentarski oraz zbiornik na gnojowice	141/2, 141/3
84.	19.08.2005	255/2005/T	Koncern Energetyczny ENERGA S.A.	Tuchomie	linia kablowa 15kV stacji transformatorowej	345/3, 349
85.	03.08.2005	233/2005/T	Michał Wojciechowski	Tuchomie	budynek mieszkalny jednorodzinny, zbiornik bezodpływowy	508
86.	29.07.2005	221/2005/T	Agencja Nieruchomości Rolnej w Gdańsku	Masłowice Tuchomskie	rozbiórka obory, 5 zbiorników na kiszonce	117/45
87.	05.07.2005	197/2005/T	Gmina Tuchomie	Tuchomie	zmiana sposobu użytkowania wraz z nadbudową i przebudową istniejącego budynku kotłowni z przeznaczeniem na pomieszczenie socjalne	747
88.	12.07.2005	201/2005/T	Jolanta i Radosław Rudnikowie	Tuchomie	budynek mieszkalny jednorodzinny	280/14
89.	24.06.2005	176/2005/T	Gmina Tuchomie	Masłowice Trzebiatkowskie, Trzebiatkowa, Masłowice Tuchomskie, Ciemno	rozbudowa sieci wodociągowej	
90.	27.06.2005	185/2005/T	Gmina Tuchomie	Tuchomie	sieć kanalizacji sanitarnej oraz przepompownia ścieków	515/4, 515/3, 515/1, 419,

						412
91.	27.06.2005	186/2005/T	Gmina Tuchomie	Tuchomie	sieć kanalizacji sanitarnej oraz przepompownia ścieków	wg zał.
92.	24.06.2005	166/2005/T	Gmina Tuchomie	Tuchomie	budynek gospodarczy stacji odwadniania osadu na oczyszczalni ścieków	739/1
93.	17.05.2005	121/2005/T	Irena Tyma	Tuchomko	nadbudowa budynku mieszkalnego o poddasze użytkowe	159/4
94.	19.05.2005	126//2005/T	Mirosława i Henryk Sztandera	Trzebiatkowa	rozbudowa budynku mieszkalnego, przebudowa poddasza wraz ze zmianą konstrukcji dachu, przebudowa wiaty garażowej	
95.	20.05.2005	127/2005/T	Mariola i Andrzej Borzyszkowscy	Tuchomko	hala na maszyny rolnicze	234/2
96.	20.05.2005	128/2005/T	Katarzyna i Dariusz Wróblewscy	Tuchomko	budynek mieszkalny jednorodzinny, przyłącze wodno-kanalizacyjne	76/1, 76/2
97.	21.04.2005	98/2005/T	Stanisław Depka-Prondzinski	Piaszno	nadbudowa budynku mieszkalnego	175, 176
98.	26.04.2005	102/2005/T	Beata i Rafał Benkowski	Modrzejewo	budynek mieszkalny	279/15
99.	11.04.2005	84/2005/T	Gmina Tuchomie	Tuchomie	oświetlenie terenów rekreacyjno-sportowych	
100.	21.03.2005	66/2005/T	Gmina Tuchomie	Tuchomie	scena widowiskowa wraz z zapleczem socjalno-kulturowym	
101.	31.03.2005	74/2005/T	Jadwiga i Bronisław Zblewscy	Trzebiatkowa	budynek gospodarczy	281
102.	08.03.2005	53/2005/T	ENERGA S.A. Zakład Energetyczny Słupsk	Kramarzyny	budowa słupowej stacji transformatorowej	291/8, 296/7, 292/18, 293/9, 294
103.	16.02.2005	35/2005/T	Maria i Sławomir Bukowscy	Trzebiatkowa	nadbudowa dachu budynku mieszkalnego	208
104.	25.01.2005	16/2005/T	Przedsiębiorstwo Produkcyjno-Handlowe „Wirax”	Tuchomie	instalacja zbiornika gazu płynnego	251/3
2004						
105.	03.11.2004	386/04/T	Zbigniew Czapiewski	Modrzejewo	budynek przedszkolny	283/3
106.	04.11.2004	389/2004/T	Poikomtel S.A. Warszawa	Tuchomie	rozbudowa stacji bazowej telefonii PLUS GSM	84/1
107.	12.10.2004	352/04/T	Zofia i Tadeusz Gumieny	Ciemno	garaż wolnostojący z pomieszczeniem gospodarczym	149/5
108.	20.09.2004	329/2004/T	Gmina Tuchomie	Trzebiatkowa, Kramarzyny	przebudowa i rozbudowa oczyszczalni ścieków	wg/wykaz
109.	01.09.2004	306/2004/T	Zakład Energetyczny Słupsk	Tuchomie	budowa linii kablowej do zasilania budynku mieszkalnego	284/27, 284/36
110.	08.09.2004	314/2004/T	Bożena i Henryk Sech	Trzebiatkowa	budynek gospodarczy	283
111.	10.09.2004	320/2004/T	Sylwia Kul-Studzińska	Tuchomie	budynek mieszkalny i gospodarczy w siedlisku rolnym	280/10
112.	15.07.2004	255/2004/T	Bronisław i Urszula Żmuda-Trzebiatowski	Trzebiatkowa	budynek gospodarczy	103/6
113.	21.06.2004	223/2004/T	Helena i Wiesław Wojciechowski	Piaszno	nadbudowa poddasza istniejącego budynku	96

					mieszkalnego wraz z wymianą dachu	
114.	07.06.2004	203/2004/T	Grażyna i Stanisław Depka-Prądyńscy	Tuchomie	budynek mieszkalny	513/8
115.	14.05.2004	162/2004/T	Barbara i Andrzej Wenta	Tuchomko	budynek mieszkalny jednorodzinny i budynek gospodarczy	136/2
116.	20.05.2004	187/2004/T	Jacek Żmuda-Trzebiatowski	Ciemno	wymiana konstrukcji dachu na budynku mieszkalnym	135
117.	25.05.2004	190/2004/T	Ireneusz i Teresa Reknagel	Kramarzyny	budynek mieszkalny jednorodzinny	357/9
118.	07.04.2004	135/2004/T	Anna Krywiak	Modrzejewo	zmiana sposobu użytkowania części budynku gospodarczego na budynek mieszkalny	253/2
119.	23.03.2004	116/2004/T	Telekomunikacja Polska S.A. Gdańsk	Tuchomie	kanalizacja teletechniczna wraz z podłączeniem	365, 375, 374, 377/2
120.	29.03.2004	120/2004/T	Brygida i Grzegorz Pacuła	Trzebiatkowa	modernizacja budynku mieszkalnego	410/1
121.	29.03.2004	123/2004/T	Elżbieta i Jan Łońscy	Kramarzyny	budynek mieszkalny jednorodzinny	306/6
122.	09.03.2004	102/2004/T	Adam i Renata Peplińscy	Tuchomie	budynek mieszkalny, budynek garażowy	610/2, 483, 610/16
123.	06.02.2004	65/2004/T	Teresa i Tadeusz Szymiek	Kramarzyny	budynek mieszkalny jednorodzinny	306/3
2003						
124.	16.12.2003	423/2003/T	Adam i Małgorzata Gaj	Kramarzyny	budynek mieszkalny jednorodzinny	289/9, 289/8
125.	02.12.2003	401/2003/T	Stanisław Małek, Jerzy Bajt	Tuchomie	fundament pod zbiornik	84/1
126.	18.11.2003	383/2003/T	Robert Adamowicz	Trzebiatkowa	budynek garażowo-sładowy	156/17
127.	30.10.2003	368/2003/T	Zbigniew Czapiewski	Tuchomie	modernizacja i adaptacja istniejącego budynku magazynowego na budynek mieszkalny	298/1
128.	22.09.2003	341/2003/T	Kazimierz i Beata Ringwelscy	Piaszno	powiększenie bramy wjazdowej w budynku gospodarczym	159
129.	25.09.2003	343/2003/T	Stanisław Maliszewski	Kramarzyny	rozbiórka budynku gospodarczego	239/1
130.	02.10.2003	348/2003/T	Zakład Energetyczny Słupsk	Modrzejewo	słupowa stacja transformatorowa, linia napowietrzna	wg/wykaz
131.	04.09.2003	321/2003/T	Rozalia i Ryszard Stole	Tagowie	budynek gospodarczo-garażowy	
132.	29.08.2003	302/2003/T	Gmina Tuchomie	Tagowie	rozbudowa, modernizacja oczyszczalni ścieków	132/5, 132/7
133.	27.08.2003	305/2003/T	Zakład Energetyczny Słupsk SA	Tuchomie	linia kablowa 0,4kV dla zasilania pompowni	665, 259/1, 662, 258, 260/1
134.	29.08.2003	315/2003/T	Gmina Tuchomie	Kramarzyny	sieć kanalizacji sanitarnej	wg/zest.
135.	22.07.2003	239/2003/T	Beata i Tadeusz Chamier-Gliszczyńscy	Tuchomie	budynek mieszkalny jednorodzinny	284/31, 284/32
136.	29.08.2003	243/2003/T	Zakład Energetyczny Słupsk	Tuchomie	linia kablowa	470, 469/2
137.	11.08.2003	244/2003/T	Zakład Energetyczny Słupsk	Tuchomie	linia kablowa	477/2

138.	10.08.2003	248/2003/T	Dariusz Świątek	Kramarzyny	2 domów mieszkalnych dla letników, stajnia dla koni	42/1, 49, 54/1, 8, 6, 10, 9, 7, 22/1, 37, 48, 62, 51
139.	11.08.2003	250/2003/T	Zakład Energetyczny	Nowe Huty	zmiana stacji transformatorowej	138/1, 138/2, 140
140.	05.06.2003	165/2003/T	Parafia Rzymsko-Katolicka	Tuchomie	dom pogrzebowy	320
141.	05.06.2003	166/2003/T	Stefan Pruchner	Tuchomko	remont budynku mieszkalnego	56
142.	18.05.2003	146/2003/T	Jan Palubicki	Trzebiatkowa	budynek mieszkalny z garażem	246
143.	28.04.2003	121/2003/T	Teresa i Sławomir Haremba	Kramarzyny	budynek mieszkalny jednorodzinny, budynek gospodarczy	291/9, 292/14
144.	09.04.2003	97/2003/T	Sylvia i Marcin Żmuda-Trzebiatowscy	Trzebiatkowa	siedlisko rolne, budynek mieszkalny	376/1
145.	05.03.2003	52/2003/T	Gmina Tuchomie	Tuchomie	sieć wodociągowa i kanalizacji sanitarnej	
146.	05.03.2003	53/2003/T	Gmina Tuchomie	Kramarzyny	sieć wodociągowa i kanalizacji sanitarnej	
147.	10.02.2003	32/2003/T	Ludwik Kreft	Tagowie	budynek gospodarczy	54/2
148.	08.01.2003	7/2003/T	Zakład Energetyczny Słupsk	Masłowice Trzebiatowskie	linia kablowa 0,4kV	39/1

Źródło: Wydział Architektoniczno-Budowlany Starostwo Powiatowe w Bydgoszczy, 2008 r.

5.2. INFRASTRUKTURA SPOŁECZNA

Infrastruktura społeczna obejmuje pakiet usług z zakresu administracji, łączności, bezpieczeństwa publicznego, oświaty i wychowania przedszkolnego, ochrony zdrowia i opieki społecznej, kultury, sportu i rekreacji, handlu, gastronomii rzemiosła i różnorodnych usług, które w znacznym stopniu decydują o jakości życia mieszkańców gminy.

Znaczna część usług z zakresu infrastruktury społecznej, które zaspokajają zbiorowe potrzeby mieszkańców należą do zadań własnych gminy - określonych w ustawie o samorządzie gminy - jako sprawy publiczne o znaczeniu lokalnym.

Zadania własne gmin, mieszczą się w kategoriach wyróżnionych dla potrzeb warsztatu planistycznego - "podstawowej obsługi mieszkańców" na poziomie gminy, natomiast zadania lokalne w działach usługowych - w kategoriach "obsługi wyższego rzędu".

Na terenie gminy Tuchomie urządzenia obsługi ludności gminy zlokalizowane są głównie we wsi gminnej Tuchomie, w obrębie wykształconego centrum handlowo-usługowego i administracji, które utworzyło się w rejonie drogi krajowej 20 relacji Bydgoszcz - Tuchomie - Miastko - tj. ul. Jana III Sobieskiego w obrębie wsi Tuchomie.

Znajdują się tutaj usługi z zakresu poziomu elementarnego jak i gminnego. W systemie obsługi ludności, poziom gminy obejmuje - usługi użytkowane często i skoncentrowane w gminnym ośrodku usługowym - wsi gminnej.

Przyjmuje się, że usługi gminne obejmują cały obszar gminy z reguły wyznaczony teoretycznym promieniem dostępności 5 - 10 km.

Większe zgrupowanie usług elementarnych (tj. użytkowanych często lub bardzo często) odnotowuje się we wsiach: Trzebiatkowa, Kramarzyny.

Wieś Masłowiczki pozbawiona jest usług, a we wsiach pozostałych znajdują się pojedyncze usługi elementarne.

Dostęp do usług wyższego rzędu (szkolnictwo średnie, specjalistyczna opieka lekarska itp.) zapewniają mieszkańcom gminy lepiej rozwinięte i zorganizowane ośrodki w pobliskim Bytowie oraz Miastku.

• **Administracja i łączność**

Usługi administracyjne zlokalizowane są głównie we wsi gminnej, a mianowicie:

- Urząd Gminy - obiekt wolnostojący,
- Bank Spółdzielczy Bytów, kasa Tuchornie - w obiekcie Urzędu Gminy,
- Gminna Sp-ria "SCh" Borzytuchom z siedzibą w Tuchomiu - obiekt wolnostojący,
- Biuro Informacji Turystycznej.

Obiekty są przystosowane do pełnienia swoich funkcji, a ich modernizacja może następować zgodnie z aktualnymi możliwościami i potrzebami.

Dla określenia powierzchni potrzebnej dla obiektów administracyjnych można przyjąć jako orientacyjny wskaźnik 17 - 27 m² pow. użytkowej /1 stanowisko pracy.

Na terenie gminy funkcjonują dwa urzędy pocztowe i jedna agencja pocztowa, zlokalizowane we wsiach:

- Tuchomie - Urząd Pocztowy obiekt wolnostojący, jego rejon obsługi obejmuje wsie: Tuchomie, Ciemno, Piaszno, Tuchomko, Modrzejewo, Nowe Huty, Masłowice Tuchomskie i Trzebiatowskie, Masłowiczki, Zagony
- Trzebiatkowa - Urząd Pocztowy zajmuje pomieszczenia w parterze budynku szkoły, jego rejon obejmuje wieś Trzebiatkowa,
- Kramarzyny - Agencja Pocztowa mieści się w sklepie - obsługa wsi.

Istniejące placówki pocztowe są wystarczające na potrzeby mieszkańców gminy, obsługują teren całej gminy bez wsi Tagowie, której mieszkańcy należą do rejonu w Bytowie.

- Wskaźnik gęstości telefonicznej na 1 000 mieszkańców jest stosunkowo niski i wynosił 118,1 (stan na koniec 1999 r.).

Dla porównania analogiczne wskaźniki w sąsiednich gminach wiejskich wynosiły:

- Borzytuchom	-	115,1
- Bytów	-	139,4
- Lipnica	-	165,3
- Miastko	-	144,8
- Kołczygłowy	-	157,6

Wskaźnik gęstości telefonicznej dla powiatu bytowskiego wynosił 194,2.

We wsi Kramarzyny i Zagony zlokalizowana została stacja telefonii cyfrowej Plus GSM

• **Bezpieczeństwo publiczne**

Rejon gminy Tuchomie podlega pod Posterunek Policji Lokalnej z siedzibą we wsi gminnej w obiekcie wolnostojącym.

Obecnie na terenie gminy działa 8 jednostek Ochotniczych Straży Pożarnych.

Tabela 27. Rozmieszczenie istniejących na terenie gminy OSP przedstawia się następująco:

Lp.	Nazwa miejscowości	typ OSP	pow. w ha.	świetlica
1.	Ciemno	M1	0,03	-
2.	Kramarzyny	S1	0,09	+
3.	Modrzejewo	S1	0,17	-

4.	Nowe Huty	S1	0,05	+
5.	Piaszno	S1	0,02	+
6.	Tagowie	S1	0,07	+
7.	Trzebiatka	S1	0,10	-
8.	Tuchomie	S2	0,18	+
9.	Zagony			+

Poszczególne jednostki OSP, na ogół w dobrym stanie technicznym, obsługują teren gminy i świadczą pomoc sąsiedzką w powiecie. Jednostka OSP w Tuchomiu włączona jest do krajowego Systemu Ratownictwa Gaśniczego.

Ilość jednostek OSP jest wystarczająca na potrzeby gminy.

Tam gdzie jest to możliwe - szczególnie dla jednostek S1 - wydaje się celowe powiększenie istniejących działek do wielkości określonych następującym orientacyjnym normatywem:

- S1 - 0,12 - 0,128 ha (bez świetlicy i ze świetlicą)
- S2 - 0,22 - 0,30 ha (bez świetlicy i ze świetlicą).

• Oświata i wychowanie przedszkolne

Z zakresu oświaty (dane dotyczące oświaty i wychowania wg stanu na 2002 r.) na terenie gminy Tuchomie znajdują się:

- 2 szkoły podstawowe (kl. I - VI) zlokalizowane w Tuchomiu i Kramarzynach. Obwód szkół obejmuje miejscowości z terenu całej gminy.

Ponadto obie szkoły podstawowe prowadzą w innych miejscowościach oddziały szkoły podstawowej dla dzieci młodszych z klas I - II i tak:

- w Modrzejewie oddziały szkoły podstawowej z obwodu w Tuchomiu,
- w Trzebiatce oddziały szkoły podstawowej z obwodu w Kramarzynach, (w obiektach szkół podstawowych łącznie: 23 pomieszczenia do nauki, 19 oddziałów, 407 uczniów).

- Gimnazjum w Tuchomiu oraz 3 oddziały gimnazjum - prowadzone w Kramarzynach. Obwód gimnazjum w Tuchomiu obejmuje teren całej gminy (w obiektach gimnazjum łącznie: 13 pomieszczeń do nauki, 9 oddziałów, 208 131 uczniów). stan 10 września 2008 r.

Liczebność grupy wieku 7 - 12 lat wynosi 421 dzieci, z tego 407 tj. 96,7 % uczęszcza do szkół podstawowych na terenie gminy.

Okolo 14 dzieci uczy się w szkołach specjalnych w Bytowie.

Liczebność grupy wieku 13 - 15 lat wynosi 220 dzieci, z tego 208 tj. 94,5 % uczęszcza do gimnazjum w Tuchomiu, a pozostałe dojeżdżają do Bytowa.

Ogólnie można odnotować, że istniejąca baza szkolna jest wystarczająca na potrzeby gminy. Szkoły posiadają odpowiednią ilość pomieszczeń do nauki, w tym sale gimnastyczne oraz tereny rekreacyjno - sportowe w obrębie działki szkolnej.

Przyjmując możliwość powiększenia terenu działek szkolnych w Tuchomiu i Kramarzynach można przyjąć jako orientacyjne wskaźniki:

- dla szkoły jednoklasowej (o 9 - ciu pom. do nauki) - 65 m²/ 1 ucznia,
- dla szkoły 2, 3 klasowej (o 15 - tu pom. do nauki) - 35 m²/ 1 ucznia.

Określona powyższymi wskaźnikami powierzchnia działki obejmuje obiekt szkolny oraz tereny sportowe.

Szczegółowe informacje dotyczące istniejącej organizacji sieci szkół i wychowania przedszkolnego wraz z zasięgami obsługi poszczególnych placówek szkolnych zawiera tabela.

Wydaje się, że jest celowa dalsza modernizacja istniejącej bazy lokalowej szkół podstawowych i gimnazjum np. o dodatkowe pomieszczenia dydaktyczne - umożliwiające wprowadzanie nowoczesnych programów i skutecznej metodyki kształcenia dzieci i młodzieży z gminy Tuchomie.

Istnieje możliwość stworzenia - na bazie istniejących i modernizowanych placówek oświatowych - otwartych, lokalnych centrów kulturalnych i sportowo rekreacyjnych. Niewątpliwą atrakcją, w ośrodku gminnym w Tuchomiu, byłaby budowa krytego basenu kąpielowego przy nowej szkole.

Można też rozważyć możliwość komercyjnego wykorzystania posiadanej bazy, a także walorów środowiska przyrodniczego gminy na zorganizowanie tzw. "zielonych szkół" dla dzieci i młodzieży z terenów o wysokim stopniu zanieczyszczenia środowiska przyrodniczego.

Z analizy stanowisk dotyczących docelowej struktury szkół na terenie gminy Tuchomie można wnioskować, że likwidacja oddziałów szkół podstawowych w Modrzejewie i Trzebiatkowej pozwoliłaby na bardziej ekonomiczne i funkcjonalne wykorzystanie istniejącej bazy szkoły podstawowej w Tuchomiu i Kramarzynach.

Koncentracja dobrej kadry i wyrównywanie poziomu wyposażenia technicznego szkół jest jednym z warunków osiągnięcia poziomu równego poziomowi kształcenia dzieci i młodzieży w ośrodkach wiejskich. Z kolei, funkcjonowanie oddziałów szkół podstawowych w Modrzejewie i Trzebiatkowej podyktowane zostało potrzebą utworzenia "szkoły bliżej dziecka" - głównie dla dzieci z kl. I - II.

Trudno przesądzić, która koncepcja byłaby lepsza dla dzieci i młodzieży z gminy Tuchomie, chociaż wydaje się, że prawidłowo zorganizowany dowóz dzieci do szkół, koncentracja dobrej kadry i odpowiedniego wyposażenia szkół zwiększy szanse młodzieży w starcie do szkół wyższego szczebla.

Na terenie gminy nie ma szkoły średniej, dlatego młodzież dojeżdża do szkół licealnych i zawodowych przede wszystkim do Bytowa oraz do Miastka.

Średniorocznie, gimnazjum kończy ok. 70 uczniów, z tego: ok. 70% uczniów wybiera szkoły zawodowe, a pozostałe 30% szkoły licealne.

Bliskość miasta Bytowa sprawi, że 80% młodzieży dojeżdża tam do szkół, i ok. 20% dojeżdża do Miastka - głównie z oddziałów gimnazjalnych w Kramarzynach.

• Z zakresu wychowania przedszkolnego na terenie gminy znajdują się:

- oddziały przedszkolne (kl. "0") w szkołach podstawowych w Tuchomiu i Kramarzynach, (w obiektach łącznie 4 oddziały, 65 uczniów),
- oddział przedszkolny (dla dzieci 3 - 5 lat) w Trzebiatkowej - 14 uczniów,
- przedszkole w Tuchomiu ogółem: 1 oddział, 25 uczniów.

Liczebność grupy wieku 3 - 6 lat wynosi 266 dzieci, z tego wychowaniem przedszkolnym objętych jest 104 dzieci tj. 39,1 %.

Tabela 28. GMINA TUCHOMIE - Organizacja sieci szkół i wychowania przedszkolnego

Lp.	Nazwa miejscowości /stopień organizacyjny szkoły/	Pow. dz. w ha	Liczba			Zasięg obsługi szkoły /obsz. wg uchwały/	Klasy „0” w szkole /oddz./uc. z./		Zatr. og.	Uwagi
			odd. z.	pom. do nauk I	uczniów*					
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	
I.	SZKOLNICTWO				147					
1	Gimnazjum w Tuchomiu	1,30*	63	11	61	obszar gminy Tuchomie	-	-	23	*Gimnazjum i szkoła podstawowa w Tuchomiu znajdują się w jednym, nowym obiekcie szkolnym, posiadającym min.: salę gimnastyczną, tereny sportowe boiska,

	oddział gimnazjum w Kramarzynach									tereny rekreacyjne. istnieje możliwość powiększenia terenów działki szkolnej do ok. 2,0 ha
2	Szkoła podstawowa /kl. I-VI/ w Tuchomiu oddział szkoły podst. w Modrzejewie /kl. I-III/		12	12	290	wsie: Ciemno, Mysłowice Trzebiatowskie, Mysłowice Tuchomskie, Modrzejewo, Nowe Huty, Piaszno, Tagowie, Tuchomie, Tuchomko	3	55	34	
3	Szkoła podstawowa w Kramarzynach oddział szkoły podst. /kl. I-II/ w Trzebiatkowej	0,31 0,16	61	11	117	wsie: Kramarzyny, Masłowiczki, Trzebiatkowa	2	24	19	sala gimnastyczna, boisko, tereny rekreacyjne, sportowe
	razem:	1,77	28	33	615	-	6	79*	76	** w tym: - w kl. „0” – 65 dzieci - w przedsz. – 14 dzieci
II	WYCDWANIE PRZEDSZKOLNE Przedszkole w Tuchomiu	bud. szkoły	1	1	25	Tuchomie	-	-	-	oddział przedszkolny w parterze bud. gimnazjum/

* liczba uczniów w roku szkolnym 2001/2002

Źródło: Opracowano na podstawie informacji z Urzędu Gminy Tuchomie.

Dane dotyczące oświaty i wychowania wg stanu na 2008 r. (na podstawie Systemu Informacji Oświatowej na dzień 30 września 2008 r. oraz danych Urzędu Gminy w Tuchomiu).

Aktualnie w Gminie Tuchomie funkcjonują dwa Zespoły Szkół:

1. Zespół Szkół w Tuchomiu, obejmujący zasięgiem wsie: Ciemno, Masłowice Trzebiatowskie, Masłowice Tuchomskie, Modrzejewo, Nowe Huty, Piaszno, Tagowie, Tuchomie i Tuchomko, w skład którego wchodzi:
  - Przedszkole w Tuchomiu,
  - Szkoła Podstawowa w Tuchomiu,
  - Gimnazjum w Tuchomiu,
  - Oddział przedszkolny w Modrzejewie.
2. Zespół Szkoły Podstawowej i Gimnazjum w Kramarzynach, obejmujący zasięgiem wsie: Kramarzyny, Masłowiczki, Trzebiatkowa, w skład którego wchodzi:
  - Przedszkole w Kramarzynach,
  - Szkoła Podstawowa w Kramarzynach,
  - Gimnazjum w Kramarzynach,
  - Oddział przedszkolny w Trzebiatkowej.

Ponadto obie szkoły prowadzą w innych miejscowościach oddziały przedszkolne oraz jedna prowadzi oddział dla dzieci młodszych z klas I-II:

- w Modrzejewie oddział przedszkolny z obwodu Tuchomia,
- w Trzebiatkowej oddział przedszkolny oraz oddziały szkoły podstawowej z obwodu w Kramarzynach.

Tabela 29. Ilość uczniów w roku szkolnym 2008/2009

Zespół Szkół	Kramarzyny	Tuchomie	Ogółem ilość uczniów
Typ szkoły			
Przedszkole	26	53	47
w tym klasa „0”	11	36	79

Szkoła Podstawowa	121	242	363
Gimnazjum	57	131	188
Razem	215	462	677

Źródło: Dane ze sprawozdania SIO na dzień 30.09.2008 r.

Ogółem w roku szkolnym 2008 / 2009 naukę w gminie pobiera 677 uczniów w 34 oddziałach, w tym:

- 126 uczniów w przedszkolu w 6 oddziałach;
- 305 uczniów w szkołach podstawowych w 19 oddziałach;
- 162 uczniów w gimnazjum w 9 oddziałach.

Pozostają oni pod opieką 62 nauczycieli. Przeciętnie na 1 nauczyciela przypada 11 uczniów, natomiast na 1 oddział szkolny 20 uczniów.

W szkołach prowadzona jest nauka języka mniejszości narodowej, tj. języka kaszubskiego dla 261 uczniów.

W Specjalnym Ośrodku Szkolno-Wychowawczym w Bytowie uczy się 6 uczniów.

Tabela 30. Charakterystyka szkolnictwa podstawowego w roku szkolnym 2008/2009

Wyszczególnienie	Zespół Szkoły Podstawowej i Gimnazjum w Kramarzynie	Zespół Szkoły w Tuchomiu
Liczba uczniów	215	462
Liczba oddziałów	12	22
Liczba uczniów na 1 oddział	18	21
Liczba nauczycieli	22	40
Liczba uczniów na 1 nauczyciela	10	12
Liczba nauczycieli w przeliczeniu na etaty	18,14	38,56
Języki obce w programie nauczania	2	1
Zajęcia pozalekcyjne z informatyki	TAK	NIE
Dostęp do Internetu	TAK	TAK
Pedagog szkolny	NIE	TAK
Biblioteka szkolna	TAK	TAK
Zajęcia w świetlicy szkolnej	NIE	TAK
Korzystanie z posiłków w szkole	TAK	TAK
Sala gimnastyczna	TAK	TAK

Źródło: Dane ze sprawozdania SIO na dzień 30.09.2008r.

Wszystkie placówki szkolne, posiadają salę gimnastyczną, bibliotekę oraz gabinet profilaktyki zdrowotnej i pomocy przedlekarskiej.

Szkoły gwarantują uczniom możliwość korzystania z posiłków na miejscu, i tak w roku szkolnym 2007/2008:

- 250 uczniów korzystało z posiłków pełnopłatnych (niepełny obiad),
- 309 uczniów korzystało z posiłków refundowanych (niepełnego obiadu).

Gmina spełnia obowiązek dowożenia uczniów do szkoły. Uprawnionych jest 187 uczniów i wszyscy uczniowie korzystają z dowożenia.

Budynek Zespołu Szkoły Podstawowej i Gimnazjum w Kramarzynie położony jest na nieruchomości obejmującej 35.058m², w tym 2.189m² zajmują tereny zielone, 534m² plac zabaw dla dzieci, 7.021m² tereny sportowe. W budynku znajduje się 8 sal lekcyjnych, zajmujących powierzchnię 400m², 3 pracownie o łącznej powierzchni 158m², w tym: 2 pracownie komputerowe i 1 językowa oraz sala gimnastyczna o powierzchni 552m².

Budynek Zespołu Szkoły w Tuchomiu położony jest na nieruchomości obejmującej 21.049m², w tym 9.273m² zajmują tereny zielone, 676m² plac zabaw dla dzieci, 8.714m² tereny sportowe. W

budynku znajdują się 22 sale lekcyjne, zajmujące powierzchnię 1.379m², 3 pracownie o łącznej powierzchni 239m², w tym: 2 pracownie komputerowe i 1 językowa oraz sala gimnastyczna o powierzchni 648m².

Ogólnie można odnotować, że istniejąca baza szkolna jest wystarczająca na potrzeby gminy. Szkoły posiadają odpowiednie ilości pomieszczeń do nauki, w tym sale gimnastyczne oraz tereny rekreacyjno-sportowe w obrębie działki szkolnej.

Dalsza modernizacja istniejącej bazy lokalowej szkół podstawowych i gimnazjum np. o dodatkowe pomieszczenia dydaktyczne, umożliwiłaby wprowadzanie nowoczesnych programów i skutecznej metodyki kształcenia dzieci i młodzieży z gminy Tuchomie.

Planuje się rozbudowę szkoły w Kramarzynie z wyposażeniem placu zabaw (planowany termin 2010r.).

Istnieje możliwość stworzenia - na bazie istniejących i modernizowanych placówek oświatowych - otwartych, lokalnych centrów kulturalnych i sportowo-rekreacyjnych. Niewątpliwą atrakcją, byłaby budowa krytego basenu kąpielowego przy szkole w Tuchomiu. Można też rozważyć możliwość komercyjnego wykorzystania posiadanej bazy, a także walorów i młodzieży z terenów o wysokim stopniu zanieczyszczenia środowiska przyrodniczego.

Obecnie gminna sieć oświatowa jest wystarczająca z punktu widzenia potrzeb i nie przewiduje się w najbliższych latach likwidacji żadnej z placówek.

Koncentracja dobrej kadry i wyrównywanie poziomu wyposażenia technicznego szkół jest jednym z warunków osiągnięcia poziomu równego poziomowi kształcenia dzieci i młodzieży w ośrodkach miejskich. Z kolei funkcjonowanie oddziałów w Modrzejewie i Trzebiatowej podyktowane zostało potrzebą utworzenia „szkoły bliżej dziecka”.

Dobrze zorganizowany dowóz dzieci do szkół, koncentracja dobrej kadry pedagogicznej, odpowiedniego wyposażenia i zaplecza, zwiększa szanse młodzieży w starcie do szkół wyższego szczebla.

W Gminie Tuchomie nie ma szkół ponadgimnazjalnych, dlatego młodzież korzysta z bogatej sieci placówek zlokalizowanych poza granicami samorządu, głównie w Bytowie i Miastku. Dotyczy to pobierania nauki w szkołach zawodowych, technikach o określonych specjalizacjach i liceach.

Tabela 31. Absolwenci w roku szkolnym 2007/2008 - wybór szkoły ze względu na miejscowość

Typ szkoły	ZSPiG w Kramarzynie	ZS w Tuchomiu	Ogółem ilość uczniów
Bytów	9	43	52
Miastko	5	3	8
Łódź	4	2	6
Koszalin	2	0	2
Słupsk	1	0	1
RAZEM:	21	48	69

Źródło: Opracowano na podstawie informacji z Urzędu Gminy w Tuchomiu.

Bliskość miasta Bytowa sprawia, że 75% młodzieży dojeżdża tam do szkół, i ok. 12% dojeżdża do Miastka, oraz 8% do Łodzi, 5% do Koszalina i Słupska.

Tabela 32. Absolwenci w roku szkolnym 2007/2008 - wybór ze względu na typ szkoły

Typ szkoły	ZSPiG w Kramarzynie	ZS w Tuchomiu	Ogółem ilość uczniów
Liceum	6	12	18
Technikum	7	20	27
Zasadnicza Szkoła Zawodowa	8	16	24
RAZEM:	21	48	69

Źródło: Opracowano na podstawie informacji z Urzędu gminy w Tuchomiu.

W roku szkolnym 2007/2008 gimnazjum ukończyło 70 uczniów, w tym 1 osoba była spoza obwodu. 27% absolwentów wybrało szkoły licealne, 39% szkoły techniczne i 34% szkoły zawodowe.

• **Kultura**

Na terenie gminy Tuchomie znajdują się następujące obiekty i placówki z zakresu kultury:

- **obiekty sakralne** - to: 2 kościoły parafii rzymsko-katolickich, 2 kościoły filialne, 2 kaplice zlokalizowane we wsiach:
  - Tuchomie - kościół parafialny z 1904 r. pod wezwaniem Św. Michała (pow. działki 0,19 ha, plebania 0,31 ha) - obejmuje wsie: Piaszno, Tuchomie, Modrzejewo, Masłowice Tuchomskie, Masłowice Trzebiatkowskie, Ciemno oraz wieś Zagony z gminy Kołczygłowy,
  - Tuchomie - kościół ewangelicki z 1886 r., obecnie katolicki p.w. Św. Wojciecha (pow. dz. 0,38 ha). Po wojnie obiekt użytkowała "GS" Samopomoc Chłopska, a obecnie po częściowym remoncie kościół jest nieczynny,
  - Modrzejewo - kościół filialny parafii Tuchom - pow. działki 0,1052 ha,
  - Kramarzyny - kościół parafialny p.w. Najświętszego Serca Jezusowego - (pow. działki 0,83 ha) - obejmuje wsie: Kramarzyny, Trzebiatkowa, Masłowiczki, Ciemno wybudowanie oraz wieś Turowo z gminy Borzytuchom,
  - Trzebiatkowa - kościół filialny p.w. Piotra i Pawła parafii w Kramarzynie (pow. działki - 0,70 ha),
  - Nowe Huty - kaplica - pow. działki 0,0100 ha,
  - Tągowie kaplica (w remizie OSP) - wieś należy do parafii Niezabyszewo w gminie Bytów.

Aktualnie nie ma sygnałów o potrzebie realizacji nowych obiektów sakralnych.

- **Gminny Ośrodek Kultury w Tuchomiu**, posiada Wiejskie Domy Kultury zlokalizowane we wsiach: Trzebiatkowa i Kramarzyny.

GOK w Tuchomiu mieści się w budynku z 1906 r., który adaptowano na potrzeby kultury.

Wyposażenie GOK -u to sala imprezowo - widowiskowa na ok. 60 miejsc, gdzie odbywają się spektakle teatralne, koncerty, dyskoteki.

Ogólnie można stwierdzić, że obiekt nie jest w pełni przystosowany do pełnienia swoich funkcji i wymaga modernizacji.

W GOK -u prowadzona jest bogata i różnorodna działalność w okresie całego roku, a mianowicie:

- działają trzy kaszubskie zespoły folklorystyczne oraz dwie grupy teatralne min. "Teatr niekompletny",
- prowadzony jest zespół tańca nowoczesnego, kapela folklorystyczna oraz ognisko muzyczne będące filią szkoły muzycznej w Bytowie, - prowadzone są kursy językowe, pozastatutowa działalność sportowa tj. liga gminna piłki nożnej,
- funkcjonuje tu siłownia kulturyistyczna,
- dla dzieci i młodzieży organizowane są sobotnie wycieczki rowerowe, a w sezonie letnim biwaki.

Ponadto GOK w swojej działalności wychodzi z bogatą ofertą imprez plenerowych, a są to: majówki, imprezy kulturalne i sportowe, m.in. festyn "Muzyczna Majówka", Noc Świętojańska na górze Lemana, Złot Czarownic i Rzeczy Magicznych, polsko -niemiecki plener "W kaszubskim pejzażu", rajdy rowerowe.

Należy tu zauważyć, że wszystkie te przedsięwzięcia mają charakter integrujący społeczność lokalną, a także promują walory krajobrazu i możliwości turystyczne w swojej gminie, oraz występnymi w kraju i zagranicą rozslawiają autentyczny, piękny folklor kaszubski.

Różnorodna oferta GOK -u stanowić może dodatkową atrakcję dla osób, które w przyszłości zechcą korzystać z rozwijającej się w gminie agroturystyki lub innych form wypoczynku i turystyki (pieszej, rowerowej, kajakowej).

- **Wiejskie Domy Kultury** zlokalizowane są:
  - we wsi Trzebiatkowa - obiekt wolnostojący,
  - we wsi Kramarzyny - obiekt wbudowany (działa tu zespół wokalny - instrumentalny i zespół śpiewaczy).

- **Świetlice wiejskie** oraz świetlice przy OSP (łącznie 8-9 obiektów na terenie gminy) wykorzystywane są przede wszystkim na zebrania wiejskie i różnorodne formy imprez okolicznościowych.

Rozmieszczenie świetlic na terenie gminy przedstawia się następująco:

- Tuchomko - obiekt wbudowany - ok. 20 m² pow. użytkowej,
- Tagowie - w bud. remizy OSP - ok. 16 m² pow. użytkowej,
- Modrzejewo - klasa w starej szkole - ok. 60 m² pow. użytkowej,
- Piaszno - klasa w starej szkole - ok. 60 m² pow. użytkowej,
- Ciemno - sala wiejska wbud. - ok. 80 m² pow. użytkowej,
- Masłowice Trzebiatkowskie - pomieszczenie po SKR - ok. 40 m² pow. użyt.,
- Masłowice Tuchomskie - pomieszczenie po sklepie - ok. 20 m² pow. użytkowej,
- Nowe Huty - w remizie OSP - ok. 60 m² pow. użytkowej,
- Zagony - w remizie OSP - ok. 60 m² pow. użytkowej,

Jak wynika z przeprowadzonego rozeznania istniejąca ilość świetlic jest wystarczająca na potrzeby mieszkańców gminy.

Istniejąca Gminna Biblioteka Publiczna z czytelnią znajduje się w budynku Gminnego Ośrodka Kultury.

Istniejąca wcześniej filia Gminnej Biblioteki Publicznej, zlokalizowana we wsi Trzebiatkowa, została zlikwidowana.

Poza wyszczególnionymi już placówkami z zakresu kultury (typowymi dla gmin wiejskich) w gminie Tuchomie znajdują się:

- wieś Tuchomie - Centrum Międzynarodowych Spotkań, które powstało z myślą o współpracy kulturalnej stowarzyszeń, organizacji regionalnych, mniejszości narodowych i etnicznych, wymianie młodzieży; szczególnie polskiej i niemieckiej. Obiekt CMS -u oferuje 40 miejsc noclegowych, dwie sale konferencyjne na 100 miejsc oraz salę audiowizualną dla 40 osób,
- wieś Piaszno - Europejskie Laboratorium Sztuki - Europejski Park Rzeźby utworzone przez artystów: Barbarę Ur i Andrzeja Piwarskiego, gdzie na warsztaty plenerowe przyjeżdżają artyści z całej Europy i pozostawiają tu swoje prace oraz pracownie artystyczne,
- wieś Masłowice Trzebiatkowskie - pracownia i galeria Tadeusza Drozdowskiego,
- wieś Masłowiczki - pracownia Jolanty Doroszewskiej - Potting,
- wieś Nowe Huty - pracownia twórcy ludowego Jana Brzeskiego.

• **Formy zorganizowania społeczności lokalnej**

Na terenie gminy Tuchomie działają różne zorganizowane formy integracji społecznej zrzeszające ludzi ze względu na ich zainteresowania, potrzeby i zdolności, a są to:

- Centrum Międzynarodowych Spotkań w Tuchomiu, które rozpoczęło swoją działalność w 1997 r. CMS powstało w miejscu dawnej pruskiej szkoły, w której lata szkolne spędzili dawni mieszkańcy pochodzenia niemieckiego częściowo kaszubskiego oraz urodzeni w Tuchomiu po II wojnie światowej.

Głównym celem Centrum jest współpraca kulturalna stowarzyszeń, organizacji regionalnych, mniejszości narodowych i etnicznych oraz wymiana młodzieży - polskiej i niemieckiej,

- Europejskie Laboratorium Sztuki gdzie na warsztaty malarskie i rzeźby przyjeżdżają artyści z Europy - pozostawiając tu prace, które tworzą Europejski Park Rzeźby na obszarze ok. 20, 0 ha,
- Kaszubski Zespół Pieśni i Tańca "Gzube", który istnieje od 1992 r. poprzez taniec, śpiew, muzykę prezentuje bogate tradycje kaszubskie na różnych przeglądach i festiwalach w kraju i zagranicą,
- Stowarzyszenie Ochotniczych Straży Pożarnych (które wchodzi do Związku Ochotniczych Straży Pożarnych) działa w każdej miejscowości gdzie zlokalizowana jest OSP. Poza działalnością Statutową Stowarzyszenie organizuje imprezy dla społeczności lokalnej jak zawody strażackie OSP.

Organizacje o profilu sportowym to:

- Gminny Klub Sportowy "Myśliwice" w Tuchomiu - organizuje spotkania zawodników piłki nożnej w klasie "A".
- Liga Gminna w Piłce Nożnej - miejscowości z terenu gminy wystawiają drużyny do Ligi Gminnej.
- Stowarzyszenie Rozwoju Agroturystycznego Gminy Tuchomskiej powstało w 1999 r. dla promowania walorów turystycznych i krajobrazowych gminy oraz wspierania rozwoju gospodarstw agroturystycznych.

Za pośrednictwem gazety lokalnej "Kurier Bytowski" dokonuje się wymiana informacji wewnątrz gminy oraz z terenu okolicznych gmin: Bytów, Parchowo, Kołczygłowy, Lipnica, Borzytuchom, Studzienice, Czarna Dąbrówka.

• **Ochrona zdrowia i opieka społeczna**

W zakresie ochrony zdrowia na terenie gminy działają:

- Gminny Ośrodek Zdrowia - (komunalny obiekt wolnostojący z mieszkaniami dla lekarzy) wyposażony w 4 gabinety lekarskie (ogólny, dla dzieci zdrowych, stomatologiczny i poradnia "K") oraz gabinet zabiegowy.

Podstawowa opieka zdrowotna w gminie zapewniona jest przez lekarza rodzinnego. Lekarz stomatolog pracuje na miejscu w ośrodku, a lekarze innych specjalności (ginekolog, reumatolog) dojeżdżają w określone dni tygodnia.

Zadaniem podstawowej opieki zdrowotnej jest zapewnienie kompleksowej i ciągłej opieki zdrowotnej. Zakłada się, że lista lekarza rodzinnego nie powinna przekraczać 2 500 pacjentów, a lekarza pediatrii 1 500.

Mieszkańcy Tuchomia korzystają z opieki lekarza rodzinnego w swojej gminie, a także dojeżdżają do ośrodków zdrowia znajdujących się w Bytowie, Miastku, Borzytuchomiu i Studzienicach - korzystając z możliwości swobodnego wyboru lekarza. Należy tu wspomnieć, że istniejący wcześniej punkt felczerski we wsi Trzebiatkowa został zlikwidowany.

Specjalistyczne badania i opieka lekarska dostępna jest dla mieszkańców gminy w Bytowie, Kościerzynie, Słupsku oraz Gdańsku.

- Apteka w Tuchomiu jest jedyną placówką na terenie gminy. Nowe apteki, gdyby zaistniała taka potrzeba, mogą być realizowane w ramach istniejącej i projektowanej zabudowy mieszkaniowej i usługowej.
- Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej realizuje statutowy zakres zadań (zapomogi, renty socjalne i różne formy zasiłków) oraz zadania własne gminy (m.in. zasiłki celowe, usługi opiekuńcze).

Z przeprowadzonego rozeznania wynika, że nie występuje potrzeba organizacji placówki pobytu dziennego dla dzieci czy osób dorosłych.

• **Handel, gastronomia, usługi bytowe**

Na podstawie dostępnej ewidencji - dotyczącej zarejestrowanej działalności gospodarczej w zakresie handlu - w gminie znajduje się 20 stacjonarnych placówek handlowych, zlokalizowanych we wszystkich wsiach obrębowych z wyjątkiem wsi: Masłowice Tuchomskie, Masłowiczki i Tuchomko.

Zgrupowanie placówek handlowych ma miejsce przede wszystkim we wsi gminnej Tuchomie (10), a także (1 - 2 placówki) we wsiach: Trzebiatkowa, Kramarzyny, Ciemno, Piaszno, Nowe Huty, Tągowie, Modrzejewo, Masłowice Tuchomskie.

Ponadto na terenie gminy działa handel obwoźny.

Z zakresu gastronomii na terenie gminy znajdują się dwa obiekty tj. restauracja na ok. 150 miejsc konsumpcyjnych oraz pizzeria, wiraż, stacja paliw, żuraw młyn - zlokalizowane we wsi gminnej Tuchomie.

Na terenie gminy brakuje punktów gastronomicznych.

Przyjmuje się, że istniejące placówki handlowe i gastronomiczne będą się modernizowały i rozwijały w zależności od potrzeb i koniunktury.

Istnieje możliwość realizacji nowych obiektów handlowych i gastronomicznych w powiązaniu z istniejącą i noworealizowaną zabudową mieszkaniową - w formie obiektów wbudowanych, dobudowanych oraz realizowanych w obrębie terenu wskazanego w studium jako rozwojowy dla poszczególnych wsi obrębowych.

Szczególnie pożądana jest realizacja nowych obiektów jako urządzeń towarzyszących zagospodarowaniu turystycznemu w rejonach rozwoju rekreacji i turystyki, szlaków turystycznych i głównych tras komunikacyjnych.

• Sport i zieleń

Z urządzeń sportowych znajdujących się na terenie gminy wymienić należy:

- kompleks rekreacyjno - sportowy - znajdujący się przy Centrum Międzynarodowych Spotkań w Tuchomiu - wyposażony w boisko do gry w siatkówkę, koszykówkę oraz piłkę nożną,
- boiska wiejskie do piłki nożnej zlokalizowane są we wsiach:
- Kramarzyny - pow. terenu 0, 50 ha (nowy obiekt, ogrodzony - dodatkowo boisko do koszykówki),
- Kramarzyny - pow. terenu 1, 15 ha (obiekt wykorzystywany na festyny, boisko trawiaste, bramki),
- Masłowice Trzebiatowskie - pow. terenu 0, 99 ha (w trakcie urządzania - boisko trawiaste, możliwość wykonania trybun ziemnych),
- Tuchomie - pow. terenu 1, 0 ha (boisko trawiaste, na skarpie trybuny ziemne),
- Tuchomko - pow. terenu 0, 50 ha (obiekt w trakcie odnawiania - boisko trawiaste, możliwość urządzenia trybun ziemnych),
- Tuchomko - pow. terenu 0, 50 ha (obiekt w trakcie odnawiania - boisko trawiaste, możliwość urządzenia trybun ziemnych).

• boiska przyszkolne i służące mieszkańcom zlokalizowane we wsiach:

- Trzebiatkowa - pow. terenu 0, 27 ha (ogrodzony teren - boisko trawiaste, wyposażony w ławki dla widzów,
- Tuchomie - pow. terenu 0, 40 ha
- nieurządzone boiska wiejskie do piłki nożnej (boisko trawiaste z prowizorycznymi bramkami) zlokalizowane są we wsiach:
- Ciemno - pow. terenu 0, 15 ha,
- Piaszno - pow. terenu 0, 62 ha,
- Tagowie - pow. terenu 0, 50 ha.

Ogólnie można stwierdzić, że boiska sportowe znajdują się we wsiach liczących powyżej 100 mieszkańców z wyjątkiem wsi Modrzejowo i są wystarczające na potrzeby gminy - wymagają modernizacji.

Wydaje się celowe, by wzbogacić istniejącą ofertę urządzeń sportowych o dodatkowe realizacje np. zespołu boisk wielofunkcyjnych, zespołu boisk do gier małych, kortów tenisowych, mini golfa (który dla zainstalowania 18 - tu stanowisk wymaga ok. 0, 30 ha pow. terenu), ścieżki zdrowia - lokalizowanych w terenach rozwoju turystyki i rekreacji jako urządzeń towarzyszących zagospodarowaniu rekreacyjnemu.

Pożądana jest wyznaczenie terenu - o pow. ok. 0, 50 ha - na funkcje sportowe we wsi Modrzejewo.

- Istniejące na terenie gminy katolickie cmentarze parafialne o łącznej powierzchni terenu 3, 5 ha zlokalizowane są we wsiach:
- Tuchomie - pow. terenu 1, 45 ha
- Trzebiatkowa - pow. terenu 0, 56 ha
- Piaszno - pow. terenu 0, 24 ha

- Kramarzyny - pow. terenu 1, 29 ha.

Z przeprowadzonej analizy wynika, że istniejąca, wolna (w ok. 50%) powierzchnia terenu cmentarzy jest wystarczająca na potrzeby aktualnych mieszkańców gminy.

Gdyby zaistniała potrzeba to jest możliwość powiększenia terenu istniejących cmentarzy we wsiach: Trzebiatkowa, Piaszno, Kramarzyny.

Ponadto na terenie gminy znajduje się 12 terenów nieczynnych cmentarzy ewangelickich (w tym 1 katolicki) o łącznej powierzchni 5,59 ha, zlokalizowane we wsiach:

- Tuchomie - pow. terenu 0, 43 ha
- Tuchomko - pow. terenu 1, 40 ha
- Tagowie - pow. terenu 0, 36 ha
- Piaszno - pow. terenu 0, 40 ha
- Masłowice Trzebiatowskie - pow. terenu 0, 50 ha
- Masłowiczki - pow. terenu 0, 35 ha
- Modrzejewo - pow. terenu 0, 76 ha
- Nowe Huty - pow. terenu 0, 21 ha
- Trzebiatkow - pow. terenu 0, 50 ha
- Trzebiatkowa - pow. terenu 0, 26 ha (katolicki)
- Zagony - pow. terenu 0,28 ha

Z diagnozy poszczególnych grup urządzeń usługowych wynika, że chociaż aktualne zagospodarowanie gminy pod względem wyposażenia w usługi można uznać za dobre, to i tak stan większości obiektów wymaga modernizacji (rozumianej jako poprawa stanu technicznego obiektu) poprzez możliwość rozbudowy i przebudowy, a także poprawę jego otoczenia i podniesienia walorów estetycznych obiektów.

Tabela 33. GMINA TUCHOMIE - Schemat rozmieszczenia usług publicznych

Lp.	Nazwa wsi obróbowej	Administracja i łączność					Oświata i wychowania przedszkolne						Kultura					Ochrona Zdrowia Op. Społ.		Sport		Obiekty komuna lne	
		Urząd Gminy	Policja	Bank	Gmina Sp. „Soc.”	Poczta agencja p.	Gimnazjum	Oddziały gimnazjal.	Szkoły podst. kl. I-VI	Oddziały szk. podst. kl. I-VI	Kl. „0” przy szkołach	Przedszkola	Obiekt sakralny/kościół/ kaplica/	gminny Ośrodek Kultury	Wiejski Dom Kult.	Świetlica	Gminna Biblioteka publiczna	Gminny Ośr. Zdrowia	Apteka	Boisko sportowe	Boisko nieurząd.	Straż Pożarna	Cmentarz
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24
1	Ciemno																						
2	Kramarzyny					*		*	*		*		*		*	*				*	*	*	*
3	Mysłowice Trzebiatowskie															*				*	*	*	*
4	Masłowice Tuchomskie / Sośnica/															*				*			
5	Masłowiczki																						
6	Modrzejewo									*			*			*							
7	Nowe Huty												*			*					*	*	*
8	Piaszno												*			*					*	*	*
9	Tagowie												*			*				*	*	*	*
10	Trzebiatkowa					*				*			*		*	*				*	*	*	*
11	Tuchomie	*	*	*	*	*	*		*		*	*	*	*	*		*	*	*	*	*	*	*
12	Tuchomko										*	*	*	*		*	*	*	*	*	*	*	*
13	Zagony														*	*			*	*	*	*	*
il. obiektów		1	1	1	1	3	1	1	2	2	2	1	6	1	2	9	1	1	1	5	3	9	4

Źródło: Opracowano na podstawie informacji przekazanych przez...

Źródło: Opracowano na podstawie informacji zebranych w Gminie Tuchomie (wg stanu na 2002 r.)

6. CHARAKTERYSTYKA DZIAŁALNOŚCI GOSPODARCZEJ (POZAROLNICZEJ)

Według danych statystycznych na koniec 2000 r. w gminie Tuchomie zarejestrowanych było ogółem 188 podmiotów gospodarczych, z tego:

- w sektorze publicznym 10 - 18,8%
- w sektorze prywatnym 178 - 81,2%
- w tym: 139 zakładów osób fizycznych.

Zgodnie z udostępnioną w gminie ewidencją (II kwartał 2002 r.) dotyczącą zarejestrowanej działalności gospodarczej w gminie Tuchomie działały 154 podmioty gospodarcze.

Tabela 34. Struktura podmiotów gospodarczych w gminie Tuchomie przedstawia się następująco:

Lp.	wyszczególnienie	liczba podmiotów	udział w %
1.	zakłady wytwórcze i usługowe(wyroby, usługi, naprawa)	34	22,1
2.	zakłady usług bytowych(np. fryzjer, szewc, naprawa RTV)	2	1,3
3.	usługi wykonywane w terenie u zleceniodawcy	85	55,2
4.	placówki handlowe (stacjonarne)	27	17,5
5.	handel obwoźny	4	2,6
6.	obiekty gastronomiczne (restauracje, kawiarnie)	2	1,3
	razem:	154	100,0

Z przedstawionego tu zestawienia wynika, że ponad 50 % istniejących podmiotów gospodarczych nastawiona jest na prowadzenie działalności usługowej, a w tym w większości wykonywanej w terenie u zleceniodawcy.

Kolejną pozycję zajmują zakłady wytwórcze i usługowe (zlokalizowane we wsi gminnej Tuchomie), które stanowią ponad 20 % w istniejącej strukturze działalności gospodarczej, a wśród nich wyróżnia się 6 dużych zakładów o profilu głównie produkcyjnym, które łącznie oferują ok. 200 miejsc pracy mieszkańcom gminy.

Zakłady "POLMAT", "WIRAX", "IRMASZ" „STAKOM”, "BAMA", „ROLMAT" produkują narzędzia, konstrukcje metalowe, pojemniki do przyczep, sprzęt rolniczy itp. Firma produkcyjna branży metalowej "KONSMET" specjalizuje się w dostawach obudów rozdzielnic NN oraz kompleksowych szaf sterujących dowolnych urządzeń. Zakłady te zaspokajają potrzeby rynku lokalnego i krajowego. Firma "PRO-EXPO" zajmuje się przerobem drewna i produkcją sprzętów i mebli dla kontrahenta zagranicznego z Holandii i Niemiec.

W analizowanym okresie na terenie gminy przybyło 15 jednostek gospodarczych (z-dy osób fizycznych) - oznacza to przyrost o 10,8%.

Z istniejących na terenie gminy 34 zakładów wytwórczych i usługowych ponad 50 % zlokalizowanych jest we wsi gminnej Tuchomie, a pozostałe 50 % na terenie gminy we wsiach: Trzebiatkowa, Tuchomko, Kramarzyny, Piaszno, Modrzejewo, Nowe Huty, Ciemno i Masłowice Tuchomskie

Tabela 35. Struktura usług świadczonych i wykonywanych u zleceniodawcy w terenie przedstawia się następująco:

Lp.	wyszczególnienie	liczba podmiotów	udział w %
1.	usługi transportowe	19	22,3
2.	usługi remontowo - budowlane, instalacyjne, naprawy ślusarskie, stolarskie i inne	26	30,6
3.	usługi leśne	30	35,3
4.	usługi niematerialne (praktyka lekarska, weterynaryjna, biura rachunkowe, doradztwo, pośrednictwa itp.)	10	11,8
	razem:	85	100,0

W przedstawionej strukturze usług świadczonych i wykonywanych w terenie u zlecniodawcy, dominują usługi leśne i ogólnobudowlane, a ich łączny udział stanowi ok. 66,0%.

Polityka rozwoju gminy, określana przez Radę i Zarząd Gminy Tuchomie, sprzyja rozwojowi różnorodnych inicjatyw gospodarczych - co przyczynia się do aktywizacji gminy, a także pobudza lokalny rynek pracy.

W 2006 roku na terenie gminy zarejestrowanych w rejestrze REGON były 233 podmioty.

Podział podmiotów według branż przedstawiał się następująco:

Tabela 36. Dominujące sektory gospodarcze gminy Tuchomie.

Rodzaj:	Liczba
Przetwórstwo przemysłowe	91
Rolnictwo, leśnictwo i łowiectwo	44
Handel, naprawy	37
Budownictwo	30
Obsługa firm – nieruchomości	13
Transport, łączność	11
Hotele, restauracje	4
Pośrednictwo finansowe	4
Ogółem:	233

Zgodnie z udostępnioną w gminie ewidencją (wg stanu na III kwartał 2008 r.) dotyczącą zarejestrowanej działalności gospodarczej w gminie Tuchomie działały 173 podmioty gospodarcze.

Tabela 37. Struktura podmiotów gospodarczych w gminie Tuchomie przedstawia się następująco:

Lp.	wyszczególnienie	liczba podmiotów	udział w %
1.	zakłady wytwórcze i usługowe (wyroby, usługi, naprawa)	13	7,5
2.	zakłady usług bytowych (np. fryzjer, szewc, naprawa RTV)	17	9,8
3.	usługi wykonywane w terenie u zlecniodawcy	117	67,6
4.	placówki handlowe (stacjonarne)	19	11,0
5.	handel obwoźny	2	1,2
6.	obiekty gastronomiczne (restauracje, kawiarnie)	5	2,9
	razem:	173	100,0

Tabela 38. Struktura usług świadczonych i wykonywanych u zlecniodawcy w terenie przedstawia się następująco:

Lp.	wyszczególnienie	liczba podmiotów	udział w %
1.	usługi transportowe	23	19,7
2.	usługi remontowo - budowlane, instalacyjne, naprawy ślusarskie, stolarskie i inne	77	65,8
3.	usługi leśne	10	8,5
4.	usługi niematerialne (praktyka lekarska, weterynaryjna, biura rachunkowe, doradztwo, pośrednictwa itp.)	7	6,0
	razem:	117	100,0

Do największych przedsiębiorstw zlokalizowanych na terenie gminy Tuchomie należą m.in.:

- Tuchomie:

- WIRAX - ul. Łąkowa 2, 77-133 Tuchomie - producent maszyn rolniczych, usługi ślusarskie (ok. 40 zatrudnionych),
- BAMA - ul. Lipowa 9, 77-133 Tuchomie - produkcja przyczep, kontenerów, pojemników, wyrobów z metalu (ok. 54 zatrudnionych),
- KONSMET - ul. Lipowa 4, 77-133 Tuchomie - produkcja szafek metalowych

- Trzebiatkowa:

- EXPRO - Tartak,

Na terenie objętym zmianą studium (w obrębie geodezyjnym Zagony) znajduje się tartak zlokalizowany w centrum miejscowości (obecnie nieczynny) oraz obiekt handlowy (sklep w parterze budynku na dz. nr 8).

7. ZATRUDNIENIE

Zatrudnienie - wielkość miejscowego rynku pracy określone zostało w przybliżeniu, ponieważ publikacje statystyczne w zakresie zatrudnienia nie są kompletne.

Przyjęto tu informacje z Rocznika Statystycznego 2001 r. - Województwa Pomorskiego prezentującego dane na koniec grudnia 2000 r.

Zatrudnienie poza rolnictwem w gminie wynosiło ok. 570 osób, w tym:

- 262 osoby w sektorze przedsiębiorstw, zatrudniających ponad 5 osób, z tego: 109 osób w przemyśle,
- ok. 308 osób w zakładach osób fizycznych.

Zatrudnienie w rolnictwie szacuje się na ok. 600, przyjmując 1,0 - 1,5 zatrudnionego na 1 gospodarstwo.

Łącznie szacunkowa liczba zatrudnionych kształtuje się na poziomie ok. 1170 osób, co oznacza, że znaczna część miejscowych zasobów siły roboczej nie znajduje zatrudnienia. Znajduje to odbicie w rejestrowanym bezrobociu, które w tej gminie jest stosunkowo wysokie, bowiem na koniec 2000 r. odsetek bezrobotnych (w liczbie ludności w wieku produkcyjnym) wynosił 27,2%, w tym kobiety stanowiły ok. 58

Dla porównania można podać (za publikacjami statystycznymi na koniec 2000 r.), że odsetek bezrobotnych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym wynosił:

- w powiecie bytowskim - 24,1%
- w gminach sąsiadujących z gm. Tuchomie:
- Lipnica - 24,2%
- Miastko - 32,7%
- Kołczygłowy - 26,5%.

Z przytoczonego tu zestawienia widać, że w gminie Tuchomie odsetek bezrobotnych, jest wyższy niż przeciętny w powiecie bytowskim i wysoki w porównaniu z gminami sąsiednimi.

Tabela 39. Liczba bezrobotnych zarejestrowanych w gminie w latach 1994 - 2000 kształtowała się następująco:

lata	liczba bezrobotnych	odsetek bezrobotnych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym	w tym liczba kobiet
1	2	3	4
1994	546	26,1	271
1995	569	27,0	314
1996	567	26,6	293
1997	490	22,5	294
1998	477	21,7	288
1999	548	24,4	336
2000	621	27,2	356

Z przedstawionego tu zestawienia wynika, że zjawisko bezrobocia w gminie nasila się, stanowiąc jeden z ważniejszych problemów w gminie.

Z przeprowadzonego rozeznania w gminie wynika, że nastąpiła znaczna poprawa przez wzrost udziału pracujących w sektorze prywatnym.

Możliwość wzrostu miejsc pracy na terenie gminy Tuchomie wiązać się może z rolnictwem specjalistycznym, rzemiosłem produkcyjnym i usługowym, różnorodną formą usług, a także rozwojem turystyki, agroturystyki, rekreacji i jej wszechstronną obsługą.

Pełniejszy rozwój rolnictwa wiąże się z jego dalszym procesem restrukturyzacji i prywatyzacji polegającym m.in. na powiększaniu istniejących gospodarstw, organizowaniu rolnictwa ekologicznego, rozbudowy nowych usług (m.in. agroturystyka) w oparciu o własne gospodarstwo.

Istotnym byłoby ściślejsze powiązanie cyklu produkcyjnego z procesem przetwórczym produktów rolnych w miejscu ich występowania, a także rozwój szeroko-pojętych usług towarzyszących.

Wskazanie w studium terenów o dogodnej dostępności komunikacyjnej może pobudzić zainteresowanie inwestorów rozwojem nowych usług komercyjnych - co wiąże się z tworzeniem potencjalnych miejsc pracy, w tym również dla mieszkańców gminy.

Warto również kontynuować propagowanie na terenie gminy alternatywnej formy turystyki tzw. agroturyzm. Rozwój agroturyzmu wiąże się z tworzeniem odpowiedniej bazy noclegowej, polegającej również na wykorzystaniu kwater prywatnych (w istniejącej i projektowanej zabudowie mieszkaniowej), a także bazy żywieniowej (w oparciu o własne gospodarstwo) oraz wielofunkcyjnego zaplecza usługowego.

Turystyka alternatywna daje możliwość zatrudnienia wszystkich członków rodziny, stwarzając dodatkowe źródło dochodu dla gospodarstwa rolnego.

Aktualne uwarunkowania społeczno- gospodarczego rozwoju gminy zawiera „Bilans terenów przeznaczonych pod zabudowę – ust. 5. Analizy społeczne” stanowiący Załącznik Nr 3 do ujednoliconego tekstu Studium, 2019 r.

8. TURYSTYKA I REKREACJA

Zagospodarowanie rekreacyjne i turystyczne na terenie gminy jest bardzo skromne, jak na walory i atrakcyjność turystyczną gminy Tuchomie. Łącznie na terenie gminy znajduje się zaledwie 17 obiektów, które oferują łącznie ok. 225 - 235 miejsc rekreacyjnych.

Formy zagospodarowania rekreacyjnego, które występują na terenie gminy Tuchomie przedstawiają się następująco:

- Centrum Międzynarodowych Spotkań w Tuchomiu - oferuje 40 miejsc noclegowych,
- gościniec "Żurawi Młyn" - ośrodek pensjonatowy położony w Ciemnie nad rz. Kamieniec - oferuje 20 miejsc noclegowych. Dodatkową atrakcją tego miejsca jest spływ kajakowy rzeką Kamieniczną, który rozpoczyna tu swój szlak wodny (Jezioro Kamieniczne - rzeka Kamienica Słupia) przy Gościńcu Żurawi Młyn.
- kwatery prywatne - w ilości ok. 11 obiektów oferują - ok. 55 miejsc w wsiach: Tuchomie, Kramarzyny, Ciemno i Trzebiatkowa,
- gospodarstwa agroturystyczne - 3 obiekty - oferują 22 miejsca noclegowe we wsiach: Tuchomie, Trzebiatkowa i Piaszno.

Na uwagę zasługuje gospodarstwo agroturystyczne w Piasznie na terenie którego znajdują się jeziora, wieża widokowa, kurhany, kręgi kamienne, a także pole biwakowe na ok. 50 - 60 miejsc rekreacyjnych.

- teren pola biwakowego w Ciemnie - o pow. 0,60 ha na ok. 40 miejsc - wyposażone jest w pomost i zadaszenie, stół i ławy, plażę trawiastą i miejsce na ognisko. Jest to miejsce zwyczajowo użytkowane jako kąpielisko wiejskie.

Wydaje się celowe, by organizować rekreację również i dla stałych mieszkańców gminy, wszędzie tam, gdzie istnieją sprzyjające warunki (zbiornik wodny) stwarzające możliwości zorganizowania zespołu plażowo - kąpieliskowego z plażą trawiastą, miejscem zabaw dla dzieci wraz z odpowiednimi urządzeniami, terenami sportowymi ewentualnie urządzeń przywodnych.

Zespół plażowo-kąpieliskowy winien być bezpieczny, wyposażony w urządzenia sanitarne, kosze na śmieci, miejsca do grillowania, punkt handlowy, gastronomiczny itp.

Przez teren gminy poprowadzona została:

- ścieżka rowerowa - Tuchomie - Piaszno - Siemierzycza - Tuchomko - Tuchomie,
- szlak rowerowy "Zwiniętych torów" na trasie Miastko - Bytów - Łeba,
- trasa wędrówek pieszych "Szlakiem strażnic granicznych", która wiedzie wzdłuż dawnej granicy polsko - niemieckiej tj. w południowo - wschodnim rejonie gminy Tuchomie.

Gmina Tuchomie posiada potencjalne możliwości rozwoju różnorodnych form zagospodarowania turystyczno - wypoczynkowego jak np:

- lokalizowania letnisk indywidualnych,
- przekształcania i przystosowywania istniejących siedlisk na funkcje letniskowe, turystyczne i rekreacyjne,
- lokalizowania obozowisk wodnych, terenów biwakowych,
- lokalizowania moteli, zajazdów w rejonie dostępności komunikacyjnej,
- kontynuowania rozwoju agroturystyki - stosunkowo nowej formy wypoczynku, realizowanej w obrębie gospodarki.

9. UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE Z ZAGOSPODAROWANIA ROLNICZEJ PRZESTRZENI PRODUKCYJNEJ.

9.1. Warunki glebowe

W całym powiecie bytowskim, w którym leży gmina Tuchomie, większość terenów rolniczych charakteryzuje się niską bonitacją gleb.

Najslabsze pod względem bonitacji gleby występują w południowo-wschodniej części powiatu - na terenie gmin: Parchowo, Studzienice, Lipnica i Tuchomie. Klasy bonitacyjne I i II - gle w ogóle nie występują w gminie. II -gie klasy zajmują zaledwie 27,0 hektarów, co stanowi 0,4% wszystkich gruntów rolnych.

Najwięcej jest gruntów klasy V - ej - 2746,0 ha (tj. 40%), a gruntów klasy IV - ej prawie tyle samo - 2518,0 ha (tj. 36,8%). Klasy VI - ej jest stosunkowo niewiele - 1420,0 ha tj. 20,7%), a powierzchnia o klasie VI Z to zaledwie 138,0 ha (2,1%).

Na obszarze gminy Tuchomie występują następujące typy genetyczne gleb:

- **gleby bielcowe i rdzawe** - wytworzone najczęściej z piasków luźnych i słabogliniastych; występują one zarówno na terenach morenowych, gdzie powstały z piasków fluwiogliniastych, jak i na płatach sandrów; są jednymi z najslabszych gleb, zarówno pod względem rolniczym, jak i leśnym, ich bonitacja nie przekracza IV klasy; na siedliskach leśnych występują w kwaśnych dąbrowach, borach mieszanych, a rzadziej też w buczynach,
- **gleby brunatne** - zajmują największą powierzchnię w gminie; ich skalą macierzystą są gliny zwalowe; spośród poszczególnych podtypów gleb brunatnych największe znaczenie w gminie mają gleby brunatne kwaśne; występują one w większości na siedliskach kwaśnych buczyn; ich wartość bonitacyjna jest przeciętna, ograniczona zarówno niskim odczynem pH, jak i złą aeracją,
- **gleby bagienne i pobagienne** - są to gleby hydrogeniczne, cechujące się największą wewnętrzną różnorodnością; ich morfologia i właściwości kształtują się pod wpływem wód gruntowych; wśród gleb bagicznych w gminie występują: gleby torfowe torfowisk niskich, gdzie roślinnością torfotwórczą są zbiorowiska szuwarowe, łąkowe, olsowe i łęgowe, gleby torfowe torfowisk przejściowych - silnie kwaśne, budowane przez turzycę i torfowce oraz fragmenty gleb torfowych torfowisk wysokich; wśród gleb pobagicznych występują: gleby murszowate ze znaczną ilością próchnicy oraz gleby torfowo-murszowe, powstałe w wyniku odwodnień torfowisk; pod warstwą murszu występuje tu z reguły mało zmieniony torf niski lub przejściowy.

Z tej grupy gleb wywodzą się grunty organiczne chronione ustawą, które w gminie Tuchomie zajmują powierzchnię ok. 1300,0 ha. Grunty te są wykluczone z jakiegokolwiek inwestowania.

Gleby w gminie Tuchomie należą do gleb słabych. Około 60 % wszystkich gruntów rolnych na terenie gminy stanowią gleby najslabsze V i VI klasy bonitacyjnej, wykształcone z utworów piaszczystych, małowrodzajnych o zbyt niskim poziomie wody gruntowej.

Tabela 40. GRUNTY ROLNE - WG PODZIAŁU NA KLASY /w hektarach/

Klasy	IIIa	IIIb	IVa	IVb	V	VI	VIz	Razem	
Grunty orne		8,0	408,0	1334,0	1953,0	1242,0		4945*	5010,0**
Łąki	17,0		618,0		531,0	115,0	111,0	1392	1262,0
Pastwiska	2,0		143,0		250,0	61,0	27,0	483	487,0
Sady	-		5,0	10,0	12,0	2,0		29,0	29,0
Razem	27,0		2518,0		2746,0	1420,0	138,0	6847,0	6788,0

* wg tabeli "użytkowanie gruntów, w podziale wg własności"

Aktualne warunkowania wynikające z zagospodarowania rolniczej przestrzeni produkcyjnej (stan na 2008 r.).

Przeważający obszar województwa pomorskiego pokryty jest glebami powstałymi z utworów polodowcowych (plejstocenijskich) - glin i piasków zwałowych oraz piasków akumulacji wodno-lodowcowej. Wykształciły się tu w większości średniej jakości gleby brunatne (głównie wylugowane i kwaśne) oraz bielice i pseudobielice, których niezbyt wysoka urodzajność uzależniona jest od rodzaju skały macierzystej oraz stopnia zakwaszenia. Są to najczęściej gleby kwaśne i bardzo kwaśne, wymagające regularnego wapnowania.

Gleby gminy Tuchomie, należące w przeważającej większości do gleb najsłabszych - bielcowych i pseudobielcowych (płowe), wytworzone są głównie ze żwirów, piasków luźnych i słabo gliniastych. Analizując grunty orne położone w gminie Tuchomie, należałoby stwierdzić, iż większość terenów nie sprzyja produkcji rolniczej.

Znaczna część terenów uprawianych gruntów zalicza się do niskich klas bonitacyjnych. W gminie Tuchomie 38,6% gleb zaliczanych jest do V klasy bonitacyjnej. W całym powiecie bytomskim niewielki jest odsetek gleb I klasy (0,01%), nie ma praktycznie gleb II klasy, gruntów III klasy jest niecałe 2% powierzchni uprawianych.

Wynika z tego, że w przyszłości niewiele gruntów można wiązać z rolnictwem, gminy będące w najgorszej pod tym względem sytuacji (w tym gmina Tuchomie) powinny w perspektywie odchodzić od rolnictwa, starając się rozwijać turystykę, drobną przedsiębiorczość wraz z sektorem usług.

Stanowi to jednak pewien problem, gdyż gmina Tuchomie posiada największy odsetek gruntów ornych w całym powiecie - 65,28%.

Tabela 41. Struktura klas bonitacji gruntów ornych w gminie Tuchomie (wg danych 2008 r.).

Klasy gleby [ha]								
I	II	III		IV		V	VI	VII
		a	b	a	b			
1	-	10		2937		2689	1866	

9.2. Użytkowanie gruntów

Wg stanu na 2002 r. grunty rolne stanowiły 65 % powierzchni gminy, w tym:

- grunty orne - 47,0%,
- łąki i pastwiska - 16,4%

Użytki rolne zajmowały - 6964,0 ha

w tym - grunty Skarbu Państwa - 1456,0 ha

grunty osób fizycznych - 5393,0 ha

pozostałe to grunty kościołów i związków wyznaniowych (15,0 ha), grunty spółek prawa handlowego (6,0 ha) i grunty nieustalonych właścicieli (2,0 ha).

Tabela 42. Struktura użytkowania gruntów gminy Tuchomie - GUS 2014 r.

	Rodzaj		Powierzchnia [ha]		Udział [%]	
	Użytki rolne		7 143		64,82	
1		grunty orne		5 183		
2		sady		26		
3		łąki trwałe		1 264		
4		pastwiska trwałe		491		
5		grunty rolne zabudowane		110		
6		grunty pod stawami		4		
7		grunty pod rowami		65		
8	Grunty leśne oraz zadrzewione i zakrzewione		2 814		25,54	
9		lasy		2763		25,07
10		zadrzewione i zakrzewione		51		
11	Grunty pod wodami		167		1,51	
12		grunty pod wodami powierzchniowymi płynącymi		83		0,75
13		grunty pod wodami powierzchniowymi stojącymi		84		0,76
14	Grunty zabudowane i zurbanizowane		369		3,35	

15	tereny mieszkaniowe	35	0,32
16	tereny przemysłowe	9	0,08
17	tereny inne zabudowane	15	0,14
18	tereny zurbanizowane niezabudowane	1	0,01
19	tereny rekreacji i wypoczynku	10	0,08
20	tereny komunikacyjne - drogi	296	2,69
21	użytki kopalne	3	0,03
22	Nie użytki	485	4,40
23	Tereny różne	42	0,38
24	Powierzchnia ogółem	11 020	100

Tabela 43. Dane ewidencyjne gruntów w gminie Tuchomie - Starostwo Powiatowe w Bydgoszczy na 1 stycznia 2019 r.

Rodzaj	Powierzchnia [ha]	Udział [%]
Użytki rolne	7 102	64,54
1 grunty orne	5107	
2 sady	25	
3 łąki trwałe	1260	
4 pastwiska trwałe	482	
5 grunty rolne zabudowane	115	
6 grunty pod stawami	4	
7 grunty pod rowami	64	
grunty zadrzewione i zakrzewione na użytkach rolnych	45	
8 Grunty leśne oraz zadrzewione i zakrzewione	2835	25,76
9 lasy	2826	25,07
10 zadrzewione i zakrzewione	9	
Grunty pod wodami	157	1,43
12 grunty pod wodami powierzchniowymi płynącymi	84	0,75
13 grunty pod wodami powierzchniowymi stojącymi	73	0,76
Grunty zabudowane i zurbanizowane	375	3,41
15 tereny mieszkaniowe	40	0,37
16 tereny przemysłowe	10	0,09
17 tereny inne zabudowane	17	0,15
18 tereny zurbanizowane niezabudowane	2	0,02
19 tereny rekreacji i wypoczynku	11	0,10
20 tereny komunikacyjne - drogi	293	2,66
21 użytki kopalne	2	0,02
22 Nie użytki	493	4,46
23 Tereny różne	42	0,38
24 Powierzchnia ogółem	11 004	100

9.3. Struktura gospodarstw rolnych

Na terenie gminy jest łącznie (wg stanu na 2010 r.) 547 gospodarstw indywidualnych.

Wielkość gospodarstw rolnych kształtuje się następująco:

do 1,0 ha włącznie	- 163	- 29,8%
do 1,0 - 5,0 ha	- 139	- 25,4%
od 5,0 do 10,0 ha	- 68	- 12,4%
od 10,0 do 15,0 ha	- 56	- 10,3%
od 15,0 ha i więcej	- 121	- 22,1%

k

Wskaźnik liczby gospodarstw rolnych przypadający na 100 mieszkańców wynosi 13.

9.4. Lasy i gospodarka leśna

Powierzchnia wszystkich lasów i gruntów leśnych w gminie Tuchomie wynosiła 2710,5 ha (Rocznik Statystyczny woj. pomorskiego WUS 2013), co stanowi ok. 24,59 % ogólnej powierzchni gminy (11 020 ha). Jest to lesistość niższa od średniej w kraju i niższa od występującej w gminach sąsiednich (Studzienice - 66,5 %, Czarna Dąbrówka i Kołczygłowy po 55 %). Większość terenów leśnych jest w Administracji Lasów Państwowych (Regionalna Dyrekcja Lasów Państwowych w Szczecinku) i należy do Nadleśnictwa Osusznica, Obręb Osusznica; północno-zachodni fragment gminy jest w zarządzie Nadleśnictwa Bytów, Obręb Borzytuchom. Pozostałą część zajmują lasy stanowiące własność prywatną i gminną.

Lasy Skarbu Państwa zajmują powierzchnię 2131,2 ha a lasy osób fizycznych - 562,3 ha, a lasy gminne - 17,0 ha.

Dominujące przestrzennie są kwaśne buczyny i lasy dębowo-bukowe. Podstawowym gatunkiem budującym drzewostan tych zbiorowisk jest buk.

Drugie, co do wielkości są zbiorowiska tworzące lasy dębowo-bukowo-grabowe i żyzne buczyny. Po ogłoszeniu przez Zarząd Gminy o przystąpieniu do opracowania "Studium..." wpłynęło wiele wniosków o zalesienie od osób fizycznych a także od Nadleśnictwa Osusznica.

Do zmiany studium dla obrębu geodezyjnego Zagony wpłynęły trzy wnioski od osób fizycznych o zalesienie gruntów rolnych.

Rejestr graficzny ww. wniosków na mapach ewidencyjnych w skali 1: 10 000 stanowi załącznik do elaboratu "Studium..."

Wg stanu na 2008 r. powierzchnia użytków leśnych na terenie gminy Tuchomie wynosi 2710,5 ha, w tym lasy państwowe (w zarządzie Lasów Państwowych) 78%, lasy prywatne 21%, lasy gminne 1%. Wskaźnik lesistości dla gminy Tuchomie wynosi 24,5 % powierzchni gminy i jest najniższy w powiecie bytowskim (średnia 51,7%).

9.5. Wody i gospodarka rybacka

Wody zajmują na terenie gminy powierzchnię 147,0 ha, w tym: wody płynące - 56,0 ha
wody stojące - 91,0 ha.

Wody płynące w większości są własnością Skarbu Państwa - 46,0 ha. Tylko 10,0 ha wód płynących jest we władaniu osób fizycznych.

W odniesieniu do wód stojących proporcje własności są odwrotne:

- własność Skarbu Państwa - 18,0 ha,
- własność osób fizycznych - 62,0 ha.

Największym zbiornikiem wodnym jest jezioro Kamieniczno (112,5 ha), ale tylko część jego powierzchni znajduje się na terenie gminy Tuchomie. Z jezior w całości znajdujących się w granicach gminy Tuchomie największe jest jezioro Piaszno - 25,0 ha. W sumie jest ok. 35 jezior o powierzchni powyżej 1,0 ha.

9.6. Zewnętrzne uwarunkowania gospodarki rolnej

W skali całego kraju występują te same niekorzystne uwarunkowania zewnętrzne dotyczące rozwoju obszarów wiejskich.

Zły stan struktur organizacyjnych rolnictwa ma swoje korzenie nie tylko w historii Polski, ale także w trudnościach adaptacyjnych rolnictwa do nowych warunków gospodarki rynkowej. Z jednej strony postępuje spadek wartości produkcji towarowej, co oznacza niemożność uzyskania wystarczających dochodów zatrudnionym w rolnictwie - z drugiej - obecne tempo rozwoju gospodarczego nie sprzyja tworzeniu dostatecznej liczby nowych miejsc pracy dla osób, które powinny opuścić gospodarstwa rolne.

Tym, co utrudnia rozwój gospodarstw rolnych są:

1. niestabilna i nie zrównoważona opłacalność produkcji w podstawowych działach gospodarczych, zarówno w relacji do cen środków produkcji i usług jak i do kosztów utrzymania rodziny rolniczej,
2. niestabilność ekonomiczna niektórych zakładów usługowo-handlowych i przetwórczych powodująca wydłużenie się okresu płatności, co sprawia że rolnicy "kredytują" te zakłady,
3. brak stabilizacji cenowej oraz zorganizowanych rynków zbytu co uniemożliwia planowanie produkcji rolniczej z wyprzedzeniem przynajmniej jednego sezonu wegetacyjnego (nie mówiąc już o konieczności długoterminowego programowania produkcji w gospodarstwie rolnym).

Konieczne są głębokie zmiany strukturalne zarówno w zakresie samej produkcji rolnej, jak i wielkości gospodarstw, struktur demograficznych, przestrzennych, infrastruktury instytucjonalnej a także mentalności producentów rolnych.

10. UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE ZE STANU INFRASTRUKTURY TECHNICZNEJ

10.1. ZAOPATRZENIE W WODĘ

WSTĘP (dot. stanu na 2002 r.).

Na zdecydowanej większości ujęć woda jest czerpana z poziomu czwartorzędowej formacji geologicznej, jest to poziom podglinowy charakteryzujący się wodami najlepszej jakości.

Budują go piaski, najczęściej drobno i średnioziarniste zalegające poniżej osadów zlodowaceń południowo-polskich lub pomiędzy glinami zlodowaceń południowopolskich.

Zasoby wody kilkakrotnie przekraczają zapotrzebowanie poszczególnych miejscowości na wodę.

Na wszystkich ujęciach w wodzie są przekroczenia związków żelaza i manganu z wyjątkiem ujęcia w miejscowości Ciemno. Bakteriologicznie woda nigdzie nie budzi zastrzeżeń.

TUCHOMIE (wg stanu na 2002 r.).

Ujęcie i stacja wodociągowa są w bardzo dobrym stanie technicznym. Ujęcie pracuje w oparciu o dwie studnie i posiada zasoby 63,0 m³ / h przy depresji 10,5 m.

Pobór wody ogranicza się do 18,6 m³ / h i 240 M³ / d. Do eksploatacji ujęto warstwę wodonośną z utworów czwartorzędowych za pomocą pompy głębinowej typu G - 80. Stacja jest wyposażona w 4 odżelaziacze, 4 odmanganiacze, 2 hydrofory o łącznej pojemności 6300 L.

Ujęcie zaopatruje Tuchomie i Piaszno. Obecnie te miejscowości liczą razem 1500 mieszkańców. Zasoby wody wystarczą na 2 000 mieszkańców.

W razie zaniku energii stacja wodociągowa została przystosowana do zasilania z przewoźnego aparatu prądotwórczego.

KRAMARZYN - TRZEBIATKOWA (wg stanu na 2002 r.).

Ujęcie w Kramarzynie i Trzebiatce tworzy wodociąg zbiorczy.

Prócz tych miejscowości z tego wodociągu są zaopatrywane jeszcze Masłowiczki, Kramarzynki i Trzebiatka - wybudowanie.

Ujęcie w Kramarzynie pracuje w oparciu o jedną studnię. Zasoby eksploatacyjne wody podziemnej zostały ustalone w wysokości 31,0 m³ / h przy depresji i 3,6 m. Obecny pobór wody wynosi 5,50 m³ / h, a więc istnieje ogromny nadmiar wody.

Niestety woda jest złej jakości i obecnie uzdatnianie nie eliminuje związków żelaza i manganu do poziomu określonego normą. Bakteriologicznie woda nie budzi zastrzeżeń.

W stacji wodociągowej pracują 3 odżelaziacze i 3 hydrofory. W razie zaniku energii ujęcie zostało przystosowane do zasilania z przewoźnego aparatu prądotwórczego.

Woda z ujęcia jest pompowana przy pomocy pompy głębinowej G - 80 do hydroforni, a stamtąd siecią wodociągową jest pompowana do budynków mieszkalnych.

Ujęcie w Trzebiatce pracuje w oparciu o jedną studnię. Zasoby eksploatacyjne zostały ustalone w wysokości 10 m³ / h. Studnia ma uszkodzony filtr i płaszczy.

W stacji wodociągowej pracują 2 odżelaziacze i 2 hydrofory. W razie zaniku energii ujęcie zostało przystosowane do zasilania z przewoźnego aparatu prądotwórczego. Woda jest złej jakości i obecnie uzdatnianie nie eliminuje związków żelaza i manganu do poziomu określonego normą. Bakteriologicznie woda nie budzi zastrzeżeń.

Woda z ujęcia jest pompowana przy pomocy pompy głębinowej G - 80 do hydroforni, a stamtąd siecią wodociągową jest pompowana do budynków mieszkalnych.

MODRZEJEWO (wg stanu na 2002 r.).

Ujęcie pracuje w oparciu o jedną studnię. Zasoby wody podziemnej dla ujęcia zostały ustalone w wysokości 20 m³ / h.

Woda z ujęcia jest pompowana przy pomocy pompy głębinowej G - 80 do hydroforni, a stamtąd siecią wodociągową jest doprowadzana do budynków mieszkalnych.

W stacji wodociągowej pracują 2 odżelaziacze i 2 hydrofory.

Ujęcie zaopatruje jedynie tę miejscowość.

TAĞOWIE (wg stanu na 2002 r.).

Ujęcie pracuje w oparciu o jedną studnię. W stacji wodociągowej są 2 hydrofory. Brak uzdatniania.

Zasoby wody podziemnej dla ujęcia zostały ustalone w wysokości 21 m³ / h przy depresji 2,8 m. Pobór wody ogranicza się do 12,7 m³ / h.

Do eksploatacji ujęto warstwę wodonośną z utworów czwartorzędowych za pomocą pompy głębinowej G - 60. Woda jest pompowana do hydroforni, a stamtąd siecią wodociagową jest podawana do budynków mieszkalnych.

Ujęcie zaopatruje w wodę Tagowie i Tuchomko. Zasoby wody wielokrotnie przekraczają zapotrzebowanie.

CIEMNO (wg stanu na 2002 r.).

Na ujęciu pracuje jedna studnia głębinowa. Woda jest podawana do odbiorców bez uzdatniania, gdyż nie występuje taka potrzeba. Zasoby wody podziemnej zostały zatwierdzone w wysokości 18 m³ / h. Jest to ilość wielokrotnie przekraczająca zapotrzebowanie tej miejscowości. Ujęcie zaopatruje tylko tę miejscowość.

MASŁOWICE TUCHOMSKIE (wg stanu na 2002 r.).

Ujęcie pracuje w oparciu o jedną studnię. Zasoby wody podziemnej dla ujęcia zostały ustalone w wysokości 9,0 m³ / h, przy depresji 9 m.

Obecnie zużycie wynosi 4,50 m³ / h.

Woda ze studni jest pompowana przy pomocy pompy głębinowej G - 60 do hydroforni, a stamtąd siecią wodociagową jest podawana do budynków mieszkalnych. Z wodociągu tego prócz Masłowic Tuchomskich są zaopatrywane w wodę Masłowice Trzebiatowskie.

Na ujęciu pracują 4 odźlaziacze i 3 hydrofory.

Teren pomiędzy tymi miejscowościami jest bardzo pofalowany, stąd na wodociągu tworzą się korki powietrzne, co dla mieszkańców Masłowic Trzebiatowskich stwarza kłopoty w eksploatacji.

NOWE HUTY (wg stanu na 2002 r.).

Ujęcie pracuje w oparciu o jedną studnię. Zasoby wody podziemnej dla ujęcia zostały ustalone w wysokości 43,0 m³ / h, przy depresji 3,40 m.

Do eksploatacji ujęto warstwę wodonośną z utworów czwartorzędowych za pomocą pompy głębinowej G - 40.

Woda jest pompowana do 4 hydroforni, a stamtąd siecią wodociagową jest podawana do budynków mieszkalnych.

Z wodociągu korzystają wyłącznie mieszkańcy wsi Nowe Huty.

Teren ujęcia jest ogrodzony i zadaszony. W stacji wodociagowej pracuje 1 hydrofor i 3 odźlaziacze.

Stacja nie wymaga zasadniczego remontu. Zasoby wodne wielokrotnie przekraczają zapotrzebowanie wody mieszkańców wsi.

Ujęcie nie wymaga inwestycji.

MASŁOWICE P.G.R (wg stanu na 2002 r.).

Ujęcie pracuje w oparciu o jedną studnię. Zasoby wody podziemnej dla ujęcia zostały ustalone w wysokości 18,0 m³ / h, przy depresji 3,6 m. Woda jest pobierana z formacji czwartorzędowej.

Woda ze studni jest pompowana przy pomocy pompy głębinowej G - 60 do hydroforni, a stamtąd siecią wodociagową jest podawana do budynków mieszkalnych.

Z tego wodociągu korzystają wyłącznie Masłowice P.G.R.

Na ujęciu pracują 2 odźlaziacze i 2 hydrofory. Zasoby wody wielokrotnie przekraczają zapotrzebowanie.

ZAGONY (wg stanu na 2013r.).

Ujęcie wody w miejscowości Wądoł (gmina Kołczygłowy)

Cała miejscowość jest zwodociagowana.

Zaopatrzenie w wodę w Gminie Tuchomie - stan istniejący na 2008 r.

Dostępność do sieci wodociagowych dla mieszkańców gminy Tuchomie przedstawiono w tabeli. W latach 2003-2008 rozbudowano sieć wodociagową z 81,1 km do 103,2, poprawiając o 4 punkty procentowe stopień zwodociagowania.

Tabela 44. Sieci wodociągowe w gminie Tuchomie.

Rok	Długość sieci [km]	Przyłącza do budynków wodociągowe	stopień zwodociągowania [%]
	wodociągowej rozdzielczej		
wg danych UG Tuchomie z dn. 31.12.2003	81,1	793	92
wg danych UG Tuchomie z 03.2008	103,2	899	96

Tabela 45. Instytucje/firmy odpowiedzialne za dostawę wody.

Lp	Nazwa podmiotu	Wielkość produkcji [m3/d]	% całkow. zaopatrzenia gminy
1	Usługi wodociągowe Irena Redo – od 01.07.2008 r. – PPH Dariusz Kulik Studziński z Tuchomie	216,44	80,45
2	Usługi Wodociągowe Erwin Rekowski	34,52	12,83
3	Konserwacja Wodociągu i sprzedaż wody J.H. Wirkus	18,08	6,72

10. 2. ODPROWADZANIE I OCZYSZCZANIE ŚCIEKÓW

Stan istniejący

TUCHOMIE (wg stanu na 2002 r.).

Pracuje tutaj oczyszczalnia mechaniczno-biologiczna. Aktualnie obsługuje jedynie miejscowość Tuchomie, która jest skanalizowana w ok. 70%. Przepustowość oczyszczalni wynosi 200 m³ / dobę. W skład oczyszczalni wchodzi następujące elementy:

- krata koszowa,
- komora beztlénowa,
- komora niedotleniona,
- 2 komory tlenowe,
- 2 osadniki wtórne,
- zagęszczacz grawitacyjny.

Odbiornikiem ścieków oczyszczonych jest rzeka Kamienica. Ścieki oczyszczone spełniają wymogi pozwolenia wodno-prawnego. Stan techniczny urządzeń należy ocenić jako dobry. Budowę oczyszczalni zakończono w grudniu 2 000 r.

W razie zaniku energii oczyszczalnia została dostosowana do zasilania z przewoźnego agregatu prądotwórczego.

TAGOWIE (wg stanu na 2002 r.).

Pracuje tutaj oczyszczalnia mechaniczno-biologiczna, w skład oczyszczalni wchodzi złoża biologiczne i filtr roślinno - gruntowy.

Aktualnie obsługuje ona jedynie miejscowość Tagowie, która jest skanalizowana w ok.

73%. Przepustowość oczyszczalni wynosi 26 m³ / dobę. W skład oczyszczalni wchodzi następujące elementy:

- osadnik wstępny trzykomorowy,
- złoża biologiczne, wypełnione kamieniem - splukiwane,
- osadnik wtórny,
- poletko trzcinowe - doczyszczające.

Oczyszczone ścieki są odprowadzone do rowu melioracyjnego, dalej do rzeki o nazwie Jutrzenka, która jest dopływem rzeki Kamienicy.

Oczyszczalnię oddano do użytku w 1998 r. Pomimo, że stan techniczny urządzeń jest dobry, ścieki oczyszczone nie spełniają warunków pozwolenia wodno-prawnego.

Na oczyszczalni nie zastosowano recyrkulacji ścieków oczyszczonych oraz jest wadliwy system rozprówdzenia ścieków na złożu biologicznym.

Nie wystarczająca jest również wentylacja obudowy złoża biologicznego, do tego stopnia, że ulatniający się amoniak rozkłada elementy stalowe obudowy złoża, takie jak drzwi, czy dach. Wpływa to negatywnie również na pracę złoża (niedostateczne natlenienie).

KRAMARZYNY (wg stanu na 2002 r.).

Oczyszczalnia pracuje około 5 lat.

Miejscowość jest obecnie skanalizowana w ok. 80%. Przepustowość wynosi 36 m³/dobę.

W skład oczyszczalni wchodzi:

- osadnik wstępny trzykomorowy,
- złożo biologiczne - obudowane, -
- osadnik wtórny,
- poletko trzcinowe - doczyszczające.

Odbiornikiem ścieków oczyszczonych są dopływy rzeki Wieprzy.

Ścieki oczyszczone nie spełniają warunków pozwolenia wodno-prawnego.

Na oczyszczalni jest utrudniona recyrkulacja osadu z osadnika wtórnego do wstępnego (z osadnika wstępnego osad jest usuwany).

Gruntownej przebudowy wymaga system rozprówdzenia ścieków na złożu biologicznym. Aktualnie odbywa się on przy pomocy korytek rozprówdzających, ale system jest wadliwie zaprojektowany.

MODRZEJEWO (wg stanu na 2002 r.).

Na oczyszczalni mechaniczno-biologicznej, prace montażowe ukończono pod koniec 2001 r.

Przepustowość oczyszczalni wynosi 50 m³/dobę.

W skład oczyszczalni wchodzi:

- krata koszowa,
- komora beztlenowa,
- piaskownik pionowy,
- komora niedotleniona,
- komora tlenowa,
- osadnik wtórny,
- zagęszczacz grawitacyjny.

Odbiornikiem ścieków oczyszczonych jest rów melioracyjny o długości 1 240 m, dalej rzeka Kamienica.

W razie zaniku energii oczyszczalnia została dostosowana do zasilania z przewoźnego agregatu prądotwórczego.

Odprowadzanie i oczyszczanie ścieków w Gminie Tuchomie - stan istniejący na 2008 r.

Dostępność do sieci kanalizacyjnych dla mieszkańców gminy Tuchomie przedstawiono w tabeli. W latach 2003-2008 rozbudowano sieć kanalizacyjną z 16,2 km do 30,5 km, poprawiając o 9 punktów procentowych stopień skanalizowania.

Tabela 46. Sieci kanalizacyjne w gminie Tuchomie.

Rok	Długość sieci [km]	stopień skanalizowania [%]
	kanalizacyjnej	
wg danych UG Tuchomie z dn. 31.12.2003	16,2	48
wg danych UG Tuchomie z 03.2008	30,5	57

Gospodarka ściekowa na terenie gminy Tuchomie obejmuje głównie zagospodarowanie ścieków komunalnych. Nie występują trudności ze ściekami przemysłowymi, w których nie występują przekroczenia dopuszczalnych ładunków oraz zagrożeń dla czystości wód w odbiornikach.

Siedem miejscowości posiada sieć kanalizacji sanitarnej, sieć kanalizacji jest wyposażona w 8 przepompowni ścieków, w których są zainstalowane 2 pompy zatapialne. W miejscowościach, w

których znajduje się wybudowana sieć kanalizacji sanitarnej obowiązkiem jest podłączenie się do niej. W skali gminy 2280 mieszkańców jest objętych systemem kanalizacji.

Skanalizowanie miejscowości (z systemem kanalizacji odprowadzającym do oczyszczalni) przedstawiono w tabeli:

Tabela 47. Skanalizowanie w gminie Tuchomie.

Miejscowość	Skanalizowanie [%]
Tuchomie	85
Tagowie	85
Kramarzyny	74
Modrzejewo	69
Ciemno	59
Tuchomko	51
Trzebiatkowa	20

Na terenie gminy funkcjonują obecnie 4 oczyszczalnie ścieków: Tuchomie, Kramarzyny, Modrzejewo i Tagowie.

Poniżej przedstawiono dane o istniejących oczyszczalniach ścieków na terenie gminy Tuchomie; wszystkie oczyszczalnie ścieków są oczyszczalniami mechaniczno - biologicznymi.

Tabela 48. Oczyszczalnie ścieków w gminie Tuchomie.

	Oczyszczalnie			
	Tuchomie	Kramarzyny	Modrzejewo	Tagowie
Odbiornik ścieków	rzeka Kamienica	poprzez Rów Kramarzyński do rzeki Wieprzy	rów melioracyjny będący dopływem rzeki Kamienicy	rów melioracyjny będący dopływem rzeki Jutrzenka
Zlewnia	Rzeka Słupia	Rzeka Wieprza	Rzeka Słupia	Rzeka Słupia
Przepustowość wg pozwolenia [m ³ /d]	200	60	42	30
Rzeczywiste obciążenie hydrauliczne [m ³ /d]	126	27	17	14
Obciążenie docelowe	63	45	39	46

Miejscowość Zagony objęta zmianą studium nie posiada obecnie (tj. stan na rok 2013) kanalizacji sanitarnej. Na terenie miejscowości zostało wybudowanych 13 przydomowych oczyszczalni ścieków. Pozostałe zabudowania korzystają ze zbiorników bezodpływowych.

10. 3. CIEPŁOWNICTWO

Aktualnie na terenie gminy pracuje kilkanaście kotłowni lokalnych zaopatrujących w ciepło poszczególne obiekty usługowe, użyteczności publicznej i firm produkcyjnych.

Opalane są węglem lub olejem. Są to następujące obiekty opalane olejem:

-Szkoła podstawowa i gimnazjum w Tuchomiu (olej/biomasa)	450 kW
-Budynek administracyjny U.G. (olej)	56 M
-Gminny Ośrodek Zdrowia w Tuchomiu ul. Sobieskiego (olej)	27 kW
-Remiza w Tuchomiu (węgiel)	65 kW
-Piekarnia w Tuchomiu ul. Sobieskiego (olej)	200 kW
-Zakład Produkcyjny Kosmet w Tuchomiu ul. Lipowa	50 kW

Kotłownie opalane węglem:

- Gminny Ośrodek Kultury w Tuchomiu (węgiel)	49 kW
-Gminny Ośrodek Zdrowia w Tuchomiu dla 6 mieszkań (węgiel)	49 kW
-Budynek mieszkalny 12 rodzinny (Dom Nauczyciela) (węgiel)	98 kW
-Szkoła Podstawowa w Kramarzynie (olej)	190 kW
-Szkoła Podstawowa w Trzebiatkowej (węgiel)	81 kW
-Wiejski Ośrodek Kultury w Trzebiatkowej (węgiel)	32 kW
-G.S. Restauracja "Myśliwska" w Tuchomiu (węgiel)	98 kW
-Zakład Produkcyjno-Usługowy "Wirax" w Tuchomiu ul. Łąkowa (węgiel)	81 kW

-Zakład Produkcyjny "Bama" w Tuchomiu ul. Lipowa (elektryczne)
 -PROEXPRO w Trzebiatkowej 43 (trociny)

65 kW
 49 kW

Kotłownia opalana gazem

- Pensjonat "Żuraw Młyn" w Ciemnie

80 kW

Bilans energetyczny Gminy Tuchomie wg stanu na 2003 r. zawiera opracowany „Projekt założeń do planu zaopatrzenia gminy Tuchomie w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe” opracowany przez Instytut Energetyki Oddział Gdańsk, Gdańsk, przyjęty uchwałą Nr XI/89/2004 Rady Gminy Tuchomie z dnia 12 marca 2004 r.

W obliczeniu zużycia poszczególnych nośników energii w roku 2001 dla Gminy Tuchomie uwzględniono informacje o sprawności zidentyfikowanych źródeł ciepła oraz przyjęto typowe sprawności dla źródeł, których parametry nie były znane, w szczególności dla: źródeł opalanych węglem kamiennym lub drewnem - 40-60%, kotłów olejowych, kotłów na gaz LPG - 92%, kotłów na słomę - 85%, nowoczesnych kotłów na zrębki drzewne - 85%, elektrycznych źródeł ciepła - 100%.

W obliczeniach uwzględniono wartości opalowe: węgla kamiennego 25 MJ/kg, miału 22 MJ/kg, średnio dla drewna 16,5 MJ/kg, słomy 13,5 MJ/kg, gazu płynnego LPG 37 MJ/kg, oleju opałowego ekoterm 42 MJ/kg. W kolejnych tabelach przedstawiono bilans paliw dla Gminy Tuchomie. Wartość zużycia energii podano w przeliczeniu na energię chemiczną z poszczególnych paliw.

W rynku potrzeb energetycznych Gminy Tuchomie dominuje segment potrzeb ciepłych, stanowi on ok. 80% łącznego bilansu energetycznego, natomiast segment energii elektrycznej stanowi ok. 20%. W zamieszczonej poniżej tabeli określono udział poszczególnych paliw w bilansie ciepłym, jak i w łącznym bilansie energetycznym.

Tabela 49.

Tab. 29 Bilans energetyczny Gminy Tuchomie – stan obecny

PALIWO		Jedn.	energia w paliwie [GJ/a]	% w bilansie ciepłym	% w bilansie łącznym
Drewno, pochodne	[t/rok]	5 431	53 767	40,4%	33,3%
LPG	[t/rok]	361	8 333	6,3%	5,2%
olej opałowy	[t/rok]	186	7 112	5,3%	4,4%
węgiel kamienny	[t/rok]	4 797	60 838	45,7%	37,7%
En. Elektr. (ciepło)	[MWh]	1 008	3 044	2,3%	-
En. Elektr. (łącznie)		8 919	31 521	-	19,5%
SUMA		-	161 596	100%	100%

Najistotniejszym nośnikiem energii w Gminie Tuchomie są paliwa stałe: węgiel kamienny i drewno. Łącznie w bilansie ciepłym zaspokajają one blisko 86% potrzeb w gminie. Paliwa te wykorzystuje się głównie w zakresie ogrzewania.

Energia elektryczna, druga pozycja w bilansie potrzeb energetycznych, wykorzystywana jest do oświetlenia, napędu różnego rodzaju urządzeń przemysłowych i sprzętu gospodarstwa domowego. Natomiast na potrzeby ciepłe: do ogrzewania, przygotowania ciepłej wody użytkowej czy przygotowania posiłków energia elektryczna jest wykorzystywana w niewielkim stopniu (ok. 2,3% w bilansie ciepłym i ok. 19,5% w całkowitym bilansie energetycznym).

Trzecim paliwem pod względem wielkości zużycia jest gaz płynny LPG. Wykorzystywany jest on głównie na potrzeby gospodarstw domowych do przygotowania posiłków. Paliwo to wykorzystywane jest także do ogrzewania w mniejszych placówkach handlowych.

Olej opałowy charakteryzuje się zbliżonym udziałem do gazu LPG, stosowany jest przede wszystkim w celach grzewczych w największej kotłowni w gminie.

Dane o zużyciu poszczególnych paliw do produkcji energii cieplnej na potrzeby grzewcze (c.o.), przygotowania ciepłej wody użytkowej (c.w.u.) oraz przygotowania posiłków i ciepła zestawiono w tabeli.

Tabela 50.

Tab. 30 Zużycie poszczególnych nośników energii w bilansie cieplnym Gminie Tuchomie

PALIWO		Eco		Ecwu		Etech		SUMA	
		jedn.	GJ/a	jedn.	GJ/a	jedn.	GJ/a	jedn.	GJ/a
Drewno, pochodne	[t/rok]	4 729	46 819	643	6 366	59	583	5 431	53 767
LPG	[t/rok]	97	3 287	6	216	258	4 830	361	8 333
Olej opałowy	[t/rok]	176	6 749	10	363	0	0	186	7 112
Węgiel kamienny	[t/rok]	4 160	52 809	586	7 382	52	647	4 797	60 838
En. Elektryczna	[MWh]	148	506	602	1 954	258	584	1 008	3 044
SUMA		-	110 170	-	16 281	-	6 643	-	133 094

Zapotrzebowanie na ciepło do ogrzewania pomieszczeń zabezpieczane jest głównie przez spalanie biomasy drzewnej i węgla kamiennego. Pozostałe paliwa na potrzeby związane z ogrzewaniem mają niewielki udział.

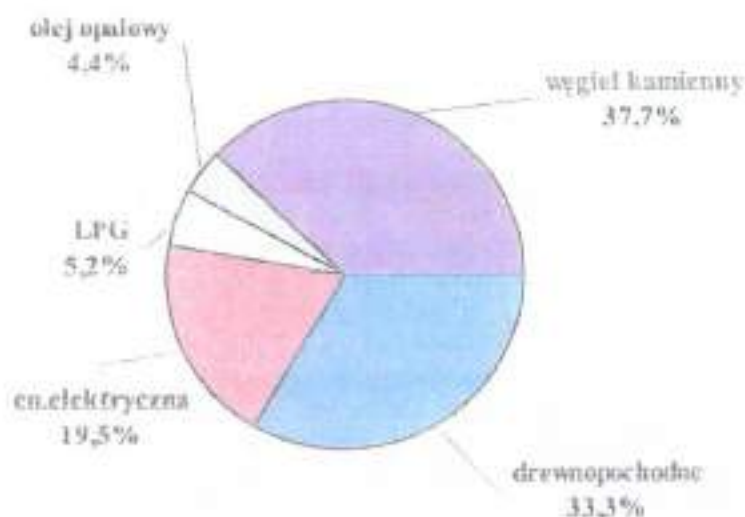
Duży udział biomasy drzewnej oraz węgla kamiennego wynika z pracy w sezonie grzewczym w systemie dwufunkcyjnym (ciepło grzewcze + produkcja ciepłej wody użytkowej) w indywidualnych źródłach ciepła zlokalizowanych na obszarze Gminy Tuchomie. Poza sezonem grzewczym niewielka część odbiorców posiadających indywidualne źródła ciepła wykorzystuje do produkcji ciepłej wody użytkowej pojemnościowe lub przepływowe podgrzewacze wody zasilane energią elektryczną. Stąd prawie 12% udział energii elektrycznej w wykorzystywaniu do produkcji ciepłej wody użytkowej. Pozostałe paliwa, z uwagi na niewielki udział w produkcji ciepła na ogrzewanie w sezonie grzewczym mają marginalne znaczenie w zaspokajaniu zapotrzebowania na ciepłą wodę użytkową.

Zapotrzebowanie na ciepło na potrzeby bytowe (przygotowanie posiłków) w gospodarstwach domowych na terenie gminy uzyskiwane jest głównie ze spalania gazu płynnego LPG, rzadziej przy wykorzystywaniu pieców opalanych paliwami stałymi (węglem kamiennym i drewnem).

Na podstawie w/w opracowania przedstawiono w graficznej formie procentowe udziały zużycia energii w Gminie Tuchomie dla poszczególnych paliw.

Tabela 51.

Rys. 26 Struktura paliw w bilansie energetycznym Gminy Tuchomie

Założenia do planu zopatrzenia gminy Tuchomie w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe (opracowane w 2003 r. przez Instytut Energetyki Oddział Gdańsk) zawierają prognozy bilansu energetycznego w gminie w perspektywie do roku 2020 wg dwóch scenariuszy zużycia paliw. Przyjęto założenia dotyczące zmian nośników energii w gminie dla okresu do roku 2020 w podziale na zużycie na potrzeby grzewcze, przygotowanie ciepłej wody użytkowej i przygotowanie posiłków.

Tabela 52. Oszacowano następujący bilans energetyczny Gminy Tuchomie w perspektywie do roku 2020.

Tab. 31 Bilans energetyczny Gminy Tuchomie dla scenariusza I w roku 2020

PALIWO		2010				2020			
		Jedn.	energia w paliwie [GJ/a]	% w bilansie ciepłym	% w bilansie łącznym	jedn.	energia w paliwie [GJ/a]	% w bilansie ciepłym	% w bilansie łącznym
Drewno, pochodne	[t/rok]	5 324	52 709	40,0%	32,4%	5 154	51 028	39,3%	31,0%
LPG	[t/rok]	399	9 030	6,9%	5,5%	414	8 856	6,8%	5,4%
olej opałowy	[t/rok]	125	4 772	3,6%	2,9%	70	2 668	2,1%	1,6%
OZE	-	-	4 076	3,1%	2,5%	-	6 417	4,9%	3,9%
Skoryta	[t/rok]	1 097	11 410	8,7%	7,0%	2 150	22 356	17,2%	13,6%
węgiel kamienny	[t/rok]	3 594	45 191	34,3%	27,8%	2 564	32 054	24,7%	19,5%
En. Elektr. (ciepło)	[MWh]	1 458	4 491	3,4%	-	2 095	6 484	5,0%	-
En. Elektr. (łączne)		10 113	35 649	-	21,9%	11 684	41 004	-	24,9%
SUMA		-	162 837	100%	100%	-	164 384	100%	100%

Przy założeniu realizacji scenariusza I zamieszczone w tabeli powyżej wyniki obliczeń wskazują, że największy udział (niewiele ponad 30%) w bilansie energetycznym w roku 2020 będzie mieć biomasa

drzewna. Obszar powiatu bytomskiego charakteryzuje się dużym stopniem zalesienia, w Gminie Tuchomie obecnie obszary leśne wynoszą ok. 25% całkowitej powierzchni gminy. Można przyjąć, że w przyszłości udział lasów osiągnie 30% poziom w strukturze wykorzystania gruntów. Dlatego można przyjąć, że udział paliw drewnopochodnych w bilansie energetycznym Gminy będzie utrzymywał się na niezmiennym poziomie. Wynikać to będzie ze stosunkowo niskich kosztów pozyskania paliwa oraz przesłanek ekologicznych. Rozpatrując bilans cieplny szacuje się, że udział drewna w produkcji energii cieplnej na potrzeby odbiorców wyniesie ok. 40%.

Wykorzystanie części dostępnych zasobów słomy (ok. 2,2 tys. ton), spowoduje, że w całkowitym bilansie energetycznym w roku 2020 energia cieplna wytwarzana ze słomy będzie miała udział na poziomie ok. 17%. Wykorzystanie słomy jako paliwa przyczyni się do znacznego ograniczenia zużycia węgla kamiennego, którego udział w bilansie cieplnym gminy spadnie do ok. 20% (z blisko 458% w roku bazowym).

Udział energii elektrycznej na tle innych gmin powiatu bytomskiego jest wysoki, ok. 20% w całkowitym bilansie energetycznym w roku bazowym. Udział ten w przyszłości wzrośnie i na koniec okresu prognozy będzie wynosił blisko 25%. Wynikać to będzie z przewidywanego wzrostu zapotrzebowania na energię elektryczną, wzrastać będzie ilość urządzeń przypadających na statystyczną rodzinę oraz z szerszego zastosowania elektrycznych podgrzewaczy ciepłej wody.

Ocenia się, że w przyszłości udział niekonwencjonalnych źródeł ciepła m.in. kolektorów słonecznych, pomp ciepła będzie stanowił blisko 5% w zaspokajaniu potrzeb cieplnych w gminie. Realizując założenia wg scenariusza I na koniec analizowanego okresu łączny udział paliw odnawialnych (biomasa drzewna, słoma, pompy ciepła, kolektory słoneczne, itp.) w Gminie może stanowić blisko 60% potrzeb cieplnych.

Prognozowane zużycie poszczególnych paliw do produkcji ciepła na potrzeby grzewcze, przygotowania ciepłej wody użytkowej oraz przygotowania posiłków dla założonego scenariusza I zestawiono w poniższych tabelach i rysunkach (bez energii elektrycznej dla napędu urządzeń elektrycznych).

Tabela 53.

Tab. 32 Przewidywane zużycie poszczególnych nośników energii w bilansie cieplnym Gminy Tuchomie w roku 2010 dla scenariusza I

PALIWO		Eco		Ecwu		Etech		SUMA	
		Jedn.	GJ/a	Jedn.	GJ/a	Jedn.	GJ/a	Jedn.	GJ/a
Drewno, pochodne	[t/rok]	4 639	45 929	646	6 398	39	381	5 324	52 709
LPG	[t/rok]	96	3 226	8	276	295	5 528	399	9 030
olej opałowy	[t/rok]	118	4 500	7	272	0	0	125	4 772
OZE	-	-	3 679	-	397	-	0	-	4 076
Słoma	[t/rok]	960	9 989	137	1 421	0	0	1 097	11 410
węgiel kamienny	[t/rok]	3 181	40 022	383	4 788	31	381	3 594	45 191
En. Elektr. (ciepło)	[MWh]	147	502	1 043	3 382	269	606	1 458	4 491
SUMA		-	107 846	-	16 935	-	6 897	-	131 678

Tabela 54.

Tab. 33 Przewidywane zużycie poszczególnych nośników energii w bilansie cieplnym Gminy Tuchomie w roku 2020 dla scenariusza I

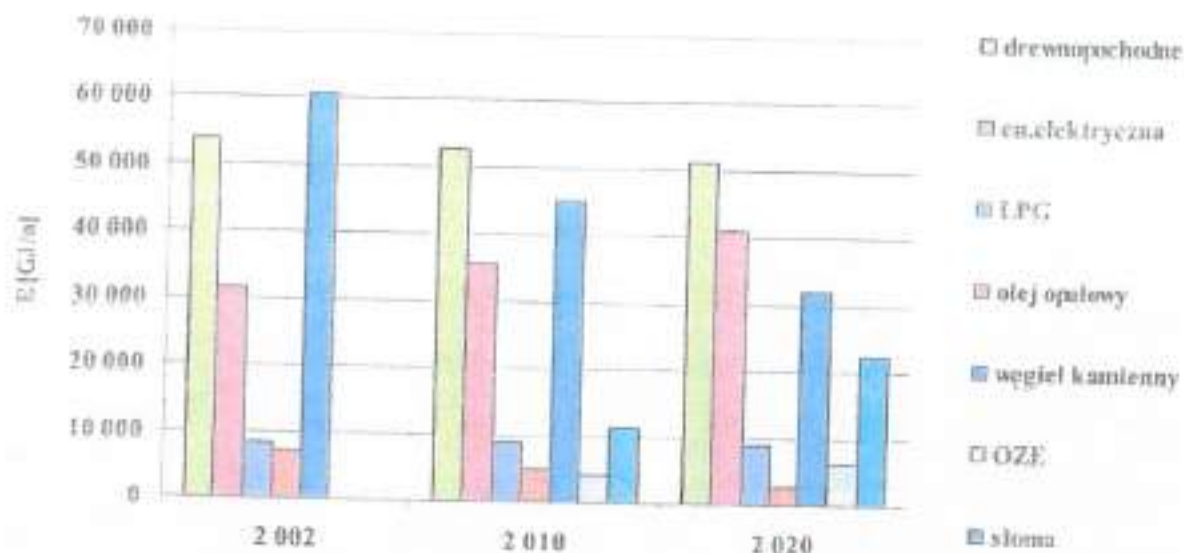
PALIWO		Eco		Ecwu		Etech		SUMA	
		Jedn.	GJ/a	Jedn.	GJ/a	Jedn.	GJ/a	Jedn.	GJ/a
Drewno, pochodne	[t/rok]	4 589	45 433	565	5 596	0	0	5 154	51 028
LPG	[t/rok]	69	2 332	4	132	341	6 393	414	8 856
olej opałowy	[t/rok]	66	2 536	3	132	0	0	70	2 668
OZE	-	-	5 622	-	794	-	0	-	6 417
Słoma	[t/rok]	1 882	19 576	267	2 780	0	0	2 150	22 356
węgiel kamienny	[t/rok]	2 340	29 255	224	2 799	0	0	2 564	32 054
En. Elektr. (ciepło)	[MWh]	142	486	1 620	5 253	332	744	2 095	6 484
SUMA		-	105 240	-	17 487	-	7 137	-	129 864

Jak wynika zamieszczonych tabel, w przypadku realizacji scenariusza I zapotrzebowanie na ciepło do ogrzewania pomieszczeń zabezpieczane będzie głównie przez spalanie biomasy drzewnej. Znaczący udział w produkcji ciepła na potrzeby grzewcze będzie mieć węgiel kamienny, ale do roku 2020 będzie wykazywał tendencję spadkową na rzecz słomy.

Jeśli chodzi o zużycie paliw do produkcji ciepłej wody użytkowej oszacowano, że największy wolumen energii przypadąć będzie na paliwa odnawialne (biomasa drzewna, słoma, w mniejszym stopniu kolektory słoneczne czy pompy ciepła). Wynika to głównie z pracy w sezonie grzewczym w systemie dwufunkcyjnym (ciepło grzewcze + produkcja ciepłej użytkowej wody). Węgiel kamienny z uwagi na zmniejszający się udział w produkcji ciepła na ogrzewanie będzie również tracił jako paliwo do produkcji ciepłej wody użytkowej. W przyszłości duży udział w przygotowaniu c.w.u., ok. 36% będzie miała energia elektryczna, która będzie wykorzystywana głównie poza sezonem grzewczym. Spowodowane to będzie dążeniem mieszkańców do większego komfortu przy korzystaniu z ciepłej wody.

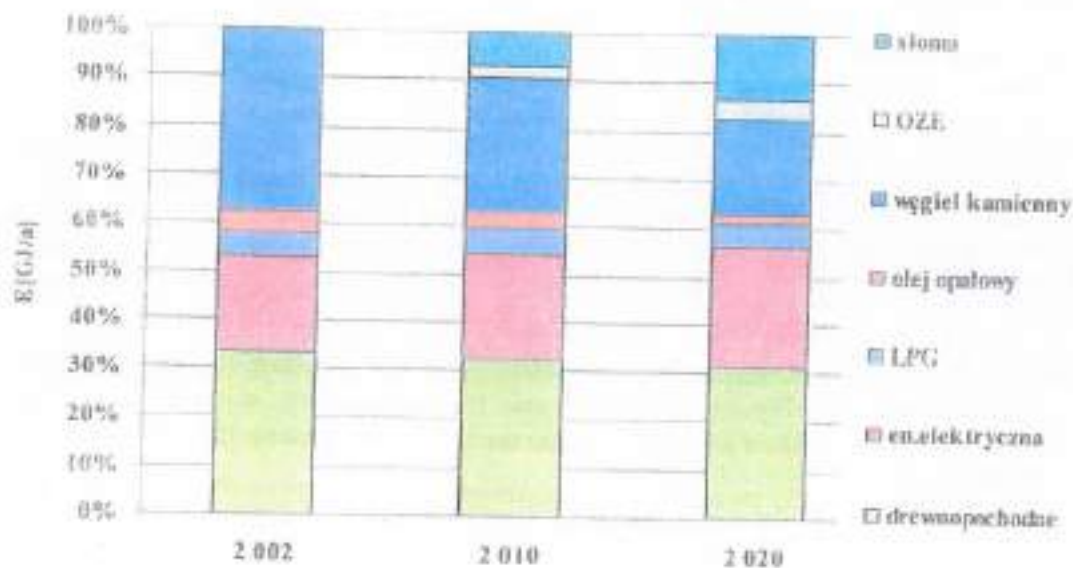
W perspektywie do 2020 roku ciepło na potrzeby bytowe (przygotowanie posiłków) w gospodarstwach domowych uzyskiwane będzie głównie ze spalania gazu płynnego LPG i znacznie mniejszym stopniu energii elektrycznej. Podobnie jak w przypadku ciepłej wody także w procesie przygotowania posiłków założona większy komfort w użytkowaniu kucharek.

Tabela 55. Przewidywane zużycie paliw w perspektywie do 2020 r. dla założonego scenariusza i zestawiono w tabeli.

Rys. 27 Obecny i perspektywiczny bilans energetyczny dla scenariusza I

Tabela 56.

Rys. 28 Obecna i perspektywiczna struktura paliw w bilansie energetycznym dla scenariusza I

Szacunkowych obliczeń bilansu energetycznego w Gminie Tuchomie dokonano wg założeń przyjętych dla alternatywnego scenariusza II zużycia paliw w gminie. Kolejne tabele prezentują uzyskane wyniki.

Tabela 57.

Tab. 34 Bilans energetyczny Gminy Tuchomie dla scenariusza II w perspektywie roku 2020

PALIWO		2010				2020			
		Jedn.	energia w paliwie [GJ/a]	% w bilansie cieplnym	% w bilansie łącznym	Jedn.	energia w paliwie [GJ/a]	% w bilansie cieplnym	% w bilansie łącznym
Drewno, pochodne	[t/rok]	5 324	52 709	40,0%	32,4%	5 267	52 142	40,2%	31,7%
Gaz ziemny	[tys. m ³ /rok]	0	0	0%	0%	1 744	50 050	38,5%	30,4%
LPG	[t/rok]	399	9 030	6,9%	5,5%	6	186	0,1%	0,1%
olej opałowy	[t/rok]	179	6 853	5,2%	4,2%	0	0	0%	0%
Węgiel kamienny	[t/rok]	4 622	58 596	44,5%	36,0%	1 981	24 758	19,1%	15,1%
En. Elektr. (ciepło)	[MWh]	1 458	4 491	3,4%	-	945	2 799	2,1%	-
En. Elektr. (łącznie)		10 113	35 649	-	21,9%	10 534	37 249	-	22,7%
SUMA		-	162 837	100%	100%	-	164 384	100%	100%

Przy założeniu realizacji scenariusza II zamieszczone w tabeli powyżej wyniki obliczeń wskazują, że po gazyfikacji udział gazu ziemnego w bilansie energetycznym w roku 2020 będzie wynosił ok. 39% całkowitych potrzeb cieplnych. Wynika to głównie z założenia, że w chwili gazyfikacji wszystkie źródła wykorzystujące olej opałowy czy niewielkie źródła na paliwo LPG zostaną przystosowane do spalania gazu ziemnego. Ponadto założono, że gminnych ziemnego większość kotłowni gminnych zostanie zmodernizowana i przystosowana do spalania gazu, podobne założenie przyjęto dla pomiotów gospodarczych. Miało to na celu oszacowanie możliwości zużycia gazu ziemnego w gminie. Wykorzystanie gazu ziemnego będzie przyczyniało się do znacznego ograniczania zużycia węgla kamiennego.

Przewiduje się, że paliwa drewnopochodne ze względu na niskie koszty pozyskiwania nadal będą odgrywały ważną rolę w zaspokajaniu potrzeb cieplnych. Udział biomasy drzewnej pozostanie na zbliżonym poziomie, w stosunku do roku bazowego tj. ok. 32% łącznych potrzeb energetycznych w gminie.

Do roku 2020 udział energii elektrycznej w całkowitym bilansie energetycznym będzie niewiele wyższy od tego z roku bazowego, tj. ok. 23% (wobec ok. 20% w roku 2002). Wynika to z tego, że przewidywany globalny wzrost zapotrzebowania na energię elektryczną, będzie kompensowany zmianą paliwa wykorzystywanego na przygotowanie ciepłej wody na korzyść gazu ziemnego.

Prognozowane zużycie poszczególnych paliw do produkcji ciepła na potrzeby grzewcze, przygotowanie ciepłej wody oraz przygotowania posiłków dla założonego scenariusza II zestawiono w kolejnych tabelach.

Tabela 58.

Tab. 35 Przewidywane zużycie poszczególnych nośników energii w bilansie cieplnym Gminy Tuchomie w roku 2010 dla scenariusza II

PALIWO		Eco		Ecwu		Etech		SUMA	
		Jedn.	GJ/a	Jedn.	GJ/a	Jedn.	GJ/a	Jedn.	GJ/a
Drewno, pochodne	[t/rok]	4 639	45 929	646	6 398	39	381	5 324	52 709
LPG	[t/rok]	96	3 226	8	276	295	5 528	399	9 030
olej opałowy	[t/rok]	169	6 484	10	369	0	0	179	6 853
węgiel kamienny	[t/rok]	4 075	51 706	516	6 509	31	381	4 622	58 596
En. Elektr. (ciepło)	[MWh]	147	502	1 043	3 382	269	606	1 458	4 491
SUMA		-	107 846	-	16 935	-	6 897	-	131 678

Tabela 59.

Tab. 36 Przewidywane zużycie poszczególnych nośników energii w bilansie cieplnym Gminy Tuchomie w roku 2020 dla scenariusza II

PALIWO		Eco		Ecwu		Etech		SUMA	
		Jedn.	GJ/a	Jedn.	GJ/a	Jedn.	GJ/a	Jedn.	GJ/a
Drewno, pochodne	[t/rok]	4 740	46 923	527	5 219	0	0	5 267	52 142
Gaz ziemny	[tys. m ³ /rok]	1 095	35 815	277	7 842	371	6 393	1 744	50 050
LPG	[t/rok]	5	175	1	11	0	0	6	186
węgiel kamienny	[t/rok]	1 785	22 311	196	2 447	0	0	1 981	24 758
En. Elektr. (ciepło)	[MWh]	5	17	607	1 968	332	744	945	37 249
SUMA		-	105 241	-	17 487	-	7 137	-	129 865

Także w scenariuszu drugim znaczący udział w produkcji ciepła na potrzeby grzewcze będzie mieć biomasa drzewna. Udział biomasy będzie stanowił ponad 40% potrzeb cieplnym związanych z ogrzewaniem. Tak wysoki poziom spowodowany powszechną dostępnością tego paliwa, co przyczynia się do relatywnie niskiego kosztu drewna. Przy założeniu realizacji wg tego scenariusza udział gazu w potrzebach grzewczych będzie wynosił ok. 32% i będzie zajmował drugą pozycję w strukturze zaspokajania potrzeb grzewczych. W opracowaniu przyjęto, że ok. 20% mieszkańców komunalnych będzie wykorzystywało paliwo gazowe. Większy udział gazu w procesie grzewczym będzie uzależniony od zamożności społeczeństwa w gminie. Natomiast udział węgla kamiennego w tym segmencie ciepła spadnie do ok. 19%, w roku wyjściowym było to blisko 50%.

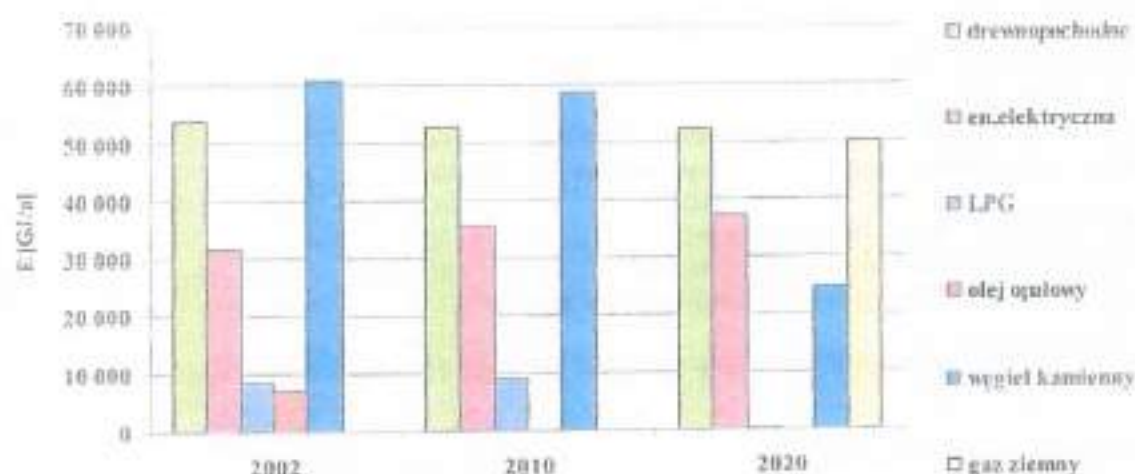
Oszacowano, że największy wolumen energii do produkcji ciepłej wody użytkowej przypadać będzie na gaz ziemny, ok. 45%. Wzrost ten będzie spowodowany z zastępowaniem indywidualnych źródeł ciepła na paliwo stałe paliwem gazowym, a więc wzrostem produkcji ciepłej wody użytkowej w sezonie grzewczym, przy dominującym udziale gazu w sezonie letnim. Natomiast paliwa stałe jako nośniki energii do produkcji ciepłej wody będzie wykorzystywane niemal wyłącznie w sezonie grzewczym.

Spadek znaczenia węgla w produkcji ciepłej wody będzie pochodną zmniejszenia zużycia na potrzeby grzewcze. Poza sezonem grzewczym oprócz gazowych przewiduje się wykorzystanie elektrycznych przepływowych podgrzewaczy wody, stąd prawie 11% udział energii elektrycznej w produkcji ciepłej wody użytkowej. Rosnące wykorzystanie urządzeń gazowych czy elektrycznych w produkcji ciepłej wody spowodowane będzie dążeniem mieszkańców do większego komfortu przy korzystaniu z ciepłej wody.

W perspektywie do 2020 roku ciepło na potrzeby bytowe (przygotowanie posiłków) w gospodarstwach domowych uzyskiwane będzie głównie ze spalania gazu ziemnego, który zastępować będzie gaz płynny LPG. Podobnie jak w przypadku ciepłej wody spowodowane to będzie dążeniem mieszkańców do większego komfortu.

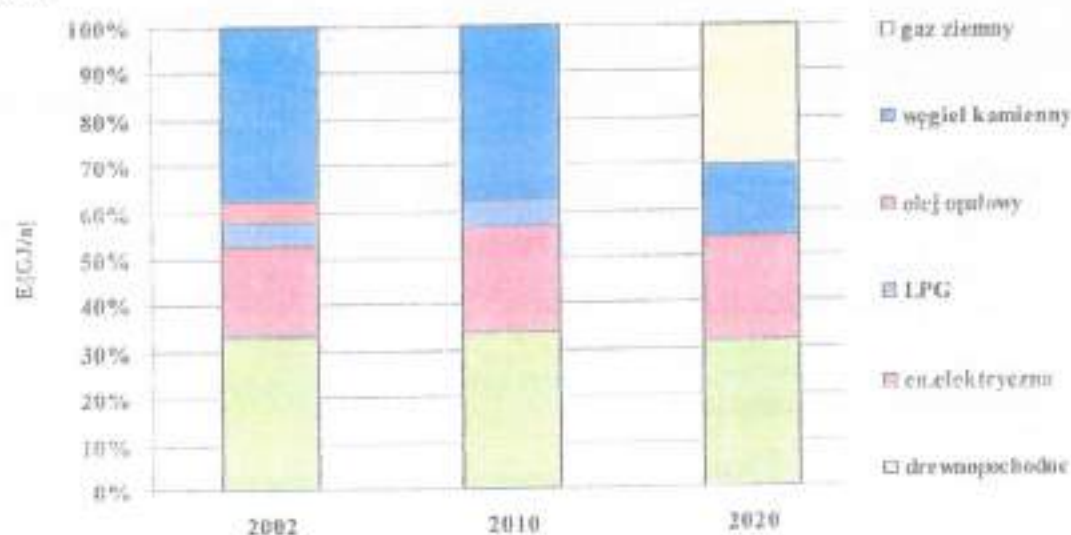
Tabela 60.

Rys. 29 Obecny i perspektywiczny bilans energetyczny Gminy Tuchomie dla II scenariusza

Na rysunku przedstawiono przewidywaną strukturę zużycia paliw w analizowanym okresie przy realizacji scenariusza II.

Tabela 61.

Rys. 30 Obecna i perspektywiczna struktura paliw w bilansie energetycznym dla scenariusza II

10.4. GAZOWNICTWO

Na terenie gminy nie ma sieci gazu wysokiego ciśnienia. Najbliżej jest gazociąg DN 200 PN 6,3 Mpa Pszczółki - Kościerzyna - Bytów - Słupsk.

Ocena bilansu energetycznego Gminy Tuchomie (dokonana w opracowanym w 2003 r. przez Instytut Energetyki Oddział Gdańsk „Projekcie założeń do planu zaopatrzenia gminy Tuchomie w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe”) określa następujące uwarunkowania dla zaopatrzenia gminy Tuchomie w gaz:

- atrakcyjność inwestycyjna systemu zaopatrzenia w gaz zależy w podstawowym stopniu od wielkości zużycia rocznego tego medium,
- zgodnie z ustawą Prawo energetyczne gazyfikacja prowadzona jest w przypadku gdy istnieją techniczne i ekonomiczne warunki dostarczenia paliwa gazowego,
- dla przedsiębiorstwa PGNiG elementem kluczowym do gazyfikacji gminy jest przystąpienie do spalania jak największej ilości odbiorców, w tym źródeł znajdujących się w sugestii władz gminy,
- z szacunkowych obliczeń przewiduje się zużycie gazu na poziomie ok. 1,7 mln m³, - wielkość ta jest nieznacząca, dlatego przy ewentualnej budowie sieci gazowniczej na terenie gminy należałoby skoordynować działania gazyfikacji z innymi sąsiadującymi gminami.

10.5.1. ENERGETYKA ELEKTRYCZNA

Przez gminę Tuchomie przechodzą dwie linie 110 kV oraz jedna 220 kV - przeznaczona do likwidacji. Przechodzą one tranzytem. Nie ma natomiast żadnego G.P.Z.

Wszystkie miejscowości są zasilane liniami 15 kV z G.P.Z. Ostrowite. Są to linie o numerach: 438, 447 i 448.

G.P.Z. Ostrowite jest powiązany siecią z G.P.Z. Miastko i G.P.Z. Bytów.

Stan techniczny sieci energetycznej średniego i niskiego napięcia jest dobry. Nie przewiduje się w tym zakresie żadnych większych robót. Na sieci średniego napięcia istnieją duże rezerwy mocy.

Na południowy wschód od Tagowia leży jezioro Długie. Jezioro to predestynuje do zagospodarowania na cele rekreacyjno-kąpielowe. Niestety, przechodzi nad nim linia energetyczna 110 W, co praktycznie uniemożliwia wykorzystanie go do tego celu. Postuluje się korektę przebiegu tej linii, polegającej na odsunięciu jej przebiegu na bezpieczną odległość od jeziora.

10.5.2. ENERGETYKA WODNA

W następujących miejscach istnieją elektrownie wodne, lub są potencjalne możliwości do ich zbudowania:

1. W miejscowości Ciemno na wypływie z jeziora Kamieniczno jest elektrownia wodna, zasila one w energię elektryczną pensjonat Żurawi Młyn.
2. Na zachód od miejscowości Modrzejewo jest na rzece Kamienicy próg wodny o wysokości ok. 2 + 3 m. W przeszłości był tutaj młyn wodny.
3. Podobnie w Kramarzynie na rzece Struga Kramarzyńska, możliwość spiętrzenia do 3 m. Okresowo rzeka w tym miejscu prowadzi mało wody.
4. Podobnie w Tuchomiu przy ul. Połnej na rzece Kamienicy, istnieje możliwość spiętrzenia na 2 + 3 m.

10.6. TELEKOMINIKACJA

Przez teren gminy przebiega telekomunikacyjny kabel Światłowodowy Bytów - Miastko, wybudowany w 2000 r. Na terenie gminy przebiega przez Kramarzyny - Tuchomie.

W Tuchomiu jest wybudowana nowa centrala telefoniczna.

Sieć światłowodowa stanowi silną bazę, na której tworzy się infrastrukturę telefoniczną o światowym standardzie, umożliwiającą pełne korzystanie z telefonii i internetu.

Sieć abonencka jest budowana z kabli miedzianych. Obecnie w gminie na telefon czeka się kilka dni, a gdzie nie ma jeszcze kabla miedzianego - 3 miesiące.

Celem uodpornienia łączności przewodowej wykonuje się sukcesywną wymianę linii napowietrznych na kable ziemne oraz dąży się do wyboru bezpiecznej trasy, jak też dubluje z innymi środkami łączności.

Nie ogranicza się lokalizowania inwestycji z zakresu łączności publicznej, w tym realizacji infrastruktury sieci szerokopasmowych, zgodnie z przepisami ustawy z dnia 7 maja 2010 r. o wspieraniu rozwoju usług i sieci telekomunikacyjnych (tj. Dz. U. z 2017 r. poz. 2062 z późn. zm.).

10.7. OCHRONA PRZECIWPOWODZIOWA I REGULACJA STOSUNKÓW WODNYCH

Zgodnie z Zarządzeniem Przewodniczącego Głównego Komitetu Przeciwpowodziowego w planach przestrzennego zagospodarowania wyznaczono tereny zagrożone powodzią.

W „Studium ... z 2002 r.” tereny te zostały oznaczone jako „tereny zalewowe” wykluczone z inwestowania kubaturowego i przewodowego.

W wyniku wprowadzenia zmian w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Tuchomie, w tym aktualizacji podstaw prawnych związanych z istniejącymi uwarunkowaniami, na ujednoliconym w 2009 r. rysunku studium w/w tereny zostały określone na podstawie informacji uzyskanych od organów właściwych w sprawach gospodarowania wodami w granicach administracyjnych gminy Tuchomie:

- w obszarze administrowanym przez Regionalny Zarząd Gospodarki Wodnej w Gdańsku jako „obszary bezpośredniego zagrożenia powodzią”,
- w obszarze administrowanym przez Regionalny Zarząd Gospodarki Wodnej w Szczecinie jako „obszary narażone na niebezpieczeństwo powodzi”.

Na podstawie art. 79 ustawy Prawo wodne ustalenia granic obszarów służących przepuszczeniu wód powodziowych dla potrzeb planowania ochrony przed powodzią, zwanymi „obszarami bezpośredniego zagrożenia powodzią”, dokonuje dyrektor regionalnego zarządu gospodarki wodnej w sporządzanym studium ochrony przeciwpowodziowej.

Po zatwierdzeniu w/w studium wyznaczone w nim obszary narażone na niebezpieczeństwo powodzi, stanowiąc będą obszary bezpośredniego zagrożenia powodzią - objęte ochroną art. 82 i art. 40 ustawy z dnia 18 lipca 2001 r. Prawo wodne.

Zgodnie z art. 40 ust. 3 i art. 82 ust. 2 w/w ustawy na obszarach bezpośredniego zagrożenia powodzią występują ograniczenia w zagospodarowaniu przestrzennym wynikające z zakazu:

- lokalizowania na obszarach bezpośredniego zagrożenia powodzią inwestycji zaliczanych do przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko, gromadzenia ścieków, odchodów zwierzęcych, środków chemicznych, a także innych materiałów, które mogą zanieczyścić wody, prowadzenia odzysku lub unieszkodliwiania odpadów, w tym w szczególności ich składowania,
- wykonywania urządzeń wodnych oraz wznoszenia innych obiektów budowlanych,
- sadzenia drzew lub krzewów, z wyjątkiem plantacji wiklinowych na potrzeby regulacji wód oraz roślinności stanowiącej element zabudowy biologicznej dolin rzecznych lub służącej do wzmocnienia brzegów, obwałowań lub odsypisk,
- zmiany ukształtowania terenu, składowania materiałów oraz wykonywania innych robót, z wyjątkiem robót związanych z regulacją lub utrzymywaniem wód oraz brzegu morskiego, a także utrzymywaniem lub odbudową, rozbudową lub przebudową wałów przeciwpowodziowych wraz z ich infrastrukturą.

Przewiduje się odtworzenie jeziora położonego na południowy wschód od zwartej zabudowy Tuchomia.

Jezioro oprócz funkcji rekreacyjnej będzie pełnić rolę retencyjnego zbiornika przeciwpowodziowego.

Koniecznym jest prowadzenie szeroko zakrojonych prac remontowo-konserwacyjnych obiektów i urządzeń melioracyjnych.

Również konieczne jest oczyszczenie wód opadowych lub roztopowych odpływających z terenów przemysłowych, ulic i parkingów oraz terenów zabudowanych przed ich odprowadzeniem do kanalizacji lub wód powierzchniowych, w stopniu określonym w stosownych przepisach.

Dla działek położonych przy urządzeniach melioracji wodnych, należy udostępnić dostęp do tych urządzeń, poprzez pozostawienie wzdłuż cieków pasów o szerokości minimum 8 m wolnych od zadrzewień i ogrodzeń w celu umożliwienia prac konserwacyjnych.

Granice terenów oznaczonych na rysunku studium jako „obszary bezpośredniego zagrożenia powodzią” oraz „obszary narażone na niebezpieczeństwo powodzi” – zostały wyznaczone na podstawie przepisów ustawy z dnia 18 lipca 2001 r. Prawo wodne (tj. Dz. U. z 2017 r. poz. 1121), która utraciła moc z dniem 1 stycznia 2018 r.

Zarządzanie zasobami wodnymi dla zaspokajania potrzeb ludności i gospodarki oraz ochronę wód i środowiska związanego z tymi zasobami, w tym w zakresie ochrony przeciwpowodziowej i regulacji stosunków wodnych - regulują przepisy ustawy z dnia 20 lipca 2017 r. Prawo wodne (tj. Dz. U. z 2018 r. poz. 2268 z późn. zm.), zgodnie z którą:

- ryzyko powodziowe – to kombinacja prawdopodobieństwa wystąpienia powodzi i potencjalnych negatywnych skutków powodzi dla życia i zdrowia ludzi, środowiska, dziedzictwa kulturowego oraz działalności gospodarczej;
- obszary narażone na niebezpieczeństwo powodzi - to obszary, na których istnieje znaczące ryzyko powodzi lub jest prawdopodobne wystąpienie znaczącego ryzyka powodzi;
- obszary szczególnego zagrożenia powodzią – to:
  - a) obszary, na których prawdopodobieństwo wystąpienia powodzi jest średnie i wynosi 1%,
  - b) obszary, na których prawdopodobieństwo wystąpienia powodzi jest wysokie i wynosi 10%,
  - c) obszary między linią brzegu a wałem przeciwpowodziowym lub naturalnym wysokim brzegiem, w który wbudowano wał przeciwpowodziowy, a także wyspy i przylądki, o których mowa w art. 224, stanowiące działki ewidencyjne,
  - d) pas techniczny.

Obszary szczególnego zagrożenia powodzią uwzględnia się miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego, gminnym programie rewitalizacji, decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego oraz w decyzji o warunkach zabudowy (art. 166 ust. 1 pkt 1 ustawy Prawo wodne).

Poziom zagrożenia powodziowego wynikający z wyznaczenia obszarów szczególnego zagrożenia powodzią uwzględnia się w decyzjach o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego oraz decyzjach o warunkach zabudowy, dotyczących nieruchomości w całości lub w części położonych na tych obszarach (art. 166 ust. 1 pkt 2 ustawy Prawo wodne).

Projekty miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, wymagają uzgodnienia z Wodami Polskimi w zakresie dotyczącym zabudowy i zagospodarowania terenu położonego na obszarach szczególnego zagrożenia powodzią. (art. 166 ust. 2, 3, 10 ustawy Prawo wodne):

- dokonując uzgodnień Wody Polskie uwzględniają prawdopodobieństwo wystąpienia powodzi, poziom zagrożenia powodziowego, proponowaną zabudowę i zagospodarowanie terenu położonego na obszarze szczególnego zagrożenia powodzią, a także jego aktualne zagospodarowanie i dotychczasowe przeznaczenie;
- uzgodnienia odmawia się, jeżeli planowana zabudowa lub planowane zagospodarowanie terenu położonego na obszarze szczególnego zagrożenia powodzią:
  - 1) naruszają ustalenia planu gospodarowania wodami na obszarze dorzecza;

- 2) naruszają ustalenia planu zarządzania ryzykiem powodziowym;
- 3) stanowią zagrożenie dla ochrony zdrowia ludzi, środowiska i dóbr kultury wpisanych do rejestru zabytków;
- 4) naruszają funkcjonowanie infrastruktury krytycznej w rozumieniu przepisów ustawy z dnia 26 kwietnia 2007 r. o zarządzaniu kryzysowym;
- 5) utrudniają zarządzanie ryzykiem powodziowym.

Zgodnie z art. 166 ust. 14 ustawy Prawo wodne zakres wymagań oraz warunków dla planowanej zabudowy oraz planowanego zagospodarowania terenów położonych na obszarach szczególnego zagrożenia powodzią oraz sposób ich ustalania, kierując się koniecznością zapewnienia ochrony przed powodzią zostanie określony w drodze Rozporządzenia.

10.8. ODPADY KOMUNALNE

Metodą unieszkodliwiania odpadów komunalnych wytworzonych na terenie gminy Tuchomie jest składowanie.

Do końca 2002 r. w gminie funkcjonowało 7 składowisk odpadów zmieszanych, zlokalizowanych w miejscowościach: Tagowie, Tuchomko, Modrzejewo, Tuchomie, Ciemno, Trzebiatkowa i Kramarzyny. Powyższe składowiska nie spełniały wymogów prawnych i z zakresu eksploatacji składowisk. Dnia 21 czerwca 2002 r. Pomorski Wojewódzki Inspektor Ochrony Środowiska w Gdańsku wydał decyzję nr 37/II/2002 dotyczącą zamknięcia wszystkich składowisk.

W dniu 1 stycznia 2003 r. zamknięto składowiska w Tagowie, Trzebiatkowej i Tuchomku, natomiast 1 stycznia 2005 r. w Modrzejewie, Tuchomiu, Ciemnie i Kramarzynie. Wszystkie wymienione składowiska wymagają rekultywacji.

Obecnie na mocy umowy zawartej dnia 31 grudnia 2004 r. pomiędzy Gminą Bytów, a Gminą Tuchomie, zmieszane odpady komunalne przyjmowane są na składowisko Zakładu Zagospodarowania Odpadów Komunalnych w Sierźnie.

Ilość odpadów komunalnych zebranych z terenu gminy Tuchomie i wywiezionych na składowisko w Sierźnie w 2007 r. wyniosła 189,56 Mg.

10.9. LINIE RADIOWE

Przez teren gminy przebiegają trasy następujących linii radiowych:

- cyfrowa linia radiowa relacji SLR Suchorze - SLR Wojsk/Borsk,
- analogowa linia radiowa relacji RTCN Gologóra - SLR Wojsk/ Borsk.

W celu zachowania prawidłowego funkcjonowania ww. linii radiowych w pasie ochronnym, stanowiącym obszar o szerokości 500 m przebiegający pomiędzy stacjami linii radiowych należy stosować ograniczenia w zakresie wysokości zabudowy.

W gminie Tuchomie nie należy wznosić budowli ponad wysokości:

- 235 m n.p.m. w pasie ochronnym linii radiowej SLR Suchorze - SLR Wojsk/ Borsk,
- 250 m n.p.m. w pasie ochronnym linii radiowej RTCNG Gologóra - SLR Wojsk/ Borsk.

Na terenie gminy Tuchomie nie występują strefy uciążliwości oddziaływania na środowisko związane z pracą ww. linii radiowych.

11. KOMUNIKACJA

Osią komunikacyjną gminy Tuchomie jest droga krajowa nr 20 relacji Stargard Szczeciński - Chociwaj - Węgorzyno - Drawsko Pomorskie - Czaplinek - Szczecinek - Biały Bór - Miastko - Bytów - Kościerzyna - Żukowo - Gdynia. Drogi powiatowe i gminne mniej lub bardziej "prostopadłe" dochodzą do drogi krajowej. Ukształtowanie terenu spowodowało, że w bardzo małym zakresie ukształtowały się ciągi równoległe pozwalające ruchowi lokalnemu ominąć drogę krajową. Ciągi te stanowią np.:

- droga powiatowa nr 1725G (stary numer drogi 39 421) - droga gminna 3934024 - 3934026
- droga gminna 3934029 - 3934028 - droga powiatowa nr 1730G (39 426).

Stan techniczny nawierzchni drogi krajowej jest dobry, ale inne parametry techniczne np. łuki poziome w kilku miejscach wymagają korekty

Zmiany przebiegu wymaga też ta trasa w samej miejscowości Tuchomie.

Powiatowe połączenie gminy stanowią następujące drogi - których przebieg przez teren Gminy Tuchomie i aktualnie obowiązującą niżej przedstawioną nową numerację dróg powiatowych (starą numerację dróg podano w nawiasach) określono na ujednoliconym w 2009 r. rysunku studium:

- 1766G (39 375) - Barnowo - Kramarzyny
- 1767G (39 376) - Borzytuchom - Tuchomie
- 1724G (39 420) - Łubno - Tuchomie
- 1726G (39 422) - Tuchomie - Bytów
- 1728G (39 424) - Tuchomie - Piaszno
- 1729G (39 425) - DK nr 20 - Ciemno - Borzyszkowy - DW nr 212
- 1730G (39 426) - DK nr 20 - Trzebiatkowo - Ciemno
- 1727G (39 423) - Tuchomko - Brynki Rekowski
- 1725G (39 421) - DK nr 20 - Masłowice - DK nr 20
- 1721G (39 416 / 39417) - Ponikla - Role - Rozjazd

Stan techniczny nawierzchni można uznać za dobry szczególnie tam, gdzie kursują autobusy.

Oprócz wymienionych dróg powiatowych istnieje siatka dróg gminnych o różnorodnej nawierzchni od gruntowych do bitumicznych o zmiennym stanie technicznym uzależnionym od czasu położenia nawierzchni. Są to następujące drogi:

- 3912007 - droga gminna Borzytuchom (Chołkowo)
- droga gminna Borzytuchom (Dąbrówka Bytowska)
- 3934001 - osada leśna posesja nr 70 Modrzejewo - droga pow. 1767G (39 376)
- 3934002 - Modrzejewo droga - droga pow. 1767G (39 376)
- 3934003 - Tagowie droga pow. 1726G (39 422) - droga 3912001
- 3934004 - droga 341012 - Nowe Huty droga pow. 1724G (39 420)
- 3934005 - Tuchomko droga 3934005 - posesja nr 55
- 3934006 - ul. Łąkowa
- 3934007 - ul. Krótka
- 3934008 - ul. Kościelna
- 3934009 - ul. Szkolna
- 3934010 - ul. A. Mickiewicza
- 3934011 - ul. Chocimierza
- 3934012 - ul. Słoneczna
- 3434013 - ul. Młyńska
- 3934014 - ul. J. Wybickiego
- 3934015 - ul. M. Buczka
- 3934016 - ul. Górna
- 3934017 - ul. M. Nowotki
- 3934018 - ul. Cicha
- 3934019 - ul. Polna
- 3934020 - Masłowice Trzebiatkowskie droga pow. 1725G (39 421) - Masłowice Tuchomskie droga pow. 1725G (39 421)
- 3934021 - Piaszno droga pow. 1728G (39 424) - Małe Piaszno posesja 29
- 3934022 - Tagowie droga pow. 1726G (39 422) - gr. gminy Bytów
- 3934023 - Piaszno droga pow. 1728G (39 424) posesja 35

3934024 - Masłowiczki droga pow. 1725G (39 421) - Kramarzyny droga pow. 1766G (39 375)
 3934025 - Ciemno droga pow. 1729G (39 425) - droga 1730G (39 426)
 3934026 - Kramarzyny droga 1766G (39 375) - droga kraj. nr 20
 3934027 - Trzebiatkowa droga kraj. nr 20 - droga pow. 1730G (39 426)
 3934028 - Trzebiatkowa droga pow. 1730G (39 426) - droga 3934029
 3934029 - Kramarzyny droga kraj. nr 20 - droga 3934028
 3934030 - Trzebiatkowa - Tebowizna

Uchwałą Nr XVIII/217/2013 Rady Gminy Tuchomie z dnia 10 września 2013r. w sprawie zaliczenia dróg do kategorii dróg gminnych, w granicach zmiany Studium(dla obrębu geodezyjnego Zagony) nadano następującym drogą, kategorię dróg gminnych:

- dz. nr 11, 28 – od drogi powiatowej nr 1724G do granicy gminy,
- dz. nr 100/2, 99 – od drogi powiatowej nr 1724G do siedliska p. Brotz oraz p. Denka,
- dz. nr 66 – od drogi gminnej dz. nr 100/2 do siedliska p. Las.

Aktualny przebieg i numerację dróg gminnych określono na ujednoliconym w 2009 r. rysunku studium na podstawie Uchwały Nr XVI/146/2004 Rady Gminy Tuchomie z dnia 10 grudnia 2004 r. w sprawie zaliczenia do kategorii dróg gminnych i ich przebiegu na terenie Gminy Tuchomie.

W zakresie komunikacji publicznej gmina jest obsługiwana liniami autobusowymi PKS i posiada połączenia z następującymi miejscowościami: Biały Bór, Bytów, Ciemno, Kołobrzeg, Koszalin, Kramarzyny, Lipnica, Lubno, Miastko, Rozładz Wieś, Szczecinek.

Rozwój gminy wymagać będzie całego szeregu działań zmierzających do usprawnienia i poprawy stanu technicznego układu komunikacyjnego tak aby sprostał on wymaganym standardom i przede wszystkim oczekiwaniom mieszkańców, którzy są jego użytkownikami. Do działań tych należy zaliczyć:

- poprawę parametrów technicznych drogi krajowej w tym obejść np. w miejscowości Tuchomie,
- wykształceniu ciągów równoległych dla powiązań lokalnych tam gdzie one ze względu na rozwój są konieczne,
- poprawę stanu technicznego nawierzchni jezdni i poboczy,
- budowę chodników dla pieszych w obszarach zabudowanych,
- budowę ścieżek rowerowych.

12. UWARUNKOWANIA KULTUROWE

12.1. Materiały wyjściowe

- karty ewidencyjne zabytków architektury i budownictwa - Ośrodek Dokumentacji Zabytków w Warszawie
- karty cmentarzy
- materiały do monografii przyrodniczej regionu gdańskiego - praca zbiorowa Gdańsk 2001
- Bytów i okolice - Tadeusz Garczyński - Poznań 1977
- Kaszuby - Jarosław Elwart - Gdynia 2001
- wykaz obiektów zabytkowych znajdujących się w rejestrze WKZ
- wykaz obiektów zabytkowych znajdujących się w ewidencji WKZ
- zabytki archeologiczne
- budownictwo ludowe na Kaszubach - Jerzy Knyba 1987
- podkłady mapowe sył. - wys. 1: 10 000, 1: 25 000
- dokumentacja zdjęciowa BPP - 2002
- szkice

12.2. Charakterystyka ogólna

Ziemia bytowska ma wyjątkową i niezwykle urozmaiconą rzeźbę. Znajdują się tu prawie wszystkie rodzaje krajobrazu.

Najstarsze ślady pobytu człowieka na tym terenie pochodzą już ze środkowej epoki kamienia. Ludzie zamieszkujący tu zajmowali się zbieractwem, myślistwem, a przede wszystkim rybołówstwem.

Ścisłe powiązania Pomorza z Polską istniały już we wczesnym średniowieczu. Pierwsza pisemna wzmianka o ziemi bytowskiej pochodzi z 1238 r.

Ludność zamieszkująca te ziemie to Kaszubi bytowscy, którzy posługując się swoistymi odrębnymi dialektami i obyczajami od wieków bardzo skutecznie opierali się procesowi germanizacji (zachowanie języka w administracji i kościołach), a język ten i folklor zachowany jest do dziś.

Między innymi na ziemi bytowskiej powstała znana zabawa śpiewno-deklamacyjna "abecadło kaszubskie". Kulturowe się tradycje dawnych kapel z ich charakterystycznymi i bardzo ciekawymi instrumentami: diabelskie skrzypce i burczybas. Bardzo rozpowszechnionym rzemiosłem było hafciarstwo, bednarstwo i plecionkarstwo.

Najstarszym typem osadnictwa na tym terenie to owalnica, a także zabudowa ulicowopłacowa, a później ulicówka.

12.3. Tereny i obiekty związane z ochroną dziedzictwa kulturowego - charakterystyka szczegółowa.

Środowisko kulturowe w gminie tworzą:

- zachowane zabytkowe układy przestrzenne wsi lokowanych w średniowieczu, ze szczególnie cennymi przykładami układów owalnicowych o słowiańskim rodowodzie.

Wyróżnia się następujące typy układów przestrzennych:

- owalnica - Tuchomie, Tuchomko, Tągowie,
- trójkątno placowy - Modrzejewo,
- ulicówka - Kramarzyny, Piaszno, Ciemno oraz
- widelcówka - Nowe Huty.

Kramarzyny, Modrzejewo, Tągowie, Trzebiatkowa, Tuchomie i Tuchomko - tworzą częściowo zachowane założenia ruralistyczne.

W poszczególnych wsiach zachowały się przykłady najstarszego budownictwa mieszkaniowego o

konstrukcji szkieletowej (szachulcowej) wypełnionej cegłą jak również murowane w cegle licowej zdobionej często fryzami. Najliczniej występujące zachowane obiekty mieszkalne są w Tuchomiu, Tuchomku, Tagowie oraz nieliczne w Nowych Hutach, Piasznie, Masłowicach.

Zachowały się również budynki gospodarcze stodoły i budynki inwentarskie -najliczniej w Tagowie.

- zachowane obiekty sakralne:

kościół w Tuchomiu, Trzebiatkowej, Kramarzynach.

- zachowany dwór - w Tuchomiu (z istniejącego niegdyś majątku szlacheckiego).

- obiekty techniki:

- kuźnie w Kramarzynach, Nowych Hutach i Tuchomku,
- młyny w Tuchomiu i Kramarzynach,

- Obiekty użyteczności:

- szkoła w Tagowie,

- budynki mieszkalno-usługowe w Tuchomiu.

- Jedyny częściowo zachowany park znajduje się w Masłowicach - bardzo zniszczony, w Modrzejewie - całkowicie zniszczony.

Istniejące obiekty zabytkowe powstały generalnie w przedziale czasowym XIX -pocz. XX w.

Obiekty wpisane do rejestru zabytków:

- TUCHOMIE - kościół parafialny p.w. Św. Michała Archanioła, z lat 1905-1906, nr. dec. 256 z dnia 19.03.1960 r., poz. rejestru A-156,
- TUCHOMIE - dwór i ogród, z 1 poł. XIXw., nr dec. 549 z dnia 12.02.1966r., poz. rej. A-397.

Tabela 62. Obiekty chronione w ewidencji konserwatorskiej:

miejsowość	obiekt	czas powstania	uwagi
KRAMARZYNY	młyn wodny nr 72	k. XIX w.	
KRAMARZYNY	kościół	1912 r.	
	kuźnia nr 18	k. XIX w.	
	obora w d. zespołu folwarcznym	2 poł. XIX w.	
MASŁOWICE	Bud. miesz. nr 13	k. XIX w.	
	Bud. miesz. nr 14	k. XIX w.	
NOWE HUTY	Bud. miesz. nr 4	pocz. XX w.	
	Kuźnia nr 6	k. XIX w.	
	Bud. miesz. nr 16	1 poł. XIX w.	szachulcowy
PIASZNO	Bud. miesz. nr 29	pocz. XX w.	
TAGOWIE	Bud. miesz. nr 1	k. XIX w.	
	Bud. miesz. nr 7	pocz. XX w.	
	Stodoła nr 7	poł. XIX w.	szachulcowa
	Bud. miesz. nr 9	k. XIX w.	
	Bud. inwent. nr 9	1892 r.	
	Bud. gosp. nr 9	k. XIX w.	
	Bud. miesz. nr 10	pocz. XX w.	
	Stodoła nr 10	2 poł. XIX w.	szachulcowa
	Bud. miesz. nr 18	poł. XIX w.	szachulcowy
	Bud. miesz. nr 26	k. XIX w.	
	Szkoła nr 30	2 poł. XIX w.	szachulcowa
TRZEBIATKOWA	Kościół	1912 r.	
TUCHOMIE	Kościół fil.	k. XIX w.	
	Bud. miesz. nr 11	k. XIX w.	
	Bud. miesz. nr 31	k. XIX w.	
	Bud. miesz. nr 38	1906 r.	
	Bud. miesz. nr 40	XIX/XX w.	szach./mur.
	Bud. miesz.-gosp. nr 51-52		
	Młyn ul. Młyńska 5	pocz. XX w.	
TUCHOMKO	Kuźnia nr 1	2 poł. XIX w.	

	Bud. mieszk. nr 3	k. XIX w	
	Bud. mieszk. nr 14	1889 r.	
	Bud. mieszk. nr 15	1894 r.	

Na terenie gminy istnieją:

- cmentarze katolickie - Kramarzyny, Piaszno, Tuchomie i dwa w Trzebiatkowej (w tym jeden nieczynny),

Wszystkie oprócz Tuchomia powstały w XIX w., w Tuchomiu - początek XX w.

- cmentarze ewangelickie - Tuchomko, Piaszno, Nowe Huty, Modrzejewo, Masłowiczki, Tagowie, Tuchomie, Ciemno, Zagony.

Wszystkie cmentarze oprócz w Zagonach powstałe w XIX w, w Zagonach - początek XX w. - obecnie są nieczynne.

Cmentarze wg karty cmentarza

1. Kramarzyny

Parafialny - 2 poł. XIX w. obecnie katolicki, dawniej katolicko-ewangelicki, czynny (ochrona układu przestrzennego wpis do rej. zabytków bez części czynnej).

2. Tuchomko

ewangelicki - nieczynny - 2 poł. XIX w. (ochrona układu przestrzennego bez wpisu do rejestru zabytków).

3. Piaszno

parafialny - poł. XIX w. obecnie katolicki, dawny katolicki czynny (ochrona układu przestrzennego bez wpisu do rej. zabytków).

4. Piaszno

ewangelicki - poł. XIX w. dawniej ewangelicki nieczynny (ochrona układu przestrzennego bez wpisu do rej. zabytków).

5. Nowe Huty

ewangelicki - dawniej ewangelicki poł. XIX w. nieczynny (ochrona układu przestrzennego bez wpisu do rej. zabytków).

6. Modrzejewo

ewangelicki - dawniej ewangelicki 2 poł. XIX w. nieczynny (ochrona układu przestrzennego bez wpisu do rejestru zabytków).

7. Masłowiczki

ewangelicki - dawniej ewangelicki poł. XIX w. nieczynny (ochrona układu przestrzennego z wypisaniem do rejestru zabytków).

8. Ciemno

ewangelicki - dawniej ewangelicki poł. XIX w. nieczynny (ochrona układu przestrzennego bez wpisu do rej. zabytków).

9. Trzebiatkowa - poł. XIX w.

katolicki - dawniej katolicki, nieczynny (ochrona układu przestrzennego z wypisaniem do rejestru zabytków).

10. Tagowie - 2 poł. XIX w.

ewangelicki - dawniej ewangelicki, nieczynny (ochrona układu przestrzennego bez wpisu do rejestru zabytków).

11. Tuchomie - rys. poł. XX w. ul. Mickiewicza

parafialny katolicki - dawniej katolicki, czynny (ochrona układu przestrzennego bez wpisu do rejestru zabytków).

12. Tuchomie - ul. Sobieskiego

ewangelicki - dawniej ewangelicki, nieczynny poł. XIX w. (ochrona układu przestrzennego bez wpisu do rejestru zabytków).

13. Trzebiatkowa

parafialny - katolicki - poł. XIX w., dawniej ewangelicki, czynny (ochrona układu przestrzennego bez wpisu do rejestru zabytków).

14. Zagony

ewangelicki - dawniej ewangelicki, nieczynny pocz. XX w. (ochrona układu przestrzennego, obszar wpisany do wojewódzkiej ewidencji zabytków).

12.4. ARCHEOLOGIA

Katalog zasobów archeologicznego dziedzictwa kulturowego

Zasoby archeologicznego dziedzictwa kulturowego - w granicach wyznaczonych na rysunku "Studium..." i zwaloryzowane pod względem wartości kulturowych, zlokalizowane zostały na mapach w skali 1 : 25 000 stanowiących rysunek "Studium..." oraz w poniższym zestawieniu układów osadniczych.

Zasoby w zestawieniu poniższym ujęte zostały z podaniem:

1. numeru strefy archeologiczno-konserwatorskiej,
2. numeru stanowiska archeologicznego według Archeologicznego Zdjęcia Polski w ewidencji Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków,
3. nazwę funkcji stanowiska archeologicznego, kultury archeologicznej i chronologii,
4. numerem decyzji konserwatorskiej w rejestrze zabytków.

Tabela 63. Strefa W.II. częściowej ochrony archeologiczno-konserwatorskiej

Nr strefy	Nr ewiden. WKZ AZP	Funkcja - chronologia - kultura archeologiczna
1	15-33/86	Osada wielokulturowa
2	16-32/37	Osada kultury łużycko-pomorskiej, wczesnośredniowieczna, przedjęzowa
3	16-32/36	Osada wczesnośredniowieczna
4	16-31/A25	Cmentarzysko kultury pomorskiej
5	16-32/11	Osada wczesnośredniowieczna
6	16-32/15,16	Osada wczesnośredniowieczna, nowożytna
7	16-31/C4	Osada wczesnośredniowieczna
8	17-31/1,2	Cmentarzysko kultury pomorskiej, osada kultury łużycko-pomorskiej

Tabela 64. Strefa W.III. ograniczonej ochrony archeologicznej-konserwatorskiej

Nr strefy	Nr ewiden. WKZ AZP	Funkcja - chronologia - kultura archeologiczna
9	15-33/85	Osada kultury łużyckiej
10	15-33/84	Osada kultury wielbarskiej
11	16-32/55	Osada wczesnośredniowieczna
12	16-32/54	Osada wczesnośredniowieczna
13	16-32/50	Osada wczesnośredniowieczna
14	16-32/51	Osada kultury łużycko-pomorskiej, wczesnośredniowieczna
15	16-32/52	Osada wczesnobrązowa, wczesnośredniowieczna
16	16-32/38	Osada wielokulturowa
17	16-32/35	Osada wczesnośredniowieczna, nowożytna
18	16-32/39	Osada wczesnośredniowieczna, nowożytna
19	16-32/10	Osada wczesnośredniowieczna
20	16-31/A11	Osada kultury wielbarskiej, późnośredniowieczna, przedjęzowa
21	16-31/A8	Osada wielokulturowa
22	16-31/A20	Osada wczesnobrązowa
23	16-31/A14	Osada kultury łużycko-pomorskiej

24	16-31A15	Osada kultury łużycko-pomorskiej
25	16-31/A9	Osada kultury wielbarskiej
26	16-32/12	Osada schyłkowoneolityczno-wczesnobrązowa, wczesnośredniowieczna, nowożytna
27	16-32/29	Osada wczesnośredniowieczna, nowożytna
28	16-32/30	Osada kultury łużycko-pomorskiej, nowożytna
29	16-32/25	Osada nowożytna, pradziejowa
30	16-32/27	Osada kultury łużycko-pomorskiej, pradziejowa, nowożytna
31	16-32/26	Osada pradziejowa, późnośredniowieczna, nowożytna
32	16-32/23	Osada kultury wielbarskiej, nowożytna
33	16-32/22,24	Osada kultury wielbarskiej, nowożytna
34	16-32/21	Osada kultury łużycko-pomorskiej, nowożytna
35	16-32/19	Osada kultury łużycko-pomorskiej, pradziejowa, nowożytna
36	16-32/18	Osada wczesnośredniowieczna, nowożytna
37	16-32/14	Osada kultury łużycko-pomorskiej, nowożytna
38	16-32/17	Osada nowożytna
39	16-32/13	Osada nowożytna
40	16-31/A23	Osada wczesnośredniowieczna
41	16-31/A22	Osada pradziejowa, wczesnośredniowieczna
42	16-31/A27	Osada kultury łużycko-pomorskiej
43	16-31/A26	Osada kultury łużycko-pomorskiej, wielbarskiej
44	16-31/A24	Osada kultury łużycko-pomorskiej, pradziejowa
45	16-31/A21	Osada schyłkowoneolityczno-wczesnobrązowa, łużycko-pomorskiej
46	16-31/E6	Osada kultury wielbarskiej
47	16-31C11	Osada kultury łużycko-pomorskiej, wczesnośredniowieczna, późnośredniowieczna, nowożytna
48	17-31/C12	Osada kultury łużycko-pomorskiej, nowożytna
49	17-31/C9	Osada schyłkowoneolityczno-wczesnobrązowa
50	17-31/C10	Osada pradziejowa
51	17-31/E7	Osada kultury łużycko-pomorskiej, pradziejowa
52	17-31/E7	Osada kultury łużyckiej
53	18-30/98,99	Osada kultury łużycko-pomorskiej, wielbarskiej
54	18-30/97	Osada wczesnobrązowa, kultury łużycko-pomorskiej, wielbarskiej
55	18-30/100	Osada kultury łużycko-pomorskiej
56	18-30/101	Osada kultury łużycko-pomorskiej
57	18-30/90,91,92	Osada kultury łużycko-pomorskiej
58	18-31/13	Osada kultury łużycko-pomorskiej, nowożytna
59	18-31/11	Osada pradziejowa, nowożytna
60	18-31/8	Osada pradziejowa, nowożytna
61	18-31/10	Osada nowożytna
62	18-31/8	Osada nowożytna
63	18-31/7	Osada nowożytna
64	18-31/6	Osada kultury łużycko-pomorskiej
65	18-31/5	Osada kultury łużycko-pomorskiej
66	18-31/12	Osada kultury łużycko-pomorskiej
67	17-31/C17	Osada nowożytna
68	17-31/E14	Osada nowożytna
69	17-31/E15	Osada nowożytna
70	17-32/33	Osada wielokulturowa
71	17-32/32	Osada nowożytna
72	17-32/3	Osada nowożytna
73	17-32/30	Osada nowożytna
74	17-32/29	Osada nowożytna
75	17-32/28	Osada nowożytna
76	17-32/27	Osada nowożytna
77	17-32/26	Osada kultury pomorskiej
78	17-32/25	Osada pradziejowa
79	17-32/24	Osada kultury łużycko-pomorskiej, nowożytna
80	17-32/23	Osada kultury pomorskiej, nowożytna
81	17-32/19	Osada kultury pomorskiej
82	17-32/13	Osada kultury łużycko-pomorskiej, nowożytna
83	17-32/15	Osada kultury łużycko-pomorskiej, wczesnośredniowieczna
84	17-32/9	Osada kultury łużycko-pomorskiej, nowożytna
85	17-32/10	Osada kultury łużycko-pomorskiej
86	17-32/12	Osada kultury łużycko-pomorskiej, wczesnośredniowieczna
87	17-32/11	Osada kultury łużycko-pomorskiej, wczesnośredniowieczna
88	17-32/7	Osada kultury łużycko-pomorskiej, nowożytna
89	17-30/69	Obozowisko ? epoka kamienia

CHARAKTERYSTYKA MIEJSCOWOŚCI**TUCHOMIE**

Stara osada słowiańska, jedna z największych wsi na ziemi bytowskiej, usytuowana między dwoma jeziorami, 14 km na południowy-zachód od Bytowa, przy drodze głównej z Miastka. Tu jest węzeł dróg lokalnych. Jest to duża rozległa wieś o planie placowo-ulicznym.

Pierwsze wzmianki pochodzą z 1315 r. Krzyżacy przejęli wieś po 1385 r. Wieś przeżyła dwa pożary w 1674 i 1837 r.

Na przepływającej tędy rzece Kamienicy do XIX w. działała papiernia.

- **KOŚCIÓŁ** p.w. Św. Michała Archanioła.

Najstarsza wzmianka o parafii w Tuchomiu pochodzi z 1383 r. Pierwszy kościół drewniany spłonął podczas pożaru wsi. Na jego miejscu wybudowano w 1905 - 06 obecny kościół. Jest on murowany z cegły na fundamentach kamiennych, otynkowany. Kryty dachówką ceramiczną, wieża - blachą miedzianą. Bryła i hełm na wieży - neobarok. Wpisany do rejestru zabytków dnia 19.03.1960 r. dec. nr 256, poz. rej. A-156.

Istnieje też kościół filialny z końca XIX w. (w ewidencji konserwatorskiej).

- **DWÓR**

Dwór został wzniesiony w 1 połowie XIX wieku na wcześniejszym założeniu określonym jako "zamek" (zachowały się piwnice). Jednokondygnacyjny, murowany z cegły, otynkowany. Kryty dachówką-karpiówką z szerokofrontową wystawką w osi. Wpisany do rejestru zabytków dnia 12.02.1966 r. dec. nr 549 poz. rej. A-397.

- **ZABUDOWA MIESZKANIOWA, BUDYNKI GOSPODARCZE**

We wsi znajdują się budynki mieszkalne wzniesione głównie w XIX w. (koniec). Są one murowane z cegły licowej zdobionej fryzami ceglanymi (budynki mieszkalne nr 11, 31, 38 oraz budynek mieszkalno-gospodarczy nr 51-51 - w ewidencji konserwatorskiej) oraz jeden zachowany w konstrukcji szachulcowo-murowanej (budynek mieszkalny nr 40 - w ewidencji konserwatorskiej). Budynek mieszkalno-gospodarczy nr 51-51 (w ewidencji konserwatorskiej).

- **PRZEMYSŁ, TECHNIKA**

Młyn wzniesiony w pocz. XX w. (w ewidencji konserwatorskiej).

CIEMNO

Wieś położona na wysokim wyniesieniu w otoczeniu trzech jezior. W 1345 r. rycerz Chocimierz nadał wieś Ciemno swemu giermkowi.

W okolicach wsi znajduje się malowniczy przełom rzeki Kamienicy, który przypomina krainę podgórską.

- **ZABUDOWA MIESZKANIOWA**

We wsi istnieją relikty zabudowy mieszkaniowej XIX i XX w.

KRAMARZYNY

Wieś położona przy szosie Bytów-Miastko (24 km od Bytowa). Powstała dopiero w końcu XVI lub początku XVII wieku. Do roku 1624 własność domeny książęcej. W XVIII w. źródła odnotowują obecność w tej okolicy huty.

Liczne wędrowki kramarzy po starym traktacie handlowym przyczyniły się prawdopodobnie do powstania nazwy wsi. Wzdłuż głównej drogi usytuowane są stosunkowo dobrze zachowane domy przedwojenne oraz z lat 20 tych.

- **KOŚCIÓŁ**

Położony w centrum wsi. Parafia w Kramarzynie była już wymieniona w 1393 r. Informacje o wcześniejszym kościele pochodzą z 1686 r. i była to budowla szachulcowa.

Obecny kościół został wzniesiony w 1912 roku. Murowany z kamieni i cegieł. Pokrycie dachu - współczesna dachówka. Na wieży blacha (w ewidencji konserwatorskiej).

- **PRZEMYSŁ, TECHNIKA**

Kuźnia nr 18 z k. XIX w. (w ewidencji konserwatorskiej).

- **BUDYNKI GOSPODARCZE**

Obora w d. zespole folwarcznym z 2 poł. XIX w. (w ewidencji konserwatorskiej).

KRAMARZYŃKI

- PRZEMYSŁ, TECHNIKA

Młyn wodny nr 72 z k. XIX w. (w ewidencji konserwatorskiej).

MASŁOWICZKI I MASŁOWICE

Najbardziej rozległe wsie na ziemi bytowskiej.

Powstały w połowie XVIII w., tj. w okresie napływu kolonistów obcego pochodzenia.

- ZABUDOWA MIESZKANIOWA (Masłowice)

Budynki mieszkalne nr 13 i nr 14 wzniesione w k. XIX w. (w ewidencji konserwatorskiej).

NOWE HUTY

Wieś powstała w 1740 r. Również w okresie napływu kolonistów obcego pochodzenia. W końcu XVIII w. istniała tu nieduża huta szkła produkująca butelki i szkło okienne.

- ZABUDOWA MIESZKANIOWA

Budynki mieszkalne: nr 4 wzniesiony na pocz. XX w. oraz nr 16 (szachulcowy) z 1 poł. XIX w. - w ewidencji konserwatorskiej.

- PRZEMYSŁ, TECHNIKA

Kuźnia nr 6 z końca XIX w. w ewidencji konserwatorskiej.

TĄGOWIE

Tągowie - podobnie jak Tuchomko - wieś owalnicowa, wokół której zachowały się ślady cmentarzysk. Wieś była prawdopodobnie zawsze włościańska. Wieś słowiańska, powstała w średniowieczu.

- ZABUDOWA MIESZKANIOWA - GOSPODARCZA

Zachowały się budynki mieszkalne i gospodarcze z przełomu XIX i XX w. Konstrukcja szkieletowa (XIX w.) i murowane późniejsze (10, 18, 9, 26).

- OBIEKTY UŻYTECZNOŚCI PUBLICZNEJ

Szkoła (nr 30) z 2 poł. XIX w. o konstrukcji szachulcowej - w ewidencji konserwatorskiej.

TUCHOMKO

Wieś Tuchomko o charakterze owalnicowym. Znajduje się na obszarze regionu osadniczego, którego elementy rozmieszczone wokół wsi owalnicowej tworzą przykład rozwoju przestrzennego od wczesnych skupisk do zorganizowanych przestrzennie.

- ZABUDOWA MIESZKANIOWA

Budynki mieszkalne: nr 3 z k. XIX w. oraz nr 14 wzniesiony w 1899 r. i budynek mieszkalny nr 15 z 1894 r. - w ewidencji konserwatorskiej.

- PRZEMYSŁ, TECHNIKA

Kuźnia nr 1 z 2 poł. XIX w. w ewidencji konserwatorskiej.

TRZEBIATKOWA

Wieś położona na bezleśnej wysoczyźnie. Jest to mała nieregularna owalnica. Pierwsza wzmianka pochodzi z 1345 r. W czasach krzyżackich była wsią rycerską. Wieś Trzebiatkowa była gniazdem rodzimym rozległej rodziny Trzebiątkowskich. Przez Trzebiątkową przechodziła linia kolejowa z Bytowa do Miastka otwarta w 1909 roku.

- KOŚCIÓŁ

Kościół w Trzebiątkowej położony jest w północno-wschodniej części wsi.

Murowany z cegły na fundamentach kamiennych lub ceglanych z wykładziną kamienną. Otynkowany. Pokryty dachówką ceramiczną-karpiówką. Czas powstania - 1912 r. (w ewidencji konserwatorskiej).

PIASZNO

Osada powstała na początku XVII w. Około roku 1630 powstało gospodarstwo folwarczne. Przed II wojną światową na południe od wsi przebiegała granica polskoniemiecka.

Zachowały się relikty zabudowy mieszkaniowej wraz z gospodarczą z XIX w.

- ZABUDOWA MIESZKANIOWA

W ewidencji konserwatorskiej budynek mieszkalny nr 29 z pocz. XX w.

Od r. 1993 w Piasznie w prywatnej posiadłości pomysłodawców, odbywają się rokrocznie SYMPOZJA POLSKICH ARTYSTÓW TWORZĄCYCH ZA GRANICĄ.
Jest tam także muzeum i galeria sztuki wraz z Parkiem Rzeźb.

Ostatnio także okolice Tuchomia i Masłowic przyciągnęły swym pięknem artystów plastyków.

ZAGONY

Na terenie wsi występuje zabudowa proponowana do objęcia ochroną kon

- ZABUDOWA proponowana do objęcia ochroną w gminnej ewidencji zabytków :
  - budynek nr 2 po dawnej szkole wraz z niewielkim budynkiem gospodarczym (zespół międzywojennego budownictwa publicznego z cegły licowej);
  - siedlisko nr 6, dobrze zachowany przykład budownictwa wiejskiego);
  - budynek nr 8 (cegłany budynek mieszkalny z funkcją usługową z okresu międzywojennego);

12.6. ZASADY OCHRONY KONSERWATORSKIEJ

- **Uwarunkowania dla obiektów wpisanych do rejestru zabytków i obiektów w ewidencji konserwatorskiej:**
  - wymogi zgodne z zapisami ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami,
  - m. in. ochrona bryły, detalu, podziałów, kształtu otworów okiennych i drzwiowych, materiałów tradycyjnych itd. zgodnie z wytycznymi WKZ.
- **Uwarunkowania dla stref istniejących układów ruralistycznych, w których występują elementy historyczne do ochrony i zachowania (oznaczonych na ujednoliconym w 2009 r. rysunku studium - w miejsce ustalonych w „Studium ... z 2002 r. „stref ochrony układu ruralistycznego”):**
  - zachowanie dotychczasowego zasobu środowiska kulturowego (wymóg zachowania i remontu zamiast rozbiórki),
  - zachowanie historycznego rozplanowania ulic (dróg), placów i linii zabudowy,
  - zachowanie kompozycji układów zieleni.
- **Uwarunkowania dla stref ochrony krajobrazowej przedpola widokowego istniejących układów ruralistycznych z występującymi elementami historycznymi (oznaczonych na ujednoliconym w 2009 r. rysunku studium - w miejsce ustalonych w „Studium ... z 2002 r. „stref ochrony krajobrazowej związanej z historycznym założeniem”):**
  - zachowanie charakteru krajobrazu otwartego związanego z istniejącym układem ruralistycznym,
  - ograniczenie wprowadzania nowych wysokościowych elementów - dominant technicznych (linii przesyłowych wysokiego napięcia, masztów telefonii komórkowej),
  - zakaz lokalizacji wież elektrowni wiatrowych.

12.7. USTALENIA W ZAKRESIE OCHRONY ARCHEOLOGICZNEGO DZIEDZICTWA KULTUROWEGO.

Strefa W.II. częściowej ochrony archeologiczno-konserwatorskiej

Wyznaczony na rysunku "Studium..." i w katalogu zasobów archeologicznego dziedzictwa kulturowego gminy obszar stanowisk archeologicznych ujętych w ewidencji organu właściwego w zakresie ochrony dóbr kultury. Celem ochrony jest udokumentowanie reliktyw osadnictwa pradziejowego i wczesnośredniowiecznego poprzez przeprowadzenie archeologicznych badań ratowniczych wyprzedzających proces zainwestowania terenu.

Zakres archeologicznych badań ratowniczych każdorazowo określa inwestorowi Wojewódzki Konserwator Zabytków w wydanym zezwoleniu.

Ustala się obowiązek wystąpienia inwestora do Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków z wnioskiem o wydanie zezwolenia na badania z 3 -miesięcznym wyprzedzeniem w celu umożliwienia wykonania archeologicznych badań ratowniczych oraz zsynchronizowania robót inwestycyjnych z badaniami.

Strefa W.III. ograniczonej ochrony archeologicznej-konserwatorskiej - oznaczony

na rysunku "Studium..." obszar stanowisk archeologicznych ujętych w ewidencji organu właściwego w zakresie ochrony dóbr kultury. Celem ochrony jest udokumentowanie reliktyw osadnictwa pradziejowego i wczesnośredniowiecznego poprzez przeprowadzenie archeologicznych

badani o charakterze nadzoru archeologicznego.

Ustala się obowiązek przeprowadzenia, dla wszystkich inwestycji lokalizowanych w strefie, interwencyjnych badań archeologicznych w formie nadzoru archeologicznego prowadzonego w trakcie realizacji inwestycji, po zakończeniu których teren może być trwale zainwestowany. W przypadku stwierdzenia relikwów archeologicznych ustala się konieczność przeprowadzenia archeologicznych badań ratowniczych.

Zakres niezbędnych do wykonania badań archeologicznych każdorazowo określa inwestorowi Wojewódzki Konserwator Zabytków w wydanym zezwoleniu.

Ustala się obowiązek powiadomienia Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w terminie nie krótszym niż dwa tygodnie przed przystąpieniem do prac o zamiarze ich rozpoczęcia.

Dla ochrony istniejącego na obszarze gminy Tuchomie archeologicznego dziedzictwa kulturowego ustala się obowiązek uwzględnienia przy sporządzaniu miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego oznaczonych na rysunku studium stanowisk archeologicznych i uwzględnienia w opracowaniu:

- wyznaczenia szczegółowych granic ochrony archeologicznej,
  - waloryzacji zasobów archeologicznego dziedzictwa kulturowego,
  - określenia ustaleń konserwatorskich w postaci ustaleń planu miejscowego,
- na podstawie aktualnych danych uzyskanych z zasobów Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

13. UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE Z PRZEPISÓW SZCZEGÓLNYCH

Na terenie gminy występują obszary i obiekty podlegające następującym przepisom szczególnym:

1. z ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (*tj. Dz. U. z 2018 r. poz. 1614 z późn. zm.*):
  - 1.1. z art.6: otulina Parku Krajobrazowego "Dolina Słupi", pomniki przyrody oraz formy planowane: rezerваты przyrody, użytki ekologiczne, zespoły przyrodniczo-krajobrazowe, pomniki przyrody, obszary Natura 2000
  - 1.2. z art. 26-29: tereny wskazane do ochrony w europejskiej sieci NATURA 2000,
  - 1.3. z art. 78: ochrona terenów zieleni i zadrzewień,
  - 1.4. z art. 83: ochrona drzew i krzewów,
2. z ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami - *tj. Dz. U. z 2018 r. poz. 2067 z późn. zm.*:
  - 2.1. z art.6: ochronie i opiece podlegają: krajobraz kulturowy, układy ruralistyczne zespoły budowli, dzieła architektury i budownictwa, obiekty techniki, cmentarze, parki, ogrody i inne formy zaprojektowanej zieleni, miejsca upamiętniające wydarzenia historyczne, bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji;
  - 2.2. z art. 7: formy ochrony zabytków: wpis do rejestru zabytków, uznanie za pomnik historii, utworzenie parku kulturowego, ustalenia ochrony w MPZP,
  - 2.3. z art.19: w studium uwarunkowań uwzględnia się ochronę: zabytków wpisanych do rejestru i ich otoczenia.
3. z ustawy z dnia 20 lipca 2017 r. Prawo wodne (*tj. Dz. U. z 2018 r. poz. 2268 z późn. zm.*):
  - 3.1. **DZIAŁ I Rozdz. 3:** wody (powierzchniowe i podziemne),
  - 3.2. **DZIAŁ V Rozdz. 2:** tereny zmeliorowane,
  - 3.3. **DZIAŁ IV Rozdz. 1:** obszary narażone na niebezpieczeństwo powodzi.
4. z ustawy z dnia 9 czerwca 2011r prawo geologiczne i górnicze (*tj. Dz. U. z 2019 r. poz. 868*):
  - 4.1, z art. 95 : udokumentowane złoża kopalin i złóż podziemnych,

Na terenie objętym zmianą Studium, w obrębie geodezyjnym Zagony, nie występują udokumentowane złoża kopalin i złóż podziemnych oraz nie wyznaczono obszarów narażonych na osuwanie się mas ziemnych na terenie obrębu geodezyjnego Zagony. (według baz danych SOPO takie tereny nie występują w obszarze obrębu geodezyjnego Zagony). Jednocześnie na obszarze obrębu geodezyjnego Zagony naturalne zagrożenia geologiczne mogą występować na stromych partiach stoków pagórków o spadkach powyżej 15%. W przypadku działań antropogenicznych, które mogą doprowadzić do erozji stoków należy zastosować odpowiednie rozwiązania geotechniczne przeciwdziałające potencjalnemu uruchomieniu osuwisk i obrywów.

Na terenie objętym zmianą Studium dla działek nr 505/5 i 505/6 w obrębie geodezyjnym Tuchomie ewentualne makroniwelacje należy ograniczyć do niezbędnego minimum.

Na terenie objętym zmianą Studium, na działkach o numerach ewidencyjnych nr: 117/53 we wsi Masłowice Tuchomskie oraz 288/2 we wsi Trzebiatkowa, nie występują udokumentowane złoża kopalin i złóż podziemnych oraz nie wyznaczono obszarów narażonych na osuwanie się mas ziemnych.

5. z ustawy z dnia 3 lutego 1995 r. o ochronie gruntów rolnych i leśnych - *tj. Dz. U. z 2017 r. poz. 1161*:
  - 5.1. z art. 7 ust.2: grunty rolne klasy I, II i III oraz gleby pochodzenia organicznego oraz torfy.
  - 5.2. z art. 7 ust.2: Lasy i grunty leśne.
6. z ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska:
  - 1, z art. 73: chronione formy ochrony ustanowione w trybie ustawy o ochronie przyrody (wymienione w pkt 1).

2. z ustawy z dnia 21 marca 1985 r. o drogach publicznych: drogi publiczne (krajowe, powiatowe i gminne).

14. KONFLIKTY FUNKCJONALNE

W gminie Tuchomie - tak jak we wszystkich gminach charakteryzujących się cennymi walorami środowiska - występuje konflikt pomiędzy koniecznością realizacji inwestycji a potrzebą zachowania środowiska naturalnego. Ten konflikt ma szansę umniejszenia dzięki coraz wyższemu poziomowi rozwoju techniki z jednej strony i coraz wyższemu poziomowi świadomości wartości dóbr natury. Przykładem będzie rozwiązanie gospodarki odpadami poprzez realizację jednego wysokoorganizowanego wysypiska odpadów stałych w Tuchomiu (przy jednoczesnej likwidacji istniejących - sprzecznych z zasadami ochrony środowiska) lub wykorzystanie możliwości utylizacji odpadów w nowoprojektowanym zakładzie utylizacji w Bytowie.

Trudniejszy problem stwarza konflikt różnych funkcji gospodarczych występujący w obrębie wsi Ciemno. Istnieją tu udokumentowane złoża kruszyw naturalnych a jednocześnie ten sam rejon wsi charakteryzuje się wybitnymi walorami naturalnymi predysponującymi go do rozwoju funkcji rekreacyjnej.

Oczywistym jest, że eksploatacja kruszywa uniemożliwi funkcję rekreacyjną i tego fragmentu wsi, w którym eksploatacja będzie prowadzona i tego, przez który transportowane będzie kruszywo.

W "Studium..." zaproponowane jest rozwiązanie komunikacyjne omijające skupioną zabudowę wsi Ciemno, dzięki któremu zmniejszy się uciążliwość transportu. Niemniej - problem uciążliwości eksploatacji pozostaje.

Kolejny konflikt występuje pomiędzy potencjalną funkcją rekreacyjną jeziora Długiego a przebiegającą nad nim linią wysokiego napięcia 110 kV.

W „Studium...” pokazano możliwość likwidacji tego konfliktu poprzez korektę trasy linii WN.

15. SILNE I SŁABE STRONY GMINY

Do silnych stron gminy Tuchomie zalicza się:

- atrakcyjne warunki naturalne
  - urozmaiconą rzeźbę terenu
  - 2 589 ha lasów (24 % pow. gminy),
  - 147 ha wód powierzchniowych (13,8 % pow. gminy),
  - 472 ha tzw. nieużytków tj. terenów nieprzydatnych rolniczo, za to - ogromnie malowniczych i wyróżniających się bardzo zróżnicowaną (i niejednokrotnie - unikalną) florą i fauną,
- liczne przykłady budownictwa regionalnego,
- bardzo dobre warunki aerosanitarnie,
  - to, że uciążliwość drogi wojewódzkiej nie jest odczuwalna na znacznie od niej oddalonych terenach rekreacyjnych,
  - bardzo dobre powiązanie komunikacyjne drogą krajową Nr 20 z ośrodkami usług ponadpodstawowych: Bytowie i Miastkiem.
  - aktywna polityka władz samorządowych na rzecz budowy infrastruktury technicznej: sieci wodociągowej i kanalizacyjnej, systemu utylizacji odpadów stałych,
  - aktywna polityka władz samorządowych i znacznej części społeczeństwa gminy w dziedzinie ochrony dóbr kultury i zasobów środowiska naturalnego.

Za słabe strony gminy uważa się:

- zróżnicowana rzeźba terenu (znaczące spadki terenu, liczne zagłębienia okresowo podmokłe) - stwarza ograniczoną dla rozwoju infrastruktury technicznej a także - dla gospodarki rolnej,
- słabe pod względem bonitacji gleby (znikoma powierzchnia gruntów kl. III - ej, ponad 60% gruntów kl. V i VI),
- stosunkowo wysoki (26 %) odsetek małych gospodarstw rolnych - od 2 do 5 hektarów,
- brak organizacji rolniczej - grupy producenckiej.

I. CELE ROZWOJU

Cel główny rozwoju:

Głównym celem jest wszechstronny rozwój społeczno-gospodarczy gminy w oparciu o wykorzystanie walorów położenia i zasobów gminy, zgodnie z zasadą zrównoważonego rozwoju, zapisaną w ustawie o zagospodarowaniu przestrzennym z dnia 7 lipca 1994 r. oraz w ustawie z dnia 29 sierpnia 1997 r. "o zmianie ustawy o ochronie i kształtowaniu środowiska".

"Rozwój zrównoważony" to taki rozwój społeczno-gospodarczy, w którym w celu równoważenia szans dostępu do środowiska poszczególnych społeczeństw lub ich obywateli - zarówno współczesnego, jak i przyszłych pokoleń - następuje proces integrowania działań politycznych, gospodarczych i społecznych z zachowaniem równowagi przyrodniczej oraz trwałości podstawowych procesów przyrodniczych ..."

Przyjmuje się, że rozwój gminy opierać się będzie na trzech równorzędnych gałęziach gospodarki: rolnictwie, turystyce i przemyśle.

- W rolnictwie dążyć się będzie do produkcji zdrowej żywności z zastosowaniem naturalnych metod zwiększania plonów.
- W turystyce wiodącą formą będzie agroturystyka z równoczesnym rozwojem urządzeń obsługi ruchu turystycznego na trasach rowerowych, szlakach turystyki wodnej i pieszej.
- W przemyśle rozwijać się będzie mała i średnia przedsiębiorczość w oparciu o już istniejącą produkcję urządzeń mechanicznych, a także - o przetwórstwo produktów rolnych.

Realizacja takich założeń w warunkach równowagi ekologicznej wymagać będzie szczególnej dbałości o środowisko.

Ważnym czynnikiem rozwoju będzie promocja gminy za pośrednictwem środowisk twórczych, wspieranych przez władze samorządowe.

Cele szczegółowe

1. Rozwój aktywności gospodarczej ukierunkowany w szczególności na:

- rozwój usług komercyjnych powiązanych z rolnictwem i turystyką,
- rozwój funkcji produkcyjnej: drobnej wytwórczości i rzemiosła produkcyjnego.

2. Modernizacja, restrukturyzacja i rozwój rolnictwa

- zwiększenia ekonomicznej efektywności produkcji rolnej
- upowszechnienie ekologicznych form gospodarki rolnej
- rozszerzenie oferty pozarolniczej działalności gospodarczej
- poprawa wyposażenia technicznego gospodarstw rolniczych

3. Rozwój turystyki

- rozwój sieci gospodarstw agroturystycznych
- pełna realizacja programu turystyki - powiązanie tras rowerowych i szlaków turystyki pieszej z zapleczem usługowym.

4. Rozwój oświaty

- organizacja - na bazie istniejących i planowanych placówek oświatowych lokalnych centrów kulturowych, sportowych i rekreacyjnych (tzw. "szkoła otwarta")
- rozwój pozalekcyjnych form kształcenia i samokształcenia młodzieży i dorosłych
- podniesienie kwalifikacji producentów rolnych w zakresie zapewniającym sprostanie wymaganiom technologicznym nowoczesnej gospodarki rolnej, w zakresie planowania i rachunkowości,

5. Ochrona i racjonalne kształtowanie środowiska przyrodniczego i kulturowego.

II. KIERUNKI POLITYKI PRZESTRZENNEJ W ZAKRESIE OCHRONY I KSZTAŁTOWANIA ŚRODOWISKA

A. Obszary objęte ochroną na podstawie przepisów szczególnych

Dla terenu prawnie chronionego należy przestrzegać wszelkich zakazów i nakazów.

Prawie cały obszar objęty zmiłą Studium (obręb geodezyjny Zagony) znajduje się w otulinie Parku Krajobrazowego „Dolina Słupi”, dla którego obowiązuje Uchwała Nr 146/VI/11 Sejmiku Województwa Pomorskiego z dnia 27 kwietnia 2011 r.

1. Prawie 70% powierzchni gminy Tuchomie zajmuje otulina Parku Krajobrazowego „Dolina Słupi”.

Zgodnie z Rozporządzeniem Nr 58/06 Wojewody Pomorskiego z dnia 15 maja 2006 roku w sprawie Parku Krajobrazowego „Dolina Słupi” (Dziennik Urzędowy z 1 czerwca 2006 r. Nr 58 poz. 1195), szczegółowe zasady gospodarki zasobami przyrody i gospodarki przestrzennej oraz zakazy obowiązujące na obszarze otuliny Parku Krajobrazowego „Dolina Słupi” określone zostały w planie ochrony parku w Rozporządzeniu Nr 15/2003 Wojewody Pomorskiego z dnia 23 czerwca 2003 roku w sprawie ustanowienia Planu ochrony Parku Krajobrazowego „Dolina Słupi” (Dziennik Urzędowy z 30 czerwca 2003 r. Nr 83 poz. 1362).

W Planie ochrony Parku Krajobrazowego „Dolina Słupi” określono następujące zasady gospodarowania w otulinie:

- na obszarze otuliny Parku nie należy lokalizować obiektów i podejmować przedsięwzięć mogących degradować walory przyrodnicze i krajobrazowe Parku,
- zaleca się, aby w postępowaniach w sprawach ocen oddziaływania na środowisko planowanych na obszarze otuliny Parku przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko uwzględniano przewidywane oddziaływanie tych przedsięwzięć na środowisko Parku,
- zaleca się, aby w postępowaniach w sprawach ocen oddziaływania na środowisko nowych obiektów (oczyszczalni ścieków, ośrodków hodowli ryb łososiowatych, zakładów produkcyjnych itp.), lokalizowanych na obszarze otuliny Parku, w zlewni rzeki Słupi, uwzględniano sumaryczne oddziaływanie zanieczyszczeń odprowadzanych z projektowanych i istniejących obiektów na jakość wód rzeki w Parku,
- zaleca się, aby budowę nowych obiektów hydrotechnicznych oraz wykonywanie melioracji odwadniających w zlewni rzeki Słupi, na obszarze otuliny Parku, realizowano wyłącznie w niezbędnych przypadkach, w sposób nie zakłócający stosunków wodnych w Parku i nie powodujący pogorszenia warunków życia biologicznego w wodach na obszarze Parku.

Granice otuliny Parku określone zostały w załączniku nr 3 do w/w Rozporządzenia w sprawie ustanowienia Planu ochrony Parku Krajobrazowego „Dolina Słupi”.

Granice otuliny Parku znajdującej się częściowo w gminie Tuchomie, naniesiono na rysunek studium.

Dla terenu otuliny Parku Krajobrazowego „Dolina Słupi”:

- zabrania się lokalizowania obiektów i podejmowania przedsięwzięć mogących degradować walory przyrodnicze i krajobrazowe parku.

2. Na obszarze gminy Tuchomie ochroną prawną objętych jest 5 pomników przyrody (w tym 3 drzewa i 2 głązy). W stosunku do istniejących pomników przyrody obowiązują zakazy, m. in.

- zakaz uszkodzania drzew, wycinania gałęzi, zbioru kwiatów
- zakaz umieszczania bezpośrednio na nich tablic, reklam, plakatów z wyjątkiem urzędowych oznakowań pomników

Pomniki przyrody znajdujące się w gminie Tuchomie, naniesiono na rysunek studium.

Wszelkie inwestycje należy planować w ten sposób, żeby nie stały się one przyczyną zniszczenia lub uszkodzenia pomników przyrody.

3. Na obszarze gminy Tuchomie występują obszary związane z Europejską Siecią Ekologiczną Natura 2000 objęte ochroną na podstawie:

- ustawy z 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody tj. Dz. U. z 2018 r. poz. 1614 z późn. zm.,

- Rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 1 lipca 2004 w sprawie obszarów specjalnej ochrony ptaków Natura 2000,
- Rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 30 marca 2005 w sprawie trybu i zakresu opracowania projektu planu ochrony dla obszaru Natura 2000,
- Rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 16 maja 2005 r. w sprawie typów siedlisk przyrodniczych oraz gatunków roślin i zwierząt, wymagających ochrony w formie wyznaczenia obszarów Natura 2000.

Obszar NATURA 2000 PLH220052 „Dolina Słupi”

Obszar projektowany do zgłoszenia przez Polskę (Ministerstwo Środowiska) do Komisji Europejskiej, na liście obszarów Natura 2000 proponowanych do wyznaczenia na podstawie Dyrektywy Siedliskowej.

Obszar Natura 2000 PLH220098 „Lasy Rekowskie”

Obszar projektowany do zgłoszenia przez Polskę (Ministerstwo Środowiska) do Komisji Europejskiej, propozycja na liście obszarów Natura 2000 proponowanych do wyznaczenia na podstawie Dyrektywy Siedliskowej.

Obszar Natura 2000 PLH220062 „Ostoja Masłowiczki”

Obszar projektowany do zgłoszenia przez Polskę (Ministerstwo Środowiska) do Komisji Europejskiej, na liście obszarów Natura 2000 proponowanych do wyznaczenia na podstawie Dyrektywy Siedliskowej.

Na terenie objętym zmianą Studium (obręb geodezyjny Zagony), w jej południowo zachodniej części, znajduje się obszar Natura 2000 PLH 220062 „Ostoja Masłowiczki” – jedna z form ochrony przyrody zgodnie z ustawą o ochronie przyrody z dnia 16 kwietnia 2004 (*tj. Dz. U. z 2018 r. poz. 1614 z późn. zm.*). Obejmuje fragment morenowego krajobrazu Pojezierza Bytowskiego, który tworzy mozaikę leśnych zbiorowisk zastępczych, buczyn, grądów, brzezin bagiennych, borów bagiennych, torfowisk przejściowych i jezior eu- lub dystroficznych. Na obszarze Natura 2000 obowiązują zasady zagospodarowania zgodne z Ustawą z dnia 16 kwietnia 2004 o ochronie przyrody (*tj. Dz. U. z 2018 r. poz. 1614 z późn. zm.*).

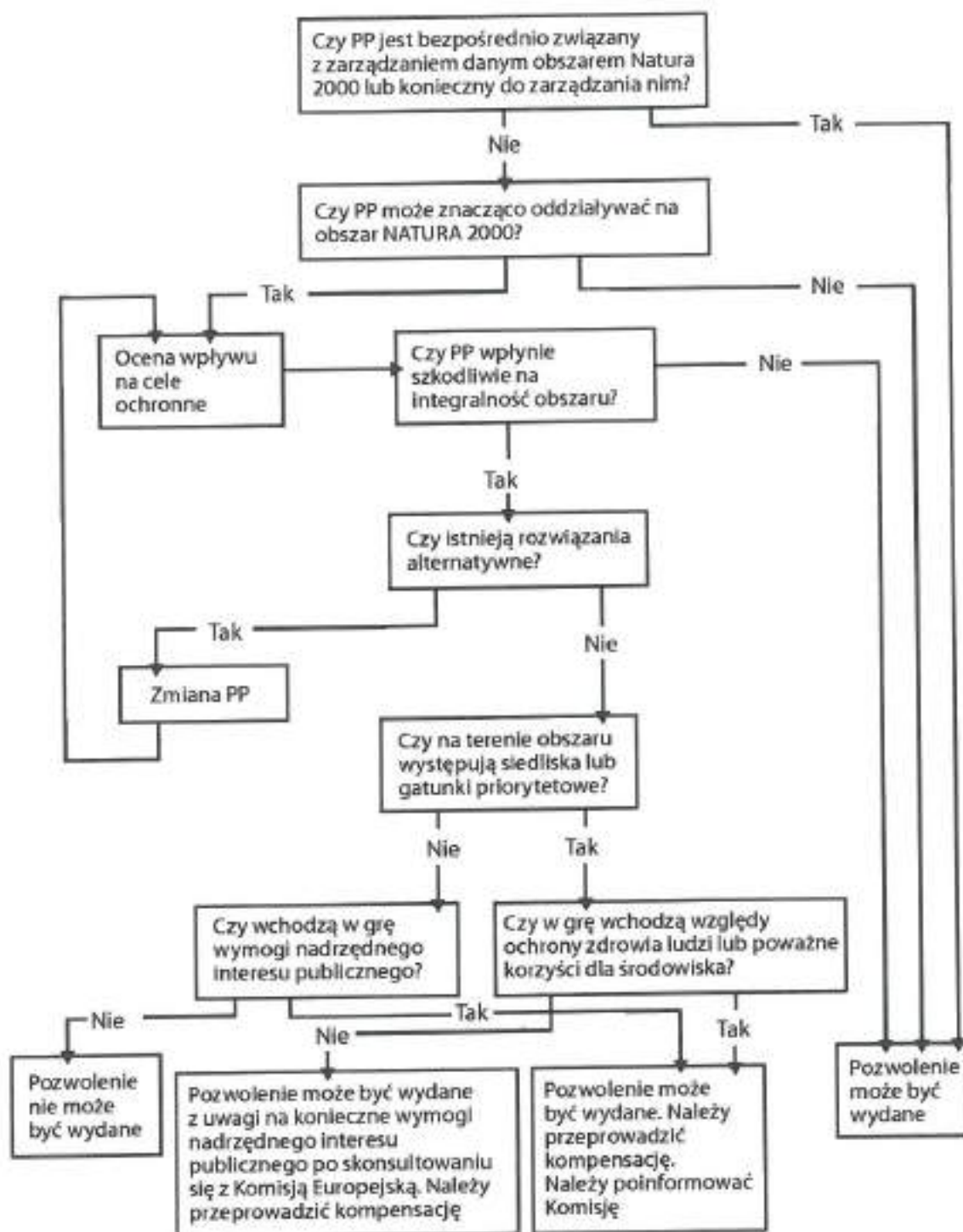
Zgodnie z ustawą z dnia 16 kwietnia 2004 o ochronie przyrody (*tj. Dz. U. z 2018 r. poz. 1614 z późn. zm.*) w granicach obszarów Natura 2000 obowiązują następujące zasady gospodarowania:

- projekty planów i projekty zmian do przyjętych planów oraz planowane przedsięwzięcia, które nie są bezpośrednio związane z ochroną obszaru Natura 2000 lub projektowanych obszarów Natura 2000, znajdujących się na liście opracowanej przez Ministra Środowiska, a które mogą na te obszary znacząco oddziaływać, wymagają przeprowadzenia postępowania w sprawie oceny oddziaływania na środowisko, na zasadach określonych w ustawie z dnia 27 kwietnia 2001 r. - Prawo Ochrony Środowiska,
- zabrania się podejmowania działań mogących w znaczący sposób pogorszyć stan siedlisk przyrodniczych oraz siedlisk gatunków roślin i zwierząt, a także w znaczący sposób wpłynąć negatywnie na gatunki, dla których ochrony został wyznaczony obszar Natura 2000,
- jeżeli przemawiają za tym konieczne wymogi nadrzędnego interesu publicznego, w tym wymogi o charakterze społecznym lub gospodarczym, i wobec braku rozwiązań alternatywnych, właściwy miejscowo wojewoda, a na obszarach morskich dyrektor właściwego urzędu morskiego, może zezwolić na realizację planu lub przedsięwzięcia, które mogą mieć negatywny wpływ na siedliska przyrodnicze oraz gatunki roślin i zwierząt, dla których ochrony został wyznaczony obszar Natura 2000, zapewniając wykonanie kompensacji przyrodniczej niezbędnej do zapewnienia spójności i właściwego funkcjonowania sieci obszarów Natura 2000.

W związku z zapisami art. 33 ustawy o ochronie przyrody na terenie projektowanego obszaru Natura 2000 (do momentu podjęcia decyzji przez KE) obowiązują takie same zakazy i rygory ochronne jak w obszarze istniejącym, wymagające przeprowadzenia postępowania wg następującego schematu:

Tabela 65.

Granice projektowanych obszarów Natura 2000, znajdujących się częściowo w gminie Tuchomie, naniesiono na rysunek studium.

W odniesieniu do obszarów Natura 2000:

- planowane zagospodarowanie terenu nie może w żaden sposób trwale zmienić stosunków wodnych na obszarze objętym studium,
- w strefie brzegowej rzeki Kamienicy zabrania się realizowania zadań mogących w sposób bezpośredni lub pośredni zagrażać tarliskom ryb łososłowatych, zabrania się ingerencji w koryto i dno rzeki oraz jej brzegi,
- należy zachować istniejące zbiorniki wodne, starorzecza, torfowiska oraz pozostałe obszary wodno-błotne występujące na obszarze objętym studium,

- na terenie objętym studium oraz na terenach przyległych zabrania się podejmowania działań mogących osobno lub połączeniu z innymi działaniami, znacząco negatywnie oddziaływać na cele ochrony obszarów Natura 2000 w granicach studium oraz w bezpośrednim sąsiedztwie.

B. Obszary wskazane do objęcia ochroną na podstawie przepisów szczególnych

1. W "Inwentaryzacji i waloryzacji przyrodniczej gminy Tuchomie" (BDiOP Gdańsk 2000) postuluje się utworzenie na terenie gminy Tuchomie czterech rezerwatów przyrody:

- **Trzebiątkowskie Bagno** (pow. 7,68 ha)
- **Trzebiątkowski Moczar** (pow. 3,48 ha)
- **Torfowisko Trzebiątkowskie** (pow. 11,84 ha)
- **Rozjazd** (pow. 6,36 ha)

Charakterystyka wyżej wymienionych planowanych rezerwatów przyrody zawarta jest w części „Studium...” dotyczącej uwarunkowań przyrodniczych.

We wcześniejszym opracowaniu "Torfowiska województwa śląskiego" (Jasnowski M., Markowski S., Wolejko T., Szczecin 1987) zaproponowano ochronę w formie rezerwatu dwóch obiektów położonych na terenie gminy Tuchomie: "Rozjazd" i "Torfowisko k/Trzebiątkowej". Postulowane w "Inwentaryzacji i waloryzacji przyrodniczej gminy Tuchomie" obszary pokrywają się z koncepcją objęcia ochroną rezerwatową terenów, zaproponowaną w pracy "Torfowiska województwa śląskiego". Dla obszarów tych, wytypowanych w obu opracowaniach, należy wykonać dokumentację przyrodniczą i ustalić szczegółowe granice planowanych rezerwatów. Do czasu objęcia ochroną prawną tereny te należy chronić przed zmianą użytkowania oraz przed lokalizacją inwestycji, które mogłyby negatywnie oddziaływać na wskazany do ochrony obiekt.

Granice projektowanych w gminie Tuchomie rezerwatów przyrody, naniesiono na rysunek studium.

Przy planowaniu nowego zainwestowania na terenie gminy (w tym na etapie sporządzania miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego) należy uwzględniać obszary wyznaczone pod nowe rezerwaty przyrody:

- nie planować na tych obszarach oraz w ich bezpośrednim otoczeniu nowych inwestycji.

2. W "Inwentaryzacji i waloryzacji przyrodniczej gminy Tuchomie" (BDiOP Gdańsk 2000) wnioskuje się o utworzenie na terenie gminy dwóch **użytków ekologicznych**:

- **Jezioro Gwodny**
- **Masłowski Grądzik**

Charakterystyka wyżej wymienionych obiektów zawarta jest w części "Studium..." dotyczącej uwarunkowań przyrodniczych.

Poza tym na obszarze gminy istnieje duża ilość terenów, które nadają się do uznania ich jako użytki ekologiczne. W "Inwentaryzacji i waloryzacji przyrodniczej gminy Tuchomie" zaproponowano tylko dwa, które wyróżniały się zwłaszcza występowaniem stanowisk szeregu rzadkich i chronionych gatunków roślin naczyniowych.

W programach ochrony przyrody Nadleśnictw wytypowano szereg terenów, głównie bagien, moczarów i torfowisk, które zostały wyłączone z zabiegów gospodarczych lub wskazano je jako obiekty zasługujące na wyłączenie z użytkowania (np. w całym Nadleśnictwie Osuszyno wyróżniono łącznie 321 obiektów). Ich szczegółowa lokalizacja znajduje się w materiałach Nadleśnictw.

W niniejszym „Studium...” proponuje się wykonanie dokumentacji przyrodniczej dla obszarów wskazanych w "Inwentaryzacji i waloryzacji przyrodniczej gminy Tuchomie".

Użytek ekologiczny może wprowadzić zarówno Wojewoda na wniosek Wojewódzkiego Konserwatora Przyrody, jak i Rada Gminy Tuchomie w ramach własnych kompetencji.

Granice projektowanych użytków ekologicznych w gminie Tuchomie, naniesiono na rysunek studium.

Przy planowaniu nowego zainwestowania na terenie gminy (w tym na etapie sporządzania miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego) należy uwzględnić obszary wyznaczone pod nowe użytki ekologiczne:

- nie planować na tych obszarach oraz w ich bezpośrednim otoczeniu nowych inwestycji.

3. Dla obszarów o wysokich wartościach przyrodniczych i krajobrazowych, proponowanych w "Inwentaryzacji i waloryzacji przyrodniczej gminy Tuchomie" do objęcia ochroną prawną jako **zespoły przyrodniczo - krajobrazowe (Jezioro Chotkowskie, Dolina Kamienicy, Jeziora Trzebiatowskie)** należy wykonać dokumentację przyrodniczą. Wymienione formy ochrony przyrody może wprowadzić zarówno Wojewoda na wniosek Wojewódzkiego Konserwatora Przyrody, jak i Rada Gminy Tuchomie w ramach własnych kompetencji.

Granice projektowanych w gminie Tuchomie zespołów przyrodniczo - krajobrazowych, naniesiono na rysunek studium.

Przy planowaniu nowego zainwestowania na terenie gminy (w tym na etapie sporządzania miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego) należy uwzględnić obszary wyznaczone pod projektowane zespoły przyrodniczo - krajobrazowe.

4. W "Inwentaryzacji i waloryzacji przyrodniczej gminy Tuchomie" zaproponowano objęcie ochroną prawną 18 okazów drzew, 3 grupy drzew i 1 głazu narzutowego, które kwalifikują się do uznania jako pomniki przyrody.

Wykaz projektowanych pomników przyrody zawiera tabela.

Tabela 66. POMNIKI PRZYRODY PROJEKTOWANE

Lp. Numer na mapie	Przedmiot ochrony. gatunek drzewa	Obwód /m/	Lokalizacja
1	buk zwyczajny	3,32	Ndł Bytów, Obręb Borzytuchom
2	dąb szypułkowy	3,08	Porąbka
3	jarząb pospolity	2,03	Porąbka
4	brzoza brodawkowata	2,74	
5	buk zwyczajny	3,02	Modrzejewo
6	dąb szypułkowy	3,82	Tagowie
7	brzoza brodawkowata	2,54	Tagowie
8	brzoza brodawkowata	2,64	Masłowice Tuchomskie
9	buk zwyczajny – 2 szt.	2,98; 2,83	Jabłonec
10	buk zwyczajny	2,95	Masłowice Tuchomskie, koło L. Buki
11	buk zwyczajny	3,70	Masłowice Tuchomskie, koło L. Buki
12	buk zwyczajny – 5 szt.	3,40; 3,20 2,35; 3,85; 3,00	Masłowice Tuchomskie, koło L. Buki
13	dąb szypułkowy	3,00	Masłowice Tuchomskie
14	lipa drobnolistna	3,45	Tuchomie
15	kasztanowiec zwyczajny	3,80	Tuchomie
16	lipa drobnolistna – 5 szt.	brak danych	Tuchomie, Cmentarz
17	głaz narzutowy	7,00	Tuchomko Wybudowane
19	dąb bezszypułkowy	3,40	Piaszno
20	buk zwyczajny – 9 pni, forma odroślna	0,80-2,35	Piaszno
21	klon zwyczajny	2,93	Kramarzyny
22	wierzba biała	3,07	Kramarzyny

Źródło: „Inwentaryzacja i waloryzacja przyrodnicze gminy Tuchomie” BDOP 2000

Postulowane w "Inwentaryzacji i waloryzacji do objęcia ochroną prawną drzewa i głazy powinny być **uznane za pomniki przyrody** (pomnik przyrody może ustanowić Wojewoda na wniosek Wojewódzkiego Konserwatora Przyrody lub Rada Gminy Tuchomie w ramach własnych kompetencji). W stosunku do projektowanych obiektów należy stosować zakazy takie same, jak dla istniejących pomników przyrody.

Projektowane w gminie Tuchomie pomniki przyrody, naniesiono na rysunek studium.

Wszelkie inwestycje należy planować w ten sposób, żeby nie stały się one przyczyną zniszczenia lub uszkodzenia projektowanych pomników przyrody.

C. Obszary o dużych wartościach przyrodniczych tworzące system terenów aktywnych biologicznie:

- **tereny leśne** pełniące funkcję klimatyczną hydrogeologiczną, krajobrazową i in.
- **Inne obszary pełniące ważne funkcje biocenotyczne:**
  - rzeki: Kamienica, Poleśnica i Jutrzenka oraz ich doliny, tworzące sieć korytarzy ekologicznych, charakteryzujących się dużym zróżnicowaniem ekosystemów,
  - obszary naturalnej retencji wód (tereny podmokłe, bagienne – wilgotne łąki, torfowiska i in. odgrywające dużą rolę w bilansie wodnym; stanowiące ważny element ekologiczny w środowisku,
  - **drzewostan przydrożny i śródpolny** pełniący funkcję izolacyjno-ochronną i krajobrazową,
  - **parki podworskie** (Masłowice, Modrzejewo, Tuchomie).

Zasady ochrony i wzmocnienia systemu terenów aktywnych biologicznie:

- ochrona terenów włączonych do systemu przed zainwestowaniem i zmianą użytkowania,
- ochrona wszelkich zbiorników wodnych, mokradeł i torfowisk, zarówno śródleśnych, jak i śródpolnych przed osuszaniem i zmianą stosunków wodnych,
- zalesianie gruntów rolnych - zgodnie z ustawą z dn. 8 czerwca 2001 o przeznaczaniu gruntów rolnych do zalesienia grunt musi spełniać co najmniej jeden z wymienionych warunków:
  - grunt VI lub V klasy,
  - grunt położony na stoku o średnim nachyleniu powyżej 15%
  - grunt okresowo zalewany grunt zdegradowany w rozumieniu ustawy o ochronie gruntów rolnych i leśnych
- właściwe kształtowanie (wspólnie z Nadleśnictwami) strefy ekotonowej (*) i granicy polno - leśnej
- w korytarzach ekologicznych - ochrona i wzbogacanie zieleni, ograniczanie tworzenia barier infrastrukturalnych i kubaturowych dla systemu,
- maksymalne zachowanie zadrzewień przydrożnych i śródpolnych
- ochrona i pielęgnacja parków podworskich,
- szczególną ochroną należy objąć występujące na terenie gminy cenne przyrodniczo jeziora lobeliowe oraz jeziora jeziora oligo-, mezo- i dystroficzne nie należy przybliżać zabudowy bezpośrednio do brzegów tych jezior, ani zezwalać na tzw. przydomowe oczyszczalnie ścieków dla zabudowań w sąsiedztwie tych jezior, podobne zalecenie dotyczy również terenów torfowisk i wyrobisk potorfowych oraz bagien, gdzie dopływ biogenów w sposób nieodwracalny degradowuje środowisko przyrodnicze,
- w odniesieniu do terenów łąk, torfowisk i bagien, szczególną uwagę należy zwrócić na występujące na danym terenie stosunki wodne; których zmiana może spowodować utratę tych siedlisk,
- wszelkie ciekły, oczka wodne oraz zbiorniki wodne podlegają ochronie, konserwacji i udrożnieniu z zapewnieniem nienaruszalnego przepływu wód; wszelkiego rodzaju małe zbiorniki wodne oraz ciekły a także szuwały i łąki oraz inne tereny wodno-błotne należy traktować jako lokalne ostoje różnorodności biologicznej, elementy małej retencji oraz lokalne korytarze ekologiczne niezbędne dla zachowania równowagi ekologicznej na terenie gminy,
- należy chronić wszelkie tereny leśne z uwzględnieniem ochrony przed nadmierną presją turystyczną na terenie objętym planem oraz na terenach przyległych,
- zaleca się pozostawienie i ochronę coraz rzadszych w skali województwa występujących na obszarze gminy muraw napiaskowych;
- przy wdrażaniu ustaleń studium należy zapewnić uwzględnienie przepisów dotyczących ochrony gatunkowej roślin, zwierząt i grzybów: tj. Rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 9 lipca 2004 r. w sprawie gatunków dziko występujących roślin objętych ochroną (Dz. U. Nr 168, poz. 1764), Rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 28 września 2004 r. w sprawie gatunków dziko występujących zwierząt objętych ochroną (Dz. U. Nr 220, poz. 2237), Rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 9 lipca 2004 r. w sprawie gatunków dziko występujących grzybów objętych ochroną (Dz. U. Nr 168, poz. 1765) oraz ustawy z dnia 21 sierpnia 1997 r. o ochronie zwierząt (*t.j. Dz. U. z 2019 r. poz. 122*).

* (strefy przejściowej między różnymi zespołami biotycznymi np. las-grunt rolny).